

**Krista Papp
Osmo Kontula
Kati Kosonen**

**Nuorten aikuisten
seksuaalikäyttäytyminen
ja seksuaaliset riskinotot**

Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 36/2000
Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto

Väestöliitto
Väestöntutkimuslaitos

Kalevankatu 16 B, PL 849, 00101 Helsinki

Puh. (09) 228 050, Fax (09) 612 1211

<http://www.vaestoliitto.fi>

ISBN 952-9605-57-9

ISSN 0357-4725

Esipuhe

Koko 1990-luku merkitsi suomalaisen yhteiskunnan muuttumista sekä yksilö- että yhteisötasolla. Laman jälkeen vuosikymmenen puolivälissä alkoi nousukausi, joka jatkui kiihtyvänä vuosikymmenen ja –tuhannen loppuun. Valtionapujärjestelmän muutos merkitsi kunnille suurempaa itsenäisyyttä taloudellisessa päätöksenteossa. Usein leikkauksia ja tulonsiirtoja tehtiin sieltä, missä vastustus oli vähäisin. Niinpä koulujen terveydenhoito sekä seksuaali- ja terveysvalistus ovat olleet monissa kunnissa vähenevän mielenkiinnon kohteena.

Kuten tekijät toteavat, *'postmodernissa maailmassa seksi ei ole enää vietinomainen tyydytystä hakeva tarve, vaan paremminkin jatkuvaa jännityksen, kiihottumisen ja voimakkaiden tunteiden etsintää. Halun tärkein tavoite ei ole tyydytys, vaan halun uusintaminen. Päämääränä ei ole siis tyydytyksestä koituva rentoutuminen ja rauhoittuminen. Myös ajatus riskistä voi olla seksuaalisen halun lähteenä. Vaaran voidaan kokea jopa lisäävän seksuaalista nautintoa'*. Edellinen postmodernistinen näkemys viittaa siis siihen, että seksistä ja seksuaalisista kokemuksista on tullut eräänlainen benji-hyppy uuteen elämysmaailmaan. Kun yhdistetään yhteiskunnalliset ja yksilölliset muutokset, ei olekaan ihme, jos sukupuolikontaktien välityksellä tapahtuvat tautitartunnat lisääntyvät ja välinpitämätön asenne seksuaaliterveyteen kasvaa.

Tutkimus sisältää monia tuloksia, jotka varmasti antavat miettimisen aihetta vanhemmille, opettajille, järjestöväelle. Nuoret ottavat tietoisesti seksuaalisia riskejä, huomattava osa nuorista pitää uskottomuutta hyväksyttävänä, kondomit ovat nuorille kalliita, jo nuoret kaksikymppiset kokevat rutinoituneensa seksikokemuksissaan jne. Tässä yhteydessä on painotettava, että tulokset koskevat pääkaupunkiseudulla asuvia ja seksuaalisesti aktiivisia nuoria.

Seksuaaliterveys ja seksuaalisten tautien ehkäisy tulevat olemaan uuden vuosituhannen suurimpia yhteiskunnallisia haasteita maassamme. Onko meillä kuitenkaan pienenä kansana varaa 'antaa' vuosittain tuhansien nuorten infektoitua 'perinteisillä' sukupuolitaudeilla, HIV-viruksella tai jollain hepatiittiviruksella. Vastaus on selkeästi ei – meillä ei ole tällaiseen varaa. Siksi panostaminen ehkäisytietouden lisäämiseen, ehkäisyvälineiden saatavuuteen ja parisuhteiden vakiinnuttamiseen olisi koettava entistä suurempana haasteena.

Tutkimuksen vastuuhenkilönä ja yhtenä tutkijana on toiminut Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen erikoistutkija, dosentti Osmo Kontula. Hänen johdollaan tutkijat Krista Papp ja Kati Kosonen ovat tehneet vaativan työn selvittäessään nuorten seksuaalisuuden 'elämäнкаaren'. Kyseessä on suomalainen pioneerityö – kansainvälisestikin ottaen alan tietoa on erittäin vähän. Haluan esittää heille ja ryhmää avustaneille parhaimmat kiitokseni.

Tutkimukseen on saatu rahoitusta Sosiaali- ja terveysministeriön tartuntatautimäärärahasta. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen puolesta haluan kiittää saadusta tuesta.

Helsinki 8.6. 2000

Ismo Söderling

Johtaja

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos

Tekijöiden esipuhe

Eurooppalainen seksuaalitutkimus sai voimakkaan kimmokkeen HIV-epidemiasta 1980-luvun puolivälin jälkeen. Monissa maissa tehtiin kautta aikojen ensimmäiset seksuaaliaiheiset väestökyselyt 1980-luvun lopussa tai 1990-luvun alussa. Nämä rahoitettiin yleensä HIV:n ehkäisyyn varatuista kansallisista erityismäärärahoista. Tutkimustyön alettua huomattiin tärkeäksi pyrkimykseksi näiden hankkeiden koordinointi. Sen ansiosta tutkimusten tulosten vertailusta on sittemmin julkaistu kirja (Hubert ym. 1998). Koordinaation aloittamisen jälkeen on kyselytutkimuksia jatkettu vertailukelpoisin kysymyksin monissa maissa 1990-luvun jälkipuoliskolla.

Suomessa seksuaaliaiheinen FINSEX-kysely tehtiin vuodenvaihteessa 1991/1992 (Kontula ja Haavio-Mannila 1993) ja sen tietoja on seurattu vastikään postikyselyllä vuodenvaihteessa 1998/1999. Merkittävä osa uuden tutkimuksen kysymyksistä on vertailtavissa muissa Euroopan maissa tehtyihin kyselyihin. Suomi on ollut erityisen onnekas siinä, että 1990-luvun tietoja on voitu verrata vastaavaan vuonna 1971 tehtyyn tutkimukseen (Sievers ym. 1974). Sitä ennen koko maata edustava seksuaalikysely oli tehty koko maailmassa vasta Ruotsissa (Zetterberg 1969).

Kyselyt ovat tuottaneet paljon numerotietoa erilaisten seksuaalisuuteen liittyvien tietojen, asenteiden ja kokemusten yleisyydestä. Pian kuitenkin havaittiin, että tämä ei riittänyt sen paremmin seksuaalisuuden ymmärtämiseen kuin HIV-tartunnan leviämisen ehkäisemiseen. Erityisesti kaivattiin vastauksia kysymyksiin miksi ja kuinka asiat tapahtuvat. Vaikka tiedettiin esimerkiksi seksuaalisia riskejä HIV-tartunnan näkökulmasta ottavien ihmisten väestöosuudet, ei tiedetty miksi ja millaisissa tilanteissa näin tapahtuu. Vastausta lähdettiin siksi hakemaan kvalitatiivisista tutkimuksista.

HIV:n ehkäisyyn liittyviä kvalitatiivisia haastattelututkimuksia tehtiin joissakin eurooppalaisissa maissa jo 1990-luvun alussa. Tutkimuksilla oli yhteisiä tavoitteita ja intressejä, mutta ei koordinointia. Tilanne muuttui kun Englannissa ja Hollannissa toimineet tutkimusryhmät aloittivat yhteistyön ennen 1990-luvun puolta väliä. Siitä sai alkunsa kvalitatiivisen seksuaalitutkimuksen vertailtavuutta edistävä EU-koordinoitu hanke (European Commission Biomed Concerted Action). Hanketta koordinoi Roger Ingham Southamptonista. Suomi liittyi hankkeeseen monien muiden maiden kanssa vuonna 1995. Työryhmässä Suomea ovat edustaneet Osmo Kontula ja Krista Papp. Yhteistyön tuloksena valmistui vuonna 1996 protokollaksi kutsuttu malli, jonka avulla nuorista ihmisistä voidaan tehdä sängen vertailukelpoisia kvalitatiivisia tutkimushaastatteluja eri maissa (Protocol for comparative qualitative studies on sexual conduct and HIV risks). Nuoret ja nuoret aikuiset valittiin tutkimuksen koh-

deryhmäksi siksi, että he ovat elinvaiheessa, jossa kumppanit vaihtuvat useimmin. He kuuluvat ikäryhmään, jossa ennalta ehkäisevän seksuaalivalistuksen tarve on suurin.

Suomessa haluttiin jatkaa aloitettua yhteistyötä ja kerätä haastatteluaineisto mainittua protokollaa hyväksikäyttäen. Tutkimukselle haettiin ja saatiin rahoitusta vuosille 1997 ja 1998 sosiaali- ja terveysministeriön tartuntatautimäärärahasta. Sillä palkattiin Krista Papp ja Kati Kosonen tekemään hankkeen haastattelut. Osmo Kontula on ollut tutkimushankkeen johtaja. Tutkimus alkoi vuonna 1997 Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitoksella ja sitä jatkettiin sen jälkeen Väestöliiton Väestötutkimuslaitoksella. Kati Kosonen työskenteli osan ajasta Helsingin yliopiston sosiologian laitoksella. Kirjoitustyössä Krista Papp on ollut päävastuussa luvuista 3-11, Osmo Kontula luvuista 1 ja 12 ja Kati Kosonen luvusta 2.

Haluamme kiittää mainittuja laitoksia sekä tutkimuksen rahoittajaa saamastamme tuesta. Mahmoud Zaki El Kamel, Mika Takoja ja Kirsti Lappalainen ovat auttaneet haastattelujen suorittamisessa ja niiden purkamisessa nauhoilta tekstitiedostoiksi. Tästä suuresta työstä heille kovin lämmin kiitos. Eurooppalaisia kollegoitamme kiitämme hyvästä yhteistyöstä hankkeen suunnittelussa. Ja erityisesti haluamme kiittää haastateltaviamme, jotka ovat luovuttaneet tärkeitä tietojaan ja kokemuksiaan käyttöömmme. Ilman niitä tämä tutkimus ei tietenkään olisi ollut mahdollinen.

Helsingissä 15.3.2000.

Krista Papp

Lääketieteen tohtori

Kellokosken sairaala,

Nuorisopsykiatrinen osasto

Osmo Kontula

Dosentti

Väestöliiton

Väestötutkimuslaitos

Kati Kosonen

Valtiotieteen maisteri

Sisällys

1 Seksuaalisuus on vuorovaikutusta	9
Nuorten ihmisten seksuaaliasiat tutkimuksen kohteena	9
Terveyskäyttäytymismallien kritiikkiä	11
Vuorovaikutuskyyvyt	13
Seksuaaliset riskit	15
Kvalitatiivinen seksuaalitutkimus	17
Tutkimuksen tavoite	19
Haastattelujen analyysi	21
Raportin rakenne	21
2 Haastattelujen tekeminen	23
Henkilökohtaisten haastattelujen kohderyhmä	23
Haastateltavien rekrytointi	24
Henkilökohtaisten haastattelujen lomakkeet	27
Haastateltujen tausta ja kokeneisuus	30
Kokemuksia henkilökohtaisista haastatteluista	34
3 Haastateltujen tiedot ja mielenkiinnon kohteet sukupuoliasioista	36
3.1 Lapsuudessa saadut tiedot ja vaikutelmat	36
Suosituimmat tiedonlähteet ja kysymyksiä herättäneet aiheet	36
Keskustelut sukupuoliasioista vanhempien ja sisarusten kanssa	38
Keskustelut sukupuoliasioista kaveripiirissä	43
Koulun tarjoama sukupuolikasvatus	45
Kirjallisuudesta ja mediasta saatuja käsityksiä sukupuoliasioista	47
3.2 Murrosiän tiedot ja käsitykset	51
Mielenkiinnon kohteet	51
Keskustelut sukupuoliasioista vanhempien ja sisarusten kanssa	52
Keskustelut sukupuoliasioista kaveripiirissä	55
Koulun tarjoama sukupuolikasvatus	57
Kirjallisuudesta ja mediasta saadut käsitykset sukupuoliasioista	62
3.3 Seksuaalitiedot parikymppisenä	65
Mielenkiinnon kohteet	65
Keskustelut sukupuoliasioista vanhempien ja sisarusten kanssa	66
Keskustelut sukupuoliasioista kaveripiirissä	66
Kirjallisuudesta ja mediasta saatuja käsityksiä sukupuoliasioista	68

4 Seksuaalinen kehitys ja ensimmäiset seksuaalikokemukset lapsuudessa	70
Ensimmäinen seksuaalisuuteen liittyvä muistikuva lapsuudesta	70
Ensimmäinen seksuaalinen tuntemus	72
Kiinnostuksen herääminen ja ilmaiseminen	74
Ensimmäinen ihastuminen	77
Ensimmäinen rakastuminen	79
Sukukypsyysden saavuttaminen	80
Itsetyydytys	83
Seksuaaliset kokemukset ennen ensimmäistä sukupuoliyhdyntää	86
Tyytyväisyys varhaisiin sukupuolikokemuksiin	88
5 Ensimmäinen sukupuoliyhdyntä	91
Milloin ja kenen kanssa	91
Tilanteen kuvaus	92
Pystyikö vaikuttamaan tapahtumiin?	95
Keskustelut riskeistä ja ehkäisyn käyttö	97
Miten ensimmäinen yhdyntä vastasi odotuksia?	99
Koetut paineet ja kokemuksen vaikutus yhdyntöjen jatkamiseen	101
6 Seksuaalielämän vaiheet ensimmäisen yhdynnän jälkeen	105
Sukupuolikumppanit	105
Seksuaalikokemusten kehitys ensimmäisen yhdynnän jälkeen	108
Ensimmäinen yhdyntä viimeisimmän uuden kumppanin kanssa	111
Seksuaalikokemukset viimeisten 12 kuukauden aikana	116
Seksuaalisen mielenkiinnon kohteet	121
Omaan seksuaalielämäään vaikuttaminen	126
7 Ehkäisyn käyttö	128
Käytetyt menetelmät ja päätös niiden valinnasta	128
Kondomien hankkiminen ja käyttö	129
Ehkäisyn käyttäminen viimeisen vuoden aikana	133
Käsityksiä seksuaalisuuteen liittyvistä riskeistä	135
8 Kielteiset kokemukset	139
Kokemukset seksuaalisesta painostuksesta	139
Häiritsevät seksuaaliset tilanteet	141
Onko itse painostanut seksuaalisesti?	144
Painostuksen uhrin kaveripiirissä	145
Ei-toivottu raskaus itsellä, kumppaneilla ja kaveripiirissä	146
Sukupuolitaudit itsellä ja kaveripiirissä	148

9 Sooloseksi ja kaupallinen seksi	151
Seksin ajattelevien ja seksuaalifantasiat	151
Itsetyydytys	153
Seksipuhelin ja tietokoneen seksisivut	154
Seksiravintolat	156
Maksettu seksi, kokemukset ja suhtautuminen	156
10 Seksielämän saldo ja tulevaisuus	160
Seksielämän muuttuminen	160
Muutokset seksin merkityksessä	163
Muutokset suhtautumisessa seksuaalisuhteisiin	165
Tyytyväisyys omiin sukupuolikokemuksiin	167
Hiv-pelon ja riskien vaikutus sukupuolikokemuksiin	168
Miten nuoret saadaan käyttämään kondomia?	171
Tulevaisuuden suunnitelmat	173
lhanteellinen sukupuolielämä	175
11 Seksuaalikokemusten neljä tyyppiä	177
Tyyppi 1 seksiin suuntautuneet - halu varhainen ja voimakas, kokemuksia hankittu halujen mukaisesti	180
Tyyppi 2 monogaamiset - vähän halua ja kokemukset sen mukaisia	193
Tyyppi 3 kokemuksiin ajautuneet - vähän halua, kokemuksia toivottua enemmän	198
Tyyppi 4 Estoiset halukkaat - paljon halua, kokemuksia toivottua vähemmän	210
12 Nuorten seksuaalinen kehitys ja sen yhteys riskinottoon	218
Seksuaalinen mielenkiinto ja kokemukset lapsuudessa	218
Seksuaalisuuden kehittyminen murrosiässä ennen ensimmäistä yhdyntää	220
Ensimmäinen yhdyntä	223
Seksielämän kehitys ensimmäisen yhdynnän jälkeen	225
Seksuaalielämä parikymppisenä	227
Enhäisyntä ja riskien varautuminen	231
Kielteiset seksuaaliskokemukset	233
Sooloseksi ja maksullinen seksi	234
Seksielämän saldo	236
Seksuaalielämän tyypit	238
Johtopäätökset	240
Kirjallisuus	246
Haastattelurunko	250

1 Seksuaalisuus on vuorovaikutusta

Nuorten ihmisten seksuaaliasiat tutkimuksen kohteena

Kuten tekijöiden esipuheessa jo todettiin, useimmissa Euroopan maissa havahduttiin seksuaalitutkimuksen tarpeeseen 1980-luvulla, kun HIV-tartuntojen leviämishuoli tiedostettiin. Sen jälkeen sukupuolikäyttäytymisen tutkimusta lisättiin merkittävästi. Merkittävänä tavoitteena oli ymmärtää millaiset tekijät vaikuttavat niin sanottuun riskikäyttäytymiseen ja miten toisaalta voitaisiin edistää turvaseksiä varsinkin nuorten parissa.

Seksuaalisella riskikäyttäytymisellä on näissä yhteyksissä tarkoitettu sukupuolielinten limakalvojen kosketuksiin johtavia sukupuoliyhdyntöjä sellaisten henkilöiden kanssa, joiden mahdollisesta sukupuolitautilien tai HIV:n tartunnasta henkilöllä ei ole yhdyntähetkellä riittävän varmaa tietoa. Tartunnan saamisen mahdollisuus on siis olemassa. Turvaseksissä tällaista tartuntavaaraa ei sen sijaan ole. Sitä voi harrastaa joko valitsemalla turvalliseksi tiedetty kumppani, harrastamalla sukupuolista kanssakäymistä tavoilla, joissa limakalvot eivät kohtaa, tai suojautumalla tartuntavaaralta käyttämällä luotettavalla tavalla kondomia.

Käsitettä seksi käytetään tässä tutkimuksessa synonyyminä käsitteelle seksuaalisuus. Seksi on yleistynyt julkisessa kielenkäytössä ja yksityisissä puhetavoissa. Seksi-käsitteen kautta seksuaaliasioitaan jäsentävät nekin nuoret aikuiset, joita tässä tutkimuksessa on haastateltu. Seksi tarkoittaa tässä kaikkia fyysiseen läheisyyteen ja seksuaaliseen kiihotukseen ja tyydytykseen liittyviä mielikuvia, puheita, kosketuksia ja muita fyysisiä aktiviteetteja. Seksiin liittyy yleensä ainakin jonkinasteinen kiihottuminen, mutta ei välttämättä tyydytys. Sukupuolikokemuksiin kuuluvat yhdynnän lisäksi kaikki fyysisistä kiihottumista herättävät suudelmat, koskettelut ja hyväilyt. Suuseksillä tarkoitetaan puolestaan suun käyttämistä seksuaalisiin hyväilyihin ja tyydytyksen antamiseen.

Varsinkin murrosikäisten nuorten sukupuoliasiat ovat saaneet viime vuosikymmeninä lisääntyvää huomiota muutoinkin kansanterveyteen liittyvässä tutkimustyössä. Varsinkin lisääntymisterveyteen liittyviä tietoja on pidetty tärkeinä. Kansainvälisesti on viime vuosina alettu puhua tätä käsitettä laajemmasta seksuaaliterveydestä. Suomessa seksuaaliterveydelle hahmoteltiin päämääriä jo vuonna 1989 julkaistussa ”Erotiikka ja terveys” -raportissa (Kontula 1989). Suomalaisesta seksuaaliterveydestä on vastikään ilmestynyt uusi, toimitettu kokonaiskartoitus (Kontula ja Lottes 2000).

Suomalaisessa lääketieteellisessä tutkimuksessa nuorten lisääntymisterveys nousi merkittävämmiin esille 1970-luvun jälkipuoliskolla (Kantero ym. 1975; Räsänen 1979; Rautanen ym. 1980; Ruusuvaara 1983). 1980-luvun alussa terveystieteiden neuvottelukunta määritteli lukumääräiset tavoitteet nuorten ei-toivottujen raskauksien vähentämiseksi (National Board of Health 1983). Tämä oli Kosusen (1996) mukaan ensimmäinen kerta, kun nuorten raskaudet ja abortit nostettiin merkittäviksi kansanterveyskysymykseksi perinteisten tupakka- ja alkoholiteemojen rinnalle.

Nuorten seksuaalisuuteen liittyvien neuvonta- ja terveyspalveluiden sekä koulun sukupuolivalistuksen kehittämiseksi tarvittiin systemaattisia tietoja. 1980-luvun alussa havahduttiin siihen, että nuorten seksuaalista käyttäytymistä oli tutkittu hyvin vähän. Tämän seurauksena joitakin tutkimusaktiviteetteja käynnistettiin. Niihin sisältyi nuorten raskauksien ja aborttien lukumääräisen kehityksen selvittäminen (Kosunen ja Rimpelä 1983) sekä ehkäisy pillereiden käytön seuranta osana nuorten terveystapatutkimusta (Kosunen ym. 1986). Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitoksella aloitettiin vuonna 1985 nuorten kypsyminen, ihmissuhteita, seurustelua ja seksuaalisuutta selvittänyt laaja KISS-tutkimushanke (Kontula 1987, Kontula ja Meriläinen 1988). Sen esitutkimusaineisto oli kerätty joulukuussa 1983. Tutkimukseen sisältyi sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia osia.

Nuorten seksuaaliasioiden tutkiminen vauhdittui Suomessa 1980-luvun jälkipuoliskolla tuntuvasti osaksi HIV-tartuntariskin tiedostamisen vuoksi. Uusia tiedontarpeita tyydyttivät KISS-tutkimuksen seuranta-aineistot vuosilta 1986, 1988 ja 1992 (Kontula 1991; Kosunen 1993). Hieman myöhemmin, vuosina 1990 ja 1994, osittain vastaavia tietoja kerättiin osana WHO:n koululaisille suuntaamaa terveystieteellistä kyselyä (Pötsönen ym. 1993).

Vuoden 1992 lopulla abortit ja erityisesti nuorten abortit tulivat julkisen keskustelun kohteeksi mediassa. Keskustelun seurauksena STAKES nimesi työryhmän selvittämään perhesuunnittelun ja aborttien tilannetta sekä laatimaan ehdotuksia toimenpiteistä ennen vuotta 2000 (National...1994). Tämän seurauksena Suomen aborttien kehityksestä ja nuorten raskauksista (Official...1993; Kosunen 1993) julkaistiin tilastot samoin kuin tutkimus nuorten lisääntymisterveydestä (Kosunen 1996). Viime aikoina nuorten sukupuoliasioita on lisäksi tutkittu osana laajaa Kouluterveys-kyselyä (mm. Kosunen ym. 1998). Nämä kyselyt ovat jatkaneet edellä mainittua KISS-tutkimuksen aloittamaa tutkimusperinnettä.

Pitkäaikaisempaa perspektiiviä sukupuolielämän aloittamiseen ja sukupuolivalistuksen muutoksiin on antanut 1990-luvulla aikuisten seksuaaliasioita osaksi takautuvasti heidän nuoruudessaan selvittänyt laajamittainen FINSEX-tutkimus (Kontula ja Haavio-Mannila 1993; Kontula ja Haavio-Mannila 1995), jonka tuloksia on voitu verrata vastaaviin tietoihin 1970-luvun alusta (Sievers ym. 1974). Tutkimukselle on

sittemmin kerätty tuoreet seurantatiedot vuodelta 1999 (Haavio-Mannila, Kontula, Kuusi 2000).

Nuorten sukupuolikäyttäytymisen ajoittumista, sukupuolitietoja ja ehkäisyn käytön yleisyyttä kartoittavat tiedot ovat nykyisin sangen hyvät. Viime vuosina nuorten sukupuolikäyttäytymisessä ei ole havaittu erityisiä muutoksia samalla kun ehkäisyn käyttö on jonkin verran tehostunut. Nuorten ei-toivottujen raskauksien ja aborttien määrät kehittyivät myönteisesti vuoteen 1995 asti. Sen jälkeen ne ovat hieman lisääntyneet. Muutos ajoittui samaan aikaan, kun peruskoulun yläasteen seksuaaliopetukseen käytettyjä tunteja vähennettiin (Kontula 1997). Sen jälkeen ovat kääntyneet kasvuun myös todetut klamydiatartunnat sekä naisilla että miehillä (Hiltunen-Back ja Ranki 2000).

Perustiedot nuorten seksuaaliasioista on siis kartoitettu, mutta tietojen tulkinnassa ja ymmärtämisessä tarvittavia tietoja on ollut suhteellisen vähän. Näitä voidaan saada erityisesti kvalitatiivista tutkimusotetta soveltamalla.

Tälle tutkimukselle antoi ratkaisevan kimmokkeen esipuheessa mainittu eurooppalainen Concerted Action-hanke. Sitä koordinoi professori Roger Ingham Southamptonin yliopistosta Englannista. Hankkeen tavoitteena on ollut kerätä vertailukelpoisia tietoja nuorten ja nuorten aikuisten seksuaaliasioista EU:n jäsenmaista. Yhteistyön perustana ovat olleet Isossa-Britanniassa ja Hollannissa aiemmin toteutetut kvalitatiiviset hankkeet.

Yhteistyössä eri maiden tutkijoiden välillä kehitettiin 1990-luvun puolivälissä protokolla (tutkimuksen ohjeistus). Siihen sisältyi metodikuvaus ja haastattelurunko yksilö- ja kohderyhmähaastatteluja (focus group) varten. Asiantuntijaryhmä työsti protokollaa vuonna 1995 Bratislavassa ja vuonna 1996 Amsterdamissa pidetyissä kokouksissa. Suomesta työryhmään kuuluivat Osmo Kontula ja Krista Papp.

Vuoden 1996 alussa protokollan ensimmäisen version toimivuutta testattiin koehaastatteluilla, joita tehtiin yhdessätoista maassa, myös Suomessa. Haastattelujen tulokset raportoitiin kirjallisina (englanniksi) hankkeen koordinaattorille. Näiden koehaastattelujen ja niitä seuranneen Amsterdamin kokouksen perusteella protokollaa uudistettiin. Lopullinen protokolla eri maissa tehtäviä haastatteluja varten valmistui syksyllä 1996.

Terveyskäyttäytymismallien kritiikkiä

Tutkimushankkeen teoreettista lähtökohtaa haettiin aluksi terveyskäyttäytymistutkimuksista. Kun ihmisten terveyskäyttäytymisestä on muodostettu malleja, tutkimuslomakkeissa on tiedusteltu yleensä tiettyyn käyttäytymisaiumukseen liittyviä tietoja, kognitioita ja aikomuksia. Käyttäytymisen on oletettu perustuvan rationaaliseen

päätöksentekoon. Protokollaa valmistellut eurooppalainen työryhmä katsoi tarpeelliseksi täydentää näitä tietoja varsinkin sosiaalisella ja vuorovaikutuskontekstilla.

Traditionaalisissa terveyskäyttäytymismalleissa on oletettu, että yksilön kognitiiviset tekijät, kuten reagointikyky (response-efficacy), itseluottamus (self-efficacy), riskikäsitys ja suojautumistoimista koituvat oletetut haitat ja hyödyt, vaikuttavat suoraan yksilön aikomukseen suojella itseään riskeiltä. Aikomusten välityksellä kognitiiviset tekijät sitten vaikuttaisivat varsinaiseen käyttäytymiseen.

Tässä kognitiivisessa ajatusmallissa yksilön oletetaan kykenevän kontrolloimaan itseään erilaisissa seksuaalisissa tilanteissa. Tutkimushavainnot viittaavat kuitenkin siihen, että vaikka ihmisellä olisi voimakaskin aikomus käyttää kondomia, se voi jäädä toteutumatta varsinkin silloin, jos kumppani on siihen haluton.

EU-hankkeen alullepanijat Ingham ja van Zessen (1995) ovat kritisoineet perinteisten terveyskäyttäytymisteorioiden ja mallien (kuten Fishbeinin ja Ajzenin “Theory of Planned Behaviour”, Rogersin “Protection Motivation Approach” ja Beckerin “Health Belief Model”) rajoittumista vain kognitionille perustuvaan rationaaliseen päätöksentekoon. Näiden mallien hallitsevaksi tekijäksi on määritelty ihmisen aikomus suojata itseään tuntemiltaan riskeiltä. Lisäksi riskeihin liittyvät käsitykset ovat saaneet monissa teorioissa keskeisen motivaatiota ja käyttäytymistä selittävän aseman (Gerrard ym. 1996).

Edellä mainittuihin teorioihin kohdistamassaan kritiikissä Ingham ja van Zessen (1995) huomauttavat, että niiden mallit:

- a) sisältävät yksilökeskeisen harhan, joka kiinnittää riittämättömästi huomiota vuorovaikutussuhteeseen ja laajempaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, jossa seksuaalinen aktiivisuus tapahtuu;
- b) on rakennettu rationaalisuudelle, jossa oletetaan, että asenteiden, kognitioiden, aikomusten ja käyttäytymisen välillä on pysyviä ja ennakoitavia suhteita ja
- c) ovat jäykkiä, koska ne olettavat, että yksilöillä on tietyn suhteellisen muuttumattoman tason mukaisia ominaisuuksia, kuten tietoja, asenteita, riskikäsityksiä, käsityksiä vahingollisuudesta jne.

Tämän kritiikin perusväittäjä on, että kuhunkin tilanteeseen liittyvät välittömät tekijät (tilannetekijät) määräävät käyttäytymistä enemmän kuin mitä malleissa on oletettu. Ihmiset eivät osaa ennakoida ja varautua siihen mitä monissa vaihtelevissa seksuaalisissa tilanteissa tulee tapahtumaan. He joutuvat tekemään näissä tilanteissa nopeita päätöksiä, jotka eivät useinkaan perustu rationaaliseen harkintaan.

Vuorovaikutuskyvyt

Tutkimuksen haastattelurunkoa suunniteltaessa huomioitiin se, että seksuaalinen käyttäytyminen tapahtuu aina tiettyyn tilanteeseen ja ympäristöön (kontekstiin) liittyvässä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sen osapuolet eivät toimi pelkästään terveyteen liittyvien kognitioiden ja aikomusten mukaisesti, vaan myös seksiin ja kuhunkin muodostuvaan suhteeseen sisältyvien erilaisten tunteiden, kognitioiden, toiveiden ja halujen mukaan. Ja kaikkeen vaikuttaa yksilön psyko-seksuaalinen historia kokemuksineen.

Seksuaalinen vuorovaikutuskyky tarkoittaa kykyä avomielisyyteen ja sosiaalisuuteen, hyvää suoriutuskykyä ja herkkyyttä sekä kykyä käyttää sellaisia psyykkisiä- ja käyttäytymisstrategioita, jotka auttavat ihmisiä sopimaan seksuaaliset kohtaamisensa molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä suhteesta koituvan seksuaalisen tyydytyksen kannalta.

Tässä käsiteltävillä vuorovaikutuskyvyillä tarkoitetaan:

- tilanteen ennakkosuunnittelua,
- oikea-aikaista ja selkeää keskustelua ehkäisystä,
- tietoa kuinka käyttää kondomia,
- varmaa käyttäytymistä ja tietoa siitä mihin asettaa rajat,
- kykyä omien halujen ja toiveiden ilmaisemiseen,
- empatiaa kumppania kohtaan,
- kykyä tavoittaa kumppanin kanssa samanlainen tunnelma,
- kykyä kontrolloida itseään,
- kykyä tulla toisen kanssa toimeen mahdollisissa konfliktitilanteissa,
- herkkyyttä tilanteen edellyttämille erityisille ”tarpeille”,
- herkkyyttä kumppanin tarpeille jne.

Vuorovaikutustilanteeseen vaikuttavat asiat voidaan luokitella kolmeen ryhmään:

- 1) ‘edeltävät tekijät’ (vuorovaikutusta lapsuudessa ja nuoruudessa muovanneet asiat ja tilannetta ympäröivä konteksti),
- 2) ‘seksuaalinen areena’ (välitön konteksti ja yksilöiden vuorovaikutuskyky) ja
- 3) ‘seurannaistekijät’ (muun muassa tilanteesta koituvien seksuaalisten- ja riskiseuraamusten arviointi).

Seksuaalinen käyttäytyminen on pohjimmiltaan mikro-tason sosiaalista vuorovaikutusta, jossa kaksi ihmistä mukauttavat käyttäytymistään toistensa odotuksiin tai neuvottelevat seksuaalisen kohtaamisen aikaansaamiseksi. Käsite sosiaalinen viittaa tässä laaja-alaisesti erilaisiin sosiaalisiin tekijöihin, jotka vaikuttavat seksuaaliseen käyttäytymiseen ja seksuaalisiin merkityksiin. Nämä tekijät muovaavat tilanteeseen ja vuorovaikutukseen sovellettavia normeja, käsityksiä tai skriptejä (eräänlaisia käsikirjoituksia). Nuori ihminen on keskellä erilaisia sosiaalisia ryhmiä ja verkostoja.

Kukin näistä tarjoaa hänelle normatiivisia, tulkinnallisia ja toiminnallisia sääntöjä seksuaalisuuden toteuttamiselle.

Yksilön vuorovaikutustaitojen kehittymiseen vaikuttaa muun muassa se onko hänen lapsuuden kotinsa ollut välittävä, rakastava ja tukea antava vaiko kylmä, hylkivä ja hyväksikäyttävä. Seksuaalista kyvykkyyttä (kompetenssia) edistää kanssakäymiseen liittyvien positiivisten emotioiden oppiminen omilta vanhemmilta.

Sosiaaliset taidot kehittyvät lapsuudesta teini-ikään, jolloin suhteen solmintaan ja seksuaalikokemuksiin liittyviä taitoja yleensä ruvetaan harjoittelemaan. Se onnistuu, jos nuorella on riittävästi kykyä aloittaa ja ylläpitää ystävyys- sekä seksuaalisuhteita yleensä kaveripiirissä tavattujen muiden nuorten kanssa. Jos nuoren emotionaalinen kokemustausta on lämmin, tämä auttaa häntä muodostamaan lämpimiä suhteita. Hyvät seksuaaliset kokemukset perustuvat usein eräänlaisille neuvotteluille, joiden aikana molemmat osapuolet esittävät käsityksiään ja toiveitaan vuorovaikutusprosessin etenemisestä. (Vanwesenbeeck 1999.)

Omat henkilökohtaiset pyrkimykset olisi pystyttävä kommunikoimaan kumppanille. Niiden toteutumiseen vaikuttavat sen jälkeen kumppanin pyrkimykset, toiveet ja kyvyt. Vuorovaikutuksen ja neuvottelun seurauksena päädytään aina johonkin lopputulokseen. Neuvottelu voi sisältää vaikkapa sopimuksen seksuaalisen kohtaamisen toivotusta kulusta (yhtenä mallina fantasian toteuttaminen), tilanteen emotionaalisesta läheisyydestä, kondomin käytöstä ja osapuolten sitä seuraavista pyrkimyksistä kuten tapaamisten jatkamisesta ja kehittämisestä läheiseksi suhteeksi.

Seksuaalinen vuorovaikutus ja siitä koitua palaute johtaa yleensä oppimiseen. Tämän seurauksena ihmisten vuorovaikutustaidot paranevat. Jos merkittävää oppimista ei tapahdu, käyttäytyminen voi jatkua samanlaisena, toistuvana ja joskus suorastaan pakonomaisena. Ihminen toteuttaa tällöin samaa vuorovaikutusmallia (skriptiä) eri tilanteissa ja eri kumppaneiden kanssa. Käyttäytyminen saattaa poiketa suurestikin kumppanin toiveista. Joskus tämä johtuu siitä, että ihminen ei pysty kontrolloimaan käytöstään. Hän ei ole kykyä tai halua todelliseen vuorovaikutukseen kumppaninsa kanssa.

Tämän tutkimuksen lähtöoletuksena on, että seksuaalisuus sinänsä ja erityisesti seksuaaliset vuorovaikutustilanteet ovat suurelta osin sosiaalisesti muotoutuneita ja sosiaalisten vaikutusten alaisia. Seksuaalinen käyttäytyminen on opittua ja sitä on siksi tarkasteltava kehityksellisestä näkökulmasta (Vanwesenbeeck 1999). Eri ihmisillä on eri merkityksiä ja funktioita seksuaalisuudelle. Ne vaihtelevat yksilöllisesti sekä sisällöltään että voimakkuudeltaan.

Yhdyntään ryhdyttäessä ehkäisyn ja kondominkäytön ratkaisevia kohtia ovat keskustelu asiasta kumppanin kanssa ja valitun menetelmän ottaminen käyttöön. Keskustelu

menetelmästä on osoittautunut onnistuneen ehkäisyn kannalta merkittävämmäksi kuin esimerkiksi suhteen vakiintuneisuus (Milan ja Kilmann 1987). Aborttia hakeneiden naisten on todettu olleen muita passiivisempia sukupuolisessa kanssakäymisessä (Rademakers 1991). He ovat siksi jättäneet muita useammin päätökset sukupuoli-asioista ja ehkäisystä kumppaneilleen. Naisten ehkäisy- ja suojautumisaikomusten merkitys jää vähäiseksi varsinkin niissä tapauksissa, joissa miehellä on suurempi valta päättää näistä asioista (Ezeh 1993).

Seksuaaliset riskit

Ihmiset arvioivat erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin liittyviä riskejä. Solmittavasta suhteesta voi koitua ensinnäkin emotionaalista ahdistusta. Sukupuoliyhdyntöihin sisältyy puolestaan riski ei-toivotulle raskaudelle tai sukupuolitauditartunnalle. Jotkut kokevat riskien ottamisen kiihottavaksi.

Terveysseuraamusten tilannearvio muodostuu sosiologisen, kulttuurisen, taloudellisen ja psykologisen tilannearvion vuorovaikutuksena (Bajos 1997). Käyttäytyminen on seurausta näiden erilaisten arvioiden lopputuotoksesta. Esimerkiksi tilanteeseen liittyvät tunteet (psykologinen tilannearvio) voivat olla niin voimakkaita, että ne ohittavat merkityksessään tilanteen terveys- tai riskiarviot.

Seksuaalisen riskin arviointi ja ottaminen nähdään tässä prosessina, johon vaikuttavat yksilölliset kokemukset, asenteet, merkitykset ja molempien partnerien valinnat. Niille antavat muodon tilanteeseen liittyvät erilaiset paineet ja mahdollisuudet. Riskin ottaminen on viime kädessä ymmärrettävissä vain sosiaalisen interaktion kontekstissa.

Kondomin käyttöhalua tarkastellaan usein sen käyttöön liittyvien kustannusten ja hyötyjen näkökulmasta. Näiden osatekijöitä ovat ainakin:

- kondomin käytöstä tai käyttämättömyydestä koituva sosiaalinen maine
- pelko siitä, että on huono sängyssä
- huoli siitä, että kondomin käyttö ilmentää epäluottamusta kumppaniin
- arvio tartuntariskistä ja tartunnan seurauksista
- arvio raskaaksi tulemisen riskistä tai halusta tulla raskaaksi/saattaa toinen raskaaksi
- kondomin vähentävä vaikutus iho- ja limakalvokontaktin tuntemuksiin
- potenssiongelmat, joita kondomin pelätään tai tiedetään voimistavan
- kumiallergiat
- suhteen aiempi kondomin käytön historia

Epäluottamus on merkittävä kondomivalintoihin vaikuttava tekijä siksi, että luottamus ja turvaseksi asettuvat seksuaalisissa skripteissä (käsikirjoituksissa) usein keskinäiseen ristiriitaan. Turvaseksin vaatiminen voidaan ymmärtää toisen luotettavuuden

kyseenalaistamiseksi tai jopa hänen leimaamiseen moraalisesti kyseenalaiseksi ihmiseksi (perverssi mies, huono nainen). Suhteen jatkumisesta kehittynyt läheisyyden tunne puolestaan heikentää mahdollisen riskin tunnistamista ja myöntämistä.

Nuorten ihmisten riskikäsitysten ja toteutuneen ehkäisykäyttäytymisen välillä on havaittu niin suuria ristiriitoja, että esimerkiksi noin joka toiselta ehkäisyyn kognitiivisesti (tiedollisesti) suuntautuneelta se on jäänyt kuitenkin toteutumatta (Rademakers et al. 1992). Tätä epäjohtonmukaisuutta ovat selittäneet suurelta osin vuorovaikutuskykyyn liittyvät asiat kuten puutteellinen kyky selkeään itseilmaisuun, vaikeudet päästä samaan tunnelmaan kumppanin kanssa ja epäonnistuminen omien pyrkimysten muuntamisessa ehkäisyn käyttökelpoiseksi toimintastrategiaksi.

Voidakseen suojautua tehokkaasti riskeiltä ihmisen tulee olla kognitiivisesti hyvin varustettu (tietoa, motivaatiota, aikomuksia), mutta sen lisäksi hänen on omattava ja käytettävä vuorovaikutustaitoja ja kykyjä. Tarpeellisia kykyjä ovat toiveiden selkeä ilmaisu, strategioiden laatiminen kondomin käyttöä varten, riittävät neuvottelutaidot sekä kyky mukautua erilaisiin kumppaneihin. Lisäksi ihmisen on kyettävä tulemaan toimeen erilaisten häiritsevien tilannetekijöiden kanssa (kuten runsas alkoholinkäyttö) ja varautua tilanteeseen (tavallaan improvisoidulle näyttämölle) asianmukaisesti esimerkiksi varmistamalla kondomien helppo saatavuus.

Gerrard et al. (1993) ovat todenneet, että seksuaalisuuteen liittyvät kielteiset emotiot (kuten fobiat) estävät ehkäisyyn liittyvää rationaalista ajattelua ja käyttäytymistä:

- 1) aiheuttamalla tiedon välttelyä,
- 2) yhdistymällä ehkäisykäytäntöihin liittyviin epäjohtonmukaisiin ja varauksellisiin asenteisiin ja
- 3) sekoittamalla erilaisten menetelmien tehokkuuden arviointia ja johtaen siksi usein tehottomien menetelmien valintaan.

Varsinkin 'eroottinen fobia' johtaa siihen, että ihmiset ovat valmistautumattomia kohtaamaan seksuaalisia kokemuksia ja niihin kuuluvaa ehkäisyn tarvetta (Fisher et al. 1988).

Tartuntariskiin antautumista on tarkasteltu joissakin tapauksissa myös eräänlaisena itsetuhoisuuden muotona, joka johtuu ihmisen huonosta itsetunnosta, kroonisesta masennuksesta ja toivottomuuden ja avuttomuuden tunteista. Itsetuhoisuuden syynä voi olla myös köyhyys ja syrjäytyminen. Tällaisen taustan omaavat ihmiset voivat epäonnistua turvaseksiohjeiden sisäistämisessä ja/tai heiltä voi puuttua motivaatio niiden noudattamiseen. Jos ihminen kokee itsensä voimattomaksi muuttamaan ulkoisia olosuhteitaan ja elämäänsä yleensä, tartuntariski voi tuntua hänestä vähämerkitykselliseltä. Tulevaa elämää koskevien arvioiden merkitystä kuvastaa se, että jotkut maksullista seksiä myyvät naiset ovat sanoneet pelkäävänsä köyhyyttä enemmän kuin AIDSia (Wawer ym. 1996).

Raskaaksi tulemisen ja siihen liittyvien riskien osalta äitiys on joissakin tapauksissa alemmissa sosiaaliryhmissä nuorille naisille keino parantaa sosiaalista statusta ja selkeyttää identiteettiä. He saattavat kokea sen myös todisteeksi naisellisuudestaan. Heillä ei ole siksi motivaatiota kondomin käytölle, erityisesti jos heidän tietonsa tartuntariskeistä ovat heikot.

Kvalitatiivinen seksuaalitutkimus

Edellä on jo viitattu siihen, että nuorten seksuaaliasioita on tutkittu toistaiseksi pääasiassa kvantitatiivisin kyselyin. Niiden avulla on voitu saada tietoja seksuaalisen aktiivisuuden erilaisista muodoista, demografisten tekijöiden yhteyksistä käyttäytymiseen, riskikäyttäytymisen yleisyydestä jne. Ne ovat olleet hyödyllisiä myös seurattaessa ajassa tapahtuvia muutoksia. Niiden avulla on ollut kuitenkin vaikeata selittää esimerkiksi miksi erilaiseen riskikäyttäytymiseen ryhdytään ja millaisista käytännön tilanteista nuorille koituu ongelmia. Kyselyiden tietoja on siksi täydennettävä intensiivisemmillä ja lähemmäs käytännön vuorovaikutustilanteita ulottuvilla tiedonkeruutavoilla.

Vaikka seksuaaliasioita onkin tutkittu jo yli sadan vuoden ajan, viime aikojen tutkimusta on silti haitannut se, että alan tutkimukselle ei ole syntynyt vielä kunnollista pitkäjänteistä tutkimustraditiota. Ei ole tiedetty riittävän hyvin millaiset kysymykset ovat kyselylomakkeissa relevantteja ja toimivia, kuinka voidaan välttää vastaajien kielenkäyttöön ja käsitteisiin liittyvät ymmärtämisongelmat, mitkä teoreettiset lähestymistavat soveltuvat aiheeseen parhaiten jne. (Ingham ym. 1995.)

Jotkut sukupuoliikäyttäytymisen tutkijat ovat käyttäneet tutkimusasetelmissaan edellä käsiteltyjä kognitiivisesti painottuneita teoreettisia lähtökohtia. Näihin tutkimuksiin kohdistunut metodikritiikki on arvostellut terminologian valintaa, monimutkaisen käyttäytymisen pelkistämistä muutamaa valmiiseen vaihtoehtoon ja sitä, että mallien soveltuvuutta laajempiin sosiaalisiin konteksteihin ei ole kylliksi pohdittu. Muita kritiikin aiheita ovat olleet individualistisen päätöksenteon korostus sekä mallien oletus ihmisten rationaalisesta käyttäytymisestä. (Ingham ym. 1995.)

Varsinkin Englannissa ja Hollannissa panostettiin 1990-luvulla melko paljon kvalitatiivisten menetelmien käyttöön seksuaalitutkimuksessa (Ingham ym. 1995). Syventävillä yksilö- ja kohderyhmähaastatteluilla on kerätty melko laajoja aineistoja, jotka sisältävät tietoja muun muassa siitä millaisia riskejä nuoret ihmiset kokevat sukupuolikokemuksiinsa liittyvän, ovatko he kokeneet olleensa jonkin uhkan alaisena, heidän kokemuksistaan ja reaktioistaan saamaansa valistukseen sekä heidän keinoistaan neuvotella toiveistaan ja ajatuksistaan koettujen tai toivottujen kumppaneiden kanssa.

Mainittujen tutkimusten tavoitteena on ollut ymmärtää niitä erilaisia tulkintoja ja merkityksiä, joita nuoret seksuaaliasioihinsa liittävät. Tässä tarkoituksessa on tutkittu sosiaalisten kontekstien (kuten kavereiden ja osakulttuurien) merkitystä ja niiden erilaisia tiedostettuja ja tiedostamattomia vaikutuksia seksuaaliseen käyttäytymiseen. Lisäksi on tutkittu käyttäytymiseen liitettyjen seksuaalisten diskurssien (puhetavat ja ideologiat) merkitystä sekä niitä dynaamisia prosesseja, jotka auttavat selittämään (eivätkä vain kuvailemaan) seksuaalisten aktiviteettien muotoja ja vaikutuksia. (Ingham ym. 1995.)

Kun näitä kvalitatiivisia aineistoja yhdistetään kvantitatiivisiin kyselyihin, mahdollistuu sukupuoliasioden monipuolisempi ja syvällisempi ymmärtäminen. Tällaista tietoa tarvitaan erityisesti silloin, kun tavoitteena on käyttäytymisen muuttaminen terveyttä edistävään suuntaan.

Englannissa ja Hollannissa 1990-luvun alkuvuosina tehdyt kvalitatiiviset haastattelut antoivat ratkaisevan kimmokkeen tälle tutkimukselle. Hollannissa haastattelut rajoitettiin henkilöihin, joilla oli ollut vähintään 2-3 kumppania viimeisen vuoden aikana (Rademakers et al. 1992; van Zessen ja Zijlmans 1993). Englannissa haastateltavia ei sen sijaan valikoitu heidän aiemman kokeneisuutensa tai seksuaalisen aktiivisuutensa perusteella (Ingham ym. 1995).

Tutkimusten vertailtavuuden parantamiseksi englantilaisesta tutkimuksesta poimittiin hollantilaisten kanssa tehtävään vertailuun ne haastattelut, joilla oli ollut suunnilleen yhtä paljon kumppaneita kuin hollantilaisilla. Seuraavaan on poimittu joitakin tuloksia alkuperäisistä tutkimuksista sekä niiden välillä tehdystä vertailusta seksuaalisten riskien näkökulmasta.

Rademakersin et al. (1992) tutkimuksessa (N=50) todettiin, että haastateltavan riskikäsityksen, aikomusten ja käyttäytymisen välillä oli paljon epäjohdonmukaisuutta. Kaksi kolmasosaa oli käyttäytynyt ainakin joskus vastoin käsityksiään ja aikomuksiaan. He eivät olleet siis olleet toteuttaneet sitä kognitiivisten teorioiden oletusta, jonka mukaan heidän aikomuksensa ja toiveensa olisivat ohjanneet heidän käyttäytymistään. Kumppanin rooli ja suhtautuminen oli ollut suhteellisen tärkeä.

Todettujen epäjohdonmukaisuuksien taustatekijöinä olivat haastattelujen perusteella:

- 1) suojautumisaikomuksen puuttuminen, vaikka haastateltu tunsikin riskit (21 %),
- 2) epäonnistuminen aikomuksen muuttamisessa konkreettiseksi, käyttökelpoiseksi strategiaksi (29 %),
- 3) prioriteettien muuttuminen yhdynnän aikana: vaikka alkuperäisenä tarkoituksena olikin käyttää kondomia, rakastelu osoittautui niin merkitykselliseksi, että kondomi unohtui tai sitten haastateltu pelkäsi sen käytön häiritsevän seksuaalista kanssakäymistä (23 %),

- 4) haastatellun täysi passiivisuus seksuaalisessa interaktiossa, joka ilmeni myös suojautumiseen liittyvän mielenkiinnon puuttumisena (11 %) ja
5) haitalliset tilannetekijät, kuten runsas alkoholinkäyttö (8 %).

Verrattaessa Hollannissa ja Englannissa tehtyjä haastatteluja kävi ilmi, että englantilaiset nuoret naiset olivat olleet vähemmän halukkaita ensimmäiseen yhdyntäänsä, katuivat paljon enemmän sen olosuhteita ja olivat useammin sitä mieltä, että heidän ensimmäiseen kertaan liittyvät odotuksensa eivät olleet toteutuneet. Tutkijoiden käsitysten mukaan englantilaisten nuorten ihmisten ongelmat olivat seurausta sukupuolten korostuneemmista valtasuhteista niitä hollantilaisiin verrattaessa.

Van Zessen ja Zijlmans (1993) erottivat haastatelluistaan kaksi tyyppiä, joihin kuuluneita he nimittivät kontakti-orientoituneiksi ja seksuaalisesti pakonomaisiksi. Kontaktiorientoituneet ottivat omansa ja kumppaninsa seksuaaliset toiveet ja rajat vakavasti. He solmivat kahden subjektin välisiä emotionaalisia ja tasa-arvoisia suhteita. Pakonomaiset sen sijaan mielsivät itsensä ja kumppaninsa kohteiksi ja keräsivät tavallaan toistensa päänahkoja. He keskittyivät vahvasti (vain) seksiin. Heillä oli vaikeuksia antautua tunnetasolla ja sitoutua toiseen.

Saman tutkimuksen mukaan kontaktiorientoituneet olivat kehittyneet nuoruudessaan seksuaaliasioissaan enemmän vaiheittaisesti kypsymsensä mukaisesti. Heillä oli ollut enemmän mahdollisuuksia oppia vähitellen kehittyvistä ja intiimiksi muuttuvista suhteistaan ja he suhtautuivat kumppaneihinsa tietyllä varovaisuudella. Pakonomaisten nuoruus oli sen sijaan ollut sosiaalisesti eristäytyneempää ja heillä oli ollut vähemmän sosiaalisia aktiviteetteja vertaisten kanssa. Heillä oli ollut vähemmän mahdollisuuksia seksuaaliseen oppimiseen ja heidän seksuaalinen kehityksensä ei ollut tasaisesti etenevää. Seksuaalinen halu oli kyllä kehittynyt, mutta se oli ollut ilmiänsuhtaan rajoittuneempaa (yksipuoliset skriptit) ja siihen sisältyi vähemmän vastavuoroisuutta ja spontaaniutta.

Suomessakin on tehty muutamia kvalitatiivisia tutkimuksia nuorten seurustelusta ja sukupuoliasioista (Topo ym. 1987; Tirkkonen ym. 1989; Pötsönen ja Välimaa 1995), mutta ne ovat olleet lähtökohdiltaan pääosin kuvailevia ja eräänlaisia esitutkimuksia aiheeseen syvälle porautuville haastattelututkimuksille. Tämän lisäksi sukupuoliasioista ja nuoruuden vaiheista on saatu tietoa keräämällä ja analysoimalla seksuaalisia omaelämäkertoja (Kontula ja Haavio-Mannila 1995).

Tutkimuksen tavoite

Tämän tutkimuksen peruslähtökohtana on tuottaa relevanttia tietoa, jota voidaan soveltaa HIV-tartuntojen ehkäisytyössä ja turvaseksin edistämisessä. Tähän tarkoitukseen tarvitaan tietoa seksuaalisesta käyttäytymisestä eri tilanteissa sekä sitä

määräävien tekijöiden (determinanttien) ymmärtämistä. Jotta tämä olisi mahdollista on määräävät tekijät käsitteellistettävä ja esitettävä niiden oletettu suhde niistä riippuvaksi oletettuun käyttäytymiseen.

Tutkimushankkeen EU-protokollassa tutkimukselle on nimetty kolme keskeistä tavoitetta:

1) Tutkia syitä ja selityksiä riskikäyttäytymiselle sekä niitä prosesseja, joiden avulla omaksutaan turvallisia seksuaalisen kanssakäymisen muotoja. Tämä tehdään huomioiden seksuaalisen käyttäytymisen vuorovaikutusluonne sekä erilaiset selitykset, tulkinnat ja perustelut vaihtelevan käyttäytymisen taustalla.

2) Tutkia sitä psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä kontekstia, jossa nuorten seksuaalinen aktiivisuus tapahtuu. Tähän sisältyy muun muassa suhteen vakituisuus, tapaamispaikka, toiseen kohdistuvat tunteet, vuorovaikutuksen säännöt sekä tilanteeseen kohdistuvat paineet.

3) Tutkia eroja ja alkuperiä seksuaalisen aktiivisuuden merkityksissä ja niiden yhteyttä turvaseksiteknikoihin. Merkitykset jaetaan yksityisiin ja yhteisiin sekä selvitetään niiden muutosta iän myötä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on siis selvittää nuorten ihmisten seksuaalista käyttäytymistä ja siihen liittyviä merkityksiä sekä kerätä tietoja tutkimuksen painopisteinä olleesta seksuaalisesta riskinotosta. Haastateltujen taustasta haetaan riskikäyttäytymisessä todettuja eroja helpottavia tulkintoja. Suhteet pyritään sitomaan osaksi niiden sosiaalista kontekstia.

Tutkimuksessa selvitetään siis nuorten ihmisten sukupuolikokemuksiin liittyvää riskikäyttäytymistä ja erilaisia ongelmatilanteita. Tutkimuksessa on tehty analysoimalla henkilöhaastatteluja. Haastatteluihin selvitetään:

- a) millaisia riskejä nuoret kokevat sukupuolikokemuksiin liittyvän,
- b) ovatko nuoret kokeneet olleensa jonkin seksuaalisuuteen liittyvän uhkan kohteena,
- c) nuorten kokemuksia ja reaktioita saatuun valistukseen ja
- d) nuorten keinoja neuvotella toiveistaan ja ajatuksistaan koettujen tai toivottujen partnerien kanssa.

Tutkimuksen tietoja voidaan soveltaa nuorten neuvonta- ja hoitopalveluissa silloin, kun tavoitteena on sukupuolikäyttäytymisen muuttaminen. Lisäksi niiden avulla voidaan vähentää väärinymmärryksiä muun muassa eri kulttuureista peräisin olevien nuorten välisessä vuorovaikutuksessa.

Haastattelujen analyysi

1) Luvuissa 3-10 kuvataan kaikkien haastateltujen yleisiä ominaisuuksia ja miesten ja naisten välisiä eroja seksuaalihistoriassa ja kokemuksissa. Kuvaileva analyysi heijastelee sitä mitä haastateltavat ovat todella kertoneet. Kerrotut kokemukset voivat olla spontaaneja tai tietoiseen harkintaan perustuvia. Kuvaileva analyysi antaa tietoa esimerkiksi ensimmäisten seksuaalikokemusten vaihtelevasta luonteesta.

2) Luvussa 11 tehdään idiografisia (yksilöä tutkivia) niin sanottuja case-analyysejä, joissa seksuaaliseen käyttäytymiseen liittyviä selittäjiä, merkityksiä ja prosesseja tarkastellaan yksilöittäin. Kunkin yksilöhaastattelun sisältämiä tietoja analysoidaan tavoitteena vastata tutkimuksen keskeisiin kysymyksiin. Idiografinen tapaustutkimus pyrkii tuomaan esiin olosuhteet, jotka ovat olennaisia kunkin henkilön seksuaaliselle- ja riskikäyttäytymiselle. Se sisältää sen miten kukin reagoi erilaisiin olosuhteisiin ja mitä niistä seuraa seksuaaliselle- ja riskikäyttäytymiselle. Analyysi etsii tekijöitä, jotka tuntuvat olevan merkityksellisiä yksilön nykyiselle käyttäytymiselle sekä tutkii miten ne vaikuttavat ja riippuvat toisistaan. Perusaineisto tuodaan idiografisessa analyysissä korkeammalle abstraktiotasolle, sitä tulkitaan ja käsitteellistetään.

3) Kolmatta temaattista ja käsitteellistä analyysimuotoa voidaan kutsua horisontaaliseksi, koska sille on ominaista selvittää tiettyjä piirteitä yksilöiden muodostamista erilaisista ryhmistä. Tätä tehdään luvussa 11. Temaattisen analyysin ensimmäisenä vaiheena on vertailla haastateltujen idiografisia analyyseja ja selvittää niiden yhdistäviä ja erottavia tekijöitä. Siinä verrataan sukupuolia, eri ikäryhmiin kuuluvia ja eri tavoilla käyttäytyviä haastateltuja ja suhteutetaan löydöksiä valittuun tulkittavaan ilmiöön. Tätä tehtäessä sovelletaan tai kehitellään teoriaa selitettävään asiaan vaikuttavista tekijöistä sekä eri ihmisryhmien eroista tai samankaltaisuuksista.

Raportin rakenne

Tätä raportin viitekehyksen ja lähtökohtien esittelyä (luku 1) seuraa kuvaus haastattelujen tekemisestä (luku 2). Siinä kerrotaan kuinka haastatellut henkilöt löydettiin, mitä he edustivat ja kuinka haastattelut käytännössä tapahtuivat.

Luvuissa 3-10 kuvataan nuorten miesten ja naisten seksuaalihistoriaa ja kokemuksia lapsuudesta haastatteluhetkeen edeten haastattelurungon mukaisesti. Haastattelurunko löytyy raportin liitteenä. Eri teemoja koskevat tulokset jaotellaan lapsuuteen ennen murrosikää, murrosikään ja ensimmäisiin seksuaalikokemuksiin sekä aikaan murrosiän ja ensimmäisten kokemusten jälkeen. Yhtenä painopisteenä on viimeisin uusi kumppani ja viimeisen vuoden seksuaalikokemukset. Eri teemoista on valittu esimerkeiksi ja aiheen syventäjiksi autenttisia lausumia haastateltujen kertomuksista.

Luvussa 11 siirrytään teemoittaisesta kuvailevasta analyysistä sekä idiografiseen että ryhmien väliseen vertailevaan analyysiin. Idiografisessa analyysissä tiivistetään keskeiset teemat kunkin haastatellun kertomuksesta tutkimuksen tavoitteiden kannalta. Tutkitut esitetään silloin kokonaisina. Mutta samalla kertaa heidät sijoitetaan myös osaksi jostakin neljästä ryhmästä (1. Seksiin suuntautuneet, 2. Monogaamiset, 3. Kokemuksiin ajautuneet ja 4. Estoiset halukkaat), joita kutsutaan tyypeiksi. Tyyppejä erottaa toisistaan vaihteleva seksuaalinen halu ja sukupuolielämän hallinta. Näiden perustyyppien taustaa ja merkitystä seksuaalisten riskien kannalta analysoidaan.

Raportin viimeisessä luvussa (12) tehdään melko laaja yhteenveto tutkimuksen tuloksista keskeisten elinvaiheiden ja osateemojen mukaisesti. Tämä yhteenveto korvaa samalla kirjan lukukohtaiset yhteenvedot. Kunkin luvun yhteenvetoa voi siis hakea viimeisestä luvusta. Kirjan päättää tutkimuksen tulosten pohdinta nuorten ihmisten seksuaalikulttuurin ja seksuaalisten riskien vähentämisen näkökulmasta.

2 Haastattelujen tekeminen

Henkilökohtaisten haastattelujen kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin henkilökohtaisissa haastatteluissa pääkaupunkiseudun 20-24-vuotiaat naiset ja miehet¹. Tähän ikäryhmään päädyttiin siitä syystä, että haastateltavilla olisi takanaan riittävän pitkä seksuaalielämän historia ja samalla he olisivat ikävaiheesta, jolle on tyypillistä sukupuolikumppanien nopea vaihtuminen. Tämän ikäiset olivat EU-hankkeen keskimäinen ikäryhmä ja sopivat siis eurooppalaiseksi vertailuryhmäksi. Suomessa ei ole myöskään aiemmin tehty laadullista tutkimusta kaksikymppisten seksuaaliasioista.

Haastateltavilta edellytettiin seksuaalista aktiivisuutta (vähintään yksi sukupuolikumppani viimeisten 12 kuukauden aikana), koska tutkimuksen keskeisenä tavoitteena oli ymmärtää, miksi ja millaiset nuoret ottavat riskejä seksuaaliasioissa. Aineistotamme puuttuvat siis vielä kaksikymppisinä kokemattomat ja he, joilla viimeisestä yhdynnästä oli kulunut aikaa yli vuosi. Aiemman tutkimuksen perusteella tiedämme, että tämän ikäisistä noin viidesosa ei ole ollut yhdynnässä viimeisen kuukauden aikana (Kontula ja Haavio-Mannila 1993).

Olimme kiinnostuneita niin tilapäissuhteita harrastavista kuin vakinaisessa suhteessa olevista nuorista. Mukaan haluttiin sekä melko vastikään ennen haastattelua seksuaalisia riskejä ottaneita että vakiintuneissa ja uskollisuuteen perustuvissa suhteissa olevia nuoria ihmisiä, jotka olivat mahdollisesti ottaneet riskejä joskus aikaisemmin.

Vaikka laadullisen tutkimuksen perusteella ei voikaan yleistää asioita, pyrkimyksenämme oli kuitenkin mahdollisimman heterogeenisen ja edustavan haastatteluaineiston kerääminen. Tämä pyrittiin varmistamaan valitsemalla mukaan (rekrytoimalla) eri tavoin yhteiskuntaan ja sosiaalisiin verkostoihin sijoittuneita nuoria ihmisiä. Tavoitteena oli haastatella niin työssä käyviä, työttömiä kuin eri tyyppisissä oppilaitoksissa opiskelevia nuoria ihmisiä suunnilleen siinä suhteessa kuin heitä oli ikäluokassaan. Kustannussyistä rajoitimme haastattelut pääkaupunkiseudulle.

¹ EU-prokollassa suositeltiin tutkittavaksi kolmea ikäryhmää: 16-19 vuotiaat, 20-24 vuotiaat ja 25-30 vuotiaat. Kustannussyistä Suomen tutkimus täytyi rajata yhteen ikäryhmään.

Haastateltavien rekrytointi

Haastateltavia pyrittiin saamaan tutkimukseen mukaan useita eri menetelmiä käytämällä. Samalla saatiin testatuksi, mitkä rekrytointikanavat toimivat hyvin ja mitkä huonommin halutunlaisten haastateltavien tavoittamiseksi. Käytännössä rekrytointista vastasivat tutkijat Kati Kosonen ja Krista Papp.

Tilastokeskuksen nuorisobarometrin mukaan pääkaupunkiseudulla asuvista 20-24-vuotiaista nuorista oli vuonna 1997 työssä kävijöitä 42 %, opiskelijoita myös 42 % ja työttömiä 8 %. Ammattikouluissa tai ammatillisissa opistoissa opiskeli 13 % ja ammattikorkeakouluissa, yliopistossa tai muissa korkeakouluissa 29 % ikäryhmästä. Pyrimme saamaan haastateltaviksi nuoria ihmisiä kaikista näistä kolmesta pääryhmästä, jotka kattoivat 92 % ikäluokasta. Lisäksi halusimme mukaan yhtä paljon miehiä ja naisia sekä suhteellisen tasaisesti eri ikäisiä nuoria ihmisiä ikäryhmästä 20-24 vuotta.

Työssä käyviä 20-24-vuotiaita rekrytoimme haastateltaviksi pyytämällä heitä henkilökohtaisesti haastatteluun sekä hyödyntämällä niin sanottua lumipallomenetelmää. Haastateltava kertoi jälkimmäisessä tapauksessa tutkimushankkeesta tuttavilleen, jotka ottivat meihin yhteyttä. Henkilökohtaisiin haastatteluihin osallistui sairaanhoitajia, kampaajia, vaatemyyjä ja postimies. Päätoimisesti työssä käyviä oli tutkimuksessamme mukana yhteensä seitsemän, joista viisi naista ja kaksi miestä. Työssäkäyviä oli siis noin neljäsosa haastatelluista eli jonkin verran vähemmän kuin heidän osuutensa ikäluokasta.

Työttömiä nuoria lähestyimme aluksi Uudenmaan työ- ja koulutus -lehdessä olleen ilmoituksen avulla. Ilmoituksessa esiteltiin tutkimushanketta ja pyydettiin yhteydenottoa. Lehti ilmestyy kerran viikossa. Se tulee postitse kaikille Uudenmaan alueen työttömille ensimmäisen kolmen työttömyyskuukauden ajan ja on sen jälkeen ilmaiseksi jaossa kaikissa työvoimatoimistoissa. Saimme lehti-ilmoituksen kautta kaksi haastateltavaa, joista toinen oli työtön ja toinen opiskelija.

Parhaaksi työttömien rekrytointikanavaksi osoittautuivat Helsingin kaupungin ylläpitämät nuorten työpajat, joihin vähintään neljä kuukautta työttömänä olleita nuoria työllistetään puolen vuoden ajaksi. Kävimme henkilökohtaisesti esittelemässä tutkimushanketta erään pajan viikkopalaverissa ja saimme tätä kautta mukaan kahdeksan haastateltavaa. Lisäksi saimme kahden eri työpajan kautta osanottajia ryhmäkeskusteluihin. Työttömiä (työllistettyjä) nuoria osallistui henkilökohtaisiin haastatteluihin yhteensä yhdeksän kappaletta. Heistä kuusi oli naisia ja kolme miehiä. Jos työllistetyt luetaan työttömiin, oli työttömillä noin kolminkertainen yliedustus haastattelemiemme nuorten ihmisten joukossa verrattaessa sitä heidän osuuteensa ikäluokasta.

Yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoiden rekrytoimisen aloitimme Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS:n) seinille kiinnitettyjen ilmoitusten avulla. Tätä kautta saimme mukaan kaksi haastateltavaa. Yksi haastateltava löytyi edellä mainitun lehti-ilmoituksen tuloksena, kolme Helsingin yliopiston Opiskelijakirjastosta, jossa esittelimme tutkimusta henkilökohtaisesti. Kävimme myös kahden eri ammatillisen oppilaitoksen (teknisen ja sosiaalialan) pihalla kertomassa tutkimushankkeesta ja saimme tätä kautta rekrytoitua mukaan seitsemän opiskelijaa. Yksi opiskelija saatiin eräästä koulusta, jossa hän oli suorittamassa opintoihinsa liittyvää harjoittelujaksoa. Yhteensä tutkimukseen rekrytoitiin 14 opiskelijaa: viisi naista ja yhdeksän miestä. Tämä vastaa opiskelijoiden osuutta tästä ikäluokasta.

Haastatellut:

	Naiset	Miehet	Yhteensä
työssäkäyviä	5	2	7
työttömiä	6	3	9
opiskelijoita	5	9	14
Yhteensä	16	14	30

Haastateltavien hankkiminen oli monivaiheinen ja yllätyksiäkin tuottanut prosessi. Meillä ei ollut alussa varmaa tietoa mistä löytyisi yhteistyöhaluisia tahoja haastateltavien tavoittamiseksi ja mitä kanavia käyttäen nuoria ihmisiä lopulta saataisiin haastateltaviksi. Pyytäessämme apua kesäyliopistosta, eräästä työvoimatoimistosta ja varuskunnasta vaikutti tutkimuksen aihepiirinä ollut seksuaalisuus pääasialliselta syyltä yhteistyöstä kieltäytymiseen.

Uudenmaan työ- ja koulutus -lehden, YTHS:n ja nuorten tiedotus- ja toimintapiste Kompassin suhtautuminen hankkeeseen oli myötämielinen ja yhteistyö sujui kitkattomasti. Tästä huolimatta haastateltavia tavoitettiin vain niukasti (Kompassin kautta ei yhtään). Arviomme mukaan huonon menestyksen pääasiallinen syy oli se, etteivät ihmiset halunneet osallistua henkilökohtaiseksi koettuun tutkimukseen, kun sitä esiteltiin ei-henkilökohtaisin menetelmin - eli seinälle ripustetun tai lehdessä julkaistun ilmoituksen kautta.

Edellistä päätelmää tuki se, että parhaiten haastateltavien rekrytoiminen onnistui nuorten työpajassa, jossa hanketta käytiin esittelemässä nuorille ihmisille henkilökohtaisesti. Näin tutkimus sai haastateltavien silmissä kasvot ja kynnys haastatteluun tulemiseen madaltui. Tätä auttoi tovereiden innostuminen aiheeseen. Tähän on kuitenkin lisättävä, että työpajaan hakeutuneet nuoret vaikuttivat jo työnsä luonteen vuoksi luovilta, ulospäinsuuntautuneilta ja impulsiivisilta. Rekrytointia edesauttoi olennaisesti myös työpajan toiminnasta vastaavan henkilön erittäin positiivinen suhtautuminen tutkimukseen, jonka ansiosta haastattelut saatiin tehdä haastateltujen työajalla.

Eri rekrytointikanavien tuottamien hyvin vaihtelevien tulosten vuoksi jouduimme pohtimaan aineiston mahdollista vinoutumista suuntaan tai toiseen. Aineiston heterogeenisyysvaatimus pidettiin koko ajan mielessä. Siinä vaiheessa, kun suurin osa haastatelluista koostui työllistetyistä ja yliopisto-opiskelijoista, teimme parhaamme saadaksemme mukaan myös työssä käyviä ja muita opiskelijoita. Kun taas näytti “uhkaavalta”, että lähes kaikki haastatellut olisivat vakituisessa parisuhteessa eläviä, lisäsimme ponnistuksia saadaksemme haastateltaviksi myös tilapäissuhteita harrastavia. Tätä tehtiin erityisesti ryhtymällä tavoittamaan halutunlaisia haastateltavia sopivassa yhteydessä henkilökohtaisesti, kasvokkain.

Henkilökohtaisesti yksittäisiä haastateltavia mukaan pyytämällä, “hihaan tarttumalla”, saatiin tutkimukseen mukaan 13 nuorta ihmistä 30:sta. Nämä haastateltavat löytyivät pääasiassa parin oppilaitoksen pihalta ja ruokalasta mutta myös kirjastosta ja eräästä sairaalasta (henkilökuntaa). Lisäksi haastateltavat rekrytoivat mukaan kolme tuttavapiirinsä jäsentä.

Rekrytointia yritettiin myös kahdessa kahvilassa, Helsingin keskustan liikkeissä ja eräässä kauppaoppilaitoksessa. Näissä yrityksissä onnistuttiin huonosti (vain yksi haastateltava löytyi vaateliikkeestä). Yksi vaikeus oli arvioida haastateltavan ikää. Haastattelu jätettiin automaattisesti tekemättä, jos tiedusteltu henkilö oli alle 20 vuotta tai yli 24 vuotta. Näin tehtiin myös silloin, jos henkilöllä ei ollut viimeisten 12 kuukauden aikana sukupuolisuhdetta. Yliopistolla ja Helsingin keskustassa tavattiin myös huomattavassa määrin pääkaupunkiseudun ulkopuolisia henkilöitä, joita ei voitu ottaa mukaan johtuen heidän asuinpaikastaan.

Sopivan ikäisten ihmisten kieltäytymisiä tuli runsaasti niin kaupungilla kuin kouluissakin: arviolta 4/5 kysytyistä vastasi haastattelupyyntöön kielteisesti. Yleisimmät haastattelusta kieltäytymisen syyt olivat haastateltavan kiireet ja tutkimuksen aihe (“ei kiinnostanut”). Osa olisi suostunut haastatteluun, jos siitä olisi maksettu palkkio. Joissakin maissa onkin maksettu pieniä summia haastateltaville. Suomalaisissa tutkimuksissa näin ei ole tehty.

Kun tutkija pyysi yllättäen ihmisiä mukaan seksuaaliaiheiseen haastatteluun, järkytys ja pelokkuus eivät olleet harvinaisia ensireaktioita. Oppilaitoksissa organisaation voimakkaampi sitoutuminen ja tuki (esim. lupaus haastattelujen tekemisestä kouluajalla) olisi varmasti auttanut asiaa. Nyt olimme hankkineet vain rehtoreiden luvan haastateltavien hankkimiseksi oppilaiden joukosta.

Rekrytointiin ja haastateltavien valikoitumiseen vaikutti myös sitä suorittavien henkilöiden persoonallisuus ja tyyli. Vaikutus korostui henkilökohtaisissa tapaamisissa. Tässä tutkimushankkeessa haastateltavien hankinnan aloittanut Kati Kosonen oli silloin selvästi havaittavasti raskaana. Hänen tilansa tuntui madaltavan kynnystä

osallistua omaa seksuaalisuutta käsittelevään haastatteluun, sillä haastateltavien hankinta oli melko helppoa. Tuntui siltä, että haastateltavat mielsivät Katin äidilliseksi ja eroottisesti vaarattomaksi, mutta kuitenkin riittävän kokeneeksi keskustelemaan aiheesta (liittyihän lapsen odotus mitä voimakkaimmin seksuaalisuuteen). Muutama vähän kokenut nuori mies vaikutti suostuvan haastatteluun “säälistä” (raskaana oleva voidaan mieltää hauraaksi ja helposti haavoittuvaksi).

Tutkija Krista Pappin tehtäväksi jäi täydentää siihen mennessä kertynyttä aineistoa valikoimalla tutkimukseen haastateltavia sopivalla tavalla. Krista Papp on kotoisin Virolasta ja huolimatta sujuvasta suomen kielen taidosta hänet on helppo tunnistaa virolaiseksi. Virolainen nainen mielletään Suomessa joskus ylinaiselliseksi ja -seksuaaliseksi. Tämä assosiaatio saattoi aiheuttaa joitakin pelonsekaisia reaktioita ja kieltäytymisiä haastatteluun pyydettyä. Osaa nuorista ihmisistä virolaisuus ei kuitenkaan pelottanut tai haitannut ja he osallistuivat haastatteluun mielellään. Nämä nuoret osoittautuivat olevan sekä asenteiltaan että seksuaalikäyttäytymiseltään vapaamielisiä ja he harrastivat muita runsaammin tilapäissuhteita. Tällaiseen valintaan pyrittiinkin, koska aineistoon haluttiin ylliedustus potentiaalisista seksuaalisten riskien ottajista. Hollannissa valintakriteerinä oli ollut jopa vähintään kaksi uutta kumppania viimeisen vuoden aikana. Tällä tavoin saadaan parempaa tietoa riskien ottamiseen liittyvistä taustoista ja tavoista ja voidaan tehdä aiheesta joitakin yleistäviä johtopäätöksiä.

Henkilökohtaisten haastattelujen lomakkeet

Henkilökohtaisten haastattelujen ja ryhmäkeskustelujen perustana olivat EU-koordinoitussa yhteistyöhankkeessa laaditut haastattelurungot, niiden apulomakkeet ja käyttöohjeet. Tämä materiaali käännettiin aluksi englannin kielestä suomeksi. Sen jälkeen niitä muokattiin suomalaisen yhteiskuntaan ja kulttuuriin sopiviksi. Tässä työssä olivat suureksi avuksi kolme koehaastattelua. Muokkaus tehtiin siten, että suomalaiset haastattelut säilyivät vertailukelpoisina muissa Euroopan maissa saman ohjeiston/protokollan avulla kerättyihin aineistoihin.

Henkilökohtaisissa haastatteluissa käytettiin esitietolomaketta, esihaastattelulomaketta, haastattelurunkoa ja haastattelun jälkeen täytettävää raportointilomaketta.

Esitietolomakkeen avulla varmistettiin etukäteen, että haastateltava täytti aineistolle asetetut kriteerit. Lomakkeessa kysyttiin sukupuoli, ikä, koulutus, sukupuolikumppanien lukumäärä viimeisen vuoden ja koko elämän aikana sekä kondomin käytön yleisyys viimeisen vuoden aikana. Lisäksi lomakkeen täyttäjältä tiedusteltiin halukkuutta osallistua myös ryhmäkeskusteluun. Lomakkeella oli myös sen täyttäneen yhteystiedot yhteydenottoa varten. Käytännössä esitietolomakkeen käyttö osoittautui hyväksi keinoksi solmia kontakti haastateltaviin ja saada heidät sitoutumaan tutkimukseen.

Varsinainen haastattelu aloitettiin siten, että haastattelija esitteli tutkimuksen ja sen tavoitteet sekä antoi ohjeita haastattelua varten. Hän myös kyseli haastateltavalta tämän taustatietoja ja täytti niiden perusteella esihaastattelulomakkeen (haastattelun osio I). Selvitettäviä taustatietoja olivat haastateltavan perhesuhteet, koulutus, ammatti, asumiseen liittyvät tiedot ja suhde uskontoon. Näillä ajateltiin olevan merkitystä seksuaalikokemusten muotoutumiseen ja niiden ymmärtämiseen (vrt. Kontula 1991).

Englanninkielisessä esihaastattelulomakkeessa ollutta kysymystä puoluekannasta ei otettu mukaan, koska Suomessa poliittisten mielipiteiden ei oleteta olevan merkittävässä yhteydessä seksuaalikäyttäytymiseen. Myös jotkut koulutukseen liittyvät kysymykset (esim. valtion vai yksityinen koulu) jätettiin pois Suomen olosuhteissa merkityksettöminä.

Henkilökohtaisiin haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden taustatietoja esitetään esihaastattelulomakkeiden tietojen perusteella myöhemmin tässä luvussa.

Varsinaisissa haastatteluissa käytettiin haastattelurunkoa, jonka avulla käytiin läpi haastateltavan elämää sekä yleisesti että erityisesti seksuaalisuuden osalta lapsuudesta nykypäivään. Protokollassa esitellyssä haastattelurungossa luettiin tietyt aiheet ja ydinkysymykset, jotka olisi käsiteltävä kaikissa haastatteluissa kansainvälisen vertailun mahdollistamiseksi. Lisäksi ehdotettiin joitakin lisäaiheita ja -kysymyksiä, joita haastatteluissa toivottiin käsiteltävän resurssien niin salliessa.

Haastattelun ensimmäisen puoliskon aiheena olivat haastateltavan elämä ja sosiaaliset suhteet yleisemmin. Toisessa vaiheessa keskustelu eteni haastateltavan seksuaaliseen kehitykseen ja kokemuksiin.

Haastattelurunko (ks. liite) oli jaettu osioihin II-VIII. Osion II kysymykset liittyivät lapsuuteen ja lapsuudenkotiin (alle 12 vuotiaana) ja osion III kysymykset yläasteaikaan (ikävuodet 12-16). Osiossa IV puhuttiin sosiaalisesta elämästä yläasteen jälkeen ja haastatteluhetkellä. Tätä osiota halusimme laajentaa ja jakaa sen kahtia siten, että osio IV käsittelee sosiaalista elämää yläasteen jälkeen ja osio V sosiaalista elämää haastattelun aikoihin. Osiossa VI palattiin haastateltavan varhaiseen seksuaaliseen kehitykseen ja ensimmäisiin seksuaalisiin kokemuksiin. Osiossa VII puolestaan seurattiin seksuaalista kehitystä lapsuusajan jälkeen. Osiossa VIII käytiin läpi haastateltavan ensimmäinen yhdyntä viimeisimmän uuden kumppanin kanssa ja selvitettiin seksuaalikäyttäytymistä viimeksi kuluneen vuoden aikana. Osiossa IX haastateltu puhui tulevaisuudesta yleensä ja erityisesti tulevasta seksuaalielämästään.

Ennen haastattelujen aloittamista halusimme tehdä joitakin parannuksia protokollan mukaiseen haastattelurunkoon. Järjestimme ensiksi osioiden sisäisiä aihepiirejä ja niitä kartoittavia kysymyksiä loogisempaan järjestykseen. Jotkut aiheet siirsimme

toiseen osioon. Esimerkiksi lapsuutta yleisesti käsittelevässä osiossa (II) pyysimme haastateltua ensin kuvailemaan itseään lapsuudessa ja sen jälkeen siirryimme lapsuudenkodin sekä sosiaalisten suhteiden kartoittamiseen sen sijaan, että olisimme käsitelleet näitä aiheita sekaisin. Osiossa olleet kysymykset seksuaalisesta painostuksesta tai pakottamisesta siirsimme lapsuuden seksuaalisia kokemuksia käsittelevään osioon (VI). Aloitimme jokaisen aiheen käsittelyn jollakin laajalla kysymyksellä ja siirryimme sitten yksityiskohtia tarkentaviin kysymyksiin. Lopputuloksena oli mielestämme alkuperäistä mallia selkeämpi haastattelurunko.

Englanninkielisen haastattelurunon, ja myös tämän tutkimuksen, yhtenä olennaisena tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä siitä miksi nuoret ihmiset ottavat seksuaalikäyttäytymisessään riskejä. Tilannetekijöiden lisäksi tärkeinä on pidetty niitä tekijöitä, joita jokainen tuo mukanaan seksuaaliseen vuorovaikutustapahtumaan lapsuudestaan, perhetaustastaan, nuoruudestaan ja sen hetkisestä elämäntilanteestaan (vrt. Ingham et al. 1996, 20).

Haastattelurunon ensimmäinen puolisko käsittelee näitä eri elämänvaiheita. Sen puutteena pidimme kuitenkin sitä, ettei seksuaalikäyttäytymisen taustatekijöitä käsitelty tasapuolisesti kaikissa elämänvaiheissa. Aiempien tutkimusten perusteella pidimme tärkeinä tutkia omaan minään ja persoonallisuuteen liittyvien tekijöiden, vanhempien asenteiden ja käyttäytymisen sekä perheen sisäisten suhteiden, kouluopetuksen, ystäväpiirin sekä joukkoviestinten ja kirjallisuuden välittämien merkitysten yhteyttä haastateltavan seksuaalikäyttäytymiseen ja riskinottoon.

Haastattelun ensimmäiseen puoliskoon lisäsimme joitain haastateltavan oman minän ja persoonallisuuden kehityksen kannalta merkityksellisiä kysymyksiä, kuten kysymyksen terveydentilasta ja omasta suhtautumisesta mahdollisiin terveydellisiin ongelmiin eri elämänvaiheissa.

Erittäin tärkeänä pidimme lapsuutta käsittelevän osion seksuaaliseen informaatioon ja kommunikaatioon liittyvien kysymysten muuntamista sellaisiksi, että esiin nousisivat paitsi vanhempien myös muiden aikuisten ja ystävien kanssa käydyt keskustelut sekä kouluopetus. Oletimme myös, ettei vanhempien vaikutus lastensa elämään lopu yhtäkkisesti yläasteikään tultaessa, ja lisäsimme siksi yläasteikää käsittelevään osioon kysymykset vanhempien ja sisarusten kanssa tässä vaiheessa käydyistä seksuaaliihmisistä keskusteluista. Pyysimme haastateltavia kuvailemaan suhdettaan vanhempiinsa, sisaruksiinsa ja ystäviinsä ja kertomaan mahdollisista seksuaaliihmisistä keskusteluista heidän kanssaan myös yläasteen jälkeisenä aikana sekä haastattelun aikoihin.

Jokaista elämänvaihetta (lapsuus, nuoruus, varhaisaikuisuus) käsittelevään osioon lisäsimme yhdeksi laajajakkoksi aihepiiriksi medioiden ja kirjallisuuden käytön seksu-

aalisuuden yhteydessä. Vaikka joukkoviestintä tiedostetaankin myös seksuaalitutkimuksen piirissä arkipäivän merkittäväksi osaksi, ovat pyrkimykset sen merkityksen arvioimiseksi jääneet toistaiseksi vähäisiksi ja vaatimattomiksi.

Tässä tutkimuksessa haastateltavia pyydettiin kuvailemaan seksuaalitietoutta ja -neuvontaa jakavien lajityyppien, kuten oppaiden, lehtisten, lehtiartikkeleiden, lehtien kysymys/vastaus -palstojen, tv-ohjelmien ja valistusvideoiden luku- ja katselutilanteita elämän eri vaiheissa. Tiedustelimme myös seksuaalista kiihottumista ja mielihyvää tuottavien lajityyppien käyttöön (kuten eroottisiin kirjoihin, elokuviin, videoihin ja seksilehtiin) liittyviä kokemuksia. Pyrimme siihen, että haastateltava tuo itse esille sen kuinka merkityksellisiä (jos lainkaan) eri mediat ovat hänelle olleet ja sen mitä merkityksiä niiden sisällölle on annettu.

Henkilökohtainen haastattelurunko oli jo alunperin laaja ja laajeni tekemiemme muutosten vuoksi vielä entisestään. Kattavuuden käänköpuolena olikin haastattelun ”raskaus”. Tämä kävi ilmi koehaastatteluista, joista yksi kesti 5 h 15 minuuttia ja toinen 3 h 45 minuuttia. Päätimme pyrkiä rajoittamaan haastatteluiden keston noin kolmeen tuntiin. Tästä ajasta suunnilleen puolet käytettiin haastateltavan elämää yleisemmin käsitteleviin osioihin ja puolet hänen seksuaalisia kokemuksiaan käsitteleviin osioihin. Tämä tavoite asetti melkoiset vaatimukset haastattelijaille ja haastattelutekniikalle: haastateltava oli saatava kertomaan kokemuksistaan avoimesti ja yksityiskohtaisesti mutta kuitenkin tiukasti asiassa pysyen.

Välittömästi haastattelun päätyttyä ja haastatellun poistuttua haastattelijä täytti raportointilomakkeen, johon hän kirjasi tietoja haastateltavasta, haastattelun kestosta ja vaikutelmansa haastattelun kulusta ja ilmapiiristä. Lisäksi tarkoituksena oli tiivistää raporttiin haastattelijalle syntynyt käsitys haastateltavan suhtautumisesta riskinoton ja todetun riskinoton mahdollisista syistä. Yhtenä pyrkimyksenä oli myös etsiä ”punaista lankaa” haastatellun seksuaaliseen kehitykseen.

Raportointilomake oli hyödyllinen siinä mielessä, että sen avulla oli jälkeenpäin mahdollista palauttaa mieliin haastateltava ja haastattelutilanne tunnelmineen. Sen sijaan tyhjentäväksi koetun ja välillä uuvuttavankin haastattelukokemuksen jälkeen oli välillä vaivalloista pohtia käyttäytymisen mahdollisia syitä ja kehityksen päälinjoja.

Haastateltujen tausta ja kokeneisuus

Seuraavassa esitellään haastatteluihin osallistuneet nuoret ihmiset muutamien taustatietojen avulla. Tiedot perustuvat esitetietolomakkeessa ja ennen haastattelua täytetyssä lomakkeessa esitettyihin kysymyksiin. Sen avulla siis varmistettiin, että haastatteluun tulevat täyttävät tietyt kriteerit.

Tutkimuksessa haastateltiin henkilökohtaisesti yhteensä 30 nuorta ihmistä, joista 16 oli naisia ja 14 miehiä. Heistä neljä oli 20 vuotta, kaksi 21 vuotta, yhdeksän 22 vuotta, kahdeksan 23 vuotta ja seitsemän 24 vuotta. Haastatelluista 20 oli viettänyt koko lapsuutensa tai suuren osan siitä pääkaupunkiseudulla (Helsingissä, Espoossa tai Vantaalla), kymmenen oli kotoisin muualta Suomesta.

Haastateltujen isistä kolmasosa (10) oli työelämässä johtavassa asemassa (titteliltään esim. päällikkö tai johtaja), yrittäjänä tai ammatissa, joka edellytti korkeakoulutasoista kouluttautumista (esim. arkkitehti). Äideistä kahdeksalla oli vastaava nimike (esim. varanotaari). Kolmasosa äideistä (10) kuului ammattinsa puolesta toimihenkilöihin (esim. toimistosihteeri tai pankkitoimihenkilö), isistä toimihenkilöitä oli viisi (esim. insinööri). Äideistä viisi toimi terveydenhuoltoalalla. Työväestöön ammattinsa perusteella isistä kuului viisi (esim. paperityöntekijä) ja äideistä kolme (esim. siivooja). Isistä kolme ja äideistä kaksi oli eläkeläisiä. Työttömänä oli haastatteluhetkellä kaksi isää ja yksi äiti. Kaksi äitiä opiskeli uuteen ammattiin.

Kolme neljäsosaa haastatelluista oli suorittanut vähintään ylioppilastutkinnon. Jonkin ammatillisen tutkinnon oli lukion jälkeen ehtinyt hankkia kuusi haastateltavaa ja kuusi opiskeli sellaista parhaillaan. Yhdellä oli jo akateeminen loppututkinto ja jatko-opinnot käynnissä. Neljä opiskeli akateemiseen loppututkintoon tähdäten. Viidellä haastatellulla ylioppilaalla ei ollut lukion jälkeisiä opintoja.

Kahdeksalla haastatellulla ei ollut ylioppilastutkintoa. Heistä kaksi oli käynyt peruskoulun ja viidellä oli lisäksi ammatillinen tutkinto. Kolme opiskeli ammatillista tutkintoa varten. Heistä kahdella oli jo jokin muu tutkinto takanaan.

Haastatelluista 19 kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon. Kymmenen ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhteisöön. Yhdestä haastateltavasta ei ollut tietoa. Kysymykseen "Oletko uskonnollinen?" vastasi kieltävästi 24 ja myöntävästi kaksi haastateltavaa. Neljä haastateltavaa määritteli itsensä jonkin verran tai hiukan uskonnolliseksi.

Uskonnon merkitystä mitattiin myös kysymällä, kuinka tärkeä asia uskonto on haastateltavalle jokapäiväisessä elämässä. Asteikolla 1-5 numero 1 merkitsi erittäin tärkeää ja numero 5 ei lainkaan tärkeää. Ei lainkaan tärkeäksi uskonnon arvioi jokapäiväisessä elämässään 13 haastateltavaa. Arvon 4 valitsi yhdeksän, arvon 3 seitsemän ja arvon 2 yksi haastateltava. Kukaan ei pitänyt uskontoa erittäin tärkeänä.

Kolmasosa haastateltavista (10) eli avopuolison kanssa ja kolme oli jo avioliitossa. Avoliitot olivat kestäneet keskimäärin runsaat kaksi, avioliitot kaksi ja puoli vuotta. Kenelläkään haastateltavista ei ollut vielä omia lapsia. Seitsemällä haastatellulla oli vakituinen suhde erillään asuen. Nämä suhteet olivat kestäneet keskimäärin noin

vuoden ajan. Haastateltujen joukossa oli kahdeksan yksineläjää ja yksi määritteli sen hetkisen suhteensa luonteeltaan tilapäiseksi.

Haastatelluista 17 ei siis ollut avo- tai avioliitossa. Heistä yhdeksän asui yksin. Vanhempien ja sisarusten kanssa asui viisi haastateltavaa ja siskon sekä tämän poikaystävän luona yksi. Kavereiden kanssa asui vakinaisesti yksi ja tilapäisesti yksi. Jälkimmäinen määritteli itsensä asunnottomaksi.

Haastatelluilla oli ollut koko elämänsä aikana keskimäärin 19 ja viimeisen vuoden aikana 4 sukupuolikumppania. Vaihtelu oli suurta: koko elämän aikana luvut vaihtelivat yhdestä noin sataan ja viimeisen vuoden aikana yhdestä kahteenkymmeneen. Naisilla oli ollut elämän aikana hieman enemmän kumppaneita kuin miehillä, miehillä taas enemmän viimeisen vuoden aikana. Sukupuolten välillä ei ollut kuitenkaan erityistä eroa kumppaneiden lukumäärissä. Neljällä (yhdeksi naisella ja kolmella miehellä) oli ollut yksi kumppani koko elämän aikana ja viimeisen vuoden aikana yksi kumppani oli kolmellatoista (kuudella naisella ja seitsemällä miehellä = 43 prosentilla). Vähintään kymmenen sukupuolikumppania oli ollut koko elämän aikana kuudellatoista (10 naista ja 6 miestä) ja viimeisen vuoden aikana kolmella (yksi nainen ja kaksi miestä).

Taulukko 1. Haastatelluilla keskimäärin sukupuolikumppaneita elämän ja viimeisen vuoden aikana:

	Naiset	Miehet	Yhteensä
Elämän aikana	20,3	18,4	19,4
Vuoden aikana	3,7	3,9	3,8

Kumppaneiden lukumäärien perusteella haastateltujen miesten seksuaalinen aktiivisuus oli noin kaksi kertaa suurempi ja naisten noin neljä kertaa suurempi kuin saman ikäisillä suomalaisilla nuorilla keskimäärin (vrt. Suomalainen seksi, Kontula ja Haavio-Mannila 1993). Käytetyn valintakriteerin lisäksi tähän vaikutti osaltaan se, että haastatellut olivat pääkaupunkiseudulta.

Vapaaehtoisuuteen perustuvat haastattelut johtavat luonnollisesti haastateltavien valikoitumiseen muutenkin kuin tutkijoiden rajaamalla tavalla (ikä, seksuaalisuhde viimeisen vuoden aikana). Arviomme mukaan haastateltaviksi olivat halukkaimpia ne ihmiset, joilla oli ollut melko paljon seksikokemuksia. Haastattelujen perusteella seksi oli näille nuorille ihmisille tärkeä osa elämää ja siitä keskusteltiin mielellään kun siihen ilmeni tilaisuus. Myös erilaisista seksuaalisista tai muista ongelmista kärsivät nuoret ihmiset vaikuttivat poikkeuksellisen halukkailta haastatteluun. Sen sijaan seksuaalisesti vähän kokeneet nuoret epäilivät olisiko heistä edes hyötyä tutkimukselle.

Kun tutkimuksen kohderyhmään kuuluneita nuoria ihmisiä pyydettiin osallistumaan tutkimukseen, haastattelusta joko kieltäydyttiin tai sitten siihen suostuttiin vasta pienen taivuttelun jälkeen. Naiset vaikuttivat miehiä innokkaammilta keskustelemaan omista henkilökohtaisista kokemuksistaan. Tähän saattoi vaikuttaa jonkin verran se, että tutkimuksen molemmat haastattelijat olivat naisia.

Noin puolet haastatelluista kertoi jotakin haastatteluun osallistumisen motiiveistaan. Osa ilmaisi halunsa tukea kiinnostavaa ja tärkeänä pitämäänsä tutkimushanketta. Erittäin merkityksellinen syy oli haastattelun tarjoama mahdollisuus puhua ja pohtia omaa elämää ja seksuaalisuutta; mahdollisuus käydä läpi muun muassa tärkeitä pitämiään lapsuuden kokemuksia. Haastatelluista näkyi selvästi, että omaa elämää oli pohdittu ennenkin joko yksin tai jonkun kanssa. Asioista kerrottiin hyvin tottuneesti ja jäsentyneesti.

Jotkut haastateltavat sanoivat jo ennen haastattelua odottavansa siltä terapeutista vaikutusta ja moni sanoikin haastattelun päätyttyä keskustelun tuntuneen terapeutiselta. Monilla haastatelluilla oli ollut takanaan rankkoja elämäkokemuksia kuten vanhempien liiallista alkoholinkäyttöä ja väkivaltaisuutta. Näistä kokemuksista haluttiin puhua. Osalla oli seksuaalielämän ongelmia. Kaiken kaikkiaan haastateltavia yhdisti tarve käydä terapeutista keskustelua omasta elämästään.

Kymmenen haastateltua (seitsemän naista ja kolme miestä) oli kärsinyt mielenterveysongelmista, joihin oli hakenut jotakin apua ammattiauttajalta. Heistä kuusi oli kärsinyt masennuksesta (kaksi itsetuhoista). Kahdella oli ollut ongelmana bulimia ja yhdellä paniikkioireet. Yhden haastateltavan ongelmien tarkemmasta luonteesta ei ollut tietoa. Näistä haastatelluista lähes kaikki olivat saaneet psykoterapiaa, monet myös lääkkeitä. Kolme haastateltavaa oli ollut mielenterveysongelmiensa vuoksi sairaalahoidossa. Kaiken kaikkiaan haastateltujen mielenterveysongelmat olivat merkittävästi yleisempiä kuin samanikäisessä väestössä keskimäärin.

Mielenterveysongelmista kärsineistä puolet (5) oli haastatteluhetkellä työttömänä/työllistettynä, kolme oli työelämässä ja kaksi opiskeli. Mielenterveysongelmista kärsimisellä oli ollut siis yhteyttä työelämästä syrjäytymiseen.

Kokemuksia henkilökohtaisista haastatteluista

Henkilökohtaiset haastattelut tehtiin Helsingin yliopiston sosiologian ja kansanterveystieteen laitoksilla tutkijan työhuoneessa tai seminaarihuoneessa. Haastattelutilanteessa olivat läsnä vain haastateltava ja haastattelija. Haastattelijoina toimivat hankkeen tutkijat Kati Kosonen ja Krista Papp. Suurin osa haastateltavista oli tavannut haastattelijansa aiemmin jo rekrytoinnin yhteydessä. Haastattelut tehtiin joko päiväsaikaan tai illalla, haastateltavan toiveen mukaan.

Haastatteluun lupautuneista seitsemän ei tullut paikalle ensimmäisellä sovitulla ajalla. He ilmoittivat syyksi unohtamisen, työesteet, koulutehtävät, sairastumisen ja lääkärin vastaanottoajan muuttumisen. Haastattelija ei tiennyt etukäteen suurinta osaa esteistä, vaikka kahdelle oli soitettu edellisenä iltana. Viiden kanssa saatiin sovittua uusi haastattelu-aika, jota he myös noudattivat. Kahden kanssa ei sovittu uudesta haastattelusta, koska he eivät tuntuneet kovin halukkailta haastatteluun, eikä heillä ollut kovinkaan paljon kokemuksia.

Haastatteluympäristön virallisuus (yliopisto) vaikutti alussa jännittävän monia haastateltavia, mutta toisaalta oletettavasti alensi kynnystä ylipäänsä osallistua näinkin intiimiin haastatteluun. Toinen tutkijoista sopi tapaamisen bussipysäkille, josta yhteinen kävelymatka haastattelupaikalle poisti turhaa alkukankeutta. Haastattelun alkua pehmensi myös tutkimuksen tavoitteiden esittely ja haastateltavan taustatietojen kyseleminen. Nauhuri kytkettiin päälle vasta varsinaiseen haastattelurunkoon päästäessä. Kukaan haastateltavista ei kieltänyt nauhoittamasta haastattelua, eikä vaikuttanut hermoilevan nauhurin käytön vuoksi pientä alkujännitystä lukuun ottamatta.

Haastattelurunko toimi pääpiirteissään hyvin erityisesti siksi, että aluksi käytiin läpi haastateltavan elämää yleisesti lapsuudesta murrosiän kautta nykypäivään ja seksikokemuksista kysyttiin vasta haastattelun toisella puoliskolla. Se oli hyvä ratkaisu, sillä jotkut haastateltavista tuntuivat alussa varovaisilta ja vapautuivat selvästi lapsuusaikaa käsiteltäessä. Osalle haastateltavista tuotti jonkin verran vaikeuksia varhaisten muistojen mieleen palauttaminen, mutta vauhtiin päästyä niistä kerrottiin vuolaasti. Yllättävän avoimesti puhuttiin myös lapsuuden aikaisista vaikeista asioista, kuten vanhempien alkoholismista, väkivaltaisuudesta ja uskottomuudesta. Terapiakeskusteluista kokemusta omanneilla ei ollut sellaisia käynnistymisvaikeuksia kuin varhaisia kokemuksiaan kenties ensi kertaa sanoiksi pukeneilla.

Kun haastatteluissa päästiin seksuaalisiin kokemuksiin saakka, tuntui haastattelun ilmapiiiri lähes poikkeuksetta lämpimältä ja luonnolliselta. Tämän asian toivat useat haastateltavat itsekkin esille haastattelun päätyttyä. Muistelua hankaloitti lähinnä haastattelurungon hyppäys nykypäivän sosiaalisesta elämästä lapsuuden ensimmäisiin

seksuaalikokemuksiin. Niiden mieleen palauttaminen tuntui olevan monelle vaikeaa. Myöhempiin seksuaalikokemuksiin siirryttäessä puhe lisääntyi selvästi.

Kaiken kaikkiaan seksikokemuksista kerrottiin kuitenkin yllättävän avoimesti. Puhetta höystettiin usein huumorilla ja naurahduksilla, mutta asiassa hyvin pysyen. Tästä poiketen haastateltavat olivat varovaisia silloin, kun he puhuivat tilanteista, joissa olivat ottaneet seksuaalisia riskejä. Tällöin haastateltavat tarkkailivat selvästi haastattelijan reaktioita ja arvioivat kuinka paljon tälle uskaltaisi tai haluaisi kertoa. Haastattelijat pidättyivät esittämästä minkäänlaisia arvokommentteja haastateltavien seksuaalikäyttäytymiseen, mikä yleensä saikin haastateltavan jatkamaan kertomustaan mahdollisesti arveluttaviksi kokemistaan asioista. Jos haastateltava ei oma-aloitteisesti edennyt puheessaan asian mainintaa pidemmälle, aiheesta esitettiin yksityiskohtaisempia kysymyksiä.

Haastattelujen pituus oli keskimäärin 2 tuntia 58 minuuttia, joten kolmen tunnin tavoitteessa pysyttiin enemmän kuin hyvin. Etukäteen ounastelimme vaikeuksia yrityksissä rajoittaa haastattelujen pituutta hienotunteisesti, mutta käytännössä ongelmia ei ilmennyt.

Toinen haastattelijoista ilmoitti etukäteen, että suunnilleen haastattelun puolivälissä pidetään pieni, noin 10 minuutin tauko. Se tuntui tarpeelliselta varsinkin haastatteluajankohtaan sattuneiden helteiden vuoksi. Myöskin toinen (syksyllä haastattelunsa tehnyt) haastattelijat ilmoitti haastateltaville tauon mahdollisuudesta, mutta vain yksi pyysi sellaisen. Useat haastateltavat ihmettelivät haastattelun lopussa miten nopeasti kolme tuntia oli mennyt. Vaikutti siltä, että haastateltavat tempautuivat mukaan elämänsä käsittelyyn niin intensiivisesti, etteivät huomanneet ajan kulumista.

3 Haastateltujen tiedot ja mielenkiinnon kohteet sukupuoliasioista

Seksuaalisen sosiaalisaation ja kehityksen yksi keskeinen ulottuvuus on kognitiivinen kehitys ja sitä tukevat seksuaalisuutta koskevat tiedot. Kognitiot muovaavat käsitystä itsestä ja seksuaalisuuden merkityksestä sekä seksuaalisten halujen sopivista tai turvallisista toteutustavoista. Myös vuorovaikutustaitojen kehittämiseen tarvitaan vankka tietopohja.

Tämän luvun tulosten merkitystä korostaa kognitioihin perustuvan rationaalisen harkinnan keskeinen asema terveyskäyttäytymistä selittämään pyrkineissä teorioissa ja malleissa. Sen hengessä nuorten seksuaalikasvatus onkin muotoutunut käytännössä juuri neutraaliksi tietojen välittämiseksi. Näihin tietoihin on sisältynyt keskeisenä myös varoittelu seksuaalisuuteen liittyvistä riskeistä. Seksuaalitiedot muovaavat myös keskeisesti nuorten ihmisten käsityksiä seksuaalisuuden ja siihen liittyvien kokemusten merkityksistä.

Seuraavassa kuvataan haastateltujen seksuaalisia tietoja ja tietojen hankintatapoja erikseen pojilla ja työillä kolmessa ikävaiheessa. Ikävaiheet ovat lapsuus (alle 12 ikävuotta), murrosikä (13-16 v) ja aika yläasteesta nykypäivään (20-24 vuoden ikään). Jokaisessa ikäryhmässä esitetään mistä tiedoista haastatellut ovat kertoneet olleensa siinä vaiheessa eniten kiinnostuneita. Tutkitut tiedonlähteet ovat olleet koulusta ja kotoa saadut tiedot, keskustelut sukupuoliasioista kavereiden kanssa sekä mediasta ja kirjallisuudesta saadut tiedot.

3.1 Lapsuudessa saadut tiedot ja vaikutelmat

Suosituimmat tiedonlähteet ja kysymyksiä herättäneet aiheet

Pojat

Useimmat haastatellut pojat olivat keskustelleet sukupuoliasioista lapsuudessaan (alle 12-vuotiaina) tai lukeneet tai katselleet aihetta käsitteleviä lehtiä. Vain kolme poikaa sanoi, että sukupuoliasiat eivät olleet heitä vielä siinä iässä kiinnostaneet.

Puolet haastelluista pojista ei enää muistanut mistä oli saanut sukupuolitietoja lapsuudessaan. Viidesosa muisti tiedonlähteeksi vanhempansa ja yhtä useat kaverinsa. Jotkut olivat kysyneet jommalta kummalta asiaa suoraan, osa oli kokenut aiheen sen verran arkaluonteiseksi, että oli kerännyt mieluummin tiedonmuroja kuuntelemalla toisten keskusteluja.

“Sitä vaan niinku pyöritti mielessä ja tota kuunteli ja sillä lailla. Sit yleensä jostakin niinku toisten jutuista niinku oppi vähä, yhdisteli ja sitte totanoin... Nii tämmöisist niinku sivukommenteista ja tämmöisistä niinku vanhem... Niinku aikuisten ihmisten, jos kuuli jostain nii tämmöisistä, se niinku et mun tapa oli enem... En mä mennä keltää kysymää sit ku ei uskaltanu mitää pornolehtee ostaa ja ei taatusti ois mistää kirjastosta mitää seksistä kertovaa kirjaa mennä lainamaa, sehän olisi ollu ihan hirveetä... Nii sitku mä pyöritin sitä enemmän vaa ja niinku kuuntelin tarkasti ja kattelin koko ajan.”

Lähes kaikki pojat olivat lukeneet lapsuudessaan nuortenlehtien kirjepalstoja. Niitä ei kuitenkaan mainittu erityisinä tiedonlähteinä. Yksi pojista mainitsi parhaaksi tiedonlähteekseen kirjat.

Myös mielenkiintoa herättäneiden seksuaali-aiheiden muistaminen tuotti pojille vaikeuksia. Kaksi kolmasosaa muisti yksittäisiä kysymyksiä herättäneitä aiheita. Tytöt olivat yleisesti olleet poikien kiinnostuksen kohteina. Sukupuoliasioista askarruttivat eniten siittimen koko, ulkonäkö, itsetyydytys ja siemensyöksyt. Yksi poika muisti että oli kiinnostunut myös homoseksuaalisuudesta.

“Tällasii ihan niinku fyysisii juttuja et niinku ons tää mun nyt sillee ihan oikeen kokoinen ja oikeen näköinen, oikeen muotoinen.”

Tytöt

Joka toinen tyttö kertoi olleensa kiinnostunut sukupuoliasioista jo lapsuudessaan. “Mä oon aina halunnut tietää kaiken seksistä.” Jotkut tytöt olivat tunteneet itsensä ulkopuolisiksi, kun kaveripiirissä oli alettu keskustella sukupuoliasioista. Ystäväpiireissä oli yleensä kuitenkin samanlaisia tyttöjä ja kiusallisia tilanteita oli syntynyt vain harvoin.

Joka toiselle tytölle lapsuuden tärkeimpänä sukupuoliasioden tietolähteenä olivat olleet nuortenlehdet, kolmasosalle kaverit ja neljäsosalle äiti. Haastatteluhetkellä naisten oli usein vaikea tarkkaan muistaa mistä tietoa oli tullut. Haastateltavat kuvailivat kuitenkin muutamia mieleenpainuneita keskusteluja tai tiedonsaantitilanteita.

“En mä tiedä onks’ siinä silleen niin miettinyt kauheasti... Ja musta tuntuu, että on aina ollut silleen ihan tarpeeksi tietoa käsillä, et enemminkin sitä on tullut silleen tietoa ennen kuin on älynnyt edes kysyä.”

Tytöt mainitsivat useimmin lapsuuden seksuaalisen mielenkiintonsa kohteeksi fyysisen kehityksen murrosiässä ja kolmasosa oli pohtinut suhteita poikiin. Neljäsosa

tytöistä oli jo lapsuudessaan kiinnostunut kaikesta seksiin liittyvästä. He yrittivät saada tietoja myös siitä miltä tuntuu olla yhdynnässä ja minkälaisia yhdyntäasentoja on. Yksi tyttö oli kiinnostunut itsetyydytyksestä ja toinen siitä voiko niin nuorena rakastua aikuisiin miehiin.

Keskustelut sukupuoliasioista vanhempien ja sisarusten kanssa

Pojat

Lähes kaikki pojat olivat saaneet kuulla vanhemmiltaan hedelmöityksestä ja lasten syntymisestä. Näistä asioista oli puhuttu vanhempien kanssa jo alle kouluikäisenä tai koulun ensimmäisten luokkien aikana. Haastatellut olivat tavallisesti itse kysyneet lasten ilmaantumisesta vanhemmiltaan. Sen sijaan murrosiän muutoksista vanhemmat olivat tavallisesti puhuneet omasta aloitteestaan. Käsiteltyjä aiheita ovat olleet useimmin nopea pituuskasvu, karvoituksen ilmaantuminen ja hien erityksen lisääntyminen. Joskus poikien kehitystä oli verrattu tyttöihin. Vaikka kodin ilmapiiri olisikin koettu avoimeksi, pojat eivät mielellään menneet kysymään asioista, heitä "hävetti vähän". Vain yksi poika ilmoitti kysyneensä molemmilta vanhemmiltaan sukupuoliasioista ja kokeneensa tilanteen hyvin luonnollisena.

Toisaalta vain yksi haastatelluista miehistä muisti, että hänen kotonaan ei lainkaan keskusteltu sukupuoliasioista lapsuuden aikana. Perheessä *"jotenkin pidettiin lapsuuden ulkopuolella kaikki nämä asiat"*. Hän ei itsekään ollut silloin aiheesta kiinnostunut. Toinen poika oli kysynyt mikä on erotiikka ja kolmas mitä tarkoittaa naiminen. He olivat saaneet kaartelevien vastausten jälkeen käsityksen, että asiasta ei saa puhua. Myöhemmin he eivät enää halunneet tai uskaltaneet esittää aiheesta muita kysymyksiä.

Perheen nuoremmat lapset kokivat, että vanhempien oli helpompi kertoa sukupuoliasioista, kun seksuaalivalistusta oli jo annettu esikoisille.

"Varmasti helpompi sitte vanhempien jutella mun kanssa asioista ku oli jo tämmönen yks uranuurtaja siin edessä."

Vanhemmat lapset osallistuivat joskus itse vanhempien pyynnöstä nuorempien valistukseen.

Pojat olivat käyneet keskusteluja sukupuoliasioista enimmäkseen isänsä kanssa. Joka toinen poika oli puhunut vain isänsä kanssa, muissa tapauksissa oli keskusteltu molempien vanhempien kanssa. Kahdessa eron kokeneessa perheessä äiti oli yrittänyt antaa seksuaalivalistusta. Äidit tuntuivat kokeneen pojalle puhumisen vaikeaksi ja myös pojista keskustelut olivat olleet kiusallisia. Äiti oli saattanut lopettaa hankalan

tilanteen sanomalla, että häneltä saa kysyä, jos on jotain epäselvää. Sitä mahdollisuutta ei kuitenkaan käytetty ja tietoa yritettiin saada muista lähteistä. Pojat olivat sitä mieltä, että äidit keskustelivat tyttäriensä kanssa paljon enemmän ja avoimemmin ”naisten juttuja”. Jopa nuoruuden fyysisistä muutoksista keskusteleminen äidin kanssa koettiin nolona.

“No en mä silleen kauheasti kuunnellu tai silleen kuuntelin mut et joo, joo... vähän nolona tietenkin siinä...”

Sukupuoliasioita käsittelevät keskustelutilanteet syntyivät tavallisesti, kun poika oli isän kanssa kaksistaan, esimerkiksi televisiota katsomassa tai saunomassa. Joskus keskustelu oli alkanut siitä, kun poika oli kertonut koulussa annetusta sukupuolikasvatuksesta. Yleensä miehet valittivat saamansa valistuksen huonoa laatua ja pinnallisuutta. Yhdessä tapauksessa keskustelu oli lähtenyt liikkeelle siitä, että isä oli huomannut pojan lukeneen hänen seksilehtiään. Keskustelut isän kanssa eivät noloistuttaneet, ne oli koettu ”miesten juttuna”. Kahdessa tapauksessa, jolloin isät kerskailivat kokemuksillaan, jutut herättivät pojissa hämmennystä.

Lähes joka toisessa kodissa murrosiän ja sukupuolisen kypsyamisen rinnalla oli käsitelty myös sukupuolisen kanssakäymisen vastuuta ja riskejä. Riskeistä korostettiin etupäässä ei-toivottua raskautta, tauteja oli käsitelty harvemmin.

“Ei saa ajatella kyrvällä, isä sanoi niinku sillee.”

“Täytyy niinku, et sit joskus, ku rupee vanhempänä leikkii tyttöjen kanssa, nii täytyy niinku, et ymmärtää varmasti, et mitä siit voi tapahtua... oikeestaan se tärkein... se raskaus.”

Yksi poika koki lapsuuden puheet riskeistä ja vastuusta sukupuolisuhteessa pelottavina.

Monet pojat saivat isän kanssa käydyistä keskusteluista myös konkreettista tietoa.

“Isä kertoi niinku minkälaiset on tissit ja mitä on jos saa orgasmin, ja mä muistan aina kuin se vertais ku se koitti hakea jotain vertauskuva meille, että miltä se tuntuu - niin se sanoi että ihan kuin olis kauhea kusihätä ja sit vihdoinkin pääsee kuselle.”

Vanhempien ja poikien välisissä keskusteluissa käsiteltiin sukupuoliasioita useimmiten yleisesti, annettiin tietoa, eikä ilmaistu omia mielipiteitä. Vain kolmasosa pojista oli saanut käsityksen vanhempiensa asenteista ja seksuaalisuuteen liittyvistä säännöistä. Pojat eivät olleet aina hyväksyneet näitä asenteita.

“Yksi suhde ja seksiä kerran viikossa.”

“Ku niinku on pidempiaikainen suhde ollu ja on niinku varmalla pohjalla... nii sitte tulee ajan myötä mukaan tämmönen seksuaalinen käyttäytyminenki sitte.”

“Sen mä tiesin, et se on hauskaa, vaikka mä en 12-vuotiaana vielä ollu kokeillukkaa ihmeellisiä juttuja... Iskä nimenomaa varoitti, että ku se on nii hauskaa ja mukavaa, nii sen takia se hirveen helposti unohtuu kaikki varominen.”

Kahden pojan mielestä isän käsitykset olivat olleet liian vapamielisiä.

“Isä on joskus kyllä... antaa ymmärtää semmost, että pitäis rakastella mahdollisimman monta naista.”

“Isä niinku päissään puhui aika paljon kaikesta mahdollisesta seksiin liittyvästä omaa tyyliinsä... järkyttävää, sitte myöhemmin joutui huomamaan, että useat sen niinku käsitykset oli ihan vääriä niinku naisista... jäi sitte sen tasolle, et ei naisessa oikeestaan muuta ollu ku se sukupuolielin.”

Jotkut pojat saivat tietoja ja vaikutelmia sukupuoliasioista myös seuraamalla vanhempiensa tekemisiä. Vain kaksi poikaa oli nähnyt tai kuullut vanhempansa yhdynnässä. Jotkut olivat joutuneet seuramaan vanhempien uskottomuutta, parinvaihtokokeiluja ja eronneiden vanhempien vaihtuvia sukupuolikumppaneita. Nuorempana tätä oli seurattu uteliaana ja se oli saatettu kokea hämmäntäväksi. Yksi poika oli kokenut vanhempiensa yhdynnät likaisena ja ahdistavana asiana. Hän oli joutunut nukkumaan vanhempien kanssa samassa huoneessa, eikä ollut saanut kysymyksistään huolimatta riittävää selitystä sille mitä vanhempien välillä tapahtui.

Pari poikaa oli kysynyt sukupuoliasioista isoveljeltään. He pyysivät tältä selitystä asioihin, joita he eivät olleet lukemalla täysin ymmärtäneet. Joskus oppitunti oli ollut konkreettinen isonveljen demonstroidessa mitä erektio tarkoittaa.

“Jos luki jotaki, vaikka just jostain kirjepalstalta jotaki, mitä ei sit välttämättä ihan tajunnu, nii sit voi mennä veljeltä kysymään, jos sekää sen paremmin ties sitte.”

“Mä en muista muuta kuin mä veljeltä joskus kysyin, että mitä on stondis, kun mä en ollu ikinä, niin veli näytti asian (naurahdus), niin siis... mä siis muuten mä... ja pikkaisen, pikkaisen veljeltä sain sitten kuvaa myös murrosikäisen kehittymisestä, et veljen luokkalaisilla alkoi tulla karvoja, et mitä se oli.”

Tytöt

Sukupuoliasioista oli kerrottu tytöille vain ohimennen niissä perheissä, joissa perheenjäsenet keskustelivat muutenkin vain vähän keskenään. Hyvin kommunikoivissa perheissä myös sukupuoliasiat olivat keskusteluiden aiheina.

“Siinä mielessä ollaan oltu avoin perhe, että ollaan käyty paljon saunassa ja suihkussa yhdessä, että ma luulen että siinä sivussa varmaan ollaan puhuttu niistäkin.”

“Mä en kotona oo koskaan niinku viittiny tai kehdannu puhuu mistään... (äiti yritti kuitenkin keskustella asioista) emmä tiä, en nyt kauheesti tykänny niist keskusteluist, jotenkin mul oli sellainen tunne et emmä halua puhuu niinku äidin kanssa niistä, et äiti on niinku äiti ja seksiasiat kuuluu muualle sillee.”

Kolme tyttöä (viidesosa) ei ollut keskustellut sukupuoliasioista lainkaan kotonaan. Kahdessa tapauksessa vanhempien välinen suhde oli hyvin riitainen. Yksi tytöistä muisti jo varhaislapsuudesta, että vanhemmat haukkuivat toisiaan sukupuoliasioista

(huoraksi, homoksi, impotentiksi). Toisessa tapauksessa äidillä oli lievä lukihäiriö, jonka takia isä pilkkasi häntä ja nimitteli tyhmäksi. Tälle tyttölle syntyi käsitys, että äidiltä ei kannata kysyä sukupuoliasioista, koska hän ei niistä tiedä.

“Isä oli niinku sellainen hirveän nujertava äitii kohtaan... nii sit niinku mäkii jotenki uskoin sen et mun äiti on tosi tyhmä, et silt niinku turha ees kysyy mitään koska ei se tiedä mitään.”

Vain kaksi tyttöä oli keskustellut sukupuoliasioista isänsä kanssa. Toisesta heistä oli tuntunut, että ilman äidin painostusta isä ei olisi asiasta kertonut.

“Meiän isä aina joskus yritti jotain mut sit se oli musta aina jotenkin niin hirveetä, kun meiän isä kertoi jotain juttuja. Et kun se oli sille jotenkin niin vaikee juttu kertoo ja puhuu. Et kun ei se oo ite saanu kotona varmaan minkään näköistä seksivalistusta, niin sit kun se jotain mulle yritti ihan selvästi sen takia et äiti oli sanonu et sunkin täytyy nyt sanoa sit miehen näkökulmaa tähän asiaan.”

Vaikka tyttöjen välit olisivat olleet isän kanssa hyvin läheiset, he eivät kuitenkaan yleensä keskustelleet hänen kanssaan sukupuoliasioista. Aihe koettiin liian intiimiksi ja kiusalliseksi. Isät saattoivat kyllä kiusata tyttöjä kysymyksillä pojista ja pussailuista.

Joka toisella työllä keskustelut sukupuoliasioista olivat saaneet alkunsa äidin aloitteesta. Aihepiiri rajoittui tällöin useimmiten vain kuukautisiin ja fyysisiin muutoksiin. Keskustelut käytiin yleensä hyvissä ajoin ennen kuukautisten alkamista. Vain yksi tyttö sai tiedon asiasta vasta kuukautisten alettua. Kuukautisista tuli keskustelujen perusteella myönteinen käsitys ja ne koettiin naisen elämään kuuluvaksi luonnolliseksi asiaksi.

Kahdessa tapauksessa kuukautisten yhteydessä keskusteltiin myös poikien ja tyttöjen välisistä suhteista. Äidiltä saatiin varoituksia myös sukupuolielämän liian aikaisesta aloittamisesta. Jos äiti itse oli tullut teini-ikäisenä raskaaksi (kolme tapausta: raskaaksi 17-, 17- ja 19-vuotiaina) tätä käytettiin tyttärelle varoittavana esimerkkinä. Äidit olivat menneet näissä tapauksissa raskauden takia hyvin nuorena naimisiin ja avioliitto ei ollut onnellinen.

“Ainut mikä mulla on jäänyt mieleen on se että... et se on niinku sanonu aina vaan siitä, et koskaan ei pidä tehdä mitään mikä ei tuntu niinku siltä, et olis vielä valmis, mut ei se mitään ikäraja sillä tavalla sanonu... mut tota... muutenkin se oli ite just niinku mun veljen saanu sillä tavalla et se oli tullu vahingossa raskaaks, se oli yhdeksäntoista ja se oli ihan hirveä juttu silloin niin siitä se aina niinku puhui... ehkä sit semmosena varottavana esimerkkinä ja siinä yhteydessä sit sanoi niinku et ku ei... et ei ollu käytetty mitään ehkäisyä että... se on kai ollu kaiken aikaa sellaisena pienenä peikkona sitten mun mielessä niinku alun perin.”

“Niinku äiti aina varoitteli pojista että poikien kanssa ei sitte saa ihan mitä tahansa touhuta ja pitää olla varovainen ja pitää pitää housut jalassa ja siinä sill musta niinku kuitenkin, tosi typerältä siihen... siinä iässä koska... mä olin jo mä olin päättänyt

silloin, että mä en, mä olin just niinku kaksitoistavuotiaana päättäny et minähän en neitsyyttäni menetä ennen ku olen kuusitoista vuotias. Se oli semmonen vakaa päätös.“

Vain kolme tyttöä toi haastattelussa esille, että kotona oli käyty keskusteluja hedelmöityksestä (“mistä vauvat tulevat”). Aiheesta ei erikseen kysytty ja tuntuikin, että tytöt eivät mieltäneet hedelmöitystä keskustelemista sukupuoliasioihin kuuluvaksi (sen verran harvoin he toivat sen esille poikiin verrattuna). Ehkäisystäkään ei ollut lapsuudessa yleensä puhetta.

“Ehkäisystä on mun mielest hirveen vähän puhuttu, mut niinku kaikest muusta me ollaan kyl niinku... silleen no semmonen hellyys ja tämmönen niin siitäkkin ollaan kyl hirveesti puhuttu et se liittyy niinku seksiin, mut se ei oo mua hirveesti kiinnostanu silloin joskus kun mä olin pieni. Must se oli lähinnä ällöttävää... ei kannata tyytyä toiseks parhaimpaan ja et seksiä kannattaa kauheesti kokeilla.“

Yksi tyttö oli käynyt äitinsä kanssa hyvin laajoja keskusteluja sukupuoliasioista (yhdynnät, yhdyntäasennot, seksuaalisen sopivuuden tärkeys parisuhteessa) jo lapsuudessaan. Äiti koki seksin omassa elämässä hyvin tärkeäksi asiaksi ja kehotti myös tyttöä kokeilemaan mahdollisen paljon ennen kuin päättää kumppaninsa valinnasta tulevaisuudessa (ei kannata tyytyä toiseksi parhaaseen). Tyttö ei kuitenkaan halunnut kuunnella tällaisia juttuja. Hän olisi puhunut mieluummin hellyydestä ja tunteista.

Vain neljäsosa tytöistä oli saanut lapsuudessaan selvän käsityksen vanhempiensa sukupuoliasenteista. Sukupuolielämä sallittiin silloin kun tyttö oli siihen valmiina, ei kuitenkaan hyvin nuorena. Kahdessa tapauksessa oli tullut esille selvä ikäraja, mistä alkaen sukupuolielämä oli sallittu (lukiossa, rippikoulun jälkeen). Yksi tyttö muisti, että naisille ja miehille oli seksuaalisuudessa erilaiset säännöt: miehille sallittiin huomattavasti enemmän asioita kuin naisille.

Kaksi kolmasosaa tytöistä oli kuullut tai nähnyt lapsuudessaan vanhempiensa yhdyn-
töjä. He olivat tavallisesti yllättäneet vanhempansa makuuhuoneessa tullessaan sisälle ulkoa leikkimästä. Tilanteita kuvailtiin lähinnä hämmentäviksi ja huvittaviksi. Vain harvoin vanhemmat olivat selittäneet asiaa. Kaikki olivat kuitenkin ymmärtäneet, että kyseessä oli aikuisten välinen asia.

“Et olin mä jo varmaan, eka kerta ku mä olin jotain... kuulin sit jotain tuommosii, ni olinkohan mä just silloin ekal tokal luokal, mut kyl mä niinku ymmärsin siinä vaihees et joo, et se on niinku ihan heidän keskeistä.“

Vanhempien yhdynnät saattoivat tuottaa myös ahdistusta, jos niitä jouduttiin seuraamaan läheltä, samassa huoneessa.

“... Mä muistan kun niinku oltiin kuukaus matkalla... ja sit oli sama hotellihuone niin siellä mul niinku alkoi jossain vaiheessa... Mä kuulin tai heräsin sillai kesken kaiken ja sit mut alkoi yhdessä vaiheessa pelottaa mennä nukkumaan, kun mua ahdisti se et ne oli... et mä niinku jotenkin... silloin mua häiritsi... mä olin yhdeksän siinä

vaiheessa... ja siin vaiheessa mä en niinku oikeestaan ollu viel niinku... valittanu mitään... mutta jotenkin mul oli sellainen et mä en niinku välttämättä siinä vaiheessa oikein edes niinku tajunnu sitä juttua, mutta et mua vain niinku ahdisti se...

Sama pitkään perheen ainoana lapsena ollut tyttö koki noin kymmenvuotiaana vanhempiensa yhdynnät pyrkimyksenä "tehdä toista lasta hänen tilalleen". Tyttö oli ollut tästä hyvin mustasukkainen. Myöhemmin hän joutui vielä seuraamaan vanhempiensa riitoja, jotka johtuivat uskottomuudesta. Tyttö koki joutuneensa liian nuorena mukaan aikuisten maailmaan.

"Mun isällä oli toinen nainen. Mä muistan sen hirveän selvästi ja se oli niinku ne ei nyt sitten... sai sen niinku puhuttua läpi mut et... et tota... et se oli niinku semmonen mulle niinku niin hirveä sokki. Silloin kun mä en voinu käsittää sitä mut et... kun se on niiden elämä niin ehkä ne olis voinu... voinu pitää niinku asiat multa salassa. Mä olisin ehkä tykänny enemmän siitä et mul ei olis välttämättä niin nuorena täytyyny niinku ryhtyä miettimään mun vanhempien välistä suhdetta."

Keskustelut sukupuoliasioista kaveripiirissä

Pojat

Yhtä lukuun ottamatta kaikki pojat kertoivat keskustelleensa lapsuudessaan tytöistä ja seksiin liittyvistä asioista. Poikkeuksena oli vain poika, joka muutti noin 10 vuotiaana toiselle paikkakunnalle eikä löytänyt sieltä kavereita. Keskustelut, jotka käytiin 8-12 vuoden iässä, eivät olleet yleensä vakavia, vaan pikemminkin huumoria ja huulenhaittoa. Vaikka lapset olisivat saaneet tai hankkineet tietoja sukupuoliasioista muulla tavoin, he eivät kuitenkaan yleensä puhuneet näistä tiedoistaan kavereidensa kanssa.

"Niinku leikin, vitsinvääntöä ja sellaista. Eihän sitä muuten niinku... se oli niin noloo puhuu, mut et vitsin tasolla kyllä."

"Se oli kaikkea vitsejä siis, et siinä ei ollu... et se ei varsinaisesti liittyny seksuaalisuuteen, se oli joskus sama mitä sanoja päästeli suustansa, oli vaan seksuaalisuuteen liittyviä sanoja."

Poikien mielenkiinnon pääasiallisena kohteena olivat - kuinkas muuten - tytöt. Kaikki muistivat keskustelleensa tyttöjen kehityksestä ja rintojen koosta. Harvemmin pojille oli tullut puhetta raskaudesta, ehkäisystä tai itsetyydytyksestä. Yksi poika kuitenkin kertoi, että hänen kaveripiirissään puhuttiin paljon sukupuoliasioista. Jokainen kertoi omat tietonsa ja sitä kautta itse kukin oppi myös uutta.

"No jostaki Samantha Foxin rinnanämpäryksistä ja joku kuin mont orgasmia maailmanennätysnainen on saanu tai kuinka paljon, kuinka monta miestä se on ottanu... enemmän tällöisiä asioita."

Ne pojat, jotka eivät tietäneet sukupuoliasioista yhtä paljon kuin kaverit, olisivat mielellään kysyneet lisää. He eivät kuitenkaan uskaltaneet, koska pelkäsivät tietämättömyytensä paljastuvan. Samalla he tunsivat itsensä usein ulkopuoliseksi joukossa.

“En mä niinku ymmärtäny mist ne niinku puhu oikeestaan... vaikka naisen rinnoista... mä en niinku ymmärtäny, että mikä siin nyt ois ollu niin ihmeellistä sillä lailla... olin tuommoisissa asioissa kyllä pihalla ku lumiukko.”

Poikien seksikeskustelut tapahtuivat yleensä isommassa porukassa. Keskustelun virittäjänä oli useasti nuortenlehtien lukeminen yhdessä. Suurin osa muistaa lukeneensa kaveriporukassa “Suosikin” kirjepalstaa. Yhdessä muiden kanssa naurettiin sitten tyhmille kysymyksille. Osa kertoi tutkineensa kavereidensa kanssa myös pornolehtiä.

Tytöt

Kahta lukuun ottamatta myös tytöt kertoivat keskustelleensa sukupuoliasioista lapsuudessaan kavereidensa kanssa. Joskus oma mielenkiinto sukupuoliasioihin oli virinnyt sen myötä, kun kaveripiirissä oli alettu aiheesta keskustella. Tytöt kuvailivat näitä tilanteita sekä keskusteluina että tietojen ja kokemusten vaihtamisena. Toisin kuin pojat, tytöt eivät juuri kertoneet vitsailleensa sukupuoliasioista.

“Sillee, et emmä niit asioita miettiny erityisemmin... oikeestaan ollenkaan ennen kun kaveripiiri alkoi niist puhumaan.”

Tyttöjen keskustelujen aiheina olivat olleet varsinkin kuukautiset ja sukupuolinen kehitys. Keskenään tytöt puhuivat kuukautisista myös epämiellyttävänä asiana (äidin kanssa käydyissä keskusteluissa kuukautisia kerrottiin käsitellyn vain positiivisena asiana).

“No mä luulen et siit puhuttiin enemmän semmosel... tota sävyllä, että voi kauhea emmä ainakaan halua, mut kaikki kuitenkin mietti mielessään, et voi vitsi et, et ne, jolla oli jo alkanu, niin ne oli sit vähän niinku isompia tyyppejä ja tällainen... mä luulen et aika normaali.”

“Varmaan kuukautisista et jollain oli alkanut kuukautiset ja miten kauheeta oli joku side housuissa kävellä, mä muistan tällamöisiä juttuja jotain, et se oli epämiellyttävä ja tota mitähän... no varmaan siitä rintojen kasvusta ja tällaisesta... niin emmä varmaan muuta muista.”

Sen lisäksi tytöt olivat puhuneet pojista ja ihastuksista sekä mahdollisista muiden nuorten sukupuolikokemuksista. Keskusteluja käytiin usein isommissa ryhmissä. Joskus tytöt olivat oppineet tuntemaan ulkoisten sukupuolielinten anatomiaa katso-malla vuorotellen toisiaan. He olivat kokeilleet yhdessä itsytydytystä kertoen ystävättärelleen, miltä tuntuu. Sellaisia kokeiluja tehtiin vain parhaan kaverin seurassa.

Kavereiltaan tytöt saivat myös tietoja tai selvennyksiä asioista, joita he olivat kuulleet vanhemmiltaan tai jostakin muualta. Muita enemmän tietoja saaneet tytöt toimivat joskus kaveripiiriin "sukupuolivalistajina". Heiltä myös uskallettiin kysyä mieltä painavista tai muuten askarruttavista asioista.

"Kyl mä olin silloin jo Marjolta kuullu et mistä lapset tulee, että aijaa eiks ne tuukkaa sit sieltä mahasta (vanhemmilta saatu tieto), et ne tulee melkein mahasta... ja kylhän me siellä kikatettii sit kauheesti. "

"Mul oli yks sellainen kaveri, joka oli nähny kun sen isosisko tekee sitä poikaystävän kanssa, ja se sit niinku kerto et ne sillee liikku, et ei se niinku siin vaihees, se ei vielä ollu lainkaan selvää, et miksi ne liikkuu ja mitä siin tapahtuu, mut sit niinku jo kouluun mennessä, nii ja sit se oli niinku sitä, et sen yhden kaverin kanssa niinku katottiin niinku kirjasta kaavakuvia ja istutaan niinku ja tuijotetaan toistemme pimpejä, et hei tos on toi ja tuol on, ihan sellast anatomiaa et täs menee niinku häpyhuulet ja miks tos on noit karvoja, miksei mul oo karvoja ja kyl niit tulee, saatiin selville et niitakin tulee.... sit niinku varastettii äidiltä tampooni et mikä tää on. "

Jo tässä iässä olivat jotkut tytöistä kokeneet, että pojilla ja tytöillä on sukupuolisessa kanssakäymisessä erilaiset säännöt. Sitä pohdittiin keskenään.

"No siit puhuttiin kyllä niinku ystävien kanssa ainakin, että ku ollu just se, että pojilla suuri määrä suhteita on niinku semmonen hieno asia ja tytöille se taas merkitsee et on huono tyttö, kyl siitä on joskus puhuttu. "

Koulun tarjoama sukupuolikasvatus

Pojat

Kaikki pojat olivat saaneet kouluistaan sukupuolivalistusta jo ala-asteella enemmän tai vähemmän. Tavallisimmin biologian tunnilla oli käsitelty naisten ja miesten anatomiaa. Muutamassa koulussa käytetty aineisto rajoittui biologian oppikirjaan. Opetusta oli antanut opettaja tai koulun terveydenhoitaja. Opettaja oli usein rajoittanut aiheen käsittelyn vain oppikirjaan ja joissakin tapauksissa pyysi oppilaita lukemaan itse aiheita käsittelevän kappaleen. Pojat odottivat tuntia mielenkiinnolla voidakseen seurata opettajan reaktioita ja hänen tapaansa käsitellä asiaa varsinkin niissä tapauksissa, jos aiheen odotettiin tuottavan opettajalle ongelmia. Kyseessä oli näissä tapauksissa useimmiten vanhempi opettaja.

"Biologian tunnilla oli anatomian tunti ja me odotettii sitä ku kuuta nousevaa, odotettii miten se maikka siihen, se oli vanha nainen ja muutenki häpes kaikkia asioita, niin me odotettii sitä oikein, että no niin nyt tulee... opettajaki oli vähän vaivaantunu ja nieliskeli siellä ja kaikkihan tietysti odotti siellä no että miten se sanoo ton ja mitä se kertoo tosta. "

Pojat eivät muistaneet ala-asteen sukupuolikasvatuksesta mitään erityisiä sääntöjä. He eivät siis muistaneet kuullessa mikä olisi hyväksyttävää ja milloin. Joillekin

oli kuitenkin jäänyt mieleen, että jo ala-asteella olisi puhuttu ehkäisyn tärkeydestä. Biologian tunnilla keskityttiin lähinnä sukupuolten anatomiaan ja murrosiässä tapahtuviin muutoksiin. Tunteista ja nuorten välisistä suhteista ei puhuttu juuri lainkaan.

“Se oli niinku kauhean lääketieteellisesti aina kuvattu.”

Terveystarkastuksen yhteydessä oli käyty terveydenhoitajan kanssa myös kahdenkeskisiä keskusteluja. Ne oli koettu hyvinä.

Yhdessä koulussa sukupuolivalistusta oli antanut koulun ulkopuolinen työntekijä. Pojat eivät olleet kokeneet sitäkään riittävän hyvänä. Yhden haastatellun mielestä valistaja yritti liikaa saadaikseen aikaan rentoa ilmapiiriä. Se tuntui hänestä keino-tekoiselta. Haastatellusta tuntui koomiselta, että sen ikäisille kerrottiin jo yhdyntä-assennoista, vaikka asia oli hänelle itselleen silloin kovin epäselvä.

“Ohjaaja joka siellä oli, et se oli... se tietysti koetti saada kaikilta sen jännityksen pois ja sillä et ne asiat ei olis niin vieraita, niin sit mä muistan et me koetettiin naisen sukupuolielimille, se halusi että me keksitään mahdollisemman monta erilaista nimeä ja miesten sukupuolielimille, mut mun mielestä se ei niinku liittynyt mitenkään olennaisesti tähän.... siis seksuaalikasvatukseen... puhui semmosta että voit käydä... kirjastostakin voi lainata kirjoja, joissa on niitä asentoja ja muuta, mutta mun mielestä se oli loppujen lopuksi aika typerä, eihän tuommoisia yleensä mainitakaan, eihän kukaan sen ikäinen käy kirjastosta, ku siellä on niin nolo käydä hakee semmosta kirjaa. Puhuttiin hedelmöityksestä, ehkäisystä, taudeista, seurustelusta ja yhdyntäassennoista, mutta pinnallisesti.”

Jotkut pojat odottivat kuitenkin koululta jo ala-asteella syvempää valistusta varsinkin niissä tapauksissa, joissa sukupuoliasioista ei oltu keskusteltu kotona.

“Se tuntu vähän siltä et eihän nyt oma äiti voi tulla mult tuollaisii kyselee tai kertomaa, että sen vain ajattelee niinku, että koulu on tuttu ja turvallinen, et siel on kaikki muutki ihan samalla viivalla.”

Tytöt

Myös kaikki tytöt olivat saaneet jo ala-asteella jonkinlaista sukupuolivalistusta. Joka neljäs ei enää muistanut tarkemmin, mistä aiheista siinä iässä oli saatu tietoa. Melkein joka toiselle sukupuolivalistusta oli antanut opettaja ja miltei yhtä monelle koulun terveydenhoitaja. Terveydenhoitaja oli ollut pitämässä tuntia koko luokalle tai asiaa oli käsitelty terveystarkastuksen yhteydessä. Kolmessa koulussa terveydenhoitaja oli antanut lehtisen sukupuolisesta kypsyämisestä. Yhdessä tapauksessa koulussa oli ollut luennoitsemassa koulun ulkopuolinen henkilö.

Sukupuoliasioita oli käsitelty 3. luokalla biologian tunnilla (hedelmöitys, anatomia) tai 5.-6. luokalla. Useimmissa tapauksissa valistus oli rajoittunut kuukautisiin. Tunnilla saatiin tietoa kuukautisten olemuksesta ja henkilökohtaisesta hygieniasta.

Kaksi tyttöä muisti, että koulussa oli kerrottu raskaaksi tulemisen mahdollisuudesta ja yksi, että koulussa puhuttiin myös ehkäisystä.

“On ollut kyllä, meillä on koulussa ollu. Meillä oli hirveän nuori opettaja ala-asteella ja hänen kanssaan on kyllä ollut ja myös luokkatoverien kanssa, koska meil oli luokalla jo silloin niin kuin ala-asteella joitain semmoisia, jotka oli hirveän varhaisessa kehitysvaiheessa. Niin niistä kyllä on puhuttu jo.”

“Tosi huonoa sellaista mä muistan että... hetkinen oltiinkohan me neljätoista ei ku kolmetoista ku vast tuli niinku se biologian... tunnilla niinku he siis niinku perinnöllisyys oppia, mut niinku ei kyl mitään, korkeintaan jos joku huusi jotain törkeitä sanoja, joskus jossain siitä saattoi joku opettaja sanoa et miksi te käytätte tuommoisia sanoja ku ette edes tiedä mitä ne tarkoittaa, mikä oli varmaan ihan tottakin.”

“Asiallisesti, siis niinku ehdottoman asiallisesti et ei niinku... se ei ollu mikään semmonen niinku ku mä olen kuullu jolta, et se on ollut tosi tuskaa, et se et kaikki on vain hihittänyt, niin mun mielestä se oli kauhean asiallinen tai ainakin semmonen kuva mulla on jäänyt mieleen, sit et se niinku tuli ihan selvästi sanottua.”

Noin kaksi kolmesta tytöstä suhtautui saamaansa sukupuolivalistukseen neutraalisti. Viidesosa piti valistusta hyvänä silloin, kun opettaja oli selittänyt aihetta perusteellisesti neutraalilla sävyllä. Toinen viidesosa oli tyytymätön sukupuoliopetukseen siksi, että se oli ollut pinnallista tai opettaja oli ollut muutenkin epämiellyttävä ja naureskellut sukupuoliasioille oppitunnin aikana.

Kirjallisuudesta ja mediasta saatuja käsityksiä sukupuoliasioista

Pojat

Lähes kaikki pojat olivat lukeneet lapsuudessaan “Suosikin” palstoja. Suosikki oli tilattu kotiin tai sitä luettiin, kun käytiin kavereilla. Lehteä luettiin silloin tavallisesti isommassa ryhmässä. Palstoille lähetetyistä kysymyksistä suurin osa koettiin naurettaviksi ja lapsellisiksi. Kysymyksistä tuli mieleen joitakin esimerkkejä, joille naurettiin vielä haastattelunkin aikana. “Suosikkia” luettiin musiikkiuutisten takia ja kysymyspalstat kiinnostivat siinä sivussa. Osa oli sitä mieltä, että vastauksista tuli myös tietoa.

“Kaikennäköistä sitten käsiteltynä, ja jos sattui sitte olemaan samanlaisia kysymyksiä mitä oli iie ajattellu, niin sai sitten siihenkin vastauksen.”

Yksi poika totesi, että yleensä vastauksissa kehoitettiin menemään lääkäriin. Hän olisi odottanut asioille parempia selityksiä.

Aiheen tietokirjoja ja sukupuolioppaita oli luettu niissä tapauksissa, jos niitä oli ollut kodin kirjahyllystä. Sieltä oli löytynyt lääkärikirjoja ja rakasteluoppaita, mutta

myös Justine ja Lolita. Varsinkin pienemmiltä paikkakunnilta kotoisin olevilla oli ollut korkea kynnys mennä siinä iässä hakemaan alan kirjallisuutta paikallisesta kirjastosta. Jotkut olivat kyllä tutkineet hyllyjen välissä millaisia kirjoja sukupuoliasioista oli tarjolla.

Yksikään pojista ei muistanut lapsuudestaan yhtään sukupuoliasioista kertovaa televisio-ohjelmaa.

Neljä viidesosaa pojista oli tutustunut pornolehtiin lapsuudessaan. Seksilehtiä oli löydetty isien ja muiden sukulaisten (vaari, serkku) kätköistä sekä paperinkierrätyksestä. Seksilehdet olivat lähinnä vain tuntuneet kiinnostavilta tai aiheuttaneet hämmennystä. Harva muisti, että olisi kiihottunut niitä katsellessaan. Lehdet olivat olleet myös konkreettinen tiedonlähde naisen anatomiasta ja yhdyntöistä.

“En mä usko että ne kovin paljoa jäi päähän niinku tai siis kovinkaan paljon ajatuksia yleensäkin herätti, että kyl silloin oli vielä aika paljon muut asiat mielessä... niinku ihan leikki ja tällainen... se oli semmonen hetkellinen et niinku: aha onpas jännää ja sil ei ole vaatteita päällä ja hohohoo, hahahaha.”

“Kai siinä jotain kiellettyä oli tai jotain kiinnostavaa, kun kiellettyä oli.”

“Ne oli aika hyödyllisiä varmaan... et näkee niinku et jaaha, et näi tää homma niinku hoituu... et onha se sen ikäiselle aika tiedollista sillee, et kato et niinku tuollainenki asento on niinku.”

Tytöt

Puolet tytöistä oli yrittänyt saada lapsuudessaan tietoa sukupuoliasioista lukemalla aiheesta kertovia kirjoja ja oppaita. Otsikoista muistettiin “Mikä seksi on?”, “Seksi ja nuori rakkaus” ja “Nauti seksistä. Opas miehille”. Niiden lisäksi oli luettu myös lääkirakirjoja ja tietosanakirjoja. Kirjat löytyivät tavallisesti kodin kirjahyllystä. Kaksi tyttöä ei löytänyt kotona tarvittavia kirjoja ja selaili niitä kirjastossa hyllyjen välissä uskaltamatta niitä lainata. Yksi tyttö ei saanut kotoaan minkäänlaista sukupuolivalistusta ja koki luonnollisena asiana tutkia asiaa kirjoista. Häntä ei hävettänyt edes kirjojen lainaaminen kirjastosta.

“Emmä niinku ikinä tajunnu et sitä ois niinku pitäny hävetä mitenkää et mä lainasin kirjastosta kirjoja missä asiat kerrottiin, ja et niinku sit ku mä olin lukenu kaikki lasten kirjat nii sit mä rupesin ettimää aikuisten kirjoja, ja et se oli niinku jotenkin itsestään selvää, ku mä osaan lukee, niin mä selvitän asiat itse.”

Tytöt lukivat kirjoja salaa vanhemmiltaan. He olivat tyytyväisiä, että tietoja löytyi kodin kirjahyllystä. Poikkeuksena oli tyttö, joka koki kielteiseksi sen, että vanhemmilla oli kirja “Nauti seksistä”.

“Se oli aika jännää, mut sit taas mua suututti et mun vanhemmilla on semmonen kirja, niin tai siis sillai et tota... se oli sellainen, et mä tiesin et se kirja ei kuulu mulle ja

mun ei kuulu sitä nähdä, mut sit kun mä sen löysin, niin sit sitä tietenkin piti lukea.“

Noin kolmasosa tytöistä muisti lukeneensa kirjojen lisäksi myös sukupuoliasioista kertovia artikkeleita sanomalehdistä ja valistuslehtisiä. Sanomalehdistä muistettiin AIDS:ista kertovat artikkelit. Lehtiset taas oli saatu koulun terveydenhoitajalta, lääkärin oven takaa tai Tampax-mainoksen mukana. Lehtisiin oltiin yleensä tyytyväisiä ja niistä saatiin asiallista tietoa kuukautisista ja sukupuolitaudeista.

“Ku mä olin kakstoista niin me... just tän lehden kulmassa oli tällainen tota Tampaxin mainos, ja siin oli sille et lähetetään pari näytekappaletta tai jotain tällaista ja me sit sen mun ystävän kanssa joka... joka on vieläkin tuttu, niin tota tilattiin ja siin tuli sellainen pieni kirjanen sitten missä oli niinku sillee kuukautisista hirveän tarkasti ja sit tota... niin, niin siin oli sit sukupuolitaudeista. Mä luulen et se oli ensimmäinen kerta, kun mä olen lukenut mitään semmoisia ihan tarkkoja niinku kuvauksia niin et mä olisin niinku ymmärtäny mistä on kyse.“

Tytöt olivat lukeneet huomattavasti useammin nuortenlehtien kirjepalstoja kuin kirjoja ja lehtisiä. Vain kolme tyttöä ei ollut lukenut niitä lapsuudessaan. Lehdet kiinnostivat siksi, että niiden kautta saatiin tietoa muiden nuorten kokemuksista ja mahdollisista ongelmista. Ikätovereiden ongelmat koettiin läheisinä. Lehtisiä olivat siinä iässä lukeneet myös tytöt, joita sukupuoliasiat eivät kiinnostaneet niin paljoa, jotta he olisivat etsineet niistä tietoa kirjoista. Vajaa puolet tytöistä oli lukenut sekä “Suosikkia” että “Sinä & Minä”-lehteä. Muutamat mainitsivat myös “Me kaksi”-lehden ja “Reginan”. Näitä lehtiä luettiin yksin tai kavereiden seurassa. Luetusta lehdestä keskusteltiin tavallisesti kavereiden kanssa myös silloin, kun lehteä luettiin ensin yksin.

Vain kolmasosa tytöistä muisti lapsuudestaan sukupuoliasioita käsitelleitä televisio-ohjelmia. Mieleen olivat jääneet dokumenttielokuvat AIDS:ista ja synnytyksestä. Jälkimmäinen oli koettu pelottavana, koska siinä “oli aivan kauheasti verta”. Kaksi tyttöä muisti kauhuelokuvan, johon sisältyi raiskaus. Toinen oli kokenut elokuvan hyvin kiihottavana, toinen katsoi sen isänsä seurassa ja sai siitä selityksiä. Hän oli ollut hyvin ylpeä, että sai luvan katsoa aikuisille tarkoitettun ohjelman. Kumpikaan ei tuonut esiin pelkoja eikä kielteisiä tunteita elokuvaa kohtaan. Luonto-ohjelmista tytöt olivat seuranneet mielenkiinnolla eläinten parittelua. Yksi tytöistä kertoi kokeneensa seksuaalisen heräämisen yksitoistavuotiaana katsoessaan yksin mummolassa Emmanuelle -elokuvan.

“No olihan se nyt hurjan jännää ja mä olin yksitoist silloin ja silloin oli oikeestaan siinä kesänä niinku muutenkin... se oli sellainen ensimmäinen sukupuolisen heräämisen merkki et, et se oli niinku oikeestaan ensimmäisen kerran niinku, mikäli sitä nyt koetaan masturboimiseksi, mut mä laitoin nimittäin sohvatyynyn jalkojen väliin, must se tuntu niinku ihmeelliseltä ja se tuntu tosi omituiselta ja jännältä... emmä tiennyt mitä se oli ja sit mä katsoin sitä Emmanuellea ja sit tuli vähä semmonen ihmefilis ja tälle ja sit sitä sit katto et, et mummo nukkui siellä vaa... mut ei niinku ollenkaan niinku menny kaaliin et mikä siinä kiihottaa, se vaa oli joku semmonen et hei.“

Seksiin liittyvät television katselutilanteet tuntuivat siinä iässä kiusallisilta kun muut perheenjäsenet, varsinkin vanhemmat sisarukset, olivat samassa huoneessa.

“Sen mä muistan, et mä niinku olin joskus tosi hämilläni sillee, että ku just... ku me katottiin niinku aina veli ja minä ja meiän äiti telkkaria yhdessä, niin sit jos tuli jotain semmoisia missä on jotain... joku seksikohtaus tai jotain tällaista, niin mua aina niinku otti päähän et mun veli on siinä, et se oli jotenkin mun mielestä kauhean noloa ku... mitä mä olen ollu.”

“Niinku... se on ollu just jotain kuus viiva kaheksan ja... ja mä olen ollu kumminkin ihan lapsi vielä niin... mul oli aina semmonen tunne et, et meiän äiti ja niinku meiän veli sitten naureskelee niille jutuille mitä mä en ihan ymmärrä, et tota niin semmonen.”

Elokuvien seksikohtaukset saattoivat tuntua joistakin tytöistä kiusallisilta myös yksin tai kaverin kanssa katsottaessa ja niitä yritettiin välttää menemällä hetkeksi toisen huoneeseen tai kelaamalla videolla nauhaa eteenpäin.

“Meil oli tapana kaverin kanssa, et jos leffas tulee joku seksikohtaus, nii se pitää äkkii kelata yli, et sitä ei jotenki kehdannu kattoo korkeintaa jos oli yksin... siit tuli vähä vaikee olo, tuntui siltä kun ois katellu jotain ihmisiä sillee, vaik leffassahan se on tarkoitus, mut siis tuli jotenkin semmonen tunne et ei, et emmä saa kattoo tota, että se on noitten välinen asia.”

Romanttiset ja eroottiset tarinat herättivät niitä lukevissa tytöissä seksuaalisia tunteita, joita ei oltu aikaisemmin koettu.

“Joku Miquelle ja joku viiniläisen ilotytön tarina tai joku tällainen romaani mikä oli tosi seksipitoinen, ja sitä me luettiin jossain kalliolla jossain metsässä yhdessä ja ihmeteltiin ihan ku olis pissahätä mut... se on varmaan ollut ensimmäinen semmonen, mut ei ole tajunnu ollenkaan viel et mistä on kyse.”

Seksilehtiä ja -videoita oli nähnyt jo alle 12-vuotiaana kolme tyttöä neljästä. Lehtiä löydettiin vanhempien ja muiden aikuisten (tallinomistajan varasto, metsään kätkeytyt lehdet) kätköpaikoista. Yksi haastatelluista tutustui 10-vuotiaana lomakylässä samanikäiseen tyttöön ja katseli hänen lehtiään. Tämä tyttö oli hyvin kiinnostunut sukupuoliasioista ja koetti valistaa muita. Tämä oli herättänyt paheksuntaa. Joskus seksiehtiä oli katsottu suuremmassa ryhmässä, silloin asialle oli yleensä naurettu.

Neljäsosa tytöistä kertoi, että lehtiä oli tutkittu suurella mielenkiinnolla, eikä tuonut haastattelussa esille sen paremmin myönteisiä kuin kielteisiä tunteita lehtiä kohtaan. Neljäsosa tytöistä oli sen sijaan kokenut joitakin kielteisiä tunteita. He eivät olleet silloin vielä sukupuoliasioista kiinnostuneita. Osa tytöistä oli kokenut pornografisten tuotteiden katsomisen kiihottavana ja oli koettanut katsella niitä yksin. Katselutilanteet olivat olleet jossain määrin hävettäviä niissä heränneen kiihotuksen takia. Häpeää oli aiheuttanut myös pelko, että vanhemmat saisivat asian selville.

“Meidän äidillä ainakin, kun sillä oli muutama pornoleffa, ja sit aina joskus jos meidän äiti oli kaupassa tai jotain, niin sit mä aina kattelin niitä ja sit kerran mä jäin kiinni siitä... ei meidän äiti oikeestaan sanonu mitään mut mä olin ihan paniikissa, sit mua jotenkin hävetti ihan hirveesti... kauheet.”

“Mut enemmän mua hävetti, jos mä luin niitä yksinäni. Se oli niinku sellainen salaisuus.”

“Niinku itsestään selvä et se pitää tehdä salaa ku niit käy kurkkimassa, et ei sitä niinku tullu mieleekään mennä kyselee et mitä nää on... kyl se niinku... se kiihotti, mut sit ei niinku voi tietää et johtuks se vaan siitä että sitä teki salaa, et se oli niinku jotenki sellasta, sellast niinku tosi jännää, et se niinku... mahdotonta niinku erottaa et oliko se niinku se jännitys, kiihotus vai seksuaalinen kiihotus mikä siinä oli.”

3.2 Murrosiän tiedot ja käsitykset

Mielenkiinnon kohteet

Pojat

Kaikki pojat olivat olleet kiinnostuneita sukupuoliasioista murrosikäisinä. Suosituimmat tiedonlähteet olivat olleet sukupuoliasioista kertovat kirjat ja keskustelut kavereiden kanssa. Muutamat pojat mainitsivat myös “Suosikin” palstat tai vanhempansa. Yksi poika kertoi saaneensa parhaat tietonsa kokeilemalla asioita henkilökohtaisesti. Muutamat (viidesosa) olivat sukupuoliasioista kiinnostuneita, mutta eivät kertoneet keskustelleensa asiasta kenenkään kanssa tai yrittäneensä saada siitä muutoinkaan tietoa.

Poikien oli vaikeata tarkemmin muistaa mistä sukupuoliasioihin liittyvistä erityisistä aiheista he olivat olleet murrosiässään kiinnostuneita. Joka toinen poika ei osannut vastata kysymykseen mitään. Loput mainitsivat kiinnostuksen seksuaalisuuteen yleensä ja erityisesti yhdyntöihin. Niihin perehtymällä oli saatu lähes poikkeuksetta tietoa myös ehkäisystä ja sukupuolitaudeista. Osa pojista oli sen lisäksi kiinnostunut siitä minkälaisia ongelmia muilla nuorilla on suhteissaan toisen sukupuolen kanssa ja seksiasioissa yleensä. Näihin kysymyksiin haettiin vastauksia nuortenlehtien palstoilta. Joitakin askarruttivat erilaisten sanojen tai käsitteiden merkitykset (kuten klitoris ja 69). Yksi poika muisti, että oli ollut murrosiässään kiinnostunut seksuaali-vähemmistöistä ja oli pyrkinyt saamaan niistä tietoa lukemalla.

Tytöt

Tytöjä murrosiässä kiinnostaneet aiheet olivat hyvin vaihtelevia ja liittyivät omiin sukupuolikokemuksiin. Osa tytöistä ei ollut vielä murrosiässäkään tuntenut mielenkiintoa sukupuoliasioita kohtaan, eikä ollut kiinnostunut lukemaan samanikäisten

kokemuksista. Ensimmäiset seurustelu-, suutelu- ja hyväilykokemuksensa hankkineet tytöt tunsivat sukupuoliasioihin enemmän mielenkiintoa. Tyttöjä askarrutti murrosiässä ensimmäinen yhdyntä ja sukupuolielämä yleensä. Jotkut pohtivat missä iässä ja minkälaisissa olosuhteissa yhdyntöjen aloittaminen olisi sopivaa. Yksi tyttö, jolla oli 15-vuotiaana lukuisia sukupuolikumppaneita, oli pohdiskellut miten oma käyttäytyminen soveltui yhteiskunnan moraaliarvoihin.

“No siin vaiheessa kysymys, mitä on niinku seksissä kaikkein eniten askarruttanut niinku ollu niin, että kuinka kauan pitää seurustella ennen kun voi mennä pojan kanssa sänkyyn ja kuinka paljon se sattuu... et oli ehkä niinku se (naurahdus) sit joskus neljätoistavuotiaan jälkeen niinku se pääpointi siinä.”

“Enemmän kai semmoseen asioihin niinku et oonks mä tosi likainen, et jos mä teen jotain... et onks se tosi väärin, et mä harrastan yhden illan juttuja.”

Yksikään tytöistä ei muistanut, että olisi yrittänyt hankkia tietoa ehkäisystä ja sukupuolitaudeista. Se tiedettiin, että tarpeen tullessa pitää ottaa yhteyttä ehkäisyneuvolaan. Tytöt kokivat, että niistä asioista oli jo tullut riittävästi tietoa. Lisäksi taudit koettiin siinä iässä kaukaisiksi.

“Sukupuolitauteja esimerkiksi että... että mistäs mä nyt niitä saisin.”

Keskustelut sukupuoliasioista vanhempien ja sisarusten kanssa

Pojat

Lähes puolet pojista ei ollut käynyt kodissaan murrosikäisenä keskusteluja sukupuoliasioista. Tuntui siltä, että nuorempana kodeissa oli keskusteltu enemmän. Vanhempien on ilmeisesti ollut helpompi puhua lapsilleen siitä mistä lapset tulevat ja valistaa heitä murrosiässä tapahtuvista muutoksista kuin kertoa yhdynnöistä ja niihin liittyvistä riskeistä. Noin kolmasosa pojista oli keskustellut vanhempiensa kanssa yhdyntöjen aloittamisesta, raskaaksi tulosta ja ehkäisystä. Vain harvoin oli puhuttu sukupuolitaudeista. Joskus valistus oli kariutunut pojan haluttomuuteen keskustella aiheesta. Osa pojista arveli, että vanhemmat eivät kertoneet sukupuoliasioista, koska luulivat, että poika oli jo saanut koulussa riittävästi valistusta tai sitten he kokivat, että aihe ei ollut pojalle vielä ajankohtainen (jos poika kypsyi myöhään ja seksiasiat eivät näyttäneet kiinnostaneen).

Kaksi poikaa mainitsi, että heidän äitinsä olivat painottaneet puheissaan ehkäisyn käyttöä ja tarjoutuneet ostamaan kondomeja. Tämä oli koettu hyvin positiiviseksi asiaksi. Äidin valistus oli alkanut tosin vasta jonkin verran sen jälkeen, kun poika oli jo hankkinut sukupuolikokemuksia.

“No olihan ihan hyvä fiilis niinku, et mutsi huolehtii ja sillee et... mut kylhä sitä nyt vähä ajatteli, et joo, et olis sitä nyt vähä aikaisemminki voinu niinku.”

Vanhempien kanssa käydyistä keskusteluista oli tullut käsitys, että sukupuolielämä ei kuulu murrosikäisten seurusteluun, tai jos on pakko aloittaa, niin pitäisi muistaa ehkäisy. Osa vanhemmista taas koki sukupuolielämän luonnolliseksi asiaksi murrosiässä ja korosti vain ehkäisyn käyttöä. Pojille syntyi vaikutelma, että ehkäisyä korostettiin nimenomaan raskaudenriskin takia. Useimmissa tapauksissa vanhemmat eivät muistuttaneet taudeista sukupuolielämän yhteydessä. Tähän saattoi olla syynä se, että vanhemmat ajattelivat nuorten harrastavan seksiä vain vakituisen tyttöystävänsä kanssa.

Kaksi poikaa kertoi isänsä kerskailleen heille kokemuksillaan. Niihin liittyi uskottomuutta ja isän äitiin kohdistamaa halveksuntaa. Pojat olivat kokeneet tämän kielteisenä ja vastareaktionä sille he itse suhtautuivat hyvin kielteisesti yhden illan suhteisiin ja syrjähyppyihin.

“Niinku ei esiaviollista seksiä, että se oli tota noin niin, että pitää nyt pysyä poikana ennen ku on löytänyt sen oikean, et se oli se idea. Me oltii nähty nii paljo niinku isällä naisia, ja tota noi, niin mihin se johti ja kummatkin tunnettii aikamoista vastenmielisyyttä sitä kohtaan miten isä niinku pyöritteli niitä naisia ja tavallaan niinku... hillitöntä menoa... jotenkin ite olin semmosessa vakaumuksessa että... niinku seksin suhteen.”

Vain muutama mainitsi keskustelleensa seksiasioista sisarusten tai serkkujen kanssa. Nämä keskustelut tuntuivat olevan harvinaisempia kuin keskustelut kaveripiirissä. Osaksi tämä johtunee ikäeroista. Keskusteluja oli käyty useammin, jos sisarukset olivat lähes samanikäisiä ja liikkuvat vapaa-aikanaan samoissa piireissä.

Tytöt

Lähes kaikki tytöt olivat keskustelleet murrosikäisinä kodeissaan sukupuoliasioista ainakin jotakin. Yksi tyttö torjui kaikki äidin keskusteluyritykset, koska hän koki sukupuoliasiat sen verran intiimeiksi, että niistä olisi vaikea puhua vanhempien kanssa.

“Ei mennä sukulaisten kanssa sänkyyn, nii ei siit ei puhuta.”

Vain joka viides tyttö oli keskustellut sukupuoliasioista isänsä kanssa. Isät olivat varoittaneet pojista ja raskaaksi tulosta. Tämä viesti oli tullut joko vitsin varjolla tai suorana varoituksena siitä, että tyttö ei saa hankkiutua raskaaksi.

“Koskaan me ei niinku keskusteltu sillä tavalla... menty johonki pöydän ääreen keskustelemaan, vaan ne saattoi tulla ihan semmosina heitteinä sitten ku lähettiin kaverin kanssa jonnekin... kaupungille nii sit saattoi isä jotain murjasta, että no nii kattokaas nyt, että ette tuu raskaaks, että muistakaa käyttää kondomia. Ja sit me oltii ihan sillee niinku, että kauheeta, mitä toi nyt tos oikeen puhuu tommosta.”

Äidit olivat yrittäneet keskustella sukupuoliasioista, mutta keskustelujen määrä ja laatu vaihteli perheittäin. Suurin osa tytöistä oli kokenut keskustelut kiusallisina. Joskus keskustelu oli rajoittunut kysymykseen: “käyttääkö tyttö ehkäisyä”. Myönteisen vastauksen jälkeen asiasta ei sen enempää keskusteltu. Kahdessa tapauksessa tytöt olivat itse ilmoittaneet äidilleen e-pillereiden käytön aloittamisesta. Näissä tapauksissa tyttöjen suhteet vanhempiin olivat huonot ja heidän tarkoituksenaan oli järkyttää vanhempiaan tiedolla sukupuolielämän aloittamisesta.

E-pillereiden käytön aloittaneet tytöt kokivat hyvin helpottavana, jos äiti otti asian puheeksi ja suhtautui tytön kokemuksiin myönteisesti. Asiasta ei oltu uskallettu puhua, koska ei tiedetty miten äiti suhtautuisi asiaan. Ensimmäisen keskustelun jälkeen tyttöjen oli helppo mennä kysymään neuvoja niitä kaivatessaan. Ehkäisy ja raskaaksi tulo olivat yleisimpiä keskusteluaiheita äidin kanssa. Tytöt saivat käsityksen, että vanhemmat sallivat heidän sukupuoliyhdyntänsä seurustelusuhteessa, jos ehkäisystä oli muistettu huolehtia.

“Hyvinkin paljon sen jälkeen kun se kerran saatiin puheeks... ni sen jälkeen kun niinkui näki mitä se reaktio oli... että aluksi se oli... siitä ei paljonkaan puhuttu... mut sitten ku äiti aavisti mitä on teke... tekeillä niin... ni sit äiti tuli niiku ja rupes puhuu, ja sen mä muistan, että mä olin hirveän helpottunut, kun mun äitillä oli semmoinen asenne niihin asioihin... että oli hirveän helppo mennä puhuu ja pyytään apua... että lähinnä se oli ehkä ehkäisypuolen huolehtimista... silloin mitä mä muistan että on käyty... käyty läpi... ja sitä varovaisuuden merkitystä... että. Pitää... pitää huolehtia ehkäisystä, et sen mä muistan, et se oli niinkui se... ehkä ollut se ydin ja se mitä on korostettu silloin.”

“...että nii kui asioista pitää pystyy puhuu ja häneltä... häneltä voi tulla sit kysymää ja sanomaan... että se oli helpotuski sitte kun odotti erilaista reaktiota.”

Yksittäisissä tapauksissa tytöt olivat pohtineet äidin kanssa moraalikysymyksiä ja poikien ja tyttöjen välisiä suhteita. Vain yksi äiti oli sukupuolielämän aloittamisen yhteydessä korostanut sukupuolitautilien saamisen mahdollisuutta ja kehottanut tyttöä käyttämään jokaisessa yhdynnässään kondomia. Yksi tyttö oli keskustellut äidin kanssa tämän sukupuolikokemuksista ja muisti järkyttyneensä siitä, että äiti oli kokenut sukupuolielämänsä nautittavana vasta ensimmäisen lapsen syntymisen jälkeen. Tytöstä tämä aika tuntui liian pitkältä ja hänelle heräsi huoli siitä, ettei hän itsekään pääse nauttimaan asiasta aikaisemmin.

“... sit mä muistan viel et siit mä sit kysyin mun äidiltä niinku, et miten sil on ollu, niin tota se sit jotain just kertoi, että hän ei oppinu niinku seksist nauttii ennen ku vasta ku mun veli oli syntyny. Ja sit mä olin aivan kauhussani et apua (naurahdus) meneeks siin niin kauan, et kauhean niinku vaan sekin, et jos ensimmäinen kerta sattuu, et sit ei saa edes mitään, mut et sillai odotuksia, odotuksia mutta...”

Kaksi tyttöä piti kotinsa vapaata ilmapiiriä ja rajoitusten puuttumista välittämisen puutteena ja ehkä jopa syynä omille varhaisille yhdyntäkokemuksilleen.

“... no yleensä ottaen niiku se oli semmonen tosi vapaa mun mielestä, ehkä jälkikäteen ajatellen vähän liiankin vapa se ilmapiiri sillee että... sit ne ensimmäiset seksikokeilut tai yhdynnät niin... niin tota ne oli varmaan silloin... mä en voi, mä en muista ni... tai ylä-asteella kyllä, mutta millä luokalla ehkä kasilla ollessaan, et minkähän ikäinen mä sit olin... mut et tota semmonen niiku... et emmä kyl omasta mielestä niin siihen mennessä ollu saanu semmost ihan hirveän hyvää tietoa, et siinäkään yhdynnässä kondomia käytetty eikä mä varmaan edes tiennyt.”

Yksi tyttö oli saanut isosiskoltaan neuvoja ehkäisyn käytöstä ja toinen oli itse varoit-
tanut veljeään suojaamattomista yhdynnöistä. Yleensä sisarusten kanssa ei kuitenkaan
keskusteltu. Heidän kanssaan seksiasioista puhuttiin jopa huomattavasti harvemmin
kuin vanhempien kanssa. Nuorempana sisarusten kysymyksiin “mistä lapset tulevat”
oli yleensä suhtauduttu torjuvasti. Heidät oli ohjattu kysymään asiaa vanhemmiltaan.

*“... Ehkä se on joskus kysynyt jotain tällaista, ja mä olen sanonu: kysy äidiltäs
(naurua)... niin reippaana isosiskona... emmä ole sille ikinä mitään selittänyt ikinä,
et se on ollu äitin ja isän tehtävä.”*

*“Kyl sen jälkeen kui ne tuli niin ku ajankohtaiseksi mulle... niinku itelleni... nii kyl mä
mun nuoremman isosiskon kanssa... mä muistan lähinnä nii ku just ehkäisyyn liittyviä
kysymyksiä... että... niitä kannattais käyttää ja... mikä olis parasta... ja tuota... mut
en mä muista mitään, mitään tuota... mitään, mitään sen tarkempi.... syvällisempiä
keskusteluja oltais käyty siitä...”*

Keskustelut sukupuoliasioista kaveripiirissä

Pojat

Kaikki pojat olivat jossain määrin keskustelleet sukupuoliasioista kavereidensa
kanssa murrosikäisinä. Niistä oli puhuttu enimmäkseen huumorimielessä. Haas-
tatellut pojat käyttivät sanoja “heitettiin huulta, vitsailtiin”. Puheisiin liittyi myös
kerskailemista ja mahtailua.

“Asia oli kuitenkin sen verran tabu, että oli vaikea puhua asiallisesti.”

*“Et tota suurennellaan helvetisti sitä mitä on itte tehnyt tai ei olis ees tehty, mut
keksitään vaan ja tällaista niinku.”*

Pojat yrittivät myös saada tietoja kavereiltaan, joskus myöntämättä omaa tietämät-
tömyyttään.

*“Tai siis just niinku juttelee jonkun kaverin kanssa, ja sit koittaa jotenki niinku ujuttaa
sen sillee keskusteluun mukaan, nii et joku sanois että mistä onkaan kysymys, nii ettei
itte tarvi myöntää kellekkää ettei tiedä niin paljon.”*

Tytöt pysyivät edelleen poikien keskustelujen ykkösaikana. Murrosiässäkin näissä
keskusteluissa vertailtiin tyttöjen ja poikien kehitystä, mutta nyt haaveiltiin myös

konkreettisemmista kokemuksista. Kokeneempien poikien porukoissa kartoitettiin muiden kokemuksia ja kerrottiin omista, joskus liioitellenkin tai olemattomia puhuen.

“Oli näitä pillujuttuja ja ku pääsis panolle ja voiku sitäki pääsis painamaa, ja se oli tämmöst niinku huomattavan enemmän mahtailevampaa jo. Ja niinku sit puhuttii jo niinku, paljon niinku muka kokeneempaa sävyty tyttöjen tisseistä ja perseitten koosta ja kaikesta tämmösestä.”

“Lähinnä kaikkea semmosta että kenen kanssa on pyöriny... ja se et kuka on ollu kenenki kanssa sängyssä... kyl se oli itse asias aika asialliseen sävyyn, muistan et oltais keskusteltu, joskus tieteenki heitettii huultaki, siitä varmaa ihan yleisestiki, mut enemäksee se oli ihan asiallista keskustelua.”

Jotkut kokeneemmat pojat olivat puhuneet kavereilleen asiallisesti yhdyntään liittyvistä riskeistä ja varottaneet heitä niistä. Toiset taas eivät murehtineet riskejä lainkaan.

“Niinku tää raskaaksi tulo, et hahaa saa maksaa elatusmaksuja loppuelämänsä hähää... tää on niinku tämmönen vitsinomainen mitä kaikki myöskin varo kyl oikeesti. Esimerkiks kyl sitte jos vähäki vakavammin puhuttii, nii kyl pidettii huoli siitä että onks nyt kortsut mukana, ja sekin oli semmonen suuri numero oikein, et mahdollisimman paljon piti aina kortsuja hommata mukaan, että näitähän kuluu... sillee että se oli niinku et kyllä sillä lailla, mut se ei ollu varsinaisesti semmonen niinku, ei sitä eriksee keskusteltu, se oli vaan se niinku... kortsuja vaan. Kaikki tiesi siis kyllä.”

“Kyl se aika huoletonta touhuu mun nähdäkseni oli siinä vaihees... ei siinä paljon ajatellu.”

Lähes kaikki pojat olivat murrosikäisinä katsoneet kavereidensa kanssa seksilehtiä ja videoita. Niitä löytyi vanhempien ja sukulaisten varastoista. Osa ostettiin divareista, tilattiin postimyyynnistä tai “pöllittiin” kioskeilta. Kuvamateriaalissa kiinnosti ennen kaikkea alastomuus. Katselutilanteet tuottivat myös seksuaalista kiihotusta.

“Pornofilmejä me katottii sillä tavalla, puhuttii ja vertailtii miesten kalujen pituuksia esimerkiksi... sitte niinku naisten rintoja ja tällaisia... Kyllä me siinä niinku uteliaana ja tavallaan jännittyneenä siinä kateltii, oliha tietysti kiihottunuki siinä... joskus niinku käden laitto taskuun ettei näy että seisoo.”

Tytöt

Kaikki tytöt olivat murrosiässä keskustelleet sukupuoliasioista kavereidensa kanssa. Keskustelujen aiheet vaihtelivat omien ja kavereiden kokemusten mukaisesti. Tytöt, joilla ei ollut omia sukupuolikokemuksia, keskustelivat tavallisesti ihastuksistaan ja kartoittivat muiden tyttöjen sukupuolikokemuksia. Tytöt haaveilivat miltä tuntuisi yhdyntä rakastetun pojan kanssa. Sen ohessa vaihdettiin muulla tavoin saatuja tietoja. Mitä enemmän tytöille oli kertynyt kokemuksia, sitä enemmän he niistä kavereidensa kanssa puhuivat.

“Mä muistan semmosen keskustelun mikä mulla oli mun kaverin kanssa, et tota se joskus sanoi niinku, et ajattele sitte jos on niinku poikaystävä, ja et jos on sit niinku aina kauhean kiva olla sängyssä, ja sit mä vaan sanoin et eihän se oo mitenkään varmaa, et eihän se ole aina niinku että... et varmasti saa orgasmin, se mun kaveri oli aivan niinku, että mitä kauheita, et ei vai, et hän on ajatellu et se on niinku... et se kuuluu seksiin. “

“Enemmän siitä et mitä ollaan tehty ja mitä haluttais tehdä ja... niinku enemmän semmosia käytännön juttuja. Et kyl me nyt joskus kondomeista puhuttiin, mut et tosi vähän mistään taudeista.“

Ehkäisystä oli keskusteltu silloin, kun aihe oli tullut ajankohtaiseksi. Kavereilta saatiin ehkäisystä lisää tietoja ja joskus pakotettiin kaveri hakemaan e-pillerit. Haastattelujen perusteella raskaaksituloa pidettiin murrosiässä todennäköisenä. Tautiriskistä sukupuolielämän yhteydessä sen sijaan puhuttiin harvemmin. Vain yksi tyttö muisti keskustelleensa ystäviensä kanssa AIDS:ista. Keskustelut ajoittuivat ajalle, jolloin AIDS oli usein sanomalehtien otsikoissa.

“Annella tällainen joka-kuukausi-paniikki, että se ei jostain syystä saanut aikaiseks sitä, että se olis mennä terveyskeskukseen hommaamaan e-pillereitä ja mä saarnasin sille, ja tällaisia juttuja, ja sit sit kokemuksista juteltiin tietenkin jotain. “

“Silloin puhuttiin niinku, että apua, mitähän jos sit tuleekin raskaaks, ja sitte joku ties fiksuna kertoo: mut pitäähän käyttää kondomia, ja toinen kerto sitte, että mäापs syönkin jo ehkäisy pillereitä ja tällaista niinku näin, että kyllä käytiin läpi. “

Keskustelut muistettiin yleensä asiallisina ja luottamuksellisina, tietojen tai haaveiden ja pelkojen jakamisena. Huumoria tytöt heittivät seksistä enemmän silloin, kun oltiin suuremmassa ryhmässä tai poikien seurassa. Parhaan kaverin kanssa käytiin hyvin luottamuksellisia keskusteluja ja uskallettiin kertoa myös kielteisistä kokemuksista. Yksi tytöistä oli joutunut murrosikäisenä raiskauksen uhriksi. Hän kertoi siitä vain samanikäiselle ystävättärelleen. Toista tyttöä askarrutti oma ihastuminen vanhempiin miehiin. Hän koki sen epänormaaliksi. Hän uskalsi kertoa näistä huolistaan vain ystävättärelleen. Tyttö oli helpottunut, kun ystävätär suhtautui asiaan rauhallisesti ja yritti jopa nähdä hänen taipumuksensa normaalina.

Koulun tarjoama sukupuolikasvatus

Pojat

Poikien muistikuvien mukaan sukupuolikasvatusta oli annettu yläasteella 7. ja 8. luokilla. Useimmissa tapauksissa aiheita oli käsitelty biologian, liikunnan ja terveystiedon tunneilla. Opetusta oli antanut opettaja tai koulun terveydenhoitaja, kahdessa koulussa myös koulun ulkopuolinen henkilö.

Muutamassa tapauksessa pojille oli jäänyt positiivisia muistoja opetuksen antajasta. Kyseessä oli silloin ollut nuori opettaja, joka kertoi aiheesta vapaasti ja sellaisella tavalla, että hänen kuuntelemisensa ei tuntunut kiusalliselta.

“Hän oli persoonallinen kaveri, et hän osas sen kyl kertoo erittäin niinku mieleenpainuvasti niille tytöilleki, et mikä täs on niinku homman ydin (tunti oli pojille ja tytöille yhteinen)”

“Terveyskasvatus joku sellainen, se liikuntaopettaja opetti sitäkin, mut niit käsiteltii kyl ihan molemmalla tunnilla, koska se liikunnan opettaja oli sellainen about kolmekymppinen kundi... sen oli helppo niinku ottaa sellainen rooli.”

Pojat kertoivat myöskin tapauksista, joissa aihe tuotti opettajalle vaikeuksia ja hänen asenteensa tuntuivat vanhoillisilta.

Sukupuolikasvatuksen sisältö ja laatu vaihtelivat eri kouluissa. Kaikki pojat muistivat kuulleen koulussa ehkäisystä ja sukupuolielinten anatomiasta. Harvempi mainitsi kuulleensa sukupuolitaudeista. Haastatteluista syntyi kuva, että koulussa käsiteltiin enimmäkseen sukupuolielämään liittyvää raskaaksitulemisen riskiä ja sen välttämistä ehkäisyn avulla.

Osa pojista piti koulusta saamaansa sukupuolikasvatusta hyvänä ja monipuolisena.

“Kyl siel keskusteltiin ihan kaikest seksuaalisuudesta... oikeastaan kaikesta mistä nyt vois kuvitellakaan nii puhuttiin... kyl se oli ihan niinku mukana koko fyysis-psykyis-sosiaalinen kokonaisuus ihmisenä.”

“Sen oikeastaan ottikin just semmosena niinku semmosena just siinä niinku riskinkertojana, et kaikkihan jo tiesi että se on tosi hauskaa ja et siitä kuuluu nauttia ja tämmöst näin, et se niinku... siitä vaan just niinku sitä näit riskejä piti mielessään ettei vaa mitää tauteja tulis, tämmöst näin.”

Toiset pojat taas kritisoivat opetuksen huonoa laatua varsinkin silloin, kun se rajoittui vain oppikirja-aineistoon tai opettajan esittämät käsitykset olivat vanhoillisia.

“No se oli jotenki vanhoillinen semmonen, et suunnillee sit oli sitä rataa et sit kun menee naimisii nii sitte häyönä voi kokeilla... et hirvee... että tuli AIDS ku ilman kondomia ja tulee ainaki neljä tautii kun koskeeki alapäähän likaisilla käsillä ja muuta... ei sitä sillee noteerannu ollenkaa.”

Neljä poikaa oli nähnyt koulussa valistusvideon, niistä kolme vaikutti kuvauksen perusteella erilaisilta. Videot oli yleensä koettu mielenkiintoisiksi. Haastatellut sanoivat, että murrosikäisen oli helpompi ottaa vastaan tietoa videota katsellen. Yksi poika ei ollut tyytyväinen videossa esiintyneiden näyttelijöiden ammattitaitoon eikä myöskään videon ohjaukseen ja kuvauksen laatuun.

“Se oli niinku piirretty ja tälle niinku, et tässä on niinku penis ja sit siin oli joku 15 penistä ja sit siin oli joku niinku et erektiossa et niinku et jotain et... lepotilassa

penikset voivat näyttää hyvin erikokoisilta, mutta yleensä erektiossa erot tasoittuvat... se oli just sellaista ikäänku viihdettä niinku, et sitä kautta sit niinku tommoset pelot ja tommoset poistuis. Mä luulen et siie se niinku tähtäs tai siie se ainaki osu.“

“Niis oli törkeen huonoja näyttelijöitä ja sitte ne puhu kirjakieltä... se oli niinku just meille, mutta sitte se oli niinku huono ohjaus ja kuvaus... se sisältö ei ollu ehkä hyvä.“

Seksiopetus oli tullut useamman pojan mielestä liian myöhään. He olivat silloin jo saaneet tiedon muista lähteistä ja osalla oli jo sukupuolikokemuksiakin.

“Moni oli ollu tota noin, niin tytöistä varsinki oli jo varmasti harrastanu seksiä, et ne oli niinku vähä jäljessä ne esitteet siinä vaiheessa.“

Pojat muistelivat, että vaikka opetuksen aikana naurettiin ja vitsailtiin, kaikki kuitenkin kuuntelivat. Koulusta odotettiin sukupuolivalistusta varsinkin niinä tapauksissa, jos kotona ei kerrottu aiheesta, eikä itsekään uskaltanut mennä kirjastoista hankkimaan kirjallisuutta.

“Koska sitä ei kotoa ikinä oltu tarjottu, ja mä olin viimeinen joka sitä ois mennyt vanhemmilta kysymään... Kyl mä olisin toivonu, et ois jotain niinku vähä selostettu, että mist on niinku kyse.“

Tytöt

Kaikki tytöt muistivat saaneensa koulustaan jotain tietoja sukupuoliasioista. Tietojen taso vaihteli kuitenkin paljon eri kouluissa. Kahdessa koulussa opetus rajoittui vain biologian oppikirjaan. Yhdessä koulussa aihe annettiin kotona luettavaksi ja siitä ei sen enempää luokassa keskusteltu. Useimmissa kouluissa sukupuolikasvatusta oli annettu biologian, terveystiedon tai liikunnan tunneilla, joskus asiasta oli kerrottu myös kotitalouden ja kuvaamataidon tunneilla. Opetusta oli antanut tavallisesti opettaja, harvemmin koulun terveydenhoitaja. Kahdessa tapauksessa valistajana oli ollut myös koulun ulkopuolinen henkilö. Sukupuolikasvatusta oli annettu useimmiten 7. tai 8. luokilla, joskus myös 9. luokalla.

Tytöillä oli hyvin vaihtelevia mielipiteitä koulun sukupuolikasvatuksesta. Jotkut kokivat sen siinä iässä hyvin ajankohtaiseksi ja läheiseksi, toiset taas olivat jo siinä vaiheessa hankkineet muista lähteistä mielestään riittävästi tietoa ja suhtautuivat opetuksen laatuun kriittisesti. Yksi tyttö koki seksiopetuksen tulleen liian aikaisin ja hän oli siitä järkyttynyt. Joistakin tytöistä sukupuolikasvatustunnit saattoivat tuntua kiusallisilta, varsinkin jos myös pojat olivat samassa luokassa.

“Joo, joo kyl mä koen että... ainakin silloin ne kosketti nii lähellä mua... niinkui sen hetkistä tilannetta, et kyl mä koen et ne oli... olihan aina tietenkin semmosia punaanostattavia asioita silleen siinä iässä, mut kyl mä koen et ne oli ihan oikeassa iässä...”

“Osa niinku jo suunnilleen tiesi miten kondomia käytetään ja sit osa niinku minä esimerkiksi oltii kauheen järkyttyneitä, et ei tästä voi puhua kauheeta, et silloin alkoi

just muodustuu sellaiset mielipiteet ja asenteet, et osalle tuli semmonen asenne että seksi on kivaa ja vapaamielistä ja sitte osal oli semmone asenne et odotetaan avioliittoa et silloin se niinku alkaa.“

“Se nyt oli semmonen yleinen sekasorto ja kaikki yritti antaa semmosen vaikutelman et niillä on enemmän kokemuksia ku onkaan (naurahdus), et tota et mä luulen, et kaikki siihen mennessä sit jo oli niinku saanut tietoa aika paljon kumminkin, et ei siin koulun roolilla ollu mun mielestä kyl mitään merkitystä.“

“Olihan se semmosta että tunneilla ei juurikaan toisiaan katsottu ku... ku käytiin niinku jotain seksuaaliaiheita läpi että... kyl siitä niinku... sitä piti kattoa sitä kalvoa että ei olis ujut... mutta ei kyl toisiin paljon kattonnu että... että ehkä semmoinen niinku tietynlainen niinku... ei häpeä mut semmoinen niinku ujostuttaminen niissä asioissa, mut sit kuitenkin niistä piti niinku puhua jotenkin ääneen että... että... oli niin kuin jotenkin... tai semmonen tunne mulla on jotenkin jääny sitten että... päätä ei voi kääntää pois, vaikka puna kuinka nousi poskille että.“

Tytöt olivat yleensä sukupuolikasvatukseen tyytyväisiä, jos opetusta oli annettu useammalla tunnilla ja neutraalilla tavalla. Hyvänä esimerkkinä tuotiin esille kotitaloustunnilla pelattu Väestöliiton tuottama “Avoin peli seksuaalikysymyksistä“. Pelaamisen aikana käytiin keskusteluja ja saatiin tietoja samalla kun ilmapiiri oli rennompi kuin oppitunneilla. Lähes puolet tytöistä oli ollut sukupuoliopetukseen tyytymätön siksi, että aiheen käsittely oli ollut pinnallista tai se oli alkanut liian myöhään. Kielteisenä esimerkkinä mainittiin uskonnollinen opettaja, joka kertoi, että sukupuolielämä on sallittu vain avioliitossa.

“No sen mä muistan, että meillä alkoi silloin seittämännellä alkoi terveystkasvatus... olikohan se sillä nimellä... ja sitte oli jotenkin liikuntaan... liikunnan yhteydessä että... oli tota hygieniasta ja, ja sukupuoliyhteydestä ja ehkäisystä ja sairauksista ja... kyl mä muistan et oli oikeistaan aika paljonkin että... että mä olin semmosessa yhdysoppilastyössä myöskin mukana missä... missä... yhdeksännellä luokalla missä... tuettiin niinku alaluokkalaisia ja siihen kuului sitte koulutusta, niinku päiviä milloin käytiin seksuaalisuutta ja päihteitä ja kaikkea tämmösta et... et mun mielestä sitä oli oikeestaan aika paljonkin... tai mä olin ainakin semmosessa niinku toiminnassa mukana mis sitä... yleinen asenne mitä niinku kerrottiin ja... ja niinku jotenkin semmosia totuuksia sen enempään niinku kaitsematta tai rajoittamatta tai... tai jotenkin moralisoimatta... jotenkin semmosta vapaata ajattelua niinku semmosta.“

“Siin vaiheessa just on tämmöine ehkäisy ja vielä kannattaa aina... vielä kannattaa vähän odottaa ennen kuin ryhtyy mihinkään... pikkaisen semmoinen moralisoiva puoli enemmän ku semmone, et jos on nyt kuitenkin päättäny niin mitä... mitä siihen vaaditaan ja mikä, mikä se niinku... milloin on hyvä aloittaa enemmän se oli just semmone niinku... vähän moralisoiva puoli kyllä... (sukupuolitaudeista)... ne kerrottiin kyllä siinä ohessa... ihan niinku.... just siinä samassa moralisoivassa puolessa, et että enemmänkin just sillä että niin, niin tämä tukee sitä käsitystä, et ei vielä kannata aloittaa mitään sen takia et siitä voi tulla raskaaks ja siitä voi saada tauteja... enemmän tätä näin.“

Yksi tyttö oli kokenut loukkaavana opettajan varoituksen vanhemmista pojista ja hyväksikäytetyksi joutumisesta (opettajan mukaan poika etsii nuoren ja tyhmän

tytön seksuaalisten halujensa purkamista varten) varsinkin, koska hän jo seurusteli muutamaa vuotta vanhemman pojan kanssa.

“Meidän liikuntaopettaja oli ainakin sellainen ja teki niin et isoja poikia piti varoa, et jos oli yli kahdeksantoistavuotias oli niinku liian vanha niinku ei menee pikkutyölle tai sillee, että niinku ne käyttää hyväks vaan tässä oli vähän sellainen niinku et... no emmä tiedä mikä raja se oli... mä muistan vaan sen lausunnon ku meidän kaveripiirissä oli just sillee, että just mun poikaystävä oli mua neljä vuotta vanhempi ja sit joillakin oli vanhempikin niin tota... se jotenkin kolahti et.”

Tyttöjen mieliin oli syöpynyt myös tapahtumia, joissa opettajan oli koettu puhuneen seksuaalisuuteen liittyvistä asioista törkeästi. Esimerkiksi sukupuolinen kehitys ja kuukautiset olivat sen verran herkkä asia, että aikuisten niitä koskevat “heitot” tuntuivat kauhistuttavilta ja loukkaavilta.

“... Tota liikunnanopettaja joskus jotain puhui kuukautisista ja (naurahdus)... mul on jääny edelleen mieleen semmonen järkyttävä juttu minkä se sanoi meille, et tota se oli sellainen oikein kunnon despootti-tyyppi, siis oikein hirveä tyranni ja tota kukaan ei pitänyt siit naisesta, ja sit se niinku kattoi asiakseen sitte huomauttaa, että ku jotkut tytöt oli sitten niinku ottanut semmosen tavan, et jos oli niinku ensimerkiksi koulun uimista, niin ne saattoi sanoa niinku, et niil on kuukautiset, että et ne ei voi tulla, vaikka ei olis edes ollu alkanutkaan, ja se opettaja sit hermostui siihen ja tuli sitte ja piti meille pienen luennon kuukautisista ja sanoi, että et niin kyllä niinku tamponveja voi käyttää, että jos ei yks riitä niin pistää kaksi vierekkäin ja kaikki oli aivan kauhuissaan, et ku ei ykskään mene eikä uskalla edes kokeilla, niin kuinka nyt kaks niinku ja... mut jäi se vain semmoseks.”

Neljäsosa tytöistä muisti nähneensä koulullaan valistusvideon. Videot koettiin hyvinä. Kritiikkiä aiheutti kuitenkin tapaus, jossa samaa videota oli katsottu luokalla useita kertoa.

Miltei kaikki tytöt muistivat sukupuolikasvatustunneilla käsitellyn ehkäisyä ja noin kaksi kolmesta myös tauteja. Vain noin kolmasosa muisti kuulleensa yläasteella raskausasioista. Tytöt sanoivat raskaus-, ehkäisy-, sukupuolitautilaiheet sisältävää valistusta seksuaalikasvatuksen peruspaketiksi. Vain pari tyttöä muisti puhutun sukupuolielämän aloittamisesta ja yhdynnöistä. He olisivat odottaneet koulultaan enemmän keskusteluja sukupuolten välisistä suhteista ja tunteista. Koulun opetuksen keskeinen viesti oli varovaisuus ja ehkäisyn tärkeys sukupuolielämää aloittaessa. Tämä koettiininkin yleensä hyvänä ja tarpeellisena. Jotkut jopa sanoivat, että koulun asiana on valistaa riskeistä. Vain yksi tyttö koki, että häneen eivät puheet taudeista olleet vaikuttaneet. Hän mielestään taudit olivat hyvin kaukainen asia ja hän olikin tavallisesti suojaamattomassa yhdynnässä.

“Se ei jotenkin koskaan kolahtanu muhun noi sukupuolitautilasiat.”

Omalta koululta saadut tiedot rajoittuivat oppituntien ajalle. Tytöt eivät uskaltaneet kysyä opettajalta enää sen jälkeen lisää. Suuri osa ei kokenut sitä myöskään aiheelliseksi.

“Emmä edes olisi ikinä opettajan puoleen kääntynyt tai... tai ei mulla tullu mieleen niinku mennä kysymään, vaikka kuinka olis kuinka kysy... tehny mieli kysyy, nii opettajalta joka olis esimerkiksi opettanut semmosta ainetta että... ei kyllä.”

Kirjallisuudesta ja mediasta saadut käsitykset sukupuoliasioista

Pojat

Kaveripiirin lisäksi poikien yleisimmin mainitsema murrosiän tiedonlähde sukupuoliasioista oli niistä kertova kirjallisuus. Siitä kertoi jotakin yli puolet pojista. Kirjoja luettiin varsinkin silloin, kun niitä löytyi kodin kirjahyllystä. Kirjan otsikko muistettiin harvoin (vain yksi poika toi esille “Nuorten seksi”). Pojat olivat lukeneet lääkärikirjoja, seksiooppaita ja seksuaalikasvatuskirjoja. Sukupuoliasioista kertovia kirjoja he eivät uskaltaneet mennä lainaamaan kirjastosta. Jotkut olivat kuitenkin katselleet piilossa kirjaston hyllyjen välissä mitä aiheesta löytyi.

“Mä aattelin joskus jostain kirjastostakii, nii mistä ihmeestä sä löydät niinku asiallista seksitietoo kertovan kirjan. Ja herranjumala, jos joku näkis et sä lainaat semmosen, ei tule mitää.”

Pojat olivat saaneet joskus sukupuoliasioista kertovia lehtisiä koulunsa terveydenhoitajalta. Niitä oli tavallisesti selailtu nopeasti ja heitetty pois. Niitä ei viety kotiin, eikä niihin tutustuttu syvällisemmin. Jotkut pojat mainitsivat heille 16 vuotiaana kotiin lähetetyn sosiaali- ja terveysministeriön sukupuolikasvatuslehtisen (Sextiin). Sitä oli pidetty hyvänä.

Lähes puolet pojista kertoi edelleen lukeneensa nuortenlehdistä Suosikkia, vaikka sen suosio tuntuikin vähentyneen murrosikään siirryttyä. Sen kysymyspalstat olivat yhä tarjonneet hupia. Joku mainitsi tietolähteekseen Seuran ja Avun lääkäripalstat. Näissä palstoissa kiinnosti erityisesti se, minkälaisia ongelmia muilla oli. Sitä kautta saatiin varmistusta omille ajatuksille. Joskus palstalla annettu oirekuvaus antoi syyn epäillä, että itselläänkin voisi olla samanlainen tauti.

“Kai siinä sitten minkälaisia ongelmia ihmisillä on sukupuolielämässään ja sukuelinten taholla.”

Murrosiässä kaikki pojat olivat katselleet seksilehtiä. Niitä oli tutkittu tavallisesti isommassa porukassa. Lehtiä löytyi edelleen vanhempien tai sukulaisten kätkeistä, mutta murrosiässä niitä uskallettiin ostaa myös kioskeista tai antikvariaateista. Joskus tilattiin seksivideoita postimyynnistä. Joillakin pojilla oli yhteiset kätköpaikat kavereidensa kanssa, toisilla oli omia lehtiä myös kotona. Jälkimmäisissä tapauksissa seksilehtiä katseltiin itsetyydytystä harrastettaessa.

“No lähinnä yksinää... kyllä joskus sit ku löydettii joku lehti uus, nii sitte sitä tsiikailtii yhdessä. Ja et lähinnä siin oli se, että yleensä ku tsiikailtii yhdessä, nii vietii jonneki yhteiseen jemmaan, ja sit ne meni pilalle siel ku sato vettä ja muuta.”

Pojat olivat pornografisista tuotteista yleensä sitä mieltä, että ne herättivät kiinnostusta ja lisäsivät tietoa sukupuoliyhdynnästä ja erilaisista asennoista. Harvoin pojat ilmaisivat niistä mitään kielteisiä tunteita. Murroikää edeltäneeseen lapsuuteen verrattaessa murrosikäiset pojat olivat useammin sitä mieltä, että seksilehdet vaikuttivat heistä kiihottavilta. Nuorempana pojat kertoivat lähinnä vain näihin lehtiin kohdistuneesta mielenkiinnosta ja uteliaisuudesta.

“Kai ne oli mun mielest ihan jees, se oli kuitenkin sellaista yliseksuaalista aikaa, et koko ajan oli ihan älyttömällä ylikierroksilla niinku.”

“Jonkun verran se ehkä kielteisiäki, kun ne kuitenkin on aivan erilaisia ku sitte jostaki tämmöisestä tietopohjaisesta kirjasta lukee ja kattoo, siin ne kuvat on aivan erilaiset ja sitte on niinku radikaali ero niissä, että kyl se ehkä ampuu pikkaisen yli sitte siinä vaiheessa.”

“Se oli lähinnä täydennystä, et vähä niinku opiskeli sitä niinku anatomiaa siinä vähä tarkemmin.”

Tytöt

Puolet tyttöistä kertoi lukeneensa murrosiässä sukupuoliasioista kertovia kirjoja. Kirjoja oli löytynyt kodin kirjahyllystä, kavereilta tai kirjastosta. Kirjojen otsikoita ei yleensä muistettu. Muistissa olivat kuitenkin Ulla-Maija Aaltosen kirjat. Yksi tyttö mainitsi lukeneensa useita AIDSia käsitelleitä artikkeleita. Kaksi kertoi lukeneensa sukupuoliasioista kertovia lehtisiä: yksi tyttö muisti saaneen 16-vuotiaana kotiin lehtisen ja toinen oli lukenut niitä käydessään Väestöliiton Avoimet Ovet neuvolassa. Yksi haastatelluista oli liittynyt murrosikäisenä SETAan ja luki säännöllisesti SETAn lehteä.

Kaikki tytöt olivat lukeneet nuortenlehtiä. Murrosikäisillä alkoi nousta suosioon 'Regina', jota oli lukenut joka toinen haastateltu tyttö. 'Suosikkia' ja 'Sinä & Minä'-lehtiä luki enää vajaa kolmasosa. Neljäsosa tyttöistä oli tutustunut myös naistenlehtien (Me Naiset, Anna) kirjepalstoihin. Kahdessa tapauksessa mainittiin myös 'Me Kaksi'-lehti.

Mainitut lehdet oli tavallisesti tilattu kotiin, mutta niitä ostettiin myös irtonumeroina. Sukupuoliasioista vähemmän kiinnostuneet tytöt lukivat lehtiä satunnaisesti kavereidensa luona. Lehdet olivat sen verran usein esillä tyttöjen keskusteluissa, että heidän oli pakko olla asioista perillä. Lehtien kirjepalstat koettiin hyvin läheisiksi ja muiden nuorten tapausten kautta peilattiin omia kokemuksia. Tytöt olivat yleensä palstoihin tyytyväisiä. Kielteisiä muistoja oli vain niillä tytöillä, joka kokivat aikuisten vastaukset palstojen kysymyksiin ärsyttävinä. Aikuiset esimerkiksi korostivat liikaa murrosikää erilaisena elämänjaksona tai sitten heillä oli liian ymmärtäväinen asenne.

“No ehkä siinä mielessä tukea että, että et samanikäiset ajattelee samanlaisia asioita ja tota on kokenut samanlaisia asioita ja... ehkä semmoista että mä ei ole mitenkään erilainen... ja semmosta tota... tukea sille et mä ei ole lähtenyt ihan väärälle tielle... ja tota ehkä sellaista.”

“No ehkä se oli vähän sitä mielenkiintoa, että mitä niinku ylipäättänsä ne asiat on ja just sitä sellaista tietynlaista... et halus niinku just ku... ainahan niinku on teinien keskuudes semmonen valtava myytti että kaikki... jokaisella on enemmän seksuaalikokemuksia kun minulla itselläni... ni just kaikkii niinku tällaisia asioitahan siel käytiin tosi paljon läpi, ja just niinku että miten just tällaisia tyypillisiä teinien ongelmia, että miten poikien kanssa pitäisi tulla... miten niiden kanssa pitäis lähestyä ja just tästä tykkäämisestä ja tämmöisestä näin.”

“Näil lehtien neuvontapalstoilla tavallaan niinku, niillä tavallaan niinku ruumillistu se, että muillakin ihmisillä on seksuaalisuus ja se on niinku hyvin monimuotoista.”

“Jotenkin siitä puhuttiin silleen niin lässysti ja ällöttävästi... se oli jotenkin kornia koko hiton murrosiästä puhuminen, sellainen että sitten kun teistä nuorista tulee semmoisia, niin sitten teistä voi tuntua vähän sellaiselta, niin sitten se oli jotenkin ällöttävää.”

Tytöt uskoivat nähneensä murrosikäisinä sukupuoliasioista kertovia televisio-ohjelmia. Kenelläkään ei kuitenkaan ollut niistä erityisiä muistikuvia. Poikkeuksena oli Emmanuelle-elokuva, jonka kolme tyttöä oli kokenut hyvin kiihottavaksi.

Romanttisia romaaneja lukiessaan tytöt kuvittelivat itsensä tarinan päähenkilöksi. Heille syntyi kaipuu kokea omassa elämässään samanlaisia myrskyisiä tunteita ja nautintoja. Tytöt etsivät eroottisia kohtauksia myös kaunokirjallisuudesta.

Yli kaksi kolmasosaa tytöistä kertoi tutkineensa pornografisia tuotteita murrosikäisenä. Noin kolmasosa tytöistä oli katsellut seksilehtiä uteliaisuudesta jo lapsena, mutta menettänyt sen jälkeen mielenkiintonsa niihin. Tytöt, jotka eivät olleet ennen murrosikää nähneet pornografisia tuotteita, suhtautuivat niihin yleensä kielteisesti. Katselutilanteet aiheuttivat näille tytöille kielteisiä tunnelmia. He kokivat lehdet ja videot likaisiksi ja huonosti siihen ikään sopiviksi. Sen sijaan ne tytöt, joka olivat jo nuorempina kokeneet pornografiset tuotteet kiihottaviksi, suhtautuivat niihin yhä positiivisesti. Heillä ei liittynyt katselutilanteisiin nyt enää edes syyllisyystunteita ja he käyttivät lehtiä tai videoita hyväkseen myös itsetyydytyksen aikana. Parilla työllä suhtautuminen seksilehtiin ja -videoihin oli muuttunut myönteisemmäksi kuin lapsuudessa.

“No siis kyl me oltiin kaikki vähän noloja jotenkin, et niinku, et niin hirveän suoria kuvia kumminkin ja semmonen niinku et... jotenkin ku ne omat mielikuvat oli kumminkin niin vaaleanpunaisia semmoisia niinku niin ja lapsellisia niin tota... emmä tiää.”

“Mun mielestä, mitä mulle on ehkä jäänu on semmoinen tota... ei semmoista kuulu katsoa ja... ja semmonen jotenkin likan... likanen tota... et ne on semmoisia niinku... niinku silloin ajatteli, että ne on niinku sairaille ihmisille tai vä... vääristyneille

jotenkin niinku likasia... et kyl ne oli semmoisia että... et hävetti mennä ostamaan, jos oltiin esimerkiksi menossa ostamaan yhdessä... et semmoinen, ne ei kuulu meidän ikäisille.“

“No ei mua kiinnosta kattoo jonkun aktia. Ei niissä ole tippakaan erotiikka eikä mitään... niissä on vaan sitä yhtä ja samaa, edestä ja takaa koko ajan ei mitään muuta niinku.“

Osa tytöistä luokitteli myös Reginan pornografiseksi. Sen lukeminen ei kuitenkaan aiheuttanut kielteisiä tunteita.

“Mä en tiedä onko se jotenkin se yleisasetelma, et se on tytöille suunnattu... et siellä on paljon sitten muutakin mutta... ei niistä mun mielestä semmoista likasta kuva kuitenkaan niinku... että et ne on niinku tari... tarinoita enemmän määrin ku sitten, sitten joku niinku selkeä valokuva... jota oli, jota oli sit pornolehdessä.“

“Ei ne kauheasti eroa... paitsi et kun Reginassa kaikki ne naisten unelmat on naisten kirjoittamia ja sitten taas pornolehdissä on yleensä niinku miehen näkökulmasta... siin on liian vähän suuseksiä.“

3.3 Seksuaalitiedot parikymppisenä

Mielenkiinnon kohteet

Kaikki pojat ja tytöt (nyt miehinä ja naisina) olivat eläneet haastatteluhetkellä jo ainakin viitisen vuotta murrosikänsä jälkeen ja totuttelivat parhailleen nuoren aikuisen elämään. Aikuisiässä suurin osa haastatelluista koki tietävänsä sukupuoliasioista jo riittävästi. Jotkut sanoivat, että he myös tietävät mistä tietoa saa tarvittaessa lisää. Esimerkiksi sukupuolitaudeista arveltiin voitavan kysyä Auran sairaalasta ja sukupuoliongelmista vastaavalta poliklinikalta tai terveystieteidenkeskuksesta.

Yksi mies kysyi haastattelijalta mistä olisi paras hakea apua erektio-ongelmiin. Nuoret miehet olivat siinä iässä aiempaa kiinnostuneempia varsinkin psykologisista kysymyksistä. Jotkut miehet olivat hankkimassa tietoa myös seksuaalivähemmistöistä.

Jotkut naiset olivat etsineet jo lisätietoja parisuhteessa seksuaaliongelmien (kyvyttömyyteen tai vaikeuksiin kokea orgasmia). Muita naisten uusia mielenkiinnon kohteita olivat muun muassa seksuaalivähemmistöt ja ”poikkeava” seksuaalikäyttäytyminen.

Keskustelut sukupuoliasioista vanhempien ja sisarusten kanssa

Pojat

Pojat eivät kertoneet juurikaan keskustelleensa vanhempiensa kanssa sukupuoli-asioista murrosikänsä jälkeen. Poikkeuksena oli poika, jolla oli ollut isänsä kanssa kaverillisia keskusteluja omista kokemuksistaan. Harvinaisia olivat olleet poikien keskustelut myös sisarustensa kanssa. Joskus nuoremmat sisarukset olivat kuitenkin tulleet kysymään heiltä neuvoja.

Tytöt

Noin kolmasosa tytöistä oli keskustellut sukupuoliasioistaan äitinsä tai äitipuolensa kanssa murrosikänsä jälkeen. Keskusteluja oli käyty niissä tapauksissa, joissa äiti tai äitipuoli oli koettu erityisen läheiseksi ystäväksi. Keskustelut olivat olleet näissä tapauksissa luottamuksellisia. Niissä oli kerrottu puolin ja toisin omista kokemuksista ja mahdollisista seksuaaliongelmista.

“Joo ja tota mä kerron sille (äidille) aina jos mä oon ollu jonkun ihmisen luona vaikka yötä... jonkun pojan luona, niin mä kerron sille aina siitä, et sillä se on pysynyt muutenkin, et mä olen kertonut sille melkein kaikki tuommoiset aina niinku... tai sillee et se aina ollu se joka kuuntelee, mut se ei oo sit hirveästi kommentoinu... ja mä en ole taas hirveästi halunnut kuulla sen mielipiteitä niistä asioista, et mä olen vaan halunnut kertoa niinku mut... et jotenkin mitä mulle itelleni kuulu.”

Sisarustensa kanssa tytöt eivät olleet sukupuoliasioista murrosikänsä jälkeen enää juurikaan keskustelleet. Vain yksi tyttö oli kertonut sukupuolitaudistaan siskolleen ja toinen tyttö oli valistanut pikkusiskoaan. Jälkimmäisessä tapauksessa kertoja ei ollut puhunut omista kokemuksistaan ja oli koettanut puhua vielä niin, että pikkusiskolle ei syntyisi kielteistä asennetta seksuaalisuuteen.

Keskustelut sukupuoliasioista kaveripiirissä

Pojat

Yli puolet pojista kertoi puhuneensa sukupuoliasioista kavereidensa kanssa murrosikänsä jälkeen. Joskus he olivat yhä vitsailleet:

“No aina aamulla sanotaan ensimmäiseks et saitko?”

Kaikki pojat olivat kuitenkin sitä mieltä, että murrosikään verrattuna parikymppisinä sukupuoliasioista keskusteltiin asiallisemmin ja luottamuksellisemmin. Läheisille ystäville uskallettiin kertoa myös ongelmista ja ystävien ongelmista oltiin tietoisia.

“No nyt siitä puhutaan, me ollaan kaikki seurusteltu jo itse asiassa aika pitkään... no huomattavasti rehellisempää ja realistisempaa, koska kaikki tiedää omista kokem... kaikilla on todellisia kokemuksia... kyl mä uskaltaisin kertoa, jos olis niinku jotakin ongelmia. Ja onhan niinku kaikki uskaltanu sanoa silloin, jos on niinku pahasti kännissä, nii hitto ku ei meinaa seistä jotai tämmöst näin... siitä et on käynny tosi lähellä, et niinku myöhässä kuukautiset tyttöystävällä... mul on hirveen tunnollinen kaveripiiri.”

“Nykyjää sillee niinku asiallisesti, niinku esimerkiksi tälle näin, niinku mä voin puhuu jonkun läheisen ystävän kanssa niinku, et menee huonosti ja ei maistu ja niin edelleen, tai et niinku ihan mistä vaa, et kyl mä voin puhuu niinku ystävien kanssa ihan kaikesta.”

Osa ei keskustellut sukupuoliasioista kavereidensa kanssa sen jälkeen kun oli aloittanut vakituisen suhteen. Sitä ennen oli kavereiden kanssa ollut jonkin verran puhetta aiheesta.

“Tyttökaverin kanssa... jotenkin siitä on helpompi puhua vastakkaisen sukupuolen kanssa kun saman sukupuolen... voi olla että se tuntus kiusalliselta.”

“Jotenkin tuntuu, et jos rupeis nii juttelemaan seksistä, niin vois tulla se käsitys, et kaikki ei oo niinku kohdalla siinä suhteessa.”

Tytöt

Lähes kaikki tytöt olivat puhuneet sukupuoliasioista murrosikänsä jälkeen läheisten ystäviensä kanssa. Poikkeuksena oli yksi nainen, jonka ystävä ei hyväksy esiaviollisia sukupuolisuhteita. Eriävien mielipiteiden takia tätä aihetta vältettiin keskusteluissa.

Käydyt keskustelut olivat luottamuksellisia, niiden perusteella tiedettiin kavereiden ongelmista, sukupuolitauditartunnoista ja ei-toivotuista raskauksista. Joskus tytöt puhuivat sukupuoliasioista keskenään myös huumorilla. Sukupuoliasiat tuntuivat olevan usein esillä.

“Kokemuksista lähinnä ja niinku ehkä semmosesta pitkän suhteen ajatuksista, et miten se seksi siinä muotoutuu ja ja, ja niinku yleensä semmost... no kokemuk... kyl ne kokemuksista on kaikki, ei tietosta kyllä.”

“... Siis ennen puhuttiin seksistä, siis nykyjään puhutaan seurustelusta (naurahdus) tai niinku, ja siis tietysti seksistä siin seurustelun osana, mut et niinku ei niinku haettu vaan niinku... niinku jaettu niit kokemuksia ja nyt on taas ... jaetaan niit semmoisia haaveita jotenkin... et kumminkin mäkin niinku olen kaksnyt neljä ja tää alkaa olla sellainen et, et olis kiva olla jotain niinku sellainen ihan elämäkumppani, et siitä puhutaan paljon niinku semmoisten ystävien kanssa, jotka ei vielä seurustele.”

Kirjallisuudesta ja mediasta saadut käsitykset sukupuoliasioista

Pojat

Pojat eivät tuoneet esille paljoakaan erityisiä mielenkiinnon aiheita murrosikänsä jälkeiseltä ajalta. Kaikki olivat sitä mieltä, että sukupuoliasioista oli vuosien varrella kerääntynyt riittävästi tietoja ja että lisää ei enää tarvittu. Jotkut olivat vastikään lukeneet anatomiaa ja fysiologiaa sairaanhoitoalan opintojensa takia. Yksi mies ilmoitti, että oli kiinnostunut seksuaalivähemmistöistä ja oli hiljattain etsinyt siitä aiheesta tietoja.

Pojat kertoivat lukeneensa sukupuoliasioista sanomalehdistä. Lehtiä ei ole menty ostamaan kyseisen artikkelin takia, vaan aiheesta on luettu muiden uutisten joukossa. Sanomalehdistä mainittiin Helsingin Sanomat ja pääkaupunkiseudulla jaettava ilmaisjakelulehti (Uutislehti 100).

TV-ohjelmien seksuaali-aiheita pojat totesivat katsovansa satunnaisesti (silloin kun aukaisivat telkkarin ja sieltä sattui tulemaan jotain aiheeseen liittyvää). Ohjelmista oltiin montaa mieltä. Varsinkin Sexodus -nimisestä ohjelmasta tuotiin esille sekä myönteisiä että kielteisiä arvioita.

Eroottisiin ja pornografisiin tuotteisiin pojat suhtautuivat parikymppisinä hieman aiempaa kriittisemmin. Niitä käytettiin kuitenkin hyväksi itsetyydytyksessä. Jotkut sanoivat, että porno ei kiinnostanut heitä enää, se oli ollut murrosiän hupi.

“No nyt on tullu kriittisemmäks sen teknisen laadun suhteen ensinnäki, on tylsä kattoo suttusta tuhruista kuvaa. Huomattavan kriittisemmäks on tullu esillä olevan naisen ulkonäköä ja vartaloo... sen takia esimerkiks suurin osa kaikist pornolehist ja tommosist jääny ostamatta, koska ne on ylipainoisia, rumija ja vielä kaiken lisäksi viiskymppisiä suurin suurin osa niistä mitä niis lehdis on.”

Tytöt

Suurin osa naisista ei ollut lukenut murrosiän jälkeen sukupuoliasioista kertovia kirjoja tai seksioppaita. Kaksi tyttöä oli lukenut seksioppaita poikaystävänsä kanssa. Heidän tavoitteenaan oli piristää seksielämää ja löytää hyviä vinkkejä nautinnon lisäämiseksi. Yksi tyttö oli selaillut kirjoja joskus kavereilla tai kirjastossa. Hän ei ollut viime aikoina lainannut niitä tai lukenut kokonaan.

Kaksi tyttöä oli lukenut sukupuoliasioista kertovia lehtisiä töidensä takia. Heidän mielestään nuorille tarkoitetun sukupuolivalistuksen laatu oli parantunut verrattuna heidän omaan murrosikänsä. Lehtisissä oli heidän mielestään asiallista tietoa ja sopivassa määrin huumoria.

“Ne on enemmän niinku hauskalla tavalla, et ne ei oo enää semmosia tosi asiallisia... tai kauheasti noist tommosista sukupuolitaudeista ja tollasista, on mun mielestä paljon

mielenkiintoisempia, et ennen ne on niinku ollu semmosia niinku "se näyttää tältä ja tuntuu tältä", mut nyt ne niinku, niist kerrotaan jotenkin niinku viitsikkäästi ja se on mun mielestä hieno."

Tytöt olivat lukeneet sanomalehdistä satunnaisia artikkeleita sukupuoliasioista. Aiheista he muistivat seksuaalitutkimusten yhteenvedot ja AIDSia käsittelevät artikkelit.

Aikakauslehtiä nuoret naiset lukivat selvästi vähemmän kuin murrosikäisinä. Vajaa kolmasosa ei ollut lukenut näitä lehtiä lainkaan. Vajaa puolet naisista luki satunnaisesti Me Naisia, Imagea ja Annaa. Joskus he olivat hakenneet vastauksia omiin seksuaaliongelmiinsa lehtien lääkärinpalstoilta.

Naiset seurasivat televisiosta seksuaaliaiheisia ohjelmia vain satunnaisesti. Dokumenttiohjelmat tuntuivat olevan suosituimpia. Haastattelua edeltäneiltä ajoilta naiset muistivat seksuaalivähemmistöistä ja poikkeavasta seksuaalikäyttäytymisestä kertovat dokumenttiohjelmat.

"No ehkä ne on niinku lähinnä siinä että... että tota avartaa näkökantoja ja... ja näköpuolia asioihin ja... ja kuulla niinku semmosilta ihmisiltä, jotka on esimerkiksi homoja tai muuta, nii heidän niinku sitä näkökanta ja sitä niinku... mä en ehkä itselle hae siinä mitään... mitään muuta kuin niinku semmosta..."

Ensimerkkinä huonolaatuisesta seksiohjelmasta naiset mainitsivat Sexoduksen neloskanavalta.

Suurin osa naisista oli katsellut parikymppisenä seksilehtiä. Lehtiä löytyi poikaystäviltä tai niitä selailtiin kavereiden työpaikoilla (kuten kioskeilla). Naisten suhtautuminen lehtiin oli yleisesti sangen neutraali. He eivät juuri tuoneet esiin katselutilanteisiin liittyviä tunnelmiaan. Monet sanoivat, että mielikuvitus ja romanttisten tarinoiden lukeminen olivat kiihottavampia kuin seksilehtien katselu. Yksi nainen katsoi pornovideoita tai -lehtiä itsetyydyttäessään ja koki ne hyväksi siihen tarkoitukseen. Pornovideoiden katsominen poikaystävän kanssa saattoi sen sijaan tuntua keinotekoiselta seksiin virittäytymiseltä.

"Mua ei joku kuva sillä tavalla kiihota tai joku niinku et, et mä oon nyt jotain kattonu joskus sillee, et just mun mielestä miehet ottaa ne kehiin niinku, mut et mun mielestä ne ei ole kiihottavia, mun mielestä niinku lähinnä ököttäviä, tai se et niistä on kyl niinku tunteet kaukana just... mun mielestä jos kiinnostaa, niin pitäis olla joku juoni tai jotain."

"Mun mielestä on paljon nautittavampaa lukea semmoisia ja harrastaa itsekseen seksiä kuin niinku harrastaa jonkun toisen kanssa seksiä... (kahdestaan) siihen tulee jotenkin sellainen olo, että no niin, että "katselemme nyt pornoleffaa, että saisimme mieleemme virkeäksi", niinku et se on jotenkin niinku semmosta tehtyä seksiä."

Niistä neljästä naisesta, jotka eivät olleet aiemmin seksilehtiä nähneet, kaksi suhtautui näkemäänsä kielteisesti ja kahta lehdet eivät sen kummemmin kiinnostaneet.

4 Seksuaalinen kehitys ja ensimmäiset seksuaalikokemukset lapsuudessa

Lapsena ja nuorena saadut seksuaalitiedot karttuvat usein tilanteissa, joissa on tiedostettu ensimmäiset seksuaaliset tuntemukset tai ihastuminen toiseen sukupuoleen. Monet leikkivät alle kouluikäisinä roolileikkejä tai seksileikkejä, joissa tutustutaan toisen sukupuolen fysiologiaan. Lapsuus onkin monille jo seksuaalisesti aktiivista aikaa. Osa ihmisistä aloittaa itsetyydytyksenkin ennen kouluikää.

Lapsuudesta siirrytään nuoruuteen omassa kehossa ja psyydessä tapahtuvien muutosten myötä. Sen vaikutuksesta kiinnostus toiseen sukupuoleen lisääntyy ja nuoret hakeutuvat tilanteisiin, joissa voisivat saada kosketuksen mielenkiintonsa tai ihastuksensa kohteisiin. Ensimmäiset suudelmat ja hyväilyt vaihdetaan usein jo ala-asteiässä. Nämä ovat monille nuorille pysyvästi mieleenpainuneita seksuaalisia kokemuksia. Ne antavat pohjan myös seksuaalisten vuorovaikutustaitojen kehittymiselle.

Ensimmäinen seksuaalisuuteen liittyvä muistikuva lapsuudesta

Pojat

Kolmasosalla pojista ensimmäiset seksuaalisuuteen liittyvät muistikuvat olivat ajalta ennen kouluikää ja joka toisella ala-asteen ajalta. Yksi poika muisti seksuaalisuuteen liittyvän ensimmäisen mielikuvansa vasta murroksen ajalta ja yksi ei osannut palauttaa mieleensä mitään sellaista lapsuudestaan.

Noin neljäsosalla pojista ensimmäiset seksuaaliset muistot liittyivät pikkulapsena sattumalla löydettyyn hyvän olon tunteeseen sukupuolielimissä ja vähän myöhempään tietoiseen sukupuolielinten koskettamiseen, itsetyydytykseen. Jotkut muistelivat myös sitä kuinka olivat seuranneet omaa seksuaalista kehittymistään.

“Mä olin tosi pieni, mä en ees muista, kolme neljä vuotta, mä ajoin sellaisella nelipyöräisellä mopolla pienenä, muovisella mopolla, niin se tuntui, tietystä asennossa kun ajoi (naurahdus), niin se tuntui semmoselt ihmeel... jänskältä, kihelmöivältä, et niinku mä oon jälkeinpäin aatellu et se, ehkä se on voinu olla kyl jotain semmosta niinku tavallaan itsetyydytyksen esivaihetta tai jotain. Koska mä tein sitä myö... joskus uudestaan sitä samaa.”

Reilulla neljäsosalla pojista oli myös muistoja varhaisista kokemuksista tyttöjen kanssa. Mieleen olivat jääneet varsinkin lapsuuden seksileikit ja ensimmäiset pussailut. Nämä tilanteet pojat olivat kokeneet hyvin jännittäviksi.

“... Mä olin kuuden vanha, me oltiin muuttamassa sielt vanhasta talosta pois ja sit siin meidän pihalla oli kaksi tyttöä... minä ja veli oltiin niiden... viimeisenä iltana niiden tyttöjen kaa istuttiin pihalla ja silloin mä pussasin eka kertaa sitä tyttöä... se oli semmone niinku mikä on jääny mieleen. Mitä mä ajattelin... että onpas tää jännää tai jotain niinku et... et niinku siisti tai miten sen nyt ottaa... ikävähän siit jäi ku tietienkin, ku me lähettiin seuraavana päivänä sit ku olis ollu niin sanottu tyttökaveri siellä (naurahdus), pienenä niin.”

Viidesosalla pojista ensimmäisenä muistikuvana oli vanhempien yllättäminen yhdynnässä tai isän sukupuolikumppanin näkeminen alastomana. Tilanteet olivat olleet yllättäviä ja uteliaisuutta herättäviä. Niihin ei muistettu liittyneen kielteisiä tunteita.

“Emmä oikeestaan muista mitään muuta, se on kaikkein ensimmäinen minkä just se, kun mä näin mutsin ja faijan tekemässä sitä... jotain on ollu sitäki ennen, mut mä en kyllä muista mitä se ois ollu.”

Kahdessa tapauksessa ensimmäinen seksuaalinen muistikuva liittyi lehtien katseluun. Yksi poika muisti miten hän huomasi noin 8-vuotiaana ensimmäistä kertaa, että iltapäivälehdessä kuvassa oli kaunis nainen. Toinen taas oli löytänyt kavereidensa kanssa seksilehtiä ja selaillut niitä mielenkiinnolla. Katselutilanteet eivät herättäneet voimakkaita tunteita.

“Mä ollu seitsemän-kahdeksan, taisin jossain nähdä kuvia tai kuvan, en oo ihan varma. Todennäköisesti se on ollu joku ihan tällöinen tavallinen iltapäivälehtikuva mikä sit on sattunu osuu silmään silleen, et aikaisemmin tietysti niihin ei kiinnittäny mitään huomiota, sit vain jostain syystä kiinnitti huomion siihen... naisen kuviahan ne yleensä on et... oikeestaan mun mielikuva... mielikuva olis semmonen, että ajatellu jotain sen tyyppistä, että ihan kaunis kuva ja nainen kuvassa, mutta ei se niin hirveän... se on varmaan aika semmoseks suppeaks sille, et ei sit sen enempään ihmeempää.”

Tytöt

Tytöillä ensimmäiset seksuaalisuuteen liittyvät muistikuvat olivat ajalta ennen kouluikää tai ala-asteen ensimmäisiltä luokilta. Muistikuvien sisältö vaihteli hyvin paljon. Noin kolmasosalla tytöistä ensimmäisenä muistona oli se, kun haastateltu yllätti vanhempansa yhdynnässä tai kuuli vanhempien makuhuoneesta outoja ääniä. Tapahtuma herätti hämmennystä, koska tytöt eivät oikein ymmärtäneet mitä oli tapahtumassa. Alle kouluikäisenä vanhempien yllättäminen tuntui lähinnä huvittavalta ja vanhempien kummallista käyttäytymistä saatettiin naureskella. Kouluikäisenä tytöt kokivat vastaavan tilanteen sen sijaan hieman nolona. Tapahtumiin ei liitetty yleensä kuitenkaan kielteisiä tunteita. Poikkeuksena oli tyttö, jonka isällä ja äidillä oli ollut tapana liikkua kotona alastomana samaan aikaan, kun perheessä oli paljon sukupuoliasioihin liittyviä riitoja. Vanhemmat syyllistivät toisiaan uskottomuudesta

ja sukupuoliasiat olivat riidoissa yksityiskohtaisesti esillä. Tytöllä ei ollut kielteisiä tunteita vanhempiensa alastomuuden vuoksi, mutta seksi riidan aiheena sen sijaan synnytti hänelle kielteisen kuvan seksuaalisuudesta.

Kolmasosalla tytöistä ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat televisiossa nähtyjä seksikohtauksia tai kirjoissa nähtyjä alastonkuvia tai seksilehtien katselua. Seksilehtien katselu muistettiin hyvin ja siitä oli jäänyt mieleen kielteisiäkin kokemuksia. Televisiosta ja kirjoista nähdyt kuvat eivät olleet painuneet mieleen yhtä yksityiskohtaisesti. Jopa kaaviokuvat miehen ja naisen vartalosta herättivät hämmennystä.

Osalla tytöistä ensimmäisenä seksuaalisuuteen liittyvänä muistikuvana olivat lapsuudessa koetut seksileikit. Näitä tilanteita kuvailtiin yksityiskohtaisesti. Tyttöjen välisessä leikissä tytöt vuorottelivat pojan roolissa. Tytöt eivät kokeneet näitä leikkejä alle kouluikäisenä mitenkään kiellettyinä, hämminkiä tuottivat sen sijaan kehossa tapahtuvat uudet reaktiot. Ala-asteen viimeisellä luokalla tytöt kuvittelivat keskinäisissä leikeissään poikia, joihin he olivat ihastuneet. Tällainen tilanne koettiin tietyllä lailla häpeälliseksi. Se oli ystävättärien välinen yhteinen salaisuus.

“Mä olin seitsemän ja mun kaveri oli kuus ja sitten me leikittiin. Siin meidän mökkinaapurissa asui semmonen poika kuin Toni ja sitten me leikittiin semmosta Toni-leikkiä, että vuorotellen toinen oli Toni ja sit se tuli sinne huoneeseen ja sit me harrastettiin seksiä. Me harrastettiin suuseksiä ja työnnettiin sormia toistemme sisään. Mun mielest se oli kauheen kiihottavaa ja kauheen ihanaa ja mukavaa enkä mä koskaan ajatellu ees, että se ois ees millään tavalla mitenkään väärin. Sen mä muistan, että mua ärsytti ihan kauheesti, että kun mä nuolin sen mun kaverin alapäätä... sit mua ärsytti ihan kauheesti, kun se rupes kostuun, et sit mä et kauheeta mitä tää nyt on.”

Yhden tytön ensimmäisenä seksuaalisena muistona oli se, että hän oli ensimmäistä kertaa peiton alla pojan kanssa. Joskus ensimmäiset muistikuvat olivat olleet kehossa koettuja seksuaalisia tuntemuksia. Nämä tapahtumat olivat painuneet hyvin mieleen.

Ensimmäinen seksuaalinen tuntemus

Pojat

Useimmilla pojilla oli ollut ensimmäinen tietoinen ja muistiin jäänyt seksuaalinen tuntemus ala-asteen aikana. Kahdella pojalla se oli jo alle kouluikäisenä ja kahdella yläasteen aikana.

Poikien oli virinnyt usein seksuaalisia tuntemuksia ala-asteen 3-4 luokalla aikuisten naisten (myös opettajien) seuraamisesta ja vähän vanhempana myöskin niistä havainnoista, jotka liittyivät tyttöjen sukupuoliseen kehittymiseen. Myös ensimmäiset pussailut olivat olleet pojille mieleenpainuneita seksuaalisia tuntemuksia.

“Yks opettaja, totanoi nii, se ei ollu mun luokan opettaja, se oli aika nuori. Sil oli joku semmonen, sil oli aika pitkä hame, mut kuitenkin jostain syystä mä niiku ...kiihotuin siitä, siitä naisesta.”

“Ku oli lämmin, Maijal oli semmonen hihaton iso pitkä paita... mikä oli täst niiku vyöllä, hän hän oli hyvin kehittynyt niiku ikäsekseen... nii sillon totanoi nii, sillä vasten tuuli vei niiku koko ajan, vei tähä näi nii et rinnat näky, ei sillä mitää rintaliivejä ollu, rinnat näky niiku oikein selvästi... nännipihaa myöten ja nänniä myöten niiku sivulta päin... ja molemmat niiku. Ja sitte me ei mitenkää sovittu eikä katseellakaa osotettu, mut molemmat sit jälkeenpäin puhuttii, et totanoi nii ovelasti niiku sillä lailla. Ensinnäki mä oon ihan varma et Maija tahallaan tykkäs esittää elikkä hän meni se mitä hän tiesi et tuulee.... sillä lailla että se pullistuu tästä... et kaikki näkyy ja sitte tota aina seistii sillee vähä takaviistossa just ja toinen jutteli edes ja sillee niiku, niiku sillä lailla katseli ja sillon mä tunsin hyvin selvästi kiihottuvani.”

Poikien ensimmäiset seksuaaliset tuntemukset saattoivat liittyä myös lehtien katseluun. Yksi poika muisteli kuinka tällainen katselutilanne (ei kuitenkaan ensimmäinen) aiheutti eräänä päivänä aiemmin kokemattoman kiihottuneen olon.

“Se on varmaan ollu jossain kymmenen ikävuoden puitteella, olisinko mä sitte taas kattellu jotain kuvaa vai peräti luku jostain jotain... Varmaan... mul on mielikuva et se olis taas ollu joku vastaava semmonen kuva ja se sitten tuntui jotenkin sillee et... Oikeastaan varmaan vähän semmonen sekava oli, mut ilmeisesti se on niinku semmonen mielikuva olis, et se jossain määrin kuitenkin semmoinen määrätyllä tavalla kiihottava, mut ei siis ihan just sillee, mut jossain määrin kuitenkin semmonen kiihottunu olotila aiheutunut siitä sitten.”

Osalla pojista ensimmäiset seksuaaliset tuntemukset ovat syntyneet hyvin pienenä leikin yhteydessä (liittyen esim. muovimopoon) tai sitten ne ovat liittyneet ensimmäisiin yöllisiin siemensyöksyihin. Seksuaalisen tuntemus on herännyt joskus myös silloin, kun samanikäisten kavereiden kanssa on vertailtu siittimien kokoa.

“No se voi olla just jotain, et ku niit on mittailtu niitä vehkeitä, siinä on voinu olla jotain tunteita.”

Tytöt

Tytöt muistivat ensimmäisen seksuaalisen tuntemuksensa yleensä ala-asteelta, joskus jo lapsuudestaan ennen kouluikää. Joillekin tytöille sukupuolielinten koskettaminen tai pyöräily olivat aiheuttaneet ennen kokemattoman hyvänolon tunteen.

“Mä muistan me ajettiin kerran fillarilla, se on jäänyt mun mieleen, ehkä se on ensimmäinen kerta, ja mä kiihotuin, siis satula niinku hankasi... mun muistikuva on, että mä ihan laukesin siinä.”

Noin kolmasosa tytöistä oli kokenut ensimmäisen seksuaalisen tuntemuksensa seksileikin yhteydessä. Joskus tytöt olivat tutkineet toinen toistensa sukupuolielimiä yhdessä naapurin pojan kanssa ullakolla tai leikkineet tyttöystävän kanssa aikaisemmin kuvattuja poikaleikkejä.

Tyttöjen ensimmäisiä tietoisia seksuaalisia tuntemuksia olivat herättäneet myös ala-asteella saadut ensimmäiset pusut ja ihastuksen kohteiden kanssa kahdestaan vietetyt hetket.

Harvemmin tyttöjen ensimmäinen seksuaalinen tuntemus oli vasta ala-asteen loppupuolen tai yläasteen ajalta. Seksuaalisia tuntemuksia herättivät tällöin tilanteet, jossa tyttö oli joutunut tungoksessa lähelle miehiä tai hän oli nähnyt televisiossa seksikohtauksia. Yhdelle tytölle oli jäänyt selvänä mieleen tapaus, jossa ihastuksen kohteena oleva poika tuli kouluun samalla luokalla olevan tytön kanssa. Tämä herätti hänessä voimakkaan kateuden tunteen ja fantasioita tämän toisen tytön ja ihastuksen kohteena olleen pojan yhdessä viettämästä yöstä.

“Mun mielestä tietyl taval kateus kuuluu seksuaalisuutee sillä taval, että mä muistan et mä sitte ihastuin yhtee mun kaverin ihastuksen kaveriin, se oli vielä yhden laulajan näköinenki, nii mä sitte tykkäsin siitä ja mä muistan että se oli yheksännellä luokalla ja se tuli kouluu myöhässä, oikein kunnolla myöhässä ja samaa aikaa yhden tytön kanssa, joka oli sen luokkatoveri, ja mä olin ihan varma, et ne oli ollu yhdessä koko yön jostain syystä, ja mulle tuli niin kateellinen olo niinku mä olin ihan raivoissani, ku normaalisti ku se veti kädet hiuksen läpi, nii mä olin et ihanaa, mut sit mä olin ihan raivoissani, et kuinka se kehtaa, et kamalaa et nyt mä kuolen tähän, vaikken mä oikeestaa tykänny siitä edes nii paljon... must tuntuu, et se oli kuitenkin tietyllä tavalla seksuaalinen tuntemus.”

Kiinnostuksen herääminen ja ilmaiseminen

Pojat

Kiinnostus tyttöjä (joskus poikiakin) kohtaan seksuaalisina kokeilukumppaneina heräsi neljäsosalla pojista jo alle kouluikäisenä ja joka toisella ala-asteen ensimmäisillä luokilla. Leikkitovereina olivat tällöin perhetuttujen lapset ja samanikäiset sukulaiset tai naapurissa asuvat tytöt. Poikien leikeissä ei tuntunut olevan erityistä juontaa tai rooleja (kuten lääkäri- tai kotileikeissä). He kuvailivat muistoissaan alastoman tytön kanssa yhdessä olemista, sukupuolielinten tutkimista tai päällekkäin olemista. Leikkien päämääränä tuntui olleen tyttöjen sukupuolielinten näkeminen ja koskettaminen. Harvemmin pojat muistelivat, että olisivat hakeneet vain tytön kehon läheisyydestä koituvaa hyvän olon tunnetta. Kukaan pojista ei maininnut, että vanhemmat olisivat yllättäneet heitä näissä leikeissä tyttöjen kanssa. Tapahtumista oli jäänyt vain hyviä muistoja.

“Oli semmonen, joo, mul oli semmonen äidin kaverin tytär, olik se mun ikäinen (4-5 v), kyl mä sen mui... sählättiin sen kaa aika paljon, nakuna hypittiin ja sulkeuduttiin tonne ko... vaatehuoneeseen ja pistettiin noita kirjoja sinne oven väliin, ettei se ovi ois auennu, et tavallaan lukkoon. Jotain pientä siel, sähläystä siellä tapahtui sitten.”

“Toisen serkun kanssa leikittiin jotain niin mul oli... jälkeensä muistan, et oli hirveän kiihottava se ku tota oltiin jotenkin päällekkäin et mun suk... tunsu niinku ittensä tai sen toisen sukupuolielimensä vasten. Mä luulen, et se alkoi aika pienenä

ja... mä en... tuostakin on ikä vaikea sanoa, mä vaan muistan sit joskus pikkaisen vanhempana kyl, et olisinko mä ollu kahdeksan vuotias, mut voi olla, et se oli ihan kuusvuotiaana tai vaikka nuorempana.“

“Tota noin, niin oisko se sit, mitäköhän me ois oltu, ekalla tai tokalla. Ehkä eka luokalla, kun koulun jälkeen sitten naapuritalon alakerran vessassa sellaisen rinnakkaisluokalla olevan tytön kans sit niinku “näytä sä niinku omat, niin mä näytän ne omat vehkeet“, niin (naurahdus)...”

Yksi maaseudulta kotoisin ollut poika muisti, että lasten väliset seksileikit eivät olleet paikkakunnalla hyväksyttyjä. Pikkupojat kurkkivat avaimenreistä murrosikäisen tytön pukeutumista uteliaisuuttaan tyydyttääkseen. Haastateltava uskoi, että kenelläkään hänen ikäisistään pojista ei ollut hänen kotiseudullaan varsinaisia seksileikkikokemuksia tyttöjen kanssa.

“Aika rajatut ne roolit oli tyttöjen ja poikien välillä sillon, että se ei niikö, se oli kumminkin maaseutu, ettei ei, ei niitä semmosia kokeiluleikkejä varmaa ollukkaan kellään. Et et tai tota, nii, ei joo... tosiaan tuli vaan mieleen niistä varhaisista seksikokemuksista, että sillon hoitopaikassa mä näin, kurkattiin sen talon pojan kanssa sen niikö isoo siskoa, ku se puki itteensä niikö oven (naurahdus) tai avaimen reiästä kurkattii, että se oli varmaa niitä ensimmäisiä.”

Vain yksi haastatelluista pojista muisti leikkejä samanikäisen pojan kanssa. Hän kuvaili sitä alastomana olemisena yhdessä. Nytkään ei ollut kyse roolileikeistä. Tällä pojalla oli myöhemmin jonkin verran sukupuolikokemuksia miesten kanssa (suuseksiä) ja hän koki olevansa seksuaalisesti kiinnostunut molemmasta sukupuolesta.

“11-12 vuotiaana joskus yhen pojan kanssa jotain sellaista niinku peliä... niinku lähinnä kokeillu sillee, et me kyl oltii niinku alasti ja maattii vierekkäin tai jotain tällaista, mut ei siin sillee niinku mitää tapahtunu... se tuntui jotenkin oudolta... no lähinnä niinku alasti jonku niinku ihmisen kanssa lähekkäin.”

Noin kolmasosa pojista muisti kokeneensa ensimmäisen seksuaalisen lähestymisen tyttöjen taholta ala-asteella ollessaan. Tytöt olivat silloin ehdottaneet seksileikkejä tai sukupuolielinten tutkimista. Myös ensimmäiset pussailut ala-asteen loppupuolella tapahtuivat usein tyttöjen aloitteesta. Yläasteella tytöt olivat lähestyneet poikia puolestaan kotibileissä ja diskoissa.

Pojat muistivat myös itse hakeneensa kontakteja tyttöihin ala-asteella tai yläasteen ensimmäisillä luokilla. Suurin osa pojista oli tuntenut mielenkiintoa tyttöjä kohtaan. Tuntui kuitenkin siltä, että pojat lähestyivät tyttöjä enemmän vasta niissä tapauksissa, kun he olivat saaneet tytön taholta viestejä mielenkiinnosta. Harvemmin pojat itse olivat ehdottaneet lähempää suhdetta, he olivat korkeintaan hakeneet tyttöjä diskoissa tanssimaan.

Vain kahdella pojalla mielenkiinto toiseen sukupuoleen oli herännyt vasta murrosiässä. Sitä muistettiin jännityksenä ja epävarmuutena diskoilloissa. Yksi poika oli kerännyt puoli tuntia rohkeutta ennen kuin uskalsi pyytää tyttöä tanssimaan.

Tanssimisen aikana hänen olonsa oli epävarma, sillä poika ei tiennyt miten olisi sopivaa toimia. Humalatila lievitti hänen jännitystään ja sen ansiosta hän pystyi olemaan luonnollisempi.

“Ensin oli tietysti puol tuntii tai tunnin ihan kusessa, et uskaltaaks mennä hakemaa jotain tyyppiä tanssimaan ja sen jälkee ku uskalsi, nii jos kävi tällanen käsittämätön tilanne, et joku jopa lähti, nii sen jälkee varmaa sydän hakkas ja kädet ja otsa ja kaikki hikoili ja oli vaa sillee, et mitäköhän täs nyt oikein pitäis tehdä. Sit mitä enemmän humalas oli nii sitä paremmin homma niinku hoitu aina. Et sit pysty olee sellane niinku tosi spontaani.”

“Vapputilanne tuolla Esplanaadilla... yhden tytön kanssa sitte pyörättiin siinä, oltiin molemmat kyllä aika huppelissa, piti lähteä sitte vielä meille, mutta olisko se sammu sitte tai jotain... meni omaan kotiinsa voimaan pahoin.”

Tytöt

Tyttöjen kiinnostus poikia ja useasti tyttöjäkin kohtaan seksuaalisina kokeilukumppaneina oli yleensä herännyt ensi kertaa alle kouluikäisenä tai sitten ala-asteen ensimmäisillä luokilla. Puolet haastatetuista tytöistä oli leikkinyt lapsuudessaan seksileikkejä. Leikitovereina olivat olleet naapurin pojat tai toiset tytöt. Tavallisesti he olivat leikkineet roolileikkejä kuten koti- ja lääkäroleikkejä. Kotileikkiin kuului isän ja äidin nukkumaanmeno alastomana ja synnytys. Tyttöjen kahdenkeskisissä leikeissä kuviteltiin myös seksuaalisia tilanteita poikien kanssa. Joskus tytöt keskityivät vain toisen sukupuolielinten tutkimiseen. Seksileikit oli leikitty vanhemmilta salaa. Ne oli koettu kiinnostaviksi ja jännittäviksi.

“Jonkun naapurin pojan kanssa jossain ullakolla sillee niinku, et näytettiin toisillemme meidän sukupuolielimet, että tossa on pimppi ja tossa on pippeli ja sillee niinku vähä koskettii, sillee niinku lähel toisiamme ja tota tommosta suutelumeininkiä ja tälläistä näin. Se oli hyvin semmosta jännittävää... ne alkoi hyvin sillee niinku kuus-, seittemän-, kahdeksanvuotiaana. Nii kyl siel oli sit tyttöjenkin kans jotain tuollaisii juttuja, että kokeiltiin ja miltä se tuntuu ja miltä tuntuu joku koskettaminen ja niinku näin.”

Vain yhdelle tytölle oli jäänyt kielteisenä mieleen tapaus, jossa toisen äiti yllätti tyttärensä kesken leikkiä ja hätääntyi siitä. Tapahtuma oli herättänyt tytössä syyllisyyden tunteita. Sen jälkeen hän ei ollut enää uskaltanut kokeilla vastavaanlaisia tilanteita.

“Joskus mä niinku yhen semmosen luokkakaverin kanssa, joka muutti myöhemmin pois, niin sen kanssa leikittiin joskus ehkä niinku kahdeksan-yhdeksän vanhana, että et niinku, et toinen on toisen poikaystävä jotain niinku jotain mukamas pussattiin, mut ei sit kumminkaan. Et se oli joku semmonen niinku, ja siinä sattui vielä joku semmonen tilanne, et tota niin et tota... et niiden äiti tuli sinne huoneeseen ja sit se oli jotenkin vähän sillee, et semmonen niinku äikäisenä siinä, et mitä te nyt oikein teette... joku semmonen, et mul on jääny siit sellainen hirveän ahdistava mielikuva, et se voi ollakin, et se on niinku aiheuttanu sen, et ei oo yhtään mitenkään voinutkaan tulla enää sellaista, et olis jotain kokeillutkaan.”

Kolmasosa haastatetuista tytöistä tunsivat ensimmäistä kertaa seksuaalista kiinnostusta poikiin vasta yläasteella. Nämä tytöt eivät olleet aikaisemmin osallistuneet lasten välisiin seksileikkeihin.

Tytöt olivat kokeneet poikien lähestymisen seksuaalisena ala-asteen viimeisillä luokilla ja yläasteen alussa. Neljä tyttöä viidestä muisti olleensa silloin poikien huomion kohteena. Ensimmäiset kosketukset, haalaukset ja suudelmat oli koettu jännittävinä ja miellyttävinä, kun poika oli tuntunut miellyttävältä tai tyttö oli häneen jopa ihasnut. Jos poika oli epämiellyttävä, tilanteet koettiin kielteisinä. Poikien aktiivinen huomio kiinnittyi kuitenkin vain tiettyihin tyttöihin. Jos tyttö itse oli kuulunut näihin "etu oikeutettuihin", se oli koettu positiiviseksi asiaksi.

"Mä olin ihastunut kahteen meidän luokkalaiseen poikaan, ja sit mä aina niitä halailin kauheesti, ja sit mä rupesin itkemään kun mä en saanu, kun me vaihdettiin niinku luokassa järjestystä, niinku istumapaikkajärjestystä, kun mä en päässyt niitten väliin istumaan (naurahdus). Sit mä, joka päivä mä olin niitten kanssa aina jossain leikkimässä ja... niin silloin oli kyllä kauheesti sellaisia tilanteita että... Tai se oli niinku mieletöntä semmosta niinku "haluan koskettaa sinua."

"No oli se nyt ehkä vähän ärsyttävää, mutta ei siitä nyt silleen voinut olla suuttunut. Mutta oli se nyt ehkä, ja just ehkä vähän jotain sellaista huutelua ja semmosta kommentoimista, mutta en mä sitä ottanut hirveen vakavasti, mutta oli se nyt jollain tavalla silleen ehkä vähän ärsyttävää... oli se nyt toisaalta ehkä vähän imartelevaakin siinä mielessä, jos sattui olemaan sit joku niistä muutamasta työstä kenestä sit siinä puhuttiin tai silleen."

Vain muutamassa tapauksessa tytöt kiinnostivat poikiin erityistä huomiota vasta lukiolaisena. Nämä tytöt olivat yleensä hiljaisia ja arkoja tai koulukiusattuja.

Vain neljäsosa tytöistä muisti itse aktiivisesti lähestyneensä poikia. Osa oli jo ala-asteella yrittänyt solmia suhdetta ihailmansa pojan kanssa (kirjoittanut rakkauskirjeen tai kysynyt suoraan haluaako poika olla kimpassa). Tavallisesti haastatellut tytöt kokivat odottaneensa poikien aloitteen tekemistä tai uskalsivat ilmaista mielenkiintonsa korkeintaan hakemalla poikaa tanssimaan.

Ensimmäinen ihastuminen

Pojat

Useimmat pojat kokivat ensimmäisen ihastumisensa alle kouluikäisenä (neljäsosa) tai ala-asteella (puolet). Vain kahdella pojalla ensimmäinen ihastuminen oli tapahtunut vasta yläasteen aikana. Ihastumisen kohteina olivat olleet naapurin tai perhetuttujen tyttäret tai koulutoverit. Ihastuminen herätti epävarmuutta ja vajaa puolet sen tässä iässä kokeneista pojista ei uskaltanut tehdä mitään suhteen solmimiseksi. Rohkeammat pojat yrittivät päästä tytön kanssa puheenväleihin tai olivat hänen

leikkitovereinaan. Ihastuminen saattoi olla molemminpuolista. Silloin oli koettu yhdessä ensimmäiset pussailut ja hyväilyt. Nuorempana oli leikitty myös seksileikkejä. Kaksi poikaa oli yrittänyt järjestää kahdenkeskeistä tapaamista pyytämällä tyttöä elokuvaan. Toisessa tapauksessa asia kariutui tytön äidin kielteiseen suhtautumiseen. Sen jälkeen poika ei enää uskaltanut lähestyä ihailemaansa tyttöä.

“Ensimmäinen kerta ku oli ite niinku selvemmin ihastunu johonkin tiettyyn ihmiseen, niin se oli sitte taas kolmannella, mä olin ihastunu yhteen tyttöön mikä oli... oli tuli ensimmäiselle luokalle meiän kouluun. Ja sit mä teinkin sen selväks et mä olin ihastunu siihen, mä joskus tota... mä olin sit tän... Mä kerroin sit veljeksistä kenen kanssa oltiin tovereita, niin nuoremman veljen kanssa sitte oli pari tyttöä, just yks oli tää ekaluokan tyttö, niin me käytiin ulkona jossain yhdessä, jotain leikittiin yhdessä, mä en oikein tiedä mitä kaikkea me tehtiin, sit se oli mun mielestä, tyttö oli kuitenkin niin pirun kova kaveri... se teki kaikkea, et mä jossain vaiheessa kyllästyin siihen et se oli semmonen... se ei välittänyt oikein et muita sattui, saattoi heittää lumipallon tai jotain sellaista.”

“Taisi olla ensimmäinen tällöinen suurempi, niin se oli vissii kolmannella luokalla joskus kymmenen vuotiaana... No tunsin aika voimakkaasti, sitten mä pyysin itse asiassa lähtemään elokuvaan sitä kyseistä tyttöä, mutta sen äiti oli sitte kieltänyt... kieltänyt sitä lähtemästänsä... kaatui tää siihen että aika ujo semmosta... No en sitten pyytänyt enää, että nyt oli vähä semmosta että... hirveän kauan keräs rohkeutta siihen, että meni ensimmäistä kertaa pyytämään.”

Tytöt

Myös suurin osa tytöistä oli ihastunut ensimmäistä kertaa ala-asteen ensimmäisillä luokilla tai alle koulunikäisenä. Ihastuksen kohteena olivat olleet varsinkin naapurin pojat tai luokkatoverit. Tytöt olivat yrittäneet kiinnittää ihastuksen kohteen huomiota ja järjestää yhdessäoloa hänen kanssaan.

“... Mä hirveästi sitä poikaa tietenkin kattelin ja seurasin ja toivoin aina, et se tuli joka paikkaan missä vietettiin iltaa tai oli koulun diskkoa tai jotain ja, ja tietenkin odotin, et se tuli tanssimaan ja ja noteeras aina kaikki miten se huomioi mut niin se tuntui aina hirveän hyvältä.”

Joskus tytöt rohkenivat kirjoittaa rakkauskirjeita ja pyytää poikaa ulos. Ihastukset olivat tavallisesti kuitenkin lyhytaikaisia ja kohteet vaihtuivat usein. Kaksi tyttö muisti kuitenkin olleensa useita vuosia ihastuneena samaan poikaan. Tämän seurauksena tyttö oli jopa valinnut pojan kanssa saman A-kielen päästäkseen hänen kanssaan samalle koululle. Ihastuminen oli joskus myös molemminpuolista. Silloin tyttö ja poika olivat jonkun aikaa yhdessä ja kokivat myös ensimmäisiä pussailuja tai suudelmia.

Tytöt ihastuivat harvoin ensimmäistä kertaa vasta ala-asteen viimeisellä luokalla tai yläasteella. Ihastuksen kohteina olivat silloin erityisesti julkisuuden henkilöt kuten laulajat tai elokuvanäyttelijät.

“Jos siin oli joku semmonen näyttelijä jost ei niiku kii... välittäny pätääkää, nii sit se oli vaa sellanen, et antaa mennä. Mut sit just jos oli kysymykses joku sellanen näyttelijä, johon mä olin ihastunu, nii sit se oli tietyst semmosta et sitä piti kattoo silmä tarkkana et mitä kaikkee se tekee ja, ja sit kaikkien kavereitten kans, kun kaikillahan oli jotain näyttelijäihastuksia. Nii kauheesti vertailtii sitä, et kenen näyttelijä pussaa parhaiten ja tällasta.”

Ensimmäinen rakastuminen

Pojat

Pojat kokivat rakastumisen ihastumista voimakkaammaksi ja pitkäkestoisemmaksi tunteeksi. Puolet pojista oli kokenut ensimmäisen rakastumisensa yläasteella ja yhtä yhtä lukuun ottamatta loput vasta yläasteen jälkeen. Yksi poika ei ollut omasta mielestään vielä kertaakaan rakastunut.

“Ei no se oli ihan selvä tunne... että se oli mielessä koko ajan se ihminen ja välittää ihan mielettömästi, enemmän kun mistään muusta ja, eikä tiedä miten päin on ja... ei halua olla hetkeekään niinku erossa, ja ihan selvä niinku vahva tunne.”

“Siis kaikin tavoin positiivisia... ja jännittynny, niiku semmost kihelmöintii... vatsan pohjas.”

Joka toisella pojalla oli ollut yläasteen aikana tyttöystävä, johon hän oli rakastunut. Tunne oli ollut molemminpuolinen. Osalla pojista ensimmäinen rakastettu oli tyttöystävänä vielä haastatteluhetkellä. Pojat olivat uskaltaneet lähestyä murrosiässä rakastettuaan, kun he olivat olleet varmoja siitä, että ei ollut odotettavissa torjutuksi tulemistä. Tässä saattoi auttaa se, jos poika oli saanut kavereidensa välityksellä tietoa tytön kiinnostuksesta. Poikien mielestä tytöt olivat olleet poikia itsevarmempia kontaktia etsiessään. Tytöt olivatkin tehneet useimmissa tapauksissa aloitteen.

“Neljätoist vuotiaana oon ollu varsinaisest niiku omasta mielestäni oikein rakastunu. Niiku sillain semmost teini-ikäsen rakkautta... tulenpalavasti... No joo, se oli itse asias kans sillai niiku, no siin uskals itekkii jo sit tehdä enemmän, mut kyl siinäki oli semmost niiku vähä kuuli sivukorvall kaverin kautta, että... kiinnostusta on ja tolla lailla.”

Harvemmin poikien kertoma rakkaus oli ollut yksipuolista ja sellaista, että siitä ei olisi kehittynyt pidempää suhdetta tytön mielenkiinnon puuttumisen takia. Yhdessä tapauksessa poika oli ihastunut läheisen ystävänsä tyttöystävään, eikä voinut sen takia ilmaista tunteitaan.

“Emmä oikeastaan ehtinyt tehdä mitään, tota mun paras ystävä alkoi sit olemaan sen tytön kanssa yhdessä... se kariutui sit siihen sekin... oltiin me toki, sen jälkeen oltiin sit tosi hyviä ystäviä kans.... No sehän nyt oli jonkinasteinen pettymys sitte... kyllähän sit siinä pakostakin välit kylmeni sitte vähän siihen kaveriinkin... ei nyt oikein luontevasti pystyny enää olemaan.... No en ollu kyllä asiasta puhunu... puhunu sille ikinä.”

Tytöt

Melkein kaikki tytöt olivat haastatteluun mennessä jossakin vaiheessa rakastuneet. Joka toisella tytöllä ensirakkaus oli ajoittunut yläasteelle. Yksi oli rakastunut jo ennen yläastetta ja muutama vasta yläasteen jälkeen. Kaksi tyttöä ei ollut mielestään vielä rakastunut kertaakaan. Näilläkin tytöillä oli ollut aikaisempia ihastuksia. Tunteet olivat tuntuneet aikaisemmin voimakkailla, mutta jälkeensä arvioituna niitä ei enää pidetty rakkauteina.

“Kun mä oon ihastunut johonkin, nii mä oon ollu ihan varma, että mä oon rakastunut ja se on suurta, mut sitte nyt jälkeensä kattelee, nii ei se ollutkaan niin suurta, että sitte voi erehtyä.”

Myös tytöt kuvailivat rakkautta ihastumista voimakkaampana ja pitkäkestoisempana tunteena.

“Tavallaan sä koet hirveesti niinku mielihyvää, mut toisaalt se ihminen täyttää sun ajatukset, se on joka paikassa sua läsnä, sä ajattelet sitä ku sä meet töihin, sä meet nukkumaan, ku sä kuljet jossain sä ajattelet. Sä oot hirveen iloinen kaikista sen sanoista, kaikki sen pienimmätkin ystävälliset sanat ja kaikki sen eleet ja kaikki miten se katso suhun, ni sä kuvittelet niistä paljon enemmän kun mitä ne on, ja se että jos joku ihminen soittaa seitsemän aikaan aamulla, mä yleensä tota noin tuun tosi vihaiseksi, mut ku se ihminen soittaa seitsämän aikaa aamulla, silloin oikeestaan vaan niinku päivä alkaa hyvin. Et se on aika jännä juttu, että siihen liittyy niin paljon niinku naurua, semmosta että hymyilee vaan itseksensä, mut siihen liittyy niin paljon kans surullisia asioita... se on niin voimakas tunteitten kirjo... vaikee niinku kuvailla yhdellä sanalla mitä se oikeen on.”

Rakastuneet tytöt olivat yleensä löytäneet myös vastarakkautta ja rakastumista oli seurannut pitempiä aikaa seurustelu. Joissakin tapauksissa tyttöjen omille tunteille ei oltu saatu vastakaikua ja suhde oli jäänyt platoniseksi.

“... Se oli jotenki semmost, et aina kun näki et oli ihan... ja sit koko aika ajatteli, että vaikei nähnytkää, nii koko aika ajatteli tavalla sitä toista, ja sit kun näki, nii oli ihan sanaton onnesta tai miten nyt sanois, mutta se oli niinku... tuntu tosi hyvältä.”

Osalla tytöistä ensimmäisen rakkauden kohde oli haastatteluhetkellä avio- tai avomiehenä. Heistä aikaisemmat tunteet tuntuivat sen hetkisiin verrattuna laimeilta.

Sukukypsyyden saavuttaminen

Pojat

Erityisesti ikätovereitaan nopeammin tai hitaammin kehittyneillä pojilla oli muistikuvia murrosiässä tapahtuneista fyysisistä muutoksista. Kaikki pojat muistelivat, että uimahallissa tai koulun liikuntatuntien pukeutumistilanteissa oli seurattu salaa luokatovereita ja verrattu nähtyä omaan kehitykseen. Suunnilleen samaan tahtiin muiden

kanssa kehittyneet pojat eivät muistaneet tilanteita sen tarkemmin. Ikätovereitaan nopeammin kehittyneet pojat (joita oli kertomansa mukaan neljäsosa haastatelluista) olivat saaneet osakseen huomiota. Yksi poika muisti tilanteen, jossa luokkatoverit olivat huomanneet suihkussa, että hänen siittimensä oli huomattavasti isompi kuin muilla. Tällainen huomio oli tuntunut hänestä myönteiseltä. Muut nopeasti kehittyneet pojat olivat kokeneet muiden huomion omaan kehitykseensä jonkin verran kiusalliseksi. Pojat olivat joskus kysyneet äidiltäänkin olivatko he kehittyneet normaalisti.

“Sihe aikaa, kun me oltii ala-asteella, ne viidennellä ja tällee, sillon oli tämmönen, ainaki ..., ehe-ehe sul on iso vehe, tämmönen lasten (naurahtelua)... Öö nii sen mä vaa muistan, kun oli oltu just poikien kanssa uimahallis, ja sillon kun rupee tietyst kasvaa sukuelimet, nii mul oli huomattavast isompi ku monel muulla... Sillon, vaikka ei ne nyt oo millää tavalla poikkeuksellisen isot... mutta tota kuitenkin nii sillo, öö sitte ku joku totanoi nii sano et ehe-ehe sul on iso vehe, nii sit joku toinen luokkakaveri hänel muute oikeesti on... (naurahtelua), se on niiku ainut, se on niiku ainut kommentti eikä sekään ollu... sillai pahailkinen... Se on niiku ainut mikä on jääny oikeestaan, et ei siin, ei siinä oikeestaan mitään muuta.”

“Siis silloin ku karvat tuli, niin silloin mä olin vähän huolissaan, et hitto eihän noilla muilla oo viel mitään... mut siis sillee et ei... ei siin sillee... emmä mitenkään huolissani ollu... Et jos jotain tuli siis just äidillehän mä sit kerroin sit, et ku ei muilla ole mitään miks mulla on tälläiset (itkuisella äänellä), niin sit se kertoi niinku et jotkut kehitty nopeammin ja jotkut hitaammin, et se vaan tulee, et kyl se ajan myötä tasoittuu siitä.”

Myös ikätovereitaan hitaammin kehittyneet pojat kokivat olleensa kiusallisessa tilanteessa. Eniten huolia oli aiheutunut siittimen koosta ja karvoituksen hitaasta kehittämisestä ikätovereihin verrattuna.

“No kai sitä oli, vähän epävarma oli niinku peniksen koosta niinku, et onks se nyt tarpeeks suuri tai mitä...”

Puolet pojista oli saanut ensimmäisen siemensyöksynsä yöllisenä siemensyöksynä ja toinen puoli itsetyydytyksen yhteydessä. Yksi poika muisti saaneen ensimmäiset siemensyöksynsä liikuntatunnilla kiipeilyköydellä ja myöhemmin leuan vetämisen aikana. Kaikki pojat kertoivat saaneensa tietoja siemensyöksyjen alkamisesta luke-malla tai koulun seksuaalikasvatustunneilta.

Yölliset siemensyöksyt olivat alkaneet 12-14 vuoden iässä. Poikien aamun ensire-aktiona oli yleensä ollut pelko siitä, että he olivat kasteleet sängyn. Vasta lähempi tutkimus oli paljastanut, että kyseessä oli siemensyöksy. Pojat olivat kokeneet niiden alkamisen yleensä positiiviseksi asiaksi. He tunsivat kehittyvänsä mieheksi. Ainoa-na huolena oli ollut, että äiti saattaisi huomata tahrat. Pojat yrittivät siksi piilottaa lakanoita.

“Oliskohan se ensimmäinen ollu ihan tämmöinen perinteinen aamulla herääminen ja (naurahdus) sit vähän semmonen niinku että häh!... No oli se toisaalta ihan... tietysti jossain määrin hämmäntävä, mut toisaalta kuitenkin ihan sillee... sillee jotenkin mukava olo, sitä koki taas olevansa jotenkin isompi sillee.”

“Tärkein oli ehkä se piilottaminen... niiku... sillai ettei jäis tahroja... Tätä oli ehkä se oi... oikeestaa se pääl... ei siin oikeestaa muu käyny mielessä. Se vaa niiku oli inhottavaa, jos äiti olis huomannu, et kauheeta, mut tietenki se huomasi, enkä mä niille mitää öisin voinu... niiku sillee, et se oli ehkä se ainut.”

Vajaa puolet pojista sai ensimmäisen siemensyöksynsä itsetyydyttäessään 9-15 vuotiaana. Kolme pojista oli jokseenkin varma että ensimmäinen siemensyöksy tapahtui jo 9-10 vuoden iässä. (Fyysisen kehityksen kannalta tämä on epätodennäköistä, kyseessä on voinut olla etu- tai rakkularauhasista erittynyt neste.) Poikien itsetyydytyksen aloittamista käsitellään tarkemmin myöhemmin.

Tytöt

Tytöillä kuukautisten alkaminen tapahtui yleensä 12 ja 14 ikävuoden välillä. Kahdella tytöllä ne alkoivat jo 10- ja 11-vuotiaana. Tapahtuma oli herättänyt vaihtelevia tunnelmia. Noin puolet tytöistä koki kuukautisten alkamisen positiivisena asiana. Myönteisimmin kuukautisten alkamiseen suhtautuivat tytöt, joilla ne alkoivat kolmentoista ikävuoden jälkeen. Nämä tytöt olivat ehtineet jo huolestua “hitaudestaan” ja he olivat kadehtineet muita tyttöjä, joiden kehitys oli nopeampaa. Kuukautisten alkaminen merkitsi monille tytöille aikuistumista tai naiseksi tulemistä.

“No mä olin hirveän onnellinen JEE vihdoinkin (naurahdus), niinku että on mukamas vähän aikuisempi tai jotain, et oli ihan se niinku suuri juttu, et kyl sitä oli odotettu jo pitkään.”

“Mä muistan et se oli semmone odotettu, et mä hirveästi odotin, koska mä seurustelin silloin jo tän mun ensimmäisen poikaystävän kans ennen kun mul oli alkanut kuukautiset, niin mä hirveästi odotin et ne alkaa, et must niinku tulis nainen ja tyttö, et se oli kyl et minust oli juhlan hetki kun ne alkoi, koska ne alkoi vielä jouluaattona.”

Tytöt, joilla oli kuukautiskipuja, kokivat kuukautisten alkamisen kielteisenä. Useat heistä kertoivat saaneensa tietoja kuukautisista ja niiden alkamisesta; kipuja ei kuitenkaan oltu tiedetty odottaa. Siitä ei oltu kerrottu. Kuukautisten alkaminen sinänsä saattoi olla normaali tai jopa odotettu tapahtuma. Joskus kuukautiset olivat kuitenkin järkytys siitä syystä, että tyttö koki olevansa vielä epäkypsä ja epäseksuaalinen. Tässä tapauksessa tyttö ei kokenut naiseksi kypsymistä positiiviseksi asiaksi. Hänestä tuntui, että hän oli muuttumassa itselleen vieraaksi henkilöksi. Näissä asenteissa ja kokemuksissa saattoivat heijastua myös äitien kielteiset asenteet omiin kuukautisiinsa.

“Se oli outo, et siit ei mun mielestä oltu sillee puhuttu, et niinku vatsa tulee kipeäksi, et niinku itse asiassa siit tuli vähän paha olo.”

“No se oli aluksi niinku järkytys sillee, et kyl mä niinku tiesin mist on kysymys, oli mun äiti jo puhunu kuukautisista, mut kuitenkin kun ne alkoi, nii jotenki just kun mä olin silloin semmone poikatyttö ja täysin epäseksuaalinen olento sillee, nii tota jostain syystä mä niinku häpesin sitä sillee, et mä en niinku kertonu mun äidille, et multa ehti tulla jo muutamat kuukautiset ennen ku mä kerroin ja sitki se tapahtui sillee, et äiti näki et mun jossain lakanas on tahra.”

“Mä en pitäny sitä mitenkää ylpeyden aiheena sillee niinku moni... monet tytöt on sillee et ku alkaa kuukautiset ne on kauheen ylpeitä siitä et niist tulee naisia, mut mä otin sen ihan eri taval sillee, et mä niinku... emmä halunnu semmoseks ihmiseks, jota mä en tuntenu.”

Kaikki tytöt muistivat verranneensa murrosiässä omaa kehitystään ikätovereihinsa. Keskitasoisesti kehittyneet olivat tavallisesti vain todenneet, että olivat samassa tahdissa muiden kanssa. Eniten huolta tytöille oli aiheutunut rintojen koosta. Run-
sasmuotoisia tyttöjä oli yleensä kadehdittu.

Kadehtimisesta huolimatta varhain kehittyneet tytöt kokivat olleensa vaikeassa asemassa. He kuvailivat olleensa murrosikäisinä yksinäisiä. Heillä ei ollut keskustelukumppania, jonka kanssa olisi voinut jakaa huolet ja epävarmuuden aiheet. Tilanne oli helpottunut sitä myötä, kun ikätovereiden kehitys oli käynnistynyt. Kaikkein huonoimmassa asemassa tuntuivat kuitenkin olleen tytöt, jotka kehittyivät muita myöhemmiin. Hitaasti kehittyneet kokivat joskus alemmuutta ja kadehtivat nopeasti kehittyneitä. Jos pojat vielä huomauttelivat asiasta, oli tilanne erityisen kiusallinen.

“Kun mä oon niin hirveesti niinku kehittyny ihan samaan aikaan kun niinku valtaosa, et on niinku samaan aikaan ruvennu karvat kasvamaan ja kaikki. Et se on niinku, et on jotenkin ollu siinä joukossa mukana. Se ois ollu tosi ihan eri asia, jos ois niinku kehittyny aikaisemmin tai sit myöhemmin.”

Tytöt kokivat yleensä karvoituksen kasvun myönteiseksi asiaksi. Karvoituksen kehitystä seurattiin hyvin tarkkaan. Joskus sitä jopa yritettiin nopeuttaa.

“... Yhden kaverin kaa, joka ei ollu ees mun kovin hyvä kaveri, mä muistan et me ollaan vertailtu kummall on kasvanut enemmän karvoja - saunassa joskus ala-asteella tai kuudennel varmaan. Mut ei se niinku... kyl sitä niinku katto sillee vähän salavihkaa.”

“Ja sit mä muistan, et joskus ku alkoi tulee ensimmäisiä karvoja, niin sit se oli niinku silleen... et tulis nyt kunnon karvat, ja sit jossain vaiheessa niinku jostain luki, et jos ne ajaa pois, nii sit ne kasvaa paremmin. Nii sit mä aina lainasin isin partakoneen ja ajoin kaikki kymmenen karvaa pois, ja sit mä olin pettyny ku ei niit tullutkaa enempää sit ku ne rupes kasvamaa, sit niinku jätti ne rauhaan.”

Itsetyydytys

Pojat

Reilu neljäsosa pojista muisti aloittaneensa itsetyydytyksen jo 7-9 vuoden iässä. He eivät olleet vielä kokeneet orgasmia eivätkä saaneet siemensyöksyä. Pojat muistelivat kuitenkin, että tiettyä hetkenä he olivat kokeneet hyvän olon tunteen. Itsetyydytystä oli harjoitettu näin nuorena harvoin murrosikään verrattuna.

“Kyllä mä muistan sen, se aina päätty niiku... tietty hetkee sillä lailla... Ei mun mielest pikkuskidinä mitää ejakulaatiota tullu... siemensyöksyä ei kyllä tainnu tulla. Että eihän voinukkaa, fyysisest mahotonta. Mut tota kyl se aina päätty semmosee, et kyl oli aina selvä hetki koska päätty.”

Vähän yli puolet pojista oli kokenut ensimmäisen itsetyydytyksensä 12-13 vuoden iässä. Kaksi poikaa oli aloittanut sen 14-15 vuoden iässä. Kaikki haastatellut pojat olivat jossain vaiheessa ainakin kokeilleet itsetyydytystä. Se oli koettu yleensä myönteiseksi ja hyvin nautinnolliseksi asiaksi. Viidesosalla pojista itsetyydytykseen liittyi kuitenkin jonkin verran syyllisyyden tunteita. Päälimmäisenä oli pelko, että vanhemmat saavat tiedon asiasta. Harvat pojat pelkäsivät asian julkituloa kaveripiirissä. Koulun sukupuolikasvatus ja nuortenlehtien palstoilta saatu tieto oli auttanut suhtautumaan itsetyydytykseen normaalina asiana.

“Syyllisyys, ettei vahingossakaa vanhemmat näkis, öö mmm ja sit fyysinen hyvän olon tunne (nauradus), siinä se oikeestaa. Syyllisyys se, siitä huolimatta et vanhemmat ei koskaan niiku maininnu sanallakaa niiku mitää itsetyydytyksest, emmä edes tiedä osasko ne edes olettaa, et nii nuorena, enkä mä edes tiedä onks se tavallista...”

“Kyllä mä tiesin... tiesin... teorianasiat oli hallussa... kyllä silleen, mutta kyl se kuitenkin oli semmonen että... että tai, että se on niin henkilökohtaista tai ei nyt semmosta syyllisyyttä, syyllisyyden tunteita herättänyt.”

“Mmm... mä en oikeestaa tiedä oliko tullu yöllisiä, koska mä en muista niitä ainakaa. Et se oli joku semmonen et mä menin suihkuu ja pesin saippulla, ja sit mä ajattelin et niiku, et mitäköhä niiku tapahtuu, jos mä rupeen tekee ja sit mut siin tyydytti ja sit niiku oli sillee, et ei vitsi, et mikäs juttu tää on - ihan mieletön juttu. No siis se oli ensinnäkin hämmentävä, ku ei semmost ollu ennen kokemu ja sitte niiku semmonen vau, että täähä oli makee, et täs lähtee taju suunnillee ja muuta, et semmonen myönteinen kokemus.”

“Sehä oli, mähän olisin kuollu, jos ois käynny ilmi, niiku van... vanhempien silmis ois jääny kiinni joskus siitä tai kaverinki silmis... oli nimittäin esimerkiks rippileirillä oli jääny kiinni yks jätkä itsetyydytyksestä, ja voi jestas sitä nauramista (naurattelua). Se se niiku se oli niiku semmonen, et huhhu, sit ois kyllä tehny mieli vajota maanrakoo ja syvälle.”

Yksi pojista muisti aloittaneensa itsetyydytyksen vanhemman kaverin ohjauksella. Ensimmäinen kerta tapahtui siis hänen kanssaan.

“No joku kaveri sen mulle opetti joskus kun mä olin muistaakseni jotain 12 vuotta... Se näytti ja me harrastettiin myös yhdessä sitä (nauradus). Niin no se oli aika uutta kyllä. Kun mä sain ensimmäisen orgasmin, niin se oli vähän niinku sattuma.”

Tytöt

Kaikki haastatellut tytötkin olivat ainakin kokeilleet itsetyydytystä. Tämä tulos poikkeaa aikaisemmissa nuorisotutkimuksissa saadusta tiedosta, jonka mukaan itsetyydytys on ollut pojilla yleisempää kuin tytöillä. Syynä voi olla haastateltujen tyttöjen valikoituminen tavallista voimakkaamman seksuaalisen mielenkiinnon mukaisesti. Osaksi sukupuolieron puuttuminen voi johtua myös siitä, että haastatteluissa kysyttiin myös itsetyydyksen kokeilemista, ei vain sen harrastamista tai harjoittamista, kuten yleensä on tapana. Osalla tytöistä itsetyydytys voi jäädä peläksi kokeiluksi varsinkin silloin, jos siitä ei onnistuta saamaan erityistä nautintoa.

Osa tytöistä mainitsi että itsetyydytyksen harrastamiseen liittyi sen alkuvaiheessa syyllisyydentunteita. Tytöt myös pelkäsivät, että muut nuoret eivät tee sellaista. Tällaiset pelot ja syyllisyydentunteet saattavat osaltaan rajoittaa itsetyydytyksen raportointia tavallisissa kyselytutkimuksissa.

Kolmasosa tytöistä oli kokenut ensimmäisen itsetyydytyksensä jo alle kouluikäisenä tai ala-asteen ensimmäisillä luokilla. Joka toinen tyttö oli aloittanut itsetyydytyksen yläasteen aikana, suunnilleen 13- vuotiaana. Parilla tytöllä aloitusikä oli 15-16 vuotta. Aloitusikä oli ollut varhaisempi silloin, jos tyttö oli itse löytänyt sukupuolielinten koskettelusta koituvan hyvän olon tunteen. Kokemus oli ollut silloin myönteinen.

“Mä aloitin sen hyvin lapsena. Mä jos mä oikein muistan niinku viis- kuusivuotiaanakin jo... ensimmäistä kertaa tyydyttelin itseäni... mä oon tyydyttänyt jopa lapsena itseni orgasmiin.”

Tytöt olivat usein saaneet murrosiässä tietoa itsetyydytyksestä nuortenlehtien palstoilta tai koulun sukupuolikasvatustunneilta. Vaikka saatu valistus käsitteli itsetyydytystä yleensä luonnollisena asiana, koettiin se silti joskus hävettäväksi ja kielletyksi. Jopa orgasmin kokeminen saattoi vahvistaa tunnetta siitä, että tyttö oli tekemässä jotain kiellettyä. Syyllisyydentunteet eivät yleensä kuitenkaan estäneet itsetyydytyksen harrastamista ja ajan myöten tytön oma suhtautuminen siihen muuttui yleensä myönteisemmäksi. Vain muutamalla tytöllä itsetyydytyksen harrastaminen oli rajoittunut muutama kokeiluun.

“Must tuntui, että se oli semmone niinku mitä ei muut tee... et mä en ehkä ymmärtänyt et mitä se niinku oli, et se oli kyl hyvin, hyvin salattua ja siit ei kyl puhuttu kenellekään... ehkä se oli siinä mielessä kiellettyäkin.”

“Silloin se on ollu kumminkin vaikka siit on ollu niinku lehdissäkin semmost juttuu, että se on hyväksyttävää ja muuta, mut siinä on ollu kumminkin alun perin vähän huono omatunto. Ja mä luulen et se ei oo siksi jääny mieleen, et mä luulen, et mä oon ollu ehkä just kakstoista tai kolmetoista, mut ei mul ole mitään mielikuvaa, et missä niinku yhteydessä se on niinku tullu sillai että.”

Kahta lukuun ottamatta kaikki tytöt olivat kokeneet pian itsetyydytyksen aloittamisen jälkeen ensimmäisen orgasminsa. Harvoilla tytöillä oli tästä kuitenkin muistikuvia. Osa tytöistä ajatteli, että muistamattomuus saattoi johtua itsetyydytykseen liittyvästä syyllisyydentunteesta.

“Se oli aivan niiku amazing... et voi luoja et tämmöstä on olemassa... et kun oli niiku kauan, no oli masturboinu aikasemminki, mut en ollu saanu orgasmia, ja kun se ensimmäisen kerran tuli niin... oli kyl taas semmonen niiku, että olen löytänyt Amerikan.”

Seksuaaliset kokemukset ennen ensimmäistä sukupuoliyhdyntää

Pojat

Kaikki pojat olivat kokeneet suudelmia ja hyväilyjä ennen ensimmäistä sukupuoliyhdyntää. Suurin osa heistä oli saanut näistä ensimmäiset kokemuksensa 10-14-vuotiaana. Ensimmäiset kielisuudelmien olivat olleet lähinnä kokeiluja. Miesten kertomusten perusteella tytöt olivat olleet näissä tilanteissa aktiivisempina osapuolena. Kumppaneina olivat olleet perhetuttujen tyttäret tai lomareissuilla, bileissä tai juhliissa (kuten vappu Esplanaadilla) tavatut tytöt. Yläasteen aikana bileissä oli usein myös koettu ensimmäiset hyväilyt vaatteiden päältä ja alta. Pojat muistivat ensimmäiset hyväilyt hyvin kiihkeinä ja niihin liittyvät tilanteet jännittävinä.

Petting-kokemuksia (hyväilyt vaatteiden alta tai alastomana) oli ollut ennen ensimmäistä yhdyntää kahdella kolmasosalla pojista. Kumppanina oli ollut tavallisesti ensimmäinen pitkäaikainen seurustelukumppani. Nuoret olivat pikkuhiljaa tutustuneet toistensa kehoihin ja edistyneet askel askeleelta kohti yhdyntää. Joskus petting-kumppaneina olivat olleet myös satunnaiset bileissä tavatut tytöt. Jos pojalla oli paljon kokemuksia erilaisten tyttöjen kanssa, hän saattoi saada siitä kyseenalaisen maineen.

“No se oli varmaan luonto, siis vauhtihan oli ihan hillitön tuossa yläasteella ja vähän sen jälkeenkin, että mul nyt oli tyttöystäviä ja mä saatoin vaihtaa kahden viikon välein ja sillee, ja mähän yhdessä vaiheessa sitte sain semmosen vähän kyseenalaisen maineenkin tästä syystä, että oli noita tyttöystäviä ja muita tämmöisiä aika paljon. Et muistan tämmöisen yhden tilanteen erityisen hyvin ku törmäsin yhteen tuttuun muijaan kaupungilla ja sillä oli mukana pari kaveria, ja sit se yks rupes käymää kättelee mua siinä siihen malliin että olis mielenkiintoinen, ja sit se toinen sanoi, se mun tuttu sille muijalle sillee, et se ei varmaan tarkoittanut sitä mun kuuloon, mutta satuin kuulemaan (kuiskaa): Varo sä tota jätkää, et se on ihan pukki (naurahdus), että tota kyllä siin sitten tuli jotain tehtyä, että sai semmosen kyseenalaisen maineen aikaiseksi.”

“Tosi jännittävää, herra... mulla kädet tärisi varmaa puol tuntia jälkeenpäin ku oli niin mahtavaa jees.”

Kahdelle pojalle oli avautunut mahdollisuus kokeilla ensimmäisiä suudelmia ja hyväilyjä vasta 17-18 vuoden iässä. Sitä ennen he eivät olleet uskaltaneet lähestyä tyttöjä. Nämä pojat tuntuivat käyneen tässä vaiheessa läpi omalla tavallaan samanlaisen prosessin kuin muut pojat aikaisemmin. Alussa jotkut pojat kilpailivat siitä montako tyttöjä he onnistuivat ravintolassa suutelemaan ja onnistuivatko he pääsemään tytön luokse illalla. Yhdyntä ei ollut niin tärkeää kokemusten alkuvaiheessa. Tärkeintä oli todistaa itselle ja muille, että siihen olisi ollut mahdollisuus.

“Mä olen enemmän pelleillyt sillä et mä olin kavereiden kanssa, niin oli jännää kaveriporukalla, kun normaalisti jengi kilpailee siitä kuka kaataa eniten tyttöjä sänkyyn, ni meillä oli ehkä se et me ei haluttu edes tai minä ja yks... yks kaveri niin käytiin usein ravintoloissa, et mä vaan pelleilin tyttöjen kanssa ja siinä ei me haluttu mitään sängyn... sänkyhommia, vaan ehkä kilpailtiin kumpi saa suudeltua useampaa tyttöä ja kuinka monta puhelinnumeroa seuraavana aamuna on lompakossa ja semmosta, mut mä... kuitenkin koettiin rakastelu sit niin paljon pyhempänä asiana.”

“Mä en tiä minkälainen ihmeellinen moraalinen aspekti siinä oli sit... sillai niinku jotenkin toisaalta tuntu et näin kuuluu tehä, et kuulu sillä lailla niinku iskeä tyttö, nii oli aina tärkeetä et siin niinku kaverit, jotka todistaa et ahaa nyt noi kaks lähti pois täältä... ja sitte meni sinne, jotenki tuntu, et ei sil ei ollu sit enää niinku sen suurempaa merkitystä, et ikäänkun se oli nyt niinku tapahtunu se mikä siin oli. Koska en mä kuitenkaan tuntenu mitään niinku sen suurempaa mielenkiintoa niitä tyttöjä kohtaan... ku sen tiesi et sen ois niinku voinu tehä... tärkein oli se et niinku osoitti, et olis niinku pystyny tekemään sen.”

Tytöt

Jotkut tytöt muistivat ensimmäisiä pussailuita jo ala-asteelta. Muuten ensimmäiset suudelmät ajoittuivat tytöillä yleensä yläasteelle (13-15-vuotiaana). Poikkeuksena oli tyttö, joka oli kokenut ensimmäisen suudelmansa vasta 18-vuotiaana. Neljä tyttöä viidestä oli kokenut ensimmäiset suudelmansa ja hyväilynsä vaatteiden päältä kotibileissä tai syntymäpäiväjuhlissa. Suudelmät saattoivat olla hyvin kiihkeitä. Joskus tyttöjen suudelmiin liittyi myös fritesujen imemistä. Näistä merkeistä saattoi seurata ongelmia kotona ja koulussa kummallekin osapuolelle.

Tyttöjen kumppaneina olivat yleensä samanikäiset pojat, joihin he olivat sinä iltana pikkaisen ihastuneet, tai jotka muuten vaikuttivat mukavilta. Tytöt eivät tavallisesti jatkaaneet näin alkaneita suhteita ja kokivat pojan myöhemmän yhteydenoton joskus jopa ahdisteluna. Alkoholinkäyttö oli ollut tyttöjen oman arvion mukaan tällaisten kokemusten osatekijänä ja vauhdittajana.

“Jo seiskaluokalla varmaan, et jotkut kotibileet tai jotain tällamoista, tai ne oli itse asiassa tyttöjen omat bileet, ja sit oli hirveää et mist nyt saa siihen porukkaa, et kauheat raukat pienellä kylällä asuttiin siellä ja ei ollu sillee niinku etukäteen suunniteltu mitään, ja siel oli sit jotain, muutamia luokkakavereita saatiin haalittua sinne ja sit siin oli jotain... hirveän itse asiassa hirveä kilpailu, oli niin vähän poikia niin, ja sitten ainoasta hyvännäköisestä pojasta, ja siinä sit jotain tapahtui et... et niin... mut ei et mun mielestä me suukoteltiin enää ja sillee.”

Joka neljännellä tytöllä oli ennen ensimmäistä yhdyntäänsä kokemuksia hyväilyistä vaatteiden alta tai suuseksistä poikien kanssa, joita he olivat tavanneet bileissä tai kavereidensa luona. Nämä tapahtumat olivat yleensä painuneet hyvin tyttöjen mieleen. Varmistaakseen asian salassa pysymisen jotkut tytöt olivat hankkineet kokemuksia toiselta paikkakunnalta kotoisin olevien poikien kanssa.

“Me istuttuun yhdellä mun kaverilla ja sit sen veljen kaveri oli siellä ja sit jotain me, sit sen veljen kaverin kanssa pussailtiin ja oltiin niinku peiton alla. Sit se vaan yhtäkkiä otti multa housut pois ja rupes nuolemaan, ja sit mä että ohhohhoo. Sit kaikki viel istui siinä vieressä ja sit mä olin kauheen, et kauheeta, nyt ne ei saa huomata mitä täällä tapahtuu. Ihan kuin sitä ei huomais.”

“Niinku et ku se oli ihan muualta se poika, et ei ollut semmosta pelkoa, et siit tule mitään, et kaikki saa tietää.”

Suurin osa tytöistä oli kuitenkin kokenut ensimmäiset hyväilynsä vaatteiden alta ensimmäisen seurustelukumppaninsa kanssa. Suhde ja kokemukset kehittyivät “omalla painollaan”. Nuoret tutustuivat vähitellen toinen toistensa kehoihin ja pääsivät yli alastomuuteen liittyvistä häpeän tunteista.

Tyytyväisyys varhaisiin sukupuolikokemuksiin

Pojat

Paljon kokemuksia erilaisten tyttöjen kanssa ennen ensimmäistä yhdyntäänsä hankkineet pojat muistelivat kokemuksiaan hyvin myönteisinä. Kokemusten hankkiminen ensimmäisen seurustelukumppanin kanssa oli koettu suhteen luonnollisena kehityksenä.

Useimmiten nämä pojat olivat olleet kaveripiirissään näissä asioissa ensimmäisiä. Tämä oli kohottanut heidän asemaansa ryhmässä.

Pojat eivät olleet kokeneet ystäviensä taholta erityistä painostusta kokemusten hankkimiseen. Monessa tapauksessa tyttö oli ollut suhteen aktiivisempi osapuoli. Pojat ajattelivatkin, että ilman tytön kehotusta kokemukset olisivat siirtyneet myöhäisemmälle iälle. Jotkut pojat toisaalta toivoivat, että heillä olisi ollut enemmän mahdollisuuksia kokemuksiin erilaisten tyttöjen kanssa.

“Mä olisin halunnu paljon enemmän kokemuksia (nauradus), tai niiku mielestäni, emmä tiedä olisink mä sit todellisuudessa halunnu niin paljon enemmän kokemuksia et, et kyl se käytännössä meni niiku olosuhteitten mukaa et... tarttu aina kiinni ku vaan pääsi.”

Sisäisiä paineita olivat sen sijaan kokeneet pojat, joilla ei ollut vielä murrosiässä mahdollisuuksia kokemuksiin. Paineet eivät yleensä tulleet kaveripiiristä, sillä ystävilläkään ei ollut paljon kokemuksia. Ongelmia oli aiheuttanut eniten oma epä-

varmuus ja tietämättömyys siitä miten pitäisi lähestyä ja miten käyttäytyä tyttöjen seurassa. Myöhemmässä iässä saadut kokemukset eivät sitten joskus tuntuneet niin jännittäviltä kuin oli kuviteltu nuorempana.

“... Tyttöhän saa ravintolassa kundan koska ne haluaa, koska pojat tulee tekee aloitteita ja sillee, mut poikien on haettava hirveästi, et siinä on tehtävä kovasti töitäkin et löytää tytön, varsinkin jos ei oo mikään naistenmies.”

“Murrosiän alettua sit ois kaivannu hirveesti kaikkii kokemuksia... ja oli tosiaan vihainen siitä ettei niinku päässy sillai välttämättä toteuttamaan niitä, mut sitteku varsinainen hetki tuli ja tuli näitä tämmösii hyväily- ja suutelukokemuksia, niin tota, ei se sitte enää niinku... jotenkin se oli menettäny sen niinku parhaan teränsä siinä vaiheessa jo.”

Yksi pojista ei ollut kokenut itseään valmiiksi seurusteluun ja oli siksi torjunut tyttöjen ehdotukset. Häntä oli epäilty tästä syystä homoseksuaaliksi.

“Mut en mä toisaalta halunnu kenen hyvänsä kanssa ruveta, et ois siinä jossain vaiheessa hirmu moni olis halunnu seurustella, tai ainakin oli ihastunu muhun, mut en mä ollu yhtään kiinnostunu kenestäkään... Et kyl mä, mult kysyttiin parikin kertaa et ootsä homo, mä sanoin et en mä homo oo, mut en mä haluu oikein nyt olla (naurahdus).”

Tytöt

Vaikka tyttöjen ensimmäiset seksuaaliset kokeilut tuntuivat joskus suorastaan kömpelöiltä, niistä oli kuitenkin jäänyt heille hyvät muistot. Vain harvoin tytöt olivat tehneet sellaista, jota he olisivat myöhemmin katuneet. Aikaisemmat myönteiset kokemukset olivat lisänneet heidän rohkeuttaan.

“Toisaalta se oli ehkä vähän sellaista ärsyttävää, et ehkä vähän sellaista kömpelöä ja sellaista tyhmää. Mutta toisaalta ehkä kuitenkin ihan kiva.”

Kielteisiä muistoja oli kertynyt lähinnä vain tytöille, joka kokivat 12-13-vuotiaana humalaisten keski-ikäisten miesten lääppimistä ja seksivitsejä ollessaan ratsastusharrastuksensa parissa hevostalleilla. Yksi tyttö oli saanut tästä kielteisen asenteen seksuaalisuutta kohtaan. Hän ei siksi halunnut mitään kokemuksia samanikäisten poikienkaan kanssa ennen kuin täytti 16 vuotta.

Tytöt olivat yleensä sitä mieltä, että kokemusten hankkiminen oli ollut heidän oma päätöksensä. Samalla he kylläkin myönsivät, että kaveripiirillä oli ollut vaikutusta. Jos tytön kaveripiirissä oli ollut hyväilyistä ja yhdynnöistä kokemuksia hankkineita tyttöjä, tytön mielenkiinto näitä kokemuksia kohtaan oli kasvanut. Ja kokemusten saamisen myötä tyttö tunsu itsensä isommaksi ja joukkoon kuuluvaksi.

Kavereiden kesken oli tapana järjestää kotibileitä, joissa syntyi tilanteita ja mahdollisuuksia kokemusten kartuttamiseksi. Joskus tyttöjen nuorena hankkimiin

kokemuksiin vaikutti myöskin se, että he aloittivat seurustelun itseään vanhemman pojan kanssa. Silloin he saattoivat "näyttää" pojalle, että olivat jo riittävän kypsiä seurusteluun.

"Kyl ma koen et se oli... se oli hallinnassa, ehkä mulla oli kiire sen mun ensimmäisen poikaystävän kans jollain tavalla koska... koska tota hän oli mua niinku vanhempi ja kokenempi, ja jotenkin mul oli ehkä kiire niinku näyttää hänelle... mut kyl ma luulen, et ma oon ollu siihen niinku iteki ihan täysin valmis..."

Kokemusten aloittamisen jääminen myöhemmälle iälle johtui eräässä tapauksessa tytön joutumisesta koulunkiusaamisen uhriksi. Hänen itsetuntonsa oli ollut sen vuoksi alhainen tyttö uskaltanut luottaa omaan viehätysvoimaansa. Kokemusten lykkääminen saattoi johtua myös siitä, jos tytöllä ei ollut erityistä mielenkiintoa toista sukupuolta kohtaan tai sitten hän ei liikkunut sellaisessa kaveripiirissä, jossa kokemusten hankkiminen olisi ollut mahdollista. Yhdessä tapauksessa kaveripiiri oli yrittänyt rajoittaa tytön suhteiden solmintaa. Tämä tyttö oli kokenut seksin itselleen hyvin tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi ja oli halunnut kokeilla kaikkea siihen liittyvää ensimmäisenä kaveripiirissään. Kaverit oli puuttuneet tähän moittimalla häntä tästä elämäntavastaan.

"Oli jotenkin tärkeätä, et oli joku poikaystävä tai joku semmonen niinku. Muiden tyttöjen tai niinku kaveripiirissä se oli arvostettu..."

"Emmä sitä kyl varmasti ite päättäny ihan kokonaan, et kyl se aika paljon se paine tuli niinku ulkopuolelta ja sit... että oli niin vapaata se meno siellä kotona, että ei niist niinku puhuttu ja mä sain vapaasti mennä ja tulla. Niin se niinku jotenkin sit vaan meni sillee kun oli tapana mennä, ja oli sit hyväksytty kaveriporukassa sen perusteellakin kyllä..."

"Mä luulen, et mä olen ite ollu aika pitkälti siin hallinnassa, mut sanotaan näin, et tällainen kaveriporukka niinku tietty semmone et, et siitä tunsii itsensä tietenkin vähän isommaks ku oli harrastanu ja kokeilu ja niin päin pois... Niin siinä mielessä ehkä kaverit ohjas... ja ehkä siis sellainen niinku lehdistä luettu ja kaikest tämmöisestä niinku mediasta tuleva... enemmän just tällainen "Sinä & Minä", jossa niinku ihmiset kertoo kuinka kiva se on tai joku... joku tän tyyppinen... se saattoi ehkä ohjata sit siihen, et halusi kokeilla vähän aikaisemmin kun mitä muuten..."

5 Ensimmäinen sukupuoliyhdyntä

Jotkut nuoret valmistautuvat ensimmäiseen yhdyntäänsä hyvin hankittuaan sitä ennen kokemuksia seurustelusta ja hyväilyistä ja tutustumalla omaan kehoonsa itsetyydytyksen avulla. He tietävät mistä on kyse ja osaavat kommunikoida kumppaninsa kanssa muun muassa ehkäisyasioita. Ensimmäinen yhdyntä on heille hyvä kokemus. Toiset nuoret sen sijaan ajautuvat yhdyntään yllättävässä tilanteessa ja useasti vielä kavereiden painostuksen seurauksena. Heidän vuorovaikutustaitonsa eivät ole kehittyneet vielä riittävästi eivätkä he osaa varautua ehkäisyn tarpeeseen. Tässä tapauksessa yhdynnästä voi koitua erilaisia ongelmia.

Seuraavassa on kuvauksia siitä mitä nuorten yhdyntätilanteissa todella on tapahtunut. Ne kertovat muun muassa siitä kuinka hyvin nuoret ovat itse hallinneet tapahtumien kulkua ja missä määrin he ovat ottaneet huomioon tilanteeseen liittyvät riskit. Ensimmäistä yhdyntää koskevat tiedot ovat merkityksellisiä siinäkin mielessä, että aiemmissa tilastollisissa tutkimuksissa on todettu ensimmäisen yhdynnän ehkäisyn ennustavan hyvin myöhemmän ehkäisyn luotettavuutta (Kontula ja Meriläinen 1988, 111).

Milloin ja kenen kanssa

Pojat

Puolet pojista oli kokenut ensimmäisen yhdyntänsä alle 16-vuotiaana (kaksi 13-vuotiaana ja viisi 14-15-vuotiaana). Kolmella pojalla ensimmäinen yhdyntä oli ollut 17-18-vuotiaana ja neljällä 19-22-vuotiaana. Haastatellut pojat olivat aloittaneet yhdynnet keskimäärin vähän nuorempina kuin mitä näissä ikäluokissa on todettu kyselytutkimuksissa.

Lähes joka toisen pojan ensimmäisenä yhdyntäkumppanina oli ollut ensimmäinen pitkäaikainen seurustelukumppani. Ennen yhdyntään ryhtymistä he olivat yleensä seurustelleet 2-3 kuukautta (pisin seurustelu ennen yhdyntää oli ollut kaksi vuotta). He olivat harrastaneet aikaisemmin kumppaninsa kanssa hyväilyä ja pettingiä. Yhdyntä oli ollut luonnollinen jatko suhteen kehittymiselle.

Noin joka toisella pojalla ensimmäinen yhdyntäkumppani oli ollut ennestään tuttu tyttö, jonka kanssa he eivät olleet kuitenkaan seurustelleet. He olivat tavanneet yleensä joissakin bileissä muutamaa viikkoa aikaisemmin tai sitten he olivat olleet samoissa kaveripiireissä. Joillakin pojilla oli ollut kumppanina perhetuttujen tytär,

jonka kanssa he olivat harrastaneet nuorempana erilaisia hyväilyjä ja edenneet pikku hiljaa yhä rohkeampiin kokeiluihin. Suhdetta ei kuitenkaan oltu koettu seurusteluksi.

Vain yhdellä pojalla ensimmäinen kumppani oli samana iltana ravintolassa tavattu tyttö, eli siis satunnainen kumppani.

Tytöt

Tytöistä joka toinen oli kokenut ensimmäisen yhdyntänsä 14-15-vuotiaana. Varhaisin kokemus oli tapahtunut 13-vuotiaana. Tässä tapauksessa ensimmäisenä kumppanina oli ollut samanikäinen tyttö. Neljäsosalla tytöistä ensimmäinen yhdyntä tapahtui 16-17-vuotiaana ja viidesosalla 19-vuotiaana.

Kolmella tytöllä neljästä ensimmäisenä yhdyntäkumppanina oli ollut ensimmäinen pitkäaikainen seurustelukumppani. Pojan kanssa oli silloin tavallisesti seurusteltu kuukaudesta kolmeen kuukauteen, joskus pitempäänkin. Tyttöjen päätökseen yhdyntöjen aloittamisesta oli vaikuttanut rakkaus ja luottamus kumppania kohtaan.

“Mä jo tiesin, että mä haluan olla sen kanssa vaikka loppuelämäni... mä jo tiesin, että se rakastaa mua ja välittää musta, ja mä tiesin ettei se voi satuttaa mua ja sillee. Mä luotin siihen.”

Tilanteen kuvaus

Pojat

Ensimmäisen seurustelukumppaninsa kanssa kokemissaan ensimmäisissä yhdynöissä pojat olivat jo kuukausia ennen yhdyntää harrastaneet kumppaninsa kanssa hyväilyjä vaatteiden alta tai alastomana. Yhdyntään oli ryhdytty vasta silloin, kun molemmat olivat kokeneet olevansa siihen valmiina. Joskus kumppaneista oli vain tuntunut siltä, että molemmat olivat valmiita. Pojat kertoivat, että joskus tyttö oli vain sanonut olevansa valmis tai sitten hän oli pyytänyt poikaa jäämään yöksi ja laittanut päälleen kauniin ja läpinäkyvän yöpuvun. Poika oli ymmärtänyt sen viestiksi tytön valmiudesta yhdyntään.

“No muistan, että me kun asuttii omakotitalos, nii meillä oli enemmän tilaa ja enemmän rauhaa sillee, että oltii oltiin ihan selvin päin meillä ja satuttii vaa löhöilemää sängyssä ja... hyväiltii toisiamme ja siitä se sitte alko ja... päättii sitte yhdyntään... Kyl mä sanon, et se oli yhteinen alotus, yhteinen päätös... Se oli vaa otollinen tilaisuus oikeestaan, ja siin vaihees jo oli kuitenkin tuntenu jo toisen nii... ensimmäist kertaa tuntu siltä et... voi antaa asioiden mennä vähän pidemmälleki.”

Kun ensimmäinen yhdyntä oli tapahtunut ennestään tutun tytön kanssa, saman tytön kanssa oli usein koettu edellisissä tapaamisissa jo suudelmia ja hyväilyjä. Yhdyntään

oli poikien mukaan päädytty tavallisesti tytön ehdotuksesta ja tyttö oli sitten ohjannut tapahtumien kulkua. Vain yksi pojista kertoi olleensa itse aloitteen tekijänä. Kump-paneina olleista tytöistä lähes kaikilla oli ollut aikaisempia yhdyntäkokemuksia. Poikkeuksena oli poika (tytölle tuttu poika, joka asui toisella paikkakunnalla), joka oli jälkikäteen todennut tytön määrätietoisesti järjestäneen tapahtuman päästäkseen eroon neitsyydestään.

Yhdellä pojalla ensimmäinen kumppani oli ollut satunnainen tuttavuus. Hän oli jo alkuillasta pyytänyt ravintolassa tapaamaansa tyttöä luokseen yöksi. Myöhemmin tilanne oli tuntunut hänestä pelottavalta, mutta koska tyttö oli näyttänyt halukkaalta tulemaan pojan mukaan hän ei ollut kehdannut enää peruuttaa pyyntöään.

“Semmoset tilanteet menee aina jotenki käsittämättömän luonnollisesti sillee niinku, et yhtäkkii vaa kumpikin tietää niinku, et nyt menee tällee, vaikkei oo niinku ollu mitää sinnepäinkää... yhtäkkii kaikki vaa menee ihan sillee niinku et tuntuu et ois pitänytki mennä, ja sit me niinku varmaa tällee teinimäisesti suudeltii puolisen tuntia tässä niinku yläkerran sohvalla, ja sit alakerras oli vapaa makuuhuone mis ei nukkunu ketään, ja sit me mentii sinne. Se oli sellast kännist säheltämist ja niinku varmaa tosi kauan. Ku tietää sillee niinku et nyt täytyy hoitaa niinku tää juttu sillee niinku, et tota esileikkiä täytyy niinku ja sit se menee sillee överiks et sit... mimmi on ihan sillee niinku et mitä helvettiä, et tee nyt jotain, ja sit vaa sahataa niinku tuntitolkulla... sit tää mimmi otti niinku ohjat käsi, et nyt tää menee tällee näin.”

“Se vääristyny kuva just kaikist jutuist, et se ois heti heti niiku vaattees pois ja... vaa kiinni sisälle, mut se totanoi nii Pia ei ollu sit enää neitsyt, hää oli just ennen kerinny jonku, niiku sen vakituisen poikaystävän kanssa... ja totanoi nii sitten mä... tai nii hän sano, et hän oli neitsyt, hän muuten vuos verta, ei oo neitsyt, oli hän neitsyt... no kuitenkin nii tota sitte ensitteks työnnän sisään sen, meinas mennä väärään reikään, et hän ohjas mut oikee... oikeeseen reikään ja sitte, kun mä olin jo kerran työntäny sit mul tuli yhtäkkii mieleen: ai niin ehkäsy. Ja vähän sil... sillaiki työnsin, mä halusin ensiks kokeilla ilman kumia, oli pakko. Sitte pois ja ja laitoin kondomin päälle ja sitten me lähetyssaarnaaja-asennossa ... oltii yhdynnässä, hän ainaki sujuvasti näytteli saaneensa orgasmin, en tiedä saiko oikeesti (naurahdus) ja... Ja sitte tota ikkunasta tiputettii, mä solmin kondomin, ja ikkunasta tiputettii ja sinne alas, ja sit vaivihkaa (naurahdus) ja sitte ku päästii siitä tilanteesta, nii sitte mä kävelin sinne pihalle vaivihkaa ja paan hiekkaa jalalla ja (äännähdys) sinne piiloo ennen ku kukaa kerkis huomaamaa mitää (naurahdus).”

“Se oli tuossa kahdeksantoista vanhana niin... oltiin taas tietenkin kaljalla lutraamassa, oltiin paikallisessa tämmöisessä tai paikallisessa semmosessa rannalla istumassa kesällä ja sitte... tuli yks tyttö sitte kenen kanssa mä olin edellisenä viikonloppuna vaihtanut pari sanaa, se oli sitte, niin se oli tietenkin mun yhen kaverin kaveri ja se sitte vaan hakeutui sinne niin... niin juteltiin sitte niitä näitä ja alettiin sitte suutelemaan siinä illan mittaan ja lopulta päädyttiin sitte meille.”

Tytöt

Seurustelevat tytöt olivat ennen ensimmäistä yhdyntäänsä kokeneet seurustelukumppaninsa kanssa hyväilyjä vaatteiden alta tai alastomana ja olivat varautuneet siihen, että jonakin päivänä päädytään yhdyntään. Asiasta oli keskusteltu ja oli sovittu, että

tyttö ilmoittaa kun hän on valmis yhdyntään. Tytöt olivat kokeneet yhdyntöjen aloittamisen omaksi päätöksekseen. Jos seurustelukumppanina oli ollut muutamaa vuotta vanhempi poika, päätöksen taustalla saattoi olla tytön halu miellyttää kumppania ja osoittaa kypsyyttä vakavaan seurusteluun. Joskus seurustelusuhde oli päättynyt sen takia, että tyttö ei ollut vielä valmis yhdyntään.

“Me oltiin kummatkin 15, se oli semmonen Henkka meidän mökiltä. Me oltiin kaks viikkoa sitä ennen seurusteltu ja sit se oli, se oli niinku ihan sovittu juttu ja kaikkee. Niinku me menttiin ensin yksin bileisiin ja oltiin niinku sovittu et juuaan ihan vähän, niinku vaan silleen, et ollaan niinku vähän rohkeempia ja... ja tota, mut et ei niinku mitään kännejä. Ja sit me lähettiin sieltä tosi aikaisin niille ja sit harrastettiin seksiä... ja mun mielestä se oli tosi kivaa, se oli tosi herkkää ja se oli älyttömän positiivinen niinku kokemus eikä se ees, no silleen vähän nipisti, mut et ei niinku sen ihmeempää.”

Poikkeuksena tyttöjen aloitteellisuudelle tai yhteiselle sopimiselle oli tapaus, jossa seurustelukumppanit eivät olleet aikaisemmin edes keskustelleet yhdynnästä. Poika oli järjestänyt yllättäen tyttöystävälleen tämän mielestä hyvin romanttisen tilanteen nappaamalla hänet syliinsä ja kantamalla hänet makuhuoneeseen. Tyttö ei ollut pitänyt tässä tilanteessa sopivana kieltäytyä yhdynnästä. Mieluiten hän olisi kuitenkin aloittanut yhdynnät vasta myöhemmin.

“Jo no se oli silloin se mun ensimmäinen poikaystävä, eli mä olin tota... jos kasilla tai ysillä et siinä jotain viidentoista kieppeillä varmaankin, neljätoist-viistoist varmaan ja tota... ja, ja sitte tota se oli semmonen, et me oltiin niinku siellä sen pojan kotona, siellä olit semmoset pienimuotoiset bileet, siellä oli vaan muutama... tai oli siellä itse asiassa varmaan kymmenkunta henkilöä ja kaikki joi vähän siellä... mä en juonnu sillon vielä paljon et, et niinku hyvin vähän, vähän et en mä mitenkään ollu humalassa... niinku mitenkään ehkä semmoses pienessä hiprakassa, mut en mitenkään niinku vois sanoa... et muistan niinku tosi hyvin ja, ja se tilanne oli sillee aika kaunis, että se vielä kävi sillee (naurua), et se poika nappas mut niinku syliin ja kantoi mut siihen sen isän ja äidin makuhuoneeseen niinku tälle sylissä, ja tosi sillee niinku ihanasti, mun mielestä kauhean romanttisesti ku oli lukuun jotain tämmöisii (naurua) “Sinä & Minä” juttuja, mut tietysti siin sit jotkut näki, että se kantoi, ja sit me oltiin siellä... oltiin yhdynnässä... se oli... se oli sillä lailla hirveän kaunis ja teki sen niinku mun mielestä tosi, tosi kuitenkin sillee kivasti... mut sen mä muistan, et se sattui ja se ei ollut mitään... se ollu niinku mikää ihana kokemus sinänsä.”

Toisella tytöllä seurustelusuhde oli jo päättymässä, kun hän päätti käyttää tilaisuuden hyväkseen päästäkseen neitsyydestään eroon luotettavan kumppanin kanssa.

“Kyllä mut kyl mul oli kumminkin semmonen ajatus koko ajan, että ei siin ole mitään muuta et, et se niinku halua vaan yhtä asiaa. Mä olin jotenkin ite vaan asennoitunut sillee, et OK nythän sit pääsee eroon sit asiasta, et ei tarvi miettiä enää sen jälkeen ja tota... emmä tiedä sit me vaan menttiin sinne sen luokse ja Sit, sit se kyl se sattui niin paljon, et mä olin jotenkin... se oli vaan niin innokas kaveri, et jos ei se olis ollu niin innokas, niin se olis varmaan jäänyt siltä kerralta kyl kokonaan niinku pois, mut se vaan jotenkin meni sit sillee, ja sit se oli just niinku klassinen tapaus, et se oli hirveän penseä sen jälkeen, et semmonen tosi niinku tyly ja tota... se on just tää, et kunnon tytöt ei sitten anna ensimmäisellä kerralla tai niin poispäin, mutta silloin oli niinku semmonen tunne että.”

Satunnaisten kumppanien kanssa koetuissa ensimmäisissä yhdynnöissä oli yleensä taustalla tyttöjen päätös hankkiutua eroon neitsyydestään. Tytöt olivat kokeneet sen kielteiseksi taakaksi. Tytön yhdyntäpäätökseen saattoi vaikuttaa humaltuminen ja ihastuminen illalla tavattuun kumppaniin sekä toive, että suhde jatkuisi jonkin aikaa yhdynnän jälkeen.

“Se oma henkilökohtainen juttu, et mut on nyt jätetty sen takia, että mä en antanutkaan, ja mä niinku koin sen, että tää asia on tullut mulle ongelmaks, et mun on pakko niinku jotenkin nyt kokemaan tää eka kerta... siit tuli sellainen, et mä haluan tän pois päiväjärjestyksestä.”

Muista poikkeava tarina oli tytön ensimmäinen suhde toisen tytön kanssa. Haastateltu tyttö koki olevansa biseksuaali. Hän kuvaili miten tyttöystävien väliset seksileikit, jossa he olivat aluksi vuorotellen pojan roolissa, kehittyivät siten, että jossakin vaiheessa selitykset jäivät pois. Tytöt olivat tilaisuuden tullen sängyssä ja kokivat hyvin kiihkeitä hyväilyjä. Haastateltu tyttö oli saanut niiden yhteydessä myös orgasmin.

Pystyikö vaikuttamaan tapahtumiin?

Pojat

Ensimmäisen yhdyntänsä seurustelukumppaninsa kanssa kokeneista pojista tuntui, että he olivat voineet vaikuttaneet yhdynnän tapahtumiin, vaikka se olikin tapahtunut silloin kun tyttö oli ilmoittanut olevansa siihen valmis.

Tutun tai satunnaisten kumppanin kanssa tapahtuneissa yhdynnöissä yli puolet pojista oli kokenut, että oli saattanut vaikuttaa tapahtumiin. Vaikka ehdotus yhdynnästä tulikin useimmiten tytön taholta, pojat olivat jo pitkään odottaneet tilaisuutta olla yhdynnässä. Kolmesta pojasta tuntui kuitenkin siltä, että he eivät olleet pystyneet paljoakaan vaikuttamaan siihen mitä tapahtui. Yhdessä tapauksessa tyttö oli pyytänyt pojan luokseen katsomaan kirjoja ja oli ryhtynyt yhtäkkiä suutelemaan ja hyväilemään. Poika ei ollut kokenut tapahtunutta varsinaisesti kielteisenä, koska hän oli jo pitkään odottanut tilaisuutta päästä eroon 'neitsyydestä'.

“Ja sit mä lähin isän kans Jyväskylään käymään, siel oli yks semmonen kesälukiolainen tyttö, joka kutsui mut kylään, ja mä siin vaiheessa vielä aattelin kun mä olin, lähdin meneen, en mä ois varmaan muuten lähtenytäkään, et en mä haluukaan seurustella, et en mä mee tuohon pitkään suhteeseen mukaan, tai tuohon suhteeseen mukaan... ja sit mä menin niille himaan ja se oikeastaan vaan hyppäs mun kaulaan ja rupes suuteleen... tai mä jotain kysyin siltä jostain kirjasta, niin yhtäkkiä se vaan hyppäs päälle... Mut siinä vaiheessa oli semmonen olo, et nyt mä oon 19, mitä välii oikeastaan, pakko päästä eroon neitsyydestä...”

Myös toinen poika, jonka luokse ennestään tuttu tyttö tuli juhlista yöksi ja ehdotti pojalle yhdyntää, koki tilanteen positiivisena. Poika arveli, että hän itse ei olisi uskaltanut mitään ehdottaakaan ja tytön aktiivisuus ratkaisi siksi asian.

Yhdelle pojalle oli jäänyt mieleen kielteisenä kokemuksena ensimmäinen yhdyntä 13 vuotiaana muutamaa vuotta vanhemman tytön kanssa. Yhdyntä tapahtui bileissä ja molemmat olivat juoneet alkoholia. Poika koki, että yhdyntä tapahtui hänen kansaltaan liian aikaisin. Hänellä ei ollut siihen mennessä vielä edes hyväilykokemuksia. Yhdynnän jälkeen poika koki seksuaaliasiat niin kielteisinä, että hän pidättäytyi yhdynnöistä monia vuosia.

“No se oli just tämmöset niinku kotibailut, me oltiin ihan kotona ja sitte tota siin oli ottanut viinaksia ja muuta, et sit mä olin juonu kaupan sellaista siiderilitran pullon vai onkse 0.75 pullo... ja sitte juonu pohjat siihe päälle, ja sit mä olin vähä... nii no sitte me niinku siirryttiin sen Minnan kanssa sinne makuhuoneeseen ja sit oli vähä koskettelua ja muuta, ja sit se ehdotti tällästä et me ruvettais yhdyntään... sitte vaan sillee niinku et OHOO... et se oli vielä se, että sai laittaa käden toisen housuihin, nii sekin oli ihan liikaa... se oli semmosta jännää, ja sitte koko ajan pelkäsi, et joku tulee sieltä, et ku oli vähissä vaatteissa ja muuta... kyl mä niinku tunsin, et se tapahtu se yhdyntä, mut ei se ku ei ollu semmosta kiihotusta, se oli vaan se kokeilu.”

Tytöt

Suurin osa haastatelluista tytöistä koki, että oli voinut vaikuttaa päätökseen ryhtyä ensimmäiseen yhdyntään. Yleensä asiasta oli keskusteltu vakituisen kumppanin kanssa ja yhdyntöjen aloittaminen oli siirretty sellaiseen hetkeen, jolloin tyttö oli tuntenut olevansa siihen valmis.

“... No mä olin silloin neljätoista, se mun poikaystävä oli seitsemäntoista, ja tota se oli kesäloman loppu. Me oltiin varmaan oltu yhdessä vajaa joku kuukausi ei enempää. Ja tota mitähän siinä oli... sit oli semmoset kivat pikku festarit siellä meidän kylällä. Me oltiin siellä oltu ja sille ei mitään, itse asiassa meil oli varmaan vielä joku riitakin siinä emmä muista, mutta mä luin just, mä löysin mun päiväkirjan, et siel oli niitä aikoja sitten... ja sit se vaan niinku... meni... me mentiin mun kaverille yöksi ja mitä... oli siitä asiasta puhuttu niinku aikaisemminkin, mut et mun mielestä mä en ollut valmis siihen niinku, et sit se meni sillee et... et me oltiin viinaa otettu jonkun verran, et mä nyt en enää siinä vaiheessa hirveän humalassa ollu, mut kuitenkin... emmä tiä ehkä mun mielestä sit oli kuitenkin valmis, et oli siitä jonkun verran puhuttu jo aikaisemmin, et selvin päin ja näin... No silloin se sitten tapahtui.”

Edellä on kuvattu poikkeuksellinen romanttinen tilanne, jossa tyttö koki, että hän ei voinut vaikuttaa tapahtumiin. Satunnaisen kumppanin kanssa koetuissa ensimmäisissä yhdynnöissä tytöt olivat tietoisia, että tilanne todennäköisesti johtaa yhdyntään. Jotkut tytöt kokivat kuitenkin yhdynnän kumppanin päätökseksi, koska he olivat mielestään liian epävarmoja kieltäytymään yhdynnästä. Ensimmäisen yhdyntänsä 14- vuotiaana bileissä 22-vuotiaan miehen kanssa kokenut tyttö ajatteli jälkeensä, että miehen olisi pitänyt ottaa huomioon ikäero, eikä käyttää hyväkseen nuoren tytön ihastumista.

“... Mä oon oikeistaan sitä mieltä, et kyl se niinku aika väärin siinä mielessä teki et, et... sanotaan näin, et jos mä ajattelen, et OK vaikka kundit kasvaakin hitaammin, kehittyy periaatteessa hitaammin ku tota tytöt niin... niin jos mä nyt kuvittelen itseäni

jonkun neljätoistavuotiaan pojan kanssa, mun mielestä se ajatuskin, se ajatuskin on niin kieroutunu että (naurua), et niinku mä en viitti edes ajatella sitä sen enempää... et jos sitä näin tällaiselt kantilta kattoo.“

Yhtään haastateltua tyttöä ei oltu varsinaisesti pakotettu yhdyntään.

Keskustelut riskeistä ja ehkäisyn käyttö

Pojat

Kaksi kolmasosaa pojista ei ollut keskustellut kumppaninsa kanssa seksuaalisuuteen liittyvistä riskeistä ennen ensimmäistä yhdyntäänsä. Riskeistä oli puhuttu yleisimmin vakituksessa seurustelusuhteessa. Seurustelleista pojista useimmat olivat keskustelleet tyttöystävänsä kanssa raskaaksi tulon mahdollisuudesta ja olivat osallistuneet yhteiseen päätökseen ehkäisyn käytöstä. Jos kummallakaan ei ollut aikaisempia yhdyntäkokemuksia, oli todettu yhdessä, että ei ole riskiä sukupuolitautien saamisesta.

“Jo siis kyllähän mä mietin niitä siihen asti, kun mä kuulin, et sil ei oookkaa ollu ketään... enhän mä sit miettiny mitään, et mehän ollaan molemmat puhtaat kun pulmuset, ku ei kummallakaan ollu mitään.“

Muun kuin vakituisen kumppanin kanssa tapahtuneissa ensimmäisissä yhdynnöissä vain yksi poika oli keskustellut tytön kanssa riskeistä ennen yhdyntään ryhtymistä. Hän koki tilanteen vaikeana ja käytti nyrkkeilyharrastustaan tekosyynä kondomin käytölle. Poika halusi välttää satunnaiselta kumppanilta saatavia tauteja, mutta perusteli kondomin tarpeellisuutta sillä, että hän itse olisi voinut saada jonkin tartunnan nyrkkeilyssä tapahtuvan verikontaktin kautta. Näin pojan ei tarvinnut ilmaista suoraan epäluottamustaan tyttöön.

“Mä en muista, et se tyttö olis välttämättä halunnu... ei ku halus se tyttökin, mut sit mä ainakin sanoin sille, et mä oon harrastanu nyrkkeilyä, et mä käytin sitä tekosyynä et mul on voi-voi... niinku teoriassa vois olla veren kautta, et olis saanu jonkun... AIDS:in. Sehän oli hyvä syy tekosyyksi sille, mut kuitenkin et käytettiin.“

Vaikka asiasta ei olisi keskusteltu, ei se välttämättä tarkoittanut sitä, että ehkäisyä ei olisi käytetty. Vakituisen kumppaninsa kanssa suurin osa pojista (70 %) oli käyttänyt kondomia ja yksi poika tiesi tytön käyttävän kuukautiskipujen takia e-pillereitä. Poika, jolle tyttö oli tehnyt aloitteen (houkuttelevan yöpaidan tapaus) ei ollut käyttänyt ekalla kerralla ehkäisyä. Hän ei ollut varautunut tilanteeseen. Muuten pojat olivat yleensä ajoissa hankkineet kondomin ja pitäneet sitä mukanaan. Poikien kumppaneista vain yksi tyttö oli ottanut yhdyntätilanteessa itse kondomin esille.

Pojat käyttivät ensimmäisessä yhdynnässään kondomia yhtä usein (70 %) satunnaisen kumppaneiden tai tuttujen tyttöjen kanssa. Pojat muistelivat silloin odottaneensa jo pitkään mahdollisuutta ensimmäisen yhdynnän kokemiseen ja kuljettaneet siksi kondomeja varmuuden vuoksi mukanaan. Vain yksi poika kertoi käyttäneensä kon-

domia tytön aloitteesta. Tämä oli jo aiemmin kuvattu tapaus, jossa tyttö oli selvästi päättänyt päästä eroon neitsyydestään. Kaksi yhdyntään varautumatonta poikaa ei ollut käyttänyt mitään ehkäisyä. Molemmat pojat olivat silloin hyvin nuoria, eli 13 ja 14-vuotiaita.

Tytöt

Kahta tyttöä lukuun ottamatta seurustelusuhteessa olleet tytöt olivat keskustelleet poikaystävänsä kanssa yhdynnöistä ja raskaaksi tulosta sekä sukupuolitautien riskeistä ennen ensimmäistä yhdyntäänsä. Yleensä he olivat päätyneet kondomin käyttöön. Poikkeustapauksissa kondomin käytöstä ei oltu varsinaisesti keskusteltu ennen yhdyntää. Silloin oli jo aikaisemmin saatu vaikutelma, että kumppani piti kondomin käyttöä yhdynnässä itsestäänselvyytenä ja huolehti myös sen hankkimisesta. Kaikki tytöt kertoivat käyttäneensä kondomia ensimmäisessä yhdynnässään poikaystävänsä kanssa.

“... Jo kyl niinku ehkäisystä keskusteltiin ennen sitä ja, ja mietittiin mietittiin, et kyllä tota... kyl me keskusteltiin silloin paljon paljonkin niistä asioista että...”

“Ei me oltu siitä edes puhuttu. Mut tota, jos se olisi ollut sellainen tilanne, että minä tai se oltais niinku oltu ryhtymässä siihen ilman, niin se olisi ihan varmasti ollut, että toinen olisi sanonut siitä... Ei me siitä oltu varsinaisesti keskusteltu, että kyllä mä niin kun tiesin sen asenteet. Mutta ei me oltu siitä niin puhuttu.”

Kaksi tyttöä, jotka eivät aikaisemmin olleet keskustelleet pojan kanssa ehkäisystä, eivät myöskään käyttäneet mitään ehkäisyä ensimmäisessä yhdynnässään. Toinen heistä muisti, että kumpikaan heistä (ensimmäinen yhdyntä 15-vuotiaana, kumppani saman ikäinen) ei kokenut minkään riskien koskevan heitä. Heillä ei ollut myöskään riittävästi tietoja asiasta. Toisella tytöllä oli muutamaa vuotta vanhempi seurustelukumppani, jolla oli hyvin kielteiset asenteet kondomin käyttöä kohtaan.

Tytöt eivät olleet keskustelleet ehkäisystä satunnaisten kumppaniensa kanssa koe-tuissa ensimmäisissä yhdynnöissä eivätkä he myöskään olleet käyttäneet heidän kanssaan kondomia. Syynä oli se, että tilanteeseen ei oltu varauduttu. Tapahtumat olivat lähteneet liikkeelle tanssiravintolassa tai kotibileissä, eikä niitä oltu suunniteltu. Vaikka tilanne oli huolestuttanut tyttöjä ja he olivat tietoisia riskeistä, he olivat kokeneet toisaalta vaikeaksi esittää vaatimuksia.

“... Siin kävi vielä sillai et... et tota mä sanoin, et mä en halua tulla raskaaks. Se sanoi et no hän on varovainen, sit mä sanoin et mä en ihan oikeasti halua tulla raskaaks, sit se oli se, et hetki pieni... sit tota sit miettii, et mitä se tekee, ja siin sattui samaan aikaan tulee se Tarun veli sisään huoneeseen, ku se ei tiennyt ollenkaan mitä oli tapahtumassa... ja sit tää viel heitti sille Sakulle et hei, Saku onko sul kortseja, ja Saku kommentoi siihen: et voi jumala auttaa, ja iski sen oven kiinni perässä, ja sit mä en siin vaiheessa enää ajatellut koko asiaa... et tää oli tää riskikeskustelu.”

Miten ensimmäinen yhdyntä vastasi odotuksia?

Pojat

Noin neljäsosalle pojista ensimmäinen yhdyntä oli ollut parempi kokemus kuin mitä he olivat osanneet odottaa. Yksi kertoi, että hän ei ollut osannut odottaa niin voimakasta nautintoa. Kirjoista ja lehdistä luetut kuvaukset olivat tuntuneet laimeilta oman kokemuksen rinnalla. Toiset pojat taas olivat jännittäneet yhdynnän mahdollista epäonnistumista ja olivat tyytyväisiä, kun suurempia ongelmia ei ollut ilmennyt. Yhdellä pojalla oli ollut ennen ensimmäistä yhdyntäänsä muutamia erektio-ongelmista aiheutuneita epäonnistumisia.

“Jo nautin siitä seisomalta, kun mä sain niin se oli kyl et tää on hyvä homma... tätä mä haluan lisää (nauraa)... Arvostan tosi paljon... mä tykkäsin siitä kyl ja se oli hyvä, että se kävi noin, et oltiin selvin päin eikä mitään sillee... kun monesti kuulee et on kännissä ja jossain... se oli tosi hyvä, että se oli tällainen rauhallinen juttu ja molemmat halus ja se meni sillee niinku nätisti... Se oli paljon enemmän niinku emmä osannut kuvitella et se on semmosta... et ei sitä pysty lehdessä kirjoittaa sen... ei sitä... emmä kyl tajunnu et se on niinku semmosta... Taivaallista (naurua).”

“Siitä jäi semmonen ahdistunu olo muuten, et sitä miettii koko ajan kaikkea, pelkäisi sitä et jos ei seiso ja semmosta, mutta sitä ku se... sitä ku lopulta niin sai orgasmia, niin sitä se taas tuntui hirveän hienolta... tuntui todella, mä yllätyin kuin upean tuntuista se oli.”

“No jokseenkin epävarmalta, semmonen vähän semmonen olo että aaahhhh mitäs tässä tapahtuu, mutta kuitenkin ilmeisesti tämäkin toiminta on sitten niin syvällä ihmisen geeniperinnössä, että kyllä se siitä jotenkin eteenpäin meni ja lopputuloskin tuli.”

Noin neljäsosalla pojista ensimmäinen yhdyntä vastasi käsitystä, joka oli saatu aiheesta lukemalla tai kavereiden puheista. Yhdyntä oli vastannut odotuksia ja sitä muisteltiin myönteisenä kokemuksena.

Vajaa puolet pojista oli kokenut ensimmäisen yhdyntänsä huonompana kuin oli odottanut. Tämä johtui useimmiten siitä, että yhdyntä ei ollut tuottanut sellaista nautintoa kuin pojat olivat odottaneet. Toisena syynä oli ollut poikien yhdyntätilanteessa kokema epävarmuus ja tunne omasta kömpelyydestä. Yksi poika ei ollut onnistunut läpäisemään immenkalvoa ensimmäisellä yrityksellä, uudessa yrityksessä muutaman päivän kuluttua se onnistui.

Pojat raportoivat odotettua vähemmän nautintoa erityisesti silloin, kun heidän ensimmäinen yhdyntäkumppaninsa ei ollut pitkäaikainen seurustelukumppani, vaan muuten tuttu tyttö. Seurustelevat pojat kertoivat puolestaan yhdyntään liittyvistä teknisistä vaikeuksista.

“Ei ihan semmoselt ku mä olin kuvitellu siltä osin et totanoi nii... ensinnäkin niiku peniksessä tuntu enemmän päässä, kärkeosassa sillee niiku et tuns, et aluks tuntu siltä, että eihän täs muuta ku vaan kärki vähän käy, sitte ku löysi sen hyvän, paremman asennon nii, sitten meni. Sit se oli tota... siltä osin niiku... muuten se oli erittäin niiku oli niiku mahtava olo jälkeenpäin ja se vielä niiku et hähää tyttö sai ja kaikkee niiku tämmöstä. Mut se oli niiku, et se tuntu pikkusen niiku kuitenkin erilaiselta se tunne niiku, ja loppujen lopuks se ei ollu nii järisyttävä maata kaatava tunne ku oli aluks ajatellu... et niiku se järisyttävä maata kaatava on vast tullu sit tän tekniikan myötä korkeintaan... (naurahdus).“

“Mä olin monta vuotta sillai harrastanu kuitenkin itsetyydytystä ja muuta, et se semmonen yhdyntä oli niinku mielessä kasvanu semmosiin suuriin mittasuhteisiin niinku, et sen täytyy olla jotain todella upeeta... siinä suhteessa se oli vähä semmonen mahalasku kyllä se ensimmäinen kerta.“

Tytöt

Seurustelukumppaninsa kanssa etukäteen suunnitellussa ensimmäisessä yhdynnässä olleet tytöt olivat kokeneet tapahtuman hyvin positiivisena. Vaikka suurin osa oli nauttinut kiihotuksesta ja läheisyydestä, vain yksi tyttö muisti saaneen orgasmin jo ensimmäisessä yhdynnässä. Alkoholin vaikutuksen alaisena olleilla tytöillä ei ollut yhdynnästä yhtä selviä muistikuvia, mutta hekin olivat kokeneet sen positiiviseksi asiaksi. Lähes kaikki seurustelevat tytöt olivat saaneet nuortenlehdistä tai ystävien kanssa käydyistä keskusteluista sen käsityksen, että ensimmäinen yhdyntä sattuisi kovastikin. Kipu oli ollut kuitenkin odotettua lievempi.

“Mä varmastikin niin pelkäsin sattumista ja siitä me puhuttiin etukäteenkin, et mä pelkään ja ja tota... mut mul on niinku hirveän hyvä käsitys siitä ja jotenkin mulla on semmonen käsitys, että mä huokasin sen jälkeen niinku... rupesin nauramaan helpotuksesta, koska sehän se ei ollutkaan niinku semmosta, et se ei sattunutkaan, eikä sänky ei ollutkaan täynnä verta ja (naurua) ja niinku se ehkä semmone.“

“Puhuttiin et se kuulemma sattuu hirveästi, niin mä en kokenu yhtään mitään semmosta.“

Edellisistä muistikuvista poikkesi seurusteleva tyttö, jolla oli suunnittelematon ensimmäinen yhdyntä. Hän koki yhdynnästä koituneen kivun voimakkaampana kuin mitä oli odottanut. Kipujen vaikeusaste saattaa siis olla yhteydessä henkiseen valmiuteen ryhtyä yhdyntään. Hyvä valmistautuminen voi lievittää kipuja.

Osalla tytöistä oli ollut mielestään hyvin realistinen kuva ensimmäisestä yhdynnästä ja siksi se olikin vastannut heidän odotuksiaan. Odotusten toteutumiseen oli vaikuttanut sopivan ajankohdan ja paikan valinta. Onnistuneet puitteet olivat syntyneet omassa tai poikaystävän kotona silloin, kun kumppaneilla ei ollut pelkoa yllätetyksi tulemisesta.

“Musta tuntui varmaan periaatteessa ihan hyvältä. Ei se tietysti ollut niin nautinnollinen silleen, että ehkä vähän sattui, mutta kuitenkin silleen, että oli kuitenkin sellaista läheisyyttä ja semmosta niinku, että oli positiivista. Ja kyllä mä tiedän, että

kumppanikin oli ihan tyytyväinen ja silleen, että varmaan ihan samoja asioita... Ja ehkä toisaalta kuitenkin jollain tavalla jännittävää, vaikka en mä sitä sillä tavalla jännittänytään, mut en mä tiedä, ehkä poika jännitti enemmän... En mä nyt ollut kuvitellutkaan, että se olisi ollut niin hirveen kummallista aluksi, kun ei tunne toisiaan ja tapoja niin kauheasti... Että ei se ollut mikään pettymys, oikeastaan se oli aika sellainen realistinen, et ihan kyl positiivinen kuva jäi. Mutta ei se tietenkään mitään semmosta kauheen mahtavaa ollut (naurahtaa).“

“Mä en vielääkään käytä siitä sanaa seksi. Mun mielestä se oli enemmän niinku... miten sen nyt sanois, siis sillee semmost hellyyttä, läheisyyttä, rakkautta, välittämistä. Siis sillee, et se oli tietyl taval semmonen... suhteelle semmonen sinetti, mikä se nyt oli.“

Satunnaisen kumppanin kanssa kokemissaan ensimmäisissä yhdynnöissä tytöillä oli ollut usein kielteisiä tunnelmia. Neitsyydestä eroon hankkiutumassa olleet tytöt olivat kuvitelleet, että ensimmäinen yhdyntä tapahtuisi romanttisessa tilanteessa rakastetun kumppanin kanssa. Tilanne oli ollut päinvastainen. Kolme tyttöä neljästä kuvaili ensimmäisen yhdyntänsä hyvin epämiellyttävänä ja kivuliaana. Yksi tyttö oli saanut ensimmäiseltä yhdyntäkumppaniltaan jopa klamydiatartunnan.

“Se oli kyl siis tosi... herrajumala että sattui... kyllä ei oo ikinä sattunut niin.“

Vain yksi satunnaisen kumppanin kanssa yhdynnässä olleista tytöistä muisti koke-neensa ekalla kerralla nautintoa. Vastoin odotuksiaan hän tunsi yhdynnän jälkeen kumppaninsa kanssa yhteenkuuluvuutta ja odotti suhteen jatkumista. Hän koki jär-kytyksenä pojan ilmoituksen, että kyse oli ollut pelkästään yhden illan seksisuhteesta ja että pojalla ei ollut mielenkiintoa tavata enää jatkossa. Tämä oli saattanut johtua siitä, että tyttö oli ollut pojan mielestä liian helposti saatavilla.

“Ei ku mul oli hirveän realistinen kuva sillai, että et OK se sattuu ja mitään muuta ei tapahdu ja niin se olikin et se, ei siinä ollut mitään mielihyvää paitsi ennen sitä niinku, mut tota... mut sitte muuta, niin mä olin niinku aika katkera sit siitä että, et se oli niin tyly jälkeenpäin se poika.“

Lähes kaikki tytöt muistivat kumppaninsa launneen ensimmäisessä yhdynnässä. Yksi tyttö kertoi, että poika ei ollut pystynyt laukeamaan ja oli pelästynyt sitä.

Koetut paineet ja kokemuksen vaikutus yhdyntöjen jatkamiseen

Pojat

Vajaa puolet pojista oli kokenut ennen ensimmäistä yhdyntäänsä paineita päästä eroon poikuudestaan. Paineita oli aiheuttanut varsinkin se, kun kavereilla alkoi jo olla yhdyntäkokemuksia (murrosiässä) ja sitten vähän vanhempana, kun itsestä oli tuntunut, että nyt olisi viimeinkin aika päästä poikuudesta (18-vuotiaana tai vanhempana).

Pojat kuvasivat yhdynnän jälkeisiä tunnelmia kuin painon putoamisena harteilta.

“Ehkä vähän miehekäs olo tai semmonen rentoutunut olo. Että oli taas ylittänyt yhen rajan sitten taas. Et ei ollu ainakaan paljon painolastia harteilla kun lähti. Mut en mä seksistä hirveesti ajatellu sen jälkeen mitään ihmeellisempää.”

“Ei kavereiden... kavereiden puolelta mitään varsinaisia paineita että, onhan se tietenkin semmonen aika lailla hätä kädessä alkaa olla näin ja näin vanha ja... tottakai sitä piti poikuudesta päästä eroon sitten hinnalla millä hyvänsä.”

“Jotenki ottaa niinku kaikkien jutut sillee, et ne kaikki ihan faktaa ja sit on ihan sillee niinku, et mitä nyt, et toi on ollu jo seittämän mimmin kans ja mä en oo ollu viel yhenkää, et mähä oon niinku nyt ihan jäljessä. Vaik oikeest niinku kaikist tyypeistä nii varmaa niinku puolet jengist ei oo viel ollu kenenkää kans viel jossain ysiluokalla... mut silti niinku vaa koko ajan kaikki luulee, et kaikki on ollu sadan tyypin kans, kaikki koko ajan hehkuttaa.”

Seurustelusuhteessa olleet pojat totesivat, että päätöksentekoon yhdyntään ryhtymisestä oli vaikuttanut oma ja tyttöystävän valmius. Ulkopuolisia paineita ei oltu koettu ratkaisevina.

Yksi poika ajatteli jälkikäteen, että yhdynnät olivat olleet kapinaa kodin moraali-asenteita vastaan. Tämä poika oli varakkaasta keskiluokan perheestä ja vanhemmat olivat aina yhdistäneet seksin aikuisuuteen ja avioliittoon. Pojalla oli ollut muutenkin vaikea kapinavaihe murrosiässä ja hän oli kyseenalaistanut muitakin perheestään saamiaan arvokäsityksiä.

Ensimmäisen yhdynnän jälkeen suurin osa pojista jatkoi suhteellisen pian yhdyntöjä. Myös tutun tai satunnaisen kumppanin kanssa ensimmäisellä kerralla olleet pojat yrittivät yleensä päästä kokeilemaan yhdyntää uudestaan mahdollisimman nopeasti. Seurustelusuhteissa olleilla pojilla niistä tuli suhteen tärkeä osa. Yhdyntöjä jatkettaessa nautinto lisääntyi myös niillä pojilla, joilla ensimmäinen yhdyntä ei ollut vastannut odotuksia.

Vain yksi poika (oli yhdynnässä 13-vuotiaana vanhemman tytön kanssa) koki ensimmäisen yhdyntänsä niin paljon odotustensa vastaisena, että ei halunnut kokea uutta yhdyntää useisiin vuosiin.

Tytöt

Ensimmäisen yhdynnän jälkeen suurin osa seurustelleista tytöistä jatkoi suhdettaan ja seksistä tuli sen tärkeä osa. Suhde jatkui joskus jopa 3-5 vuotta ja seksi oli ollut sen aikana hyvin kokeilevaa (kokeiltiin erilaisia asentoja ja tilanteita). Joistakin tytöistä erilaiset kokeilut olivat tuntuneet liian vaativalta. He eivät olleet niihin vielä valmiita. Tytöt olivat saattaneet kuitenkin suostua niihin kumppaninsa takia.

“... Mä oon miettiny sitä, et mä olin tosi onnellinen niinku et, et mul ei tullut hirveän karvasta pettymystä, et mä seurustelin sen saman ihmisen kanssa varmaan yli kaks vuotta, et tota... niinku et ei käynyt sillee vaan, et joku käytti hyväkseen ja hävis seuraavana aamuna ja sillee tota... et ei se nyt sillee mikää fyysisesti ainakaan mikää ihana kokemus ollu, mut et niin... niin ei mulla mitään negatiivista kuvaakaan siitä.”

“Mä olin hirveän ylpeä ittestäni, että tota, et mä olen kokenu jotain sellaista ja et me ollaan se niinku yhdessä tehty.”

“Et sen jälkeen oli niinku joku raja rikottu et, et sitten niinku mun mielestä aina me nähtiin viikonloppuisin ja suurin piirtein vietettiin aika sängyn pohjalla.”

Yhdessä tapauksessa poika ei ollut pystynyt laukeamaan ensimmäisen yhdynnän aikana ja suhde oli päättynyt tästä syystä viikko ensimmäisen yhdynnän jälkeen. Poika oli väittänyt laukeamattomuutensa johtuneen tytön väljyydestä ja oli kertonut luulostaan muillekin. Tämä oli aiheuttanut työssä pelkoa omasta erilaisuudestaan. Hän ei ollut uskaltanut olla tästä syystä yhdynnässä kokonaiseen vuoteen.

“Mut sit se jätti mut viikon päästä, kun se tai siis silleen, että se varmaan jotenkin pelästyi siitä, kun se ei ite saanu orgasmia, tai siis näin mä oon sen ainakin itselleni tulkinu, niin tota se jätti mut ja sanoi kaikille muille, et mulla on väljä pillu. Sit sen takia mä en uskaltanu vuoteen harrastaa kenenkään kanssa seksiä, kun mä luulin, että mulla on väljä pillu.”

Kun tytön seurustelu ensimmäisen sukupuolikumppanin kanssa oli päättynyt tai jos ensikokemus oli hankittu satunnaisen kumppanin kanssa, kynnys hakeutua (uusiin) seksisuhteisiin (myös satunnaisiin) aleni. Tytöt uskoivat ja toivoivat, että seksistä olisi mahdollista saada jatkossa nautintoa vaikka ensimmäinen yhdyntä olisikin herättänyt kielteisiä tunteita. Uusia kokemuksia kertyikin usein lisää pian ensimmäisen yhdynnän jälkeen.

“Sitä omalla tapaa sitte halus kokee enemmän... sit sen jälkeen se kynnys siihen, et sä harrastat seksiä vaikka tällaisen yhden illan suhteen... niin on laskenu ihan niinku, et herkemmin sä lähdet seksisuhteeseen kuin aikaisemmin... Jollain tapaa mä koin sen vaan, et mul ei ole enää mitään menetettävä siis sillee, et miks mä en nauttis.”

“Mul oli niinku semmonen nyt lähetään tutkimusmatkalle... oikeestaan vähän niinku tutustuis johonkin koneeseen.”

Tytöt arvioivat jälkikäteen, että kavereiden kokemukset ja ystäväyspiirissä olevat asenteet eivät olleet paljoa vaikuttaneet seurustelusuhteissa. Kavereilla oli ollut suurempi vaikutus yhden illan suhteissa tapahtuneisiin yhdyntöihin. Tytöt saattoivat joskus tuntea olevansa jo viimeisiä, joilta kokemus vielä puuttui. Joku tyttö oli ryhtynyt yhdyntöihin, koska hän oli halunnut olla ensimmäinen ja kokenein kaveripiirissään.

“Mä luulen et se ei ollut niinku kaveripiirin asia, vaan se oli niinku tän mun poikaystävän... Mä kuitenkin niinku olin aivan hulluna häneen ja jotenkin niinku tein kaikeneni hänen takia, että mä luulen, että se kyl oli semmonen niinku, et se oli

hänelle niin tärkeä juttu, mut kyl se oli mullekin sitten tota... et hän hirveästi opetti ja ohjas mua ja niinku... et hän oli mun mielestä hirveän seksuaalinen. Kun mä jälkeinpäin ajattelen... hän on ollu kuustoista, niin hän on niinku jotenkin mun mielestä ollut maailmanmies, et niinku on tienny hirveästi ja niinku jotenkin opetti ja oli semmone... ehkä siinä mielessä niinku vaativa, että joutui useinkin semmoisiin tilanteisiin, et EMMÄ, mut sit niinku sitten kuitenkin hän oli niinku halukas näyttämään ja kokeilemaan.“

“Kyl se varmaan saattoi vaikuttaa, tai no en tiiä, no ehkä se ois vaikuttanu sit enemmän, jos ei ittel ois mitää seksikokemuksii, se ois ehkä vähän tavallaa tuntunu ittest tyhmälle, jos kaikel muil on... emmä usko et se siihen tärkeyteen tos vaihees vaikutti.“

“Kun mä olin vähän niinku eka, joka aina teki kaikkee, niin sit se oli mun mielestä jotenkin tosi hienoo.“

6 Seksuaalielämän vaiheet ensimmäisen yhdynnän jälkeen

Haastatellut olivat haastatteluhetkellä siis 20-24-vuotiaita. Ensimmäisen yhdynnän iän vaihtelusta johtuen heillä oli ollut ensimmäisen yhdynnän jälkeistä seksuaalielämää yhdestä vuodesta noin kymmeneen vuoteen. Vaikka haastatellut olivatkin suunnilleen saman ikäisiä ja näin nuoria, vaihteli heidän seksuaalinen kokeneisuuksensa siten hyvinkin paljon. Osa nuorista oli vasta kohtaamassa niitä asioita, jotka olivat monille toisille tuttuja jo vuosien takaa.

Tämän luvun tiedot kuvaavat nuorten miesten ja naisten seksuaalista kehittymistä murrosiän ja ensimmäisten yhdyntäkokemusten jälkeen. Kehityserot ilmenevät muun muassa erilaisina taipumuksina solmia uusia suhteita. Painopiste on viimeisimmän vuoden kokemuksissa. Tarkoituksena on kuvata kuinka suhteet syntyvät ja missä määrin niissä otetaan seksuaalisia riskejä.

Aiemmista käytännöstä poiketen tässä luvussa puhutaan poikien ja tyttöjen sijasta miehistä ja naisista. Näin siksi, että suurin osa seuraavassa kuvattavista kokemuksista on tapahtunut jo vähintään 18 vuotta täyttäneille miehille ja naisille.

Sukupuolikumppanit

Miehet

Haastatelluista pojista lähes joka toisella oli ollut haastatteluhetkeen mennessä vähintään 10 sukupuolikumppania. Kumppaneiden lukumäärä vaihteli yhdestä noin sataan. Tämä vastaa melko hyvin Suomalainen seksi-tutkimuksen (Kontula ja Haavio-Mannila 1993) tuloksia 18-74-vuotiaista miehistä (46 prosentilla vähintään 10 kumppania). Kumppaneiden keskiarvo oli kuitenkin suurempi (18 ja 14). Haastatelluille parikymppisille nuorille miehille oli siten kertynyt jo enemmän kumppaneita kuin kaikenikäisille miehille keskimäärin. Ikätovereista vain noin viidesosalla on ollut kokemusta vähintään 50 kumppanista. Haastatellut miehet edustivat siis kumppaneiden lukumäärällä arvioituna huomattavan kokeneita miehiä. Heillä oli ikäisiinsä verrattuna noin kaksinkertainen määrä kumppaneita. Tähän on kuitenkin tosin huomautettava, että viidesosalla haastatelluista miehistä oli ollut toistaiseksi vain yksi kumppani. Tutkimus edusti siten sangen vaihtelevasti kokemusta hankkineita nuoria miehiä.

Yhdyntäkumppaneiden lukumäärä	Haastateltavia
1	3
2–5	2
6–10	3
11–15	1
20–30	3
30–40	1
Noin 100	1

Varsinkin yhden illan suhteissa miehet olivat päätyneet aina vaginaaliyhdyntään. Vain joka neljännellä miehellä oli ollut kumppaneita, joiden kanssa he olivat harrastaneet käsin hyväilyjä tai suuseksiä ilman yhdyntää. Näillä miehillä oli ollut yleensä paljon satunnaisia kumppaneita. Tavanomainen yhdyntä oli jäänyt kokematta siksi, että olosuhteet eivät olleet sitä jostakin syystä sallineet (yllättämisen vaara tytön vanhempien taholta, tytöllä kuukautiset, bileissä ei löytynyt rauhallista tilaa). Joskus esteenä oli ollut myös tytön haluttomuus yhdyntään satunnaisen kumppanin kanssa. Yhdynnän sijasta tyttö oli saattanut suostua käsin hyväilyyn ja joskus suuseksiinkin. Yhdessä tapauksessa yhdyntä ei ollut onnistunut miehen erektio-ongelmien takia.

“Osa jäi sitten ihan yksinkertaisesti sen takia, että satuttiin olemaan sen tytön vanhemmilla ja ei sitte yksinkertaisesti voinu, koska tuommoinen niin sanottu yllättämisen vaara oli kohtuuttoman suuri, ja kaikesta olis voinu päätellä, et siitä olis saattanut tulla isompikin halloo, niin se sitten jäi sen takia muutaman kerran ihan puhtaasti sen takia, että välttämättä ei olis halunnut tutustua isän nyrkkiin, koska riski oli suhteettoman suuri (naurahdus).”

Kolmella miehellä oli ollut vain yksi kumppani. He olivat seurustelleet pitkään naisen kanssa, jonka kanssa heillä oli ollut ensimmäinen yhdyntä. Yksi oli yhä naimisissa ensimmäisen kumppaninsa kanssa.

Kolmella miehellä oli ollut useita kumppaneita, mutta kuitenkin vähemmän kuin kymmenen. Näillä miehillä oli ollut yksi tai useampi pitkä seurustelusuhte ja sen lisäksi muutamia yhden illan kumppaneita tai yhdyntöjä tuttujen naisten kanssa, joiden kanssa he eivät seurustelleet.

Noin joka toisella miehellä oli ollut siis vähintään kymmenen sukupuolikumppania. Näillä miehillä oli ollut yleensä yksi tai kaksi pidempää ja joskus jo vuosiakin kestänyttä seurustelusuhdetta. Muutamat olivat olleet kihloissakin. Sen lisäksi näillä miehillä oli ollut yleensä muutama lyhyempi joitakin kuukausia kestänyt suhde ja lisäksi lukuisia satunnaisia kumppaneita. Osa näistä miehistä oli vakiintunut tutki-
muksen tekohetkellä, osa oli avoliitossa ja kaksi oli naimisissa.

Vähintään kymmenen naisen kanssa yhdynnässä olleista nuorista miehistä vain kaksi ei ollut vielä solminut yhtään pidempään kestänyttä suhdetta. Heidän suhteensa olivat

kestäneet korkeintaan muutaman kuukauden. Suurin osa kumppaneista oli ollut siten satunnaisia kumppaneita.

Kenelläkään miehellä ei ollut varsinaisia homoseksuaalisia kokemuksia. Yksi mies oli kokenut suuseksiä samanikäisen miehen kanssa. Tämä ei ollut seksikumppanin vuoksi, että mies oli pakotettu siihen pullonpyörityksestä saamansa tehtävän vuoksi. Yksi miehistä kertoi olevansa kuitenkin seksuaalisesti kiinnostunut myös muista miehistä (biseksuaali), vaikka hänellä ei ollutkaan vielä sukupuolikokemuksia poikien tai miesten kanssa.

Naiset

Haastatteluun osallistuneista naisista kahdella kolmasosalla oli ollut vähintään kymmenen sukupuolikumppania. Naisilla oli ollut siis keskimäärin useampia kumppaneita kuin haastatelluilla miehillä. Lisäksi haastatelluilla naisilla oli ollut heidän nuoresta iästään huolimatta jo huomattavasti enemmän kumppaneita kuin aikuisilla naisilla keskimäärin. Suomalainen seksi-tutkimuksen (Kontula ja Haavio-Mannila 1993) mukaan 18-74 vuotiaista naisista vain 18 prosentilla oli ollut vähintään 10 kumppania. Haastatellut nuoret naiset olivat olleet siis noin kolme kertaa aktiivisempia solmimaan sukupuolisuhteita kuin naiset keskimäärin. Ero näkyi myös siinä, että yhteen kumppaniin pitäytyneitä naisia oli haastatelluista vain yksi (6 %), kun taas kaikista aikuisista naisista vastaava osuus oli 29 %. Koko väestöön verrattuna poikkeavaa oli myös se, että naisilla oli kumppaneita enemmän kuin miehillä. Kumppaneiden lukumäärästä johtuen näillä naisilla on ollut muihin naisiin verrattuna myös huomattavasti enemmän tilanteita, joissa seksuaaliset riskit ovat olleet mahdollisia.

Yhdyntäkumppaneiden lukumäärä	Haastateltavia
1	1
2–5	3
6–10	2
11–15	2
16–19	3
20–25	1
n. 35	1
yli 50	3

Yhdellä naisella oli ollut siis vain yksi kumppani. Hän seurusteli haastatteluhetkellä yhä tämän miehen kanssa ja suunnitteli naimisiin menoa hänen kanssaan.

Vajaalla kolmasosalla nuorista naisista oli ollut useampia kumppaneita, mutta vähemmän kuin kymmenen. Näillä naisilla oli ollut yleensä useampia pitkäaikaisia seurustelukumppaneita. Sen lisäksi heillä oli ollut muutama seurusteluyritys (seurustelu kestänyt korkeintaan puoli vuotta) tai yhdyntöjä satunnaisten kumppaneiden kanssa.

Noin kolmasosalla nuorista naisista oli ollut pääsääntöisesti vain satunnaisia kumppaneita, mutta jossakin vaiheessa heillä oli ollut yksi tai kaksi pidempää seurustelusuhdetta.

Kahdella nuorella naisella oli ollut runsaasti satunnaisia kumppaneita. Heidän seurustelusuhteensa olivat jääneet lyhytaikaisiksi ja joskus heillä oli ollut satunnaisia/rinnakkaisia kumppaneita jo seurustelunsa aikana. Satunnaisten kumppaneiden lisäksi useammalla tytöllä oli ollut joitakin tuttuja miehiä, joiden kanssa he tapasivat silloin tällöin ja harrastivat myös seksiä. Näiden suhteiden luottamuksellisuutta kuvasi se, että naiset eivät kokeneet tarpeelliseksi käyttää niissä kondomia. He kertoivat sopineensa, että vieraiden kanssa ollessaan molemmat käyttävät kondomia. Joskus nämä naiset olivat yhdynnöissä myös työtovereiden kanssa.

Kahdella kolmasosalla naisista oli ollut vain mieskumppaneita, eikä heillä ollut kiinnostustakaan naissuhteisiin. Joku heistä oli kokeillut suutelemista naisen kanssa ja todennut, että se ei häntä miellyttänyt. Kaksi nuorta naista myönsi tunteneensa joskus kiinnostusta naiseen, mutta kokemuksia heillä ei asiasta ollut. Toinen heistä arveli, että voisi kokeilla jotakin jonkun naisen kanssa sopivan tilaisuuden tullessa.

“No kyllä nyt näyt... pääsääntöisesti miehist, et emmä oo... niinku sinänsä naisista kiinnostunu, mutta... kyl mä oon ajatellu, et jos nyt on joku, et ei se mitenkää poissuljettu vaihtoehto, mut ei nyt oo kyl... ollu semmost tilannetta että oisin...”

Kolmella nuorella naisella oli ollut naispuolisia sukupuolikumppaneita. Yksi heistä koki olevansa biseksuaali, muut kaksi eivät määritelleet seksuaalista suuntautumistaan.

“No mul on ollu yks semmonen pidempiaikainen suhde, se oli pari kuukautta yhen naisen kanssa. Mut sitten mul on myös sellaisii... seksuaalisia kokemuksia, että jotain suutelujuttuja ja tällaisii näin niinku naisten kanssa, mutta se että niiden kans ois menty semmoseen seksiin ja orgasmin saakka, nii sit mul on ollu sen yhden, tämän yhden, jonka kans mä oon seurustellu, ni sen kanssa on ollu... sellaisia seksuaalisia kokemuksia.”

Seksuaalikokemusten kehitys ensimmäisen yhdynnän jälkeen

Miehet

Viidesosa (kolme) haastatelluista pojista oli jatkanut suhdettaan ensimmäisen ja ainoan yhdyntäkumppaninsa kanssa. Yksi oli kumppaninsa kanssa haastatteluhetkellä yhä avoliitossa ja toinen oli mennyt hänen kanssaan naimisiin. Kummallakaan ei ollut siis muita kumppaneita ensimmäisen yhdyntänsä jälkeen. Ensimmäisen yhdynnän jälkeen suorituspaineeet olivat vähentyneet ja seksistä oli tullut osa parisuhdetta.

“Ku molemmat asui silloin kotona, niin se oli semmosta, et siin saattoi mennä niinku kuukausikin aikaa ennen ku taas seuraavan kerran pääsi. Koska se oli alussa niin... harvakseltaan tapahtui, nii siinä kuitenkin oli vähä semmosta... Oli taas niinku kerääntyny semmost niinku jännitystä ja muuta. Mut täytyy sanoo, et heti sen jälkeen, ku on ollu mahdollisuus harjoittaa seksii niin usein kun vaan on halunnu, nii se on muuttunu paljon helpommaks ja rennommaks sillä lailla.”

Reilu neljäsosa miehistä oli seurustellut ensimmäisen yhdyntäkumppaninsa kanssa pitkään ensimmäisen yhdynnän jälkeen. Suhteen päätyminen jälkeen he olivat hankkineet kokemuksia yhden illan kumppaneiden kanssa ja ajoittain heillä oli ollut lyhempiä, muutaman kuukauden suhteita. Ensimmäinen suhde oli alentanut näiden miesten mielestä kynnystä sukupuoliyhdyntään ja he kertoivat käyttäneensä hyväkseen periaatteessa kaikki mahdollisuudet harrastaa seksiä. Nämä miehet olivat itse aktiivisesti etsineet kumppaneita. Yksi näistä miehistä oli “villin kauden” jälkeen löytänyt elämänkumppanin ja mennyt naimisiin. Tämän ryhmän miesten sukupuolikumppaneiden kokonaismäärä vaihteli välillä 20-100.

“No sen jälkeen on sitte oltu sinkkuna, ja sitte on vähä enemmän ollukkii, että sanotaa, et se rajottuu siihen justiisa, että tuli semmonen fiilis, et nyt on nuoruus menny suunnillee, että nyt on mentävä ja muuta. Ja on ollu hirveesti niinku tyttöjä sen jälkee, jotka on halunnu, mut ei oo sit löytyny semmosta, joka niinku ois et haluis, ja on ollu hirveesti eri ikäsiikin että.”

“No ensimmäisen jälkee tietenki sitte kynnys mennä sänkyyn jonkun kans pieneni huomattavasti, luonnollistaki mun mielestä. Sitte niitä tuli, oikeestaa se kaveripiiri oli vähä semmonen, että niit oli vähän joka jätkällä niitä sen aikasia sänkykavereita niiku heti toisensa jälkee, vähän voi sanoo, että niiku ku sukkia vaihtas... siinä... oikeestaa sinne kahdeksan-yhdeksätoist ikävuotee saakka nii niitä kyl tuli ja meni aika aika vauhdilla niit seksuaalisii kokemuksii... hyvin suuren osan kans täst kaveripiiristä nii... elämäntyli oli samalaista... Pyörittii paljon samois paikoissa samaa aikaa ja kaikil oli vähän samanlainen meininki... ei se ei kuulunu kuvaan se sitoutuminen, että se oli... se oli lähinnä kirosana siihen aikaan.”

Lähes joka toisella miehellä ensimmäinen yhdyntä oli tapahtunut tutun tytön tai satunnaisen kumppanin kanssa. Sen jälkeenkin he olivat yleensä hankkineet lisää kokemuksia satunnaisten kumppaneiden tai ennestään tuttujen naisten kanssa. Osa heistä oli ryhtynyt seurustelemaan löydettyään sopivan kumppanin. Kumppaneiden lukumäärä vaihteli välillä 7-20.

Yhdelle miehille ensimmäinen yhdyntä satunnaisen kumppanin kanssa oli ollut niin kielteinen kokemus, että hän jatkoi sukupuolikokemuksiaan vasta seitsemän vuoden tauon jälkeen naisen kanssa, jonka kanssa hän seurusteli. Tämän suhteen aikana pariskunnalla oli ollut yksi parinvaihtokokeilu. Miehellä oli ollut siis yhteensä kolme kumppania.

Naiset

Haastatellut naiset oli mahdollista luokitella neljään ryhmään heidän seksuaali-historiansa mukaisesti. Ensimmäiseen ryhmään kuului yksi tyttö, jolla oli ollut haastatteluhetken mennessä vain yksi yhdyntäkumppani. Hänen suhteensa jatkui edelleen tämän miehen kanssa. Seksi ei ollut naiselle kovin tärkeää. Hän harrasti sitä kumppaninsa kanssa silloin, kun hänellä oli mahdollisuus olla rauhassa. Nainen ja hänen poikaystävänsä asuivat erillään omissa lapsuudencodeissaan. He olivat yhdynnässä silloin, kun jommankumman vanhemmat olivat pidempiä aikoja (viikonloput, lomat) poissa kodistaan.

Noin kolmasosa tytöistä oli seurustellut pitkään ensimmäisen yhdyntäkumppaninsa kanssa. Sen jälkeen heillä oli saattanut olla vielä muutama pidempi (vähintään vuoden kestänyt) seurustelusuhde. Pidempien suhteiden välillä ja viimeisten vuosien aikana tytöillä oli ollut lukuisia seurusteluyrityksiä tai lyhempiä suhteita, joissa seksiä oli harrastettu saman kumppanin kanssa useamman kerran (kahdesta viikosta kuuteen kuukauteen). Tähän ryhmään kuuluneet naiset olivat harrastaneet sukupuolista kanssakäymistä periaatteessa vain vakituisiksi luokiteltavien kumppanien kanssa. Heillä ei ollut kokemusta yhden illan suhteista. Heidän yhdyntäkumppaneidensa lukumäärä oli 4-11.

Joka toisella haastatellulla naisella (ryhmä kolme) oli ollut yksi tai useampi vakituinen seurustelusuhde, mutta sen lisäksi heillä oli ollut sukupuolikokemuksia tuttujen ja satunnaisten kumppaneiden kanssa. Osa heistä oli jatkanut jonkin aikaa seurustelua ensimmäisen kumppaninsa kanssa. Osa naisista oli aloittanut yhdynnät satunnaisen kumppanin kanssa ja oli sitoutunut vasta myöhemmin.

Jotkut tytöt tuntuivat määrätietoisesti hakevan uusia kokemuksia, myös satunnaisten kumppanien kanssa. Osa tytöistä halusi tutustua omaan seksuaalisuuteensa ennen pitkäaikaista sitoutumista ja kokea riittävän paljon sukupuolisuhteita erilaisten miesten kanssa. He olivat valmiit sitoutumaan saavutettuaan tunteen, että eivät olleet jääneet jostakin paitsi. He uskoivat, että omista kokemuksista koitua miesten tuntemus voisi auttaa valitsemaan pitkäaikaiseksi kumppaniksi miehen, jonka kanssa olisi hyvä seksuaalinen sopivuus. Jotkut muotoilivat asian toteamalla, että heillä oli ollut "villi kausi" ennen kumppanin löytämistä. Tämän ryhmän naisten kumppaneiden lukumäärä oli 2-50. Suurimmalla osalla naisista oli vähintään 15 kumppania.

Neljänteen ryhmään kuului kaksi tyttöä. Heillä oli ollut pääsääntöisesti vain satunnaisia kumppaneita. Lyhytaikaisen vakiintumisenkin aikana toisella tytöllä oli ollut muita miessuhteita. Näiden naisten kumppaneiden lukumäärä oli 50-60.

Ensimmäinen yhdyntä viimeisimmän uuden kumppanin kanssa

Miehet

Kolmasosalla miehistä ensimmäinen yhdyntä viimeisimmän uuden seksuaalikumppanin kanssa oli tapahtunut jo 2-4 vuotta sitten. Toisella kolmasosalla siitä oli kulunut muutamasta viikosta muutamaaan kuukauteen. Tämä ajankohta ei käynyt ilmi kaikista haastatteluista.

Lähes joka toisen pojan viimeisin yhdyntäkumppani oli ollut tyttö, jonka kanssa he olivat aloittaneet sitä ennen seurustelun. Kolmasosalla kumppani oli ollut tuttu nainen tai työtoveri. Vain viidesosalla viimeisin kumppani oli ollut vasta edellisenä iltana tavattu nainen.

Seurusteluville miehille yhdyntöjen aloittaminen uusimman kumppanin kanssa oli ollut suhteen luonnollinen kehitysvaihe. Sitä ennen he olivat jo harrastaneet hyväilyjä ja pettingiä kumppaninsa kanssa. Kolmelle miehelle ensimmäinen yhdyntä viimeisimmän kumppanin kanssa oli ollut myös heidän ensimmäinen yhdyntäkokemuksensa. Nämä tapaukset on kuvattu jo aiemmin. Tuttu tai ennestään tuntematon naiskumppani oli tavattu illalla bileissä tai ravintolassa ja lähdetty sitten yhdessä jatkoille. Yhdessä tapauksessa tyttö oli liftannut pojan auton kyytiin. Nuoret olivat keskustelleet pitkään ja aamuyöstä he olivat päätyneet miehen asunnolle.

“Me oltiin 19 ku me ruvettii seurustelee. Me oltii seurusteltu pari viikkoo... joo et se oli ihan siinä. Sitte me oltii Heidin vanhempien tykönä... siel ei ollu ketää kotona, me oltii yläkerrassa ja jotenkin vaan se suutelu sängyssä johti siihen että vaatteet lähti pois ja... siinä sitte se jatkui. Se oli itse asiassa, tuntui huomattavan hyvältä heti. Muistan ajatelleeni niinku, et totanoi nii, et tän kans tääki on täydellistä (naurahdus)... mut se niinku, se oli... ei siinä nyt oikeestaa sen... heti kokeiltii kaikenlaisia asentoja.”

“Mä olin jossain tuos diskossa ja sit se loppui se disko, ja sit me pyydettiin yhdet kimmat meille, tai tuonne kämpälle, ja no sit me siin viellä kuunneltiin musiikkia ja nautittiin vähän oluttakin ja ei siin mitään vissiiin vielä. Sit olik se sit aamulla vasta niin, ei no oli siin jotain semmosta pientä, tai mä olin siinä sen tytön kans niinku lähekkäin ja tuommosta pientä... Ja aamulla sitten mä sanoin faialle, et voinks mä lainata tota sun huonetta vähän, et täs tarviis (naurahdus). Se sanoi et no, et menee vaan sinne. Sit mun yks kaveri nukkui ja se oli vesisänky... no se sit pomppi siin vieressä... se oli ainakin heränny.”

Joka toisen miehen mielestä viimeisimmän uuden kumppanin kanssa tapahtuneen ensimmäisen yhdynnän aloitteen tekijöinä olivat olleet molemmat ja neljäsosa oli kokenut naisen aloitteen tekijäksi. Naiset olivat tehneet aloitteen pyytämällä miestä luokseen yöksi tai menemällä itse miehen luokse. Viideosa miehistä oli kokenut itsensä aloitteen tekijäksi.

Noin puolet miehistä oli keskustellut viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa sukupuolitautilien ja raskaaksi tulon riskeistä ennen ensimmäistä yhdyntää. Miehet tiesivät sen ansiosta käyttikö nainen e-pillereitä. Tautien ehkäisemiseksi he olivat käyttäneet kondomia. Poikkeuksena oli mies, joka oli keskustellut kumppanin kanssa asiasta, mutta ei voinut kuitenkaan käyttää kondomia erektio-ongelmiensa takia. Hän turvautui keskeytettyyn yhdyntään raskauden ehkäistäkseen.

Vaikka miehet eivät olisikaan keskustelleet riskeistä kumppaninsa kanssa, suurin osa heistä käytti kuitenkin yhdynnässä kondomia. Sen käyttöä pidettiin itsestäänselvyytenä ja se laitettiin yleensä päälle kumppanilta kysymättä. Kukaan tyttö ei ollut vastustanut kondomin käyttöä. Eräs vakituisen suhteensa aikana työtoverinsa kanssa bileissä yhdynnässä ollut mies ei käyttänyt ehkäisyä. Hän ja hänen kumppaninsa olivat olleet vahvasti humalassa ja he päätyivät rakastelemaan eteisen lattialla ilman ehkäisyä. Tilanne oli ollut miehen mielestä hyvin kaoottinen.

Miehet olivat jälkikäteen montaa mieltä viimeisimmästä uudesta yhdyntäkokemuksestaan. Puolet seurustelleista oli ollut siihen hyvin tyytyväinen. Suhde oli koettu muutenkin tyydyttäväksi ja yhdessä oli jo mietitty miten sen seksielämä sujuisi. Ensimmäisen yhdynnän jälkeen oli koettu, että seksuaalisen yhteensopivuuden ansiosta suhteesta oli tullut täydellinen. Kolmella miehellä ensimmäinen yhdyntä uuden kumppanin kanssa (samalla ainoan) ei sen sijaan ollut onnistunut odotetulla tavalla. Näitä kokemuksia on kuvattu jo edellä ensimmäisen sukupuoliyhdynnän yhteydessä.

Kaksi miestä, jotka olivat yhdynnässä vasta samana iltana tapaamansa kumppanin kanssa, pitivät kokemustaan mahtavana ja seksuaalista yhteensopivuuttaan erittäin hyvänä. He olivat aloittaneet seurustelun uuden kumppaninsa kanssa. Muutkin ennestään tuntemattoman tai tutun naiskumppanin kanssa yhdynnässä olleet miehet olivat kokeneet tapahtuman yleensä positiivisena. Yksi mies kertoi yhdynnän tapahtuneen bileissä, jossa toinen mies nukkui samassa sängyssä. Sekä mies että hänen kumppaninsa olivat kokeneet tämän tilanteen hyvin kiihottavana. Eräs toinen mies oli ollut yhdynnässä naisen kanssa, johon oli rakastunut jo murrosiässä. Nainen oli ollut silloin aloittelemassa seurustelua miehen ystävän kanssa. Mies oli kokenut tapahtuman murrosiän toiveiden toteutumisena.

Kaksi miestä oli kokenut kielteiseksi ensimmäisen yhdyntänsä viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa, joka oli ollut heille ennestään tuttu nainen. Toinen oli miehelle syrjähyppy hänen seurustelusuhteensa aikana. Kumppani oli saanut tiedon uskottomuudesta ja siitä oli koitunut suhteelle kriisi. Mies kuvasi tapahtumaa ”tyyli-
puhtaaksi mokaukseksi”. Toisen miehen kielteinen kokemus oli johtunut puolestaan erektio-ongelmista.

Seurustelusuhteessa olleet miehet olivat jatkaneet suhdettaan ensimmäisen yhdynnän jälkeen. Puolet tutun tai ennestään tuntemattoman naiskumppanin kanssa yhdynnässä

olleista aloitti uusimman kumppaninsa kanssa seurustelun. Kaksi miestä ei halunnut jatkaa yhdynnästä alkanutta suhdetta, vaikka nainen olisikin ollut siihen halukas. Yhdessä tapauksessa naista ei kiinnostanut suhteen jatkaminen. Osalla miehistä uuden kumppanin kanssa jatkui ystävyysuhde tai työtoveruus.

Naiset

Vajaalla puolella haastatelluista naisista oli kulunut jo 2-5 vuotta siitä, kun heillä oli ollut ensimmäinen yhdyntä viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa. Kahdeksasosalla vastaavasta ensimmäisestä yhdynnästä oli kulunut noin puoli vuotta ja neljäsosalla joitakin viikkoja. Kaikista haastatteluista ajankohta ei tullut esille.

Reilulla kolmasosalla naisista viimeisin uusi sukupuolikumppani oli ollut heidän seurustelukumppaninsa ja joka toisella se oli ollut ennestään tuttu mies. Tuttuuden merkitys vaihteli tapauksittain. Joskus nainen oli tavannut kiinnostavan miehen kerran aikaisemmin ravintolassa, mutta ei ollut halunnut solmia ensitapaamisella seksisuhdetta. Toisella tapaamisella naisen olo oli tuntunut turvallisemmalta. Yksi nainen oli ollut yhdynnässä työtoverinsa kanssa. He olivat olleet sitä ennen muutaman kuukauden samassa työpaikassa. Osa naisista oli tavannut kumppaninsa festareilla ja oli viettänyt siellä hänen kanssaan muutaman päivän yhdessä. Kumppanukset olivat päätyneet yhdyntään, kun he tapasivat uudelleen festareiden jälkeen. Loput naiset olivat tunteneet uuden kumppaninsa ennestään yhteisten ystäviensä kautta tai sitten he olivat olleet hänen kanssaan kerran aikaisemmin treffeillä. Kaksi naista oli ollut yhdynnässä samana iltana tapaamansa miehen kanssa. Toinen heistä oli tutustunut mieheen yhteisten ystävien luona ja toinen oli löytänyt kumppaninsa etelänmatkalla yökerhosta.

Suunnilleen joka toinen seurustelemaan ryhtynyt nainen oli jo odottanut yhdyntää tapahtuvaksi. Se oli ollut heistä seurustelun luonnollinen kehitysvaihe. Osa naisista oli ollut etukäteen vähän huolissaan itsensä ja seurustelukumppaninsa seksuaalisesta yhteensopivuudesta. Kun suhde oli tuntunut muuten hyvältä, he pelkäsivät, että sukupuolielämän mahdolliset ongelmat voisivat huonontaa suhteen laatua.

“Se oli oli tota kauan odotettu ja ja, ja toivottu, ja niinku mä sanoin, että joskus ehkä ollu valmiimpi itse aikaisemmin, niin se oli ehkä semmonen tilanne, että mä olin ollu jo pitkään valmis siihen. Me oltiin tapailtu, tapailtu kuukausi, ehkä seurusteltu, vois sanoa että kaksi viikkoa, kolme viikkoa... Me oltiin meidän maalla ensimmäistä tai se oli niin ensimmäistä kerta kahdestaan poissa kaupungista, oltiin meidän maalla, niin siellä se tapahtui. Mun oli se ainakin et se oli niin et se oli... tai sitten mä koen sen vain niin, että että mä olen hirveän huono viestittämään toiselle, että mä olen valmis, joten musta tuntuu et mä viestitin koko ajan, vaikka se ei ole ehkä mennyt perille ollenkaan (naurua), että mulla on semmonen tunne, et se oli kyl mun päätös... Ei siinä tota mun mielestä paljon sanoja vaihdettu, että että tota... oli kyl ihan viestinnän tasolla... ruumillisen viestinnän tasolla, että se tapahtui... et kyl me ollaan siitä paljon jälkeenpäin puhuttu, että mikä siinä on ollu, mutta hän ei ole

myöntäny, että hän olis kokenut sellaista että... et mä olisin häntä, tai että hän ei olisi ollut valmis.“

Reilulla kolmasosalla naisista ensimmäinen yhdyntä uuden kumppanin kanssa oli tapahtunut yhteisen ravintolaillan tai bileiden jatkona. Joskus tilanne oli kehittynyt siitä, kun aikaisemmasta tuttu (festareilta tai muista aikaisemmista tapaamisista) mies oli tullut käymään naisen luo tai nainen oli mennyt miehen kotiin.

“Se oli viel juhannus ku me tavattii toisemme, ja se oli muistaakseni sunnuntaina. Mä tulin ja hänki oli sunnuntaina tullu tänne takas, ja me oltii tuol maalla katos siel festareilla ja tavattii sit, se oli kai muistaakseni tiistai, et eihän me oltu ku ihan muutama päivä ku, mut sit se kysyi mult heti silloin siellä festareilla, et mennäaks teltaa vähä... mä sanoin et no ei todellakaa mennä, et kyl mä sit kieltäydyin suoraan, mä sanoin et en mä haluu enää näitä yhden illan juttuja niinku sillä tavalla. Me mentii kyl sinne teltaa, mut me mentii ihan juttelemaa ja sitte juotii tietysti olutta ja makkara siin syötii. Perinteinen festareiden ruokavalio. Sunnuntaina se oli jo kerenny soittaa mulle illalla, mä en ollu viel tullu sielt, et mä olin tulossa vasta autolla. Tiistaina mä menin sit hänen luokseen sinne missä se asui äitinsä ja isänsä kanssa, ja sit siellä me oltii ekan kerran silloin heti, että ei siihen kyl pitkä aika menny... Me jotain me katottii ihan jotain telkkariohjelmaa, niillä oli semmonen säkkituoli siinä, ja se oli niinku mun takana tälle ja mä istuin sit siinä sen edessä, ja sit se jotain rupes siinä hiplailee, ja sit mä ajattelin et no menköö nyt tällä kerta, ja sit mä vain käännyn ympäri ja sit me oltiin siin sylikkäin molemmat.“

Naisten mielestä useammassa kuin joka toisessa tapauksessa yhdyntäaloite oli ollut yhteinen. Neljäsosa naisista muisti olleensa itse aloitteen tekijänä. Seurustelusuhteissa mies oli odottanut milloin nainen oli valmiina yhdyntään. Yhdelle naiselle viimeisin uusi kumppani oli ollut samalla hänen ensimmäinen kumppaninsa.

Viidesosa naisista kertoi miehen olleen aloitteentekijänä. Kyseessä oli ollut ennestään tunnettu mies, joka oli aloittanut hyväilyt tapaamisen aikana. Yksikään naisista ei ollut kokenut sitä painostuksena. He muistivat, että vaikka mies oli tehnyt aloitteen yhdyntään, he olivat olleet itsekin siihen valmiina.

Kahta (13 %) lukuun ottamatta kaikki naiset olivat käyttäneet ehkäisyä ensimmäisessä yhdynnässään viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa. Kaksi kolmasosaa oli keskustellut kumppaninsa kanssa seksuaalisuuteen liittyvistä riskeistä. Naiset olivat käyttäneet tavallisesti kondomia ja joka toinen oli käyttänyt yhtä aikaa sekä kondomia että e-pillereitä. Yksi nainen oli käyttänyt vain e-pillereitä, koska molemmat olivat käyneet ennen yhdyntää sukupuolitautitesteissä. Toinen nainen oli pitäytynyt e-pillereissä kuultuaan, että kumppanin viimeisestä yhdynnästä oli kulunut yli vuosi ja että mies oli käyttänyt jokaisessa aikaisemmassa yhdynnässään kondomia. Naisen mielestä miehen taholta ei tarvinnut siksi pelätä tartuntariskiä.

Nekin naiset, jotka eivät olleet keskustelleet kumppaninsa kanssa riskeistä ennen yhdyntää, olivat yleensä käyttäneet ehkäisyä. Kaksi heistä käytti kondomia ja oli

pitänyt sen käyttämistä itsestäänselvyytenä. He eivät olisi edes suostuneet olemaan yhdynnässä ilman kondomia. Kaksi naisista oli käyttänyt e-pillereitä, eikä kondomin käyttö ollut tullut heidän mieleensä.

Kaksi naista, jotka eivät olleet puhuneet kumppaninsa kanssa riskeistä, olivat olleet yhdynnässä ilman ehkäisyä. Toisella naisella oli kumppanina tuttu mies, joka seurusteli silloin vakavasti toisen naisen kanssa. Nainen ajatteli, että tästä syystä miehen taholta ei ollut tartunnanriskiä. Toisessa tapauksessa sekä nainen että mies olivat olleet vahvasti humalassa. Yhdyntä oli tapahtunut etelämatkalla paikallisessa puistossa. Tilanne oli ollut hyvin kiihkeä ja ehkäisy ei ollut tullut kummankaan mieleen.

Ensimmäinen yhdyntä viimeisimmän uuden kumppanin kanssa oli lähes kaikkien naisten mielestä erittäin hyvä ja nautittava kokemus. Seurustelevista naisista kaksi kuvaili, että kumppani oli tuntunut epävarmalta ja antanut kokemattoman vaikutelman. Tämä oli herättänyt naisissa helliä tunteita ja seuraavissa yhdynnöissä oli onnistuttu paremmin. Ennestään tuttujen ja tuntemattomien mieskumppaneiden kanssa yhdynnässä olleet naiset kuvailivat myös tapahtumia mieleenpainuvina seksuaalikokemuksina. Naiset olivat olleet hyvin tietoisia omista seksuaalisista tarpeistaan ja ohjanneet kumppaniaan saadakseen tyydytystä. Ainut poikkeus oli nainen, jonka yhdyntäkumppanina oli ollut vakavasti toisen naisen kanssa seurusteleva työtoveri. Yhteisen illan jälkeen suhde tähän mieheen oli muuttunut kireämmäksi ja työpaikalla oli ollut konflikteja. Yhdyntä oli ollut naiselle mitänsanomaton kokemus. Vielä ennen yhdyntää nainen oli ollut miehen kanssa hyvä toveri.

Kahdessa tapauksessa kolmesta naiset kertoivat molempien kumppaneiden saaneen orgasmin. Lopuissa yhdynnöissä mies oli saanut orgasmin, nainen sen sijaan ei. Kaksi ilman yhdyntäorgasmia jäänyttä naista oli saanut orgasmin suuseksin avulla. Kaksi naista ei ollut vielä koskaan saanut yhdynnässä orgasmia. Kolme naista ei ollut yhdynnän olosuhteiden takia pystynyt riittävästi rentoutumaan (mies oli lauennut liian nopeasti, puistonpenkillä vaivasi pelko yllätetyksi tulemisesta, oli jännitystä uuden kumppanin kanssa) lauetaukseen.

Kolme naista neljästä oli jatkanut suhdettaan uuden yhdyntäkumppaninsa kanssa. Kuusi heistä oli haastatteluhetkellä kumppaninsa kanssa avoliitossa ja yksi naimisissa (yhteensä vajaa puolet kaikista haastatelluista). Kolmasosa naisista jatkoi muutoin suhdettaan viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa. Osa heistä kertoi seurustelun alkaneen "yhden illan suhteesta" ja että hyvällä seksuaalisella yhteensopivuudella oli ollut osansa seurustelun aloittamisessa. Yksi näistä suhteista oli päättynyt kolme viikkoa ensimmäisen yhdynnän jälkeen.

Ennestään tuntemattoman miehen kanssa yhdynnässä olleista naisista yksi jatkoi seksisuhdetta kumppaninsa kanssa. He olivat heti alussa sopineet, että suhdetta ei

kehitetä kovin vakavaksi. Eräs nainen oli ollut etelänmatkalla yhdynnässä ruotsalaisen miehen kanssa. He olivat yhä hyviä ystäviä ja vierailivat ajoittain toistensa luona. Pitkän välimatkan takia suhteesta ei ollut kehittynyt sen vakavampaa.

Seksuaalikokemukset viimeisten 12 kuukauden aikana

Miehet

Osa miehistä oli ehtinyt jo sitoutua, he olivat naimisissa tai kihloissa. Osa lisäksi seurusteli. Tästä syystä vähän yli puolella miehistä oli ollut viimeisimmän vuoden aikana vain yksi yhdyntäpuolikumppani. Yhdellä seurustelevalla miehellä oli ollut suhteen lisänä yhden illan suhde työtoverinsa kanssa.

Vapailla miehillä oli ollut viimeisten 12 kuukauden aikana 4-5 kumppania. Kahdella miehellä oli ollut vielä enemmän kumppaneita, eli 10 ja 20-25. Viimeksi mainitulla oli ollut nuorempana pitkiä seurustelusuhteita ja hän oli parhaillaan viettämässä "villää sinkkuelämää" ennen mahdollista uutta sitoutumista. Hänen noin kolmes-takymmenestä sukupuolikumppanistaan suurin osa olikin viimeisen vuoden ajalta.

"No se on mulle tosi tärkeä juttu, kyl mä haluan seksiä paljon, sen takia... jotenki on sellainen fiilis, niinku et nyt ku on nuori, nii niinku ottaa siit irti."

Kahdella miehellä oli ollut vuoden aikana melko paljon seksuaalisia kokemuksia ilman yhdyntää. Toinen heistä arveli harrastaneensa sinä aikana noin 50 naisen kanssa hyväilyjä tai suuseksiä ilman yhdyntää. Tähän oli ollut tavallisesti syynä se, että tyttö ei ollut halunnut mennä pidemmälle tai sitten olosuhteet olivat yhdynnälle epäsoivat (bileissä ei ollut rauhallista tilaa).

Kaikkien miesten sukupuolikumppanit olivat olleet viimeisen vuoden kuluessa naisia. Yhdelle miehelle oli ehdotettu homoseksuaalista kontaktia, mutta hän oli torjunut sen jyrkästi.

Sukupuoliyhdyntöjen määrään oli vaikuttanut suuresti elämäntilanne. Seurustelevista miehistä kaksi kolmesta oli harrastanut seksiä yleensä joka viikko. Jotkut pariskunnat harrastivat sitä päivittäin tai 3-4 kertaa viikossa, toiset taas 1-2 kertaa viikossa. Aktiivisuuteen näytti vaikuttavan suhteen kesto. Uuden suhteen alussa seksiä harrastettiin aktiivisemmin, suhteen jatkuessa yhdyntäkerrat vakiintuivat alemmalle ja ilmeisesti molemmille sopivalle tasolle. Riitojen ilmetessä seksiä harrastettiin vielä harvemmin. Yksi seurusteleva mies kertoi harrastavansa seksiä vain kerran kuukaudessa. Tähän oli syynä tapaamisten harvalukuisuus ja rauhallisen tilan puuttuminen.

Vapaiden miesten oli vaikeata määritellä yhdyntämääriä viikossa tai kuukaudessa.

Välillä heidän seksielämänsä oli hyvin vilkasta, välillä siihen tuli pitkiä taukoja. Seksuaalinen aktiivisuus painottui joskus viikonloppuihin ja siihen vaikutti bileissä ja ravintolassa käymisen aktiivisuus.

Vajaa puolet miehistä ei puhunut erityisempää itsetyydytyksen harrastamisestaan viimeisen vuoden aikana. Sitä oli harrastettu yleensä aktiivisemmin silloin, kun itsellä ei ollut vakituista suhdetta tai parisuhteen sukupuolielämä oli jostain syystä (riita, harvat tapaamiset) vähentynyt. Kaksi miestä kertoi harrastavansa itsetyydytystä päivittäin. Heidän itsetyydytysaktiivisuutensa tuntui riippuvan enemmän heidän yleisestä seksuaalisesta halukkuudestaan kuin sen hetken parisuhdetilanteestaan.

Kaikki haastatellut miehet olivat harrastaneet emätinyhdyntöjä ja suurin osa heistä oli kokeillut erilaisia asentoja. Kaikilla oli kokemusta myös suuseksistä. Osalle miehistä se oli tärkeä osa seksuaalisesta kanssakäymisestä. Miehet halusivat sekä itse tyydyttää naisen suullaan että naisen tyydyttävän heidät. Jotkut miehet eivät enää harrastaneet suuseksiä, koska se oli kumppanille vastenmielistä.

Lähes puolet miehistä oli kokeillut anaaliyhdyntää. Kokemus ei ollut miehiä yleensä miellyttänyt. Yksi haastatelluista miehistä oli halukas kokeilemaan anaaliyhdyntää tulevaisuudessa. Neljäsosa piti sitä likaisena ja epämiellyttävänä eikä aikonut sitä enää jatkaa tai kokeilla.

“Se tuntu jotenkin likaisemmalta, ei se kiinnosta sillä tavalla. En mä usko, et tulis mitään nautintoa siitä.”

Harvat miehet mainitsivat jotakin muunlaisista seksikokeiluista. Yksi miehistä kertoi harrastaneensa kumppaninsa kanssa seksiä hyvin vaihtelevissa paikoissa ja käyttäneensä eroottisia alusvaatteita. Toinen taas oli kokeillut sitomisleikkejä ja SM-seksiä.

“Kyl mä tavallaan vähän kivusta nautin ja oon ehkä vähän masokistinen, mut ei se sit tuntunu siltä, että se mitenkään vei mukaan... ainoo mikä joskus kiihottaa on sitominen, kun sitoo naisen.”

Nuoret miehet keskittyvät yleensä yhdyntän aikana omaan ja kumppaninsa nautintoon. Vain yksi miehistä (joka koki että tunnelma parisuhteessa oli jo latistunut) ajatteli seksin aikana ihan muuta tai käytti seksifantasioita. Myöskin erektio-ongelmista kärsinyt mies pyrki kontrolloimaan käyttäytymistään seksin aikana. Hän tunsi itsensä tavallisesti kokemattomaksi ja pelokkaaksi.

Joka neljäs mies oli kokenut itsensä rakastelun aikana miehekkäämmäksi kuin mitä tavallisesti. Miehinen itsetunto kohosi eniten siitä, kun he onnistuivat “iskemään” kumppanin. Tätä mieltä oli osa aktiivisessa sinkkuvaiheessa elävistä miehistä. Miehekkyyden uhkaksi sen sijaan koettiin seksuaaliongelmien.

“Kyllä mä varmaan ihan koko ajan tunnen itseni miehiseksi, mutta tota noin... kyllä mä niinku seksin aikana tunnen erityisesti... jotenki (naurahdus) niinku siinä naisen haarojen välissä tai päällä, nii kyllä se sit semmonen... jotenki siinä vaan tuntee ittesä mieheksi.”

“No nyt ei voi sanoa että yhdynnän aikana... et onhan se mukava tiettenkin semmonen hyväksymisen tunne, jos lähtee jotain iskemään ja saa sen... saa sen esimerkiksi kotiin vietyä, et siinä voi ollakin jotain sellaista.”

Haastatellut miehet olivat yleensä sitä mieltä, että heidän seksuaalisen halunsa toteutuksen rajat eivät olleet vielä tulleet vastaan. Miehet olivat kokeilunhaluisia ja valmiita osallistumaan kumppaninsa ehdotuksiin. Vain yksi mies lisäsi varauksen, että hän ei suostuisi kuitenkaan kokeilemaan pissa/kakkaleikkejä eikä SM seksiä.

Yksi mies oli kokenut painostuksena senkin, että hänen tyttöystävänsä oli pitänyt yhdyntää itsestäänselvyytenä jokaisen tapaamisen aikana. Poika olisi halunnut panostaa enemmän laatuun kuin määrään. Hänen kieltäytymisensä yhdynnästä oli tuottanut heille ongelmia. Tyttö oli kokenut itsensä ei-haluttavaksi pojan kieltäytyessä.

Naiset

Naisista yksi oli naimisissa ja kuusi asui avoliitossa. Yhtä lukuun ottamatta heillä oli ollut vuoden aikana vain mainittu seksuaalikumppani. Yksi nainen oli costanut miehelleen tämän uskottomuuden ja solminut kertaluonteisen satunnaisen suhteen. Neljäsosalla haastatelluista naisista oli ollut viimeisimmän vuoden aikana 2-3 kumppania. Heille tähän ajanjaksoon oli mahtunut edellisen seurustelusuhteen loppujakso ja uuden suhteen aloittaminen. Näiden välillä oli saattanut olla lyhyempi suhde, josta ei ollut kehittynyt seurustelua.

Noin kolmasosa naisista oli haastatteluhetkellä vapaana ja heillä oli ollut viimeisen vuoden aikana 7-10 seksikumppania. Kumppaneina olivat olleet ennestään tutut tai vasta samana iltana tavatut miehet.

Kaikilla naisilla viimeisen vuoden kumppanit olivat miehiä. Naisten kanssa naisilla ei ollut erityisiä sukupuolikokemuksia. Yksi nainen tosin mainitsi, että hän oli suudellut naisten kanssa.

Noin joka toisella vakituisessa suhteessa olleella naisella oli ollut yhdyntöjä 1-2 kertaa viikossa ja neljäsosalla 3-4 kertaa viikossa. Yhden naisen parisuhteessa oli vaikea aika. He harrastivat sen takia seksiä vain kerran kahdessa viikossa. Vapaiden naistenkin oli vaikeata määrittellä yhdyntöjensä määrää. Välillä he saattoivat harrastaa seksiä muutaman kerran vuorokaudessa, mutta sitä saattoi seurata kuukausien selibaatti.

Itsetyydytystä naiset kertoivat harrastaneensa aktiivisesti vain harvoin. Vakituisessa suhteessa olevat naiset mainitsivat itsetyydyttäneensä muutaman kerran vuodessa

silloin, kun sukupuolielämässä oli jostakin syystä pidempi tauko. Puolet naisista oli itsetyydyttänyt, kun mies oli pidemmällä työmatkalla. Kaksi naista mainitsi harrastavansa itsetyydytystä säännöllisesti (toinen 3-4 kertaa viikossa ja toinen kerran kahdessa viikossa). Osa naisista sanoi harrastaneensa itsetyydytystä silloin tällöin, kun yhdynnöissä oli oltu harvemmin. Yhdellä naisella itsetyydytys oli jäänyt murrosiän kokeiluksi.

Kaikki haastatellut naiset olivat kokeilleet kumppaninsa kanssa emätinyhdyntää ja erilaisia yhdyntäasentoja. Miltei kaikki pitivät suuseksia tärkeänä osana esileikkiä. Joidenkin mielestä se oli jopa välttämätöntä nautinnon saamisen kannalta.

“Tota yleensä niin kun tavallista, mutta sitten tota, periaatteessa suuseksi nyt on aika olennainen osa, tai silleen, että melkein joka kerta jossain määrin ja semmosta.”

Neljä naista viidestä oli kokeillut myös anaaliseksiä. Puolet heistä piti kokemusta epämiellyttävänä ja he eivät olleet ensimmäisen kokeilunsa jälkeen sitä enää jatkaneet. Loput suhtautuivat asiaan myönteisesti ja jatkoivat anaalikokemusten harrastamista. Sitä, tehtiin pääsääntöisesti tutun ja turvallisen kumppanin kanssa ja silloinkin vain harvoin.

“Anaaliseksiä mä oon kerran yrittänyt, mutta (naurahtaa) ei ihan onnistunut, se oli jotenkin koominen tilanne, se jäi sitten siihen yritykseen... Silleen ihan niin kun kokeiluna, että pakkohan siinäkin on sit olla jotakin hauskaa, kun ihmiset sitä harjoittaa. Mutta ei silleen, että se välttämättä muuten kiinnostaisi, mutta ihan silleen, että haluaa tietää. Ja mistä sitä tietää, että jos se onkin hauskaa, niin ehkä siitä sitten silleen... (naurahtaa)”

“... Mä olen yhden kerran kokeillu anaaliseksiä enkä mä tykänny siitä.”

Jotkut naiset kertoivat sitomisleikeistä tai seksiapuvälineiden kokeiluista. Niitä oli koettu tavallisesti sukupuolielämän aloittamisen aikoina, jolloin seksielämä oli (vielä) hyvin kokeilevaa ja tavoitteena oli löytää omat mieltymykset.

Noin kolmasosa naisista kertoi tuntevansa itsensä tavallista naisellisemmaksi rakastellessaan. Enemmistö naisista oli mielestään aina naisellinen. Seksi ei enää lisännyt heidän naisellisuuttaan.

“Joo ja ylipäättään siis niinku sen sen prosessin aikana, ku mä näen jonkun mielenkiintoisen ihmisen ja mä meen sen kanssa ehkä, ja sitte mä näin niinku ajattelen sitä jälkeinpäin ja näen sen ehkä uudelleen, se on niinku... kyl se vaikuttaa siihenkin, ja sit taas jos on pitkä aika, niin et ei oo mitään, niin sit on niinku ihan semmonen, että jotenkin vaan häviää tuonne arjen harmauteen iteki.”

Lähes kaikki naiset keskittyivät seksin aikana nautintoon, eikä muille ajatuksille jäänyt tilaa. Yksi naisista, joka oli haastatteluhetkellä jo puoli vuotta yrittänyt tulla raskaaksi, kertoi seksistä tulleen hänelle rutiinia. Hän pystyi vain harvoin keskittymään nautintoon. Joskus sama nainen fantasoi vieraista miehistä päästäkseen

oikeaan tunnelmaan. Jos se epäonnistui, hän saattoi suunnitella yhdynnän aikana ostoksia tai ruokalistaa.

Naiset olivat kokeneet painostuksena lähinnä sellaiset tilanteet, joissa he olivat ilmaisseet vakitukselle tai satunnaiselle kumppanilleen, että he eivät olleet sillä hetkellä kiinnostuneita yhdynnästä, mutta mies oli kuitenkin jatkanut ehdotuksiaan.

“Jos tosissaan itte on, ettei nyt jaksa, ja sit joku oikein rupee inttämään, nii kyl siin vähä rupee hermo menee, tai jos niinku just yrittää kauheesti ehdotella jotain, vaik on sanonu ettei niinku halua.”

Joskus nainen oli kokenut painostuksena myös seurustelukumppanin ehdotukset tavallisesta poikkeavasta seksuaalikäyttäytymisestä. Yksi nainen oli kokenut tällaiseksi poikaystävänsä jatkuvat ehdotukset harrastaa suuseksiä. Joskus hän oli antanut periksi poikaystävää miellyttääkseen, mutta hän suhtautui edelleen suuseksiin kielteisesti, eikä tehnyt sitä mielellään.

Suurimmalle osalle naisista omien seksuaalisten rajojen ja toiveiden viestittäminen oli onnistunut kumppanille yleensä puhumalla. Osalle naisista seksistä puhuminen oli ollut nuorempana vaikeaa; sittemmin oli opittu ilmaisemaan omia odotuksia ja toiveita.

“... No siis niiden ystävien kanssa, joiden kanssa on ollu niinku useamman vuoteen tuttuja, useamman vuoden ajan saattanu olla, niin niiden kanssa tavallaan niinku tietää miten se ihminen toimii tai sillee, ja ne tietää taas musta... mut sit jonkun ihan uuden ihmisen kanssa, niin mä uskon, et se on aika paljon, että mitä ite tekee niin toinen tajuu... tai että mitä ite on valmis tekemään, niin se on myös sitä mitä ite toivoo.... No kyl mä ainakin puhun ihan avoimesti niinku ja saatan ehdottaa jotain tai saatan kieltäytyä jostain, et ei se niinku oo mulle mikään ongelma... Että se on ainakin ihan varmaa, et jos on vain ihan hiljaa ja makaa paikalla, niin ei kyllä mitään saa irtikään.”

Vain pari naista koki, että he eivät vielääkään pystyneet puhumaan seksistä kumppaninsa kanssa. Joskus he olivat ensin yrittäneet viestittää toiveitaan keholla ja tarvittaessa keskustelemalla tai ohjaamalla kumppania sanomalla mitä he halusivat. Jos sanat eivät tehonneet, naiset saattoivat käyttää myös kovempia keinoja halun rajojen viestittämiseksi.

“No yleensä mun niinku kokemuksessani yleensä pelkkä EI on riittänyt, mut et pari tapausta... Yks tapaus oli semmone, et se EI niinku ei riittänyt, ja mä sanoin uudelleen Ei, ja se ei riittänyt, niin siinä vaiheessa mä nappasin sen pois mun päältä käsivoimia käyttäen ja sanoin vielä kerran EI, sit se ymmärs sen EI'n... Niin kerran mä hermostuin yhteen tyyppiin ja viskoin sen... mä asuin kyl katutasossa.... mä viskoin sen vaatteet ikkunasta ulos, niin sit se ymmärsi, että EI (naurua)... et tota, no jätin mä sille nyt muutaman vaatekappaleen, mut lähinnä tämmöset kengät ja takin ja farkut mä heitin siitä.”

Seksuaalisen mielenkiinnon kohteet

Miehet

Nuorten miesten mukaan naiset olivat heidän mielessään eri tavoin eri vuodenaikoina. Joistakin tuntui, että he ajattelivat kesäisin naisia liikaakin. Noin kolmasosa miehistä oli sitä mieltä, että he eivät kohtelee naisia eri tavalla kuin miehiä. Varsinkin työtovereihin miehet pyrkivät suhtautumaan tasavertaisesti. Sukupuoliero näkyi lähinnä puheenaiheissa: naisten kanssa ei keskusteltu autojen korjaamisesta. Reilu neljäsosa miehistä kertoi olevansa kohteliaampi tai suorastaan ritarillinen naisten seurassa. Naiset herättivät heissä ihailua ja suojelunhalua. Viidesosa miehistä myönsi, että kun he ovat tekemisissä naisten kanssa, ilmassa on usein eroottista väreilyä ja flirttailua.

“No kesä nyt ku on kuuma ja vähäpukeisia ihmisiä, naisia ei sitä voi olla huomaamatta ja ajattelematta jotain niinku seksuaalista... et kyl mul ainakin tuolla kun mä kävelen kaupungilla niin mä oon aika... on koko ajan mielessä... et joskus vähän liiaksikin (naurahdus).”

“Hellyyttä, rakkautta... semmost tunnet, et ku sä näet jotain kaunista, hyvin niinku oikein kaunis nainen, silmä lepää sillä laill niinku ihan vaa puhtaasti sen kauneuden takia... seksuaalista himoo tai himoo on liian voim... semmost niinku kiinnostusta... jonkinlaist suojelunhaluakin.”

Aktiivisessa sinkkuvaiheessa elävät miehet eivät kuvanneet yleensä tarkemmin miten heidän kumppanin valintansa tapahtui. Vaikutti siltä, että miehet menivät ravintolaan tai bileisiin tietoisena siitä, että illan kuluessa saattaa löytyä seksikumppani. Suhde syntyi, kun löytyi nainen, joka osoitti heihin mielenkiintoa. Miehet eivät kokeneet kielteisenä sitä, että naiset tekivät joskus suorasukaisesti aloitteen. He muistelivat, että ensimmäiset tällaiset tilanteet saattoivat tuottaa heille hämminkiä, mutta sittemmin naisten aloitteisiin oli totuttu.

“Ei nyt sillee akt... hirveän aktiivisesti etsi niinku koko aika uusia kumppaneita, että sitä vaan sattumalta... sattumalta sitten löytyy, harvoin lähden ravintolaan niinku oikein niinku varta vasten niinku etsimään niitä... tietenkin sillee toisaalta, et jos niit saattaa löytyä, niin tai jos tulee vastaan semmoisia mielenkiintoisia, niin sit on kyl valmis lähtemään niiden kanssa.”

Miesten mielestä naisen piti olla miellyttävä. Kovin usein miehet eivät osanneet kuvata mikä kumppanissa oli heitä tarkemmin kiinnostanut. He kertoivat fyysisestä vetovoimasta tai siitä, että kemiat sopivat yhteen. Miehet nimesivät usein ulkonäön ratkaisevaksi. Reilu neljäsosa miehistä kuvaili seksuaalisesti kiihottavan naisen hyvinkin seikkaperäisesti. Muut sanoivat vain, että naisen pitäisi olla hyvännäköinen tai mukavan näköinen. Vain yksi miehistä sanoi, että hänelle naisen ulkonäkö ei ole ratkaiseva tekijä.

Miesten kuvaamat ihannenaiset olivat hyvin erilaisia. Joitakin kiinnostivat hyvin laihat ja poikamaiset naiset, toiset halusivat sen sijaan reheviä naisia.

“Hoikka, tumma, blondit ei oo mun mielest seksikkäitä eikä kauniita, vaikka moni toista sanoo, näin se ei ole... hyvänmuotoiset rinnat, ei saa niinku roikkuu, kiinteä takamus, kaunis säännöllinen karvakolmio, hoikat hyvännäköiset jalat, nilkat, pohkeet... pirtee, iloinen ja samalla vähä semmonen kissa. Siinäpä ne nyt oikeestaa (naurahdus), enimmäkseen tohon ulkoisiin seikkoihin.”

“Siis naisista tietysti ja sit tota noin niin muodokkaista naisista yleensä että... et se tota noin, mä oon taas huomannu semmosia kultuurieroja, että tota noin niinku meiän, kun mä oon sielt Pohjois-Pohjanmaalta, niin siellä katellaan niinku reiteviä naisia tavallaan, että jos on niinku takapuolta, ja et ne niinku koetaan kiihottavina ja kyl mä sen oon huomannu itekkii, että yleensä muodokkaista naisista... naiset tuntuu luulevan, että pitää olla niin tiukka peppu sitte, että se jotenki kiihottaa miestä. Ehkä jotaki kiihottaa.”

“No mä tykkään laihoista tytöistä sillä ja pienikokoisista tytöistä, ei tarvi olla hirveän laiha, mut mä en tykkää et on yhtään niinku... yhtään ylipainoinen, vaikka ei niin hirveän tikkumaisen... Sit mä... se on käsittämätön, kaverit nauraa mulle aina sitä ku mä tykkään lyhythiuksisista tytöistä, että mä, mun mielestä siinä on jotain tosi kiihottavaa jollain tavalla tää... niinku tää ihan siis melkein kaljukin, tai siis sillä että siilitukka, niin mun mielestä se on tosi seksikkään näköistä.”

Naisen luonnollisuus ja keskustelutaito koettiin tärkeäksi varsinkin tutustumisvaiheessa. Yksi mies (joka ei pitänyt naisen ulkonäköä ratkaisevana) korosti, että naisen äly ja olemus vaikuttivat siihen kiinnostuiko hän naisesta vaiko ei.

Kolmella miehellä oli ollut vain yksi seksuaalikumppani. He olivat seurustelleet useita kuukausia ennen ensimmäistä yhdyntää kumppaninsa kanssa.

Kaksi kolmasosaa pojista oli tutustunut seksuaalikumppaneihinsa yleensä samana iltana ravintolassa, bileissä, laivaristeilyllä tai festareilla. Molemmanpuolinen halukkuus oli johtanut yhdyntään ja usein myös alkoholilla oli ollut asiaan vaikutusta. Pojat olivat olleet silloin yleensä hakemassa itselleen seksikumppania. He olivat olleet valmiit jatkamaan suhdettaan seurusteluna, jos seksi sujui kumppanin kanssa hyvin ja suhteessa oli muutakin kiinnostavaa. Vain yksi poika oli sitä mieltä, että pojan oli tehtävä aloite seksuaalisessa kanssakäymisessä.

“Sitten molemmat haluaa yhtä aikaa, et kai se ilmassa väreilee sitten, et ei siinä tarvii mitään puhuakaan.”

“Mä luulen et se on ollu niin, et molemmat on halunnu ihan, tai siis sillä, et kui tyttökin antaa ihan selkeästi ymmärtää sen, mutta sehän on tää just kulttuurin juttu, et tyttö ei saa sitä sanoa, et se on jätkä, joka ehdottaa sen.”

Viidennes miehistä erotteli toisistaan seksi- ja seurustelukumppanin hakemisen. Nämä miehet ajattelivat, että suhteen jatkaminen yhden illan suhteen jälkeen olisi

väärällä pohjalla. He hakivat yhden illan suhteista vain seksuaalista nautintoa. Kun he olivat naisesta muutoinkin kuin seksuaalisesti kiinnostuneita, he tutustuivat ensin häneen muutamien viikkojen aikana ja ryhtyivät vasta sen jälkeen yhdyntään.

“Sitä ei oo lähdetty hakemaankaan tavallaan semmosta pitempää. Se lähtis sit väärältä pohjalta kuiteskin.”

Kaikki haastatellut miehet odottivat kumppaniltaan aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta seksielämässä. Muutamat lisäsivät myös, että naisen pitäisi itsekin nauttia seksistä, eikä vain pyrkiä tyydyttämään kumppaniaan. Jotkut miehet pitivät tärkeänä kokeilunhalua. Vaihtelevista asennoista, paikanvaihdosta ja muista kokeiluista (sitominen, roolileikit) kiinnostuneet miehet odottivat, että myös heidän seksikumppaninsa osallistuisivat mielellään sellaisiin pidemmän suhteen aikana. Satunnaisille kumppaneille he asettivat vähemmän seksuaalisia vaatimuksia.

“Et kyllä mä yleensä toi... toivon, et noi, et se on niikö aktiivinen kans, että... et to... niikö ottaa kiinni toisesta ja hyväilee ja... ja niikö ko... koskettaa (naurahdus), että ei ei sillee, että makaa niikö joku tursas siinä (naurahdus).”

“No kyl mä toivon aktiivisuutta myös häneltä, että välillä tuntuu tosi inhottavalta, ku on joku, joka on ihan välillä kattoo ja on tosi eloton, nii ei tuntuu... itestäki vähän siltä, että... no haluukohan se et täs tapahtuu mitää, eiks ois parempi ja sit ku sanoo et lopetetaanko että... jo ei sust tunnu, nii sit hän on, että joo ei kyl tää... on ihan hyvä.”

Naiset

Naiset erottelivat miehiä sen mukaan oliko kyseessä poikakaveri tai muu mies, josta he olivat seksuaalisesti kiinnostuneita. Lähes kaikki naiset kertoivat että heillä oli läheisiä miespuolisia ystäviä, joiden kanssa he käyttäytyivät vapaasti ja luonnollisesti. Jotkut jopa sanoivat luottavansa miespuolisiin kavereihinsa enemmän kuin naispuolisiin.

Jos naiset olivat seksuaalisesti kiinnostuneita jostakin miehestä, he yrittivät antaa hänelle hyvän vaikutelman itsestään ja flirttailivat hänen kanssaan.

“No mä silloin olen ehkä enemmän nainen, kun tota naisten seurassa tai jotenkin varmaan, niinku sellainen naisellisuuden edustaja. Jos mä olen niinku vaikka, et siinä on monta miestä (naurahdus) ja tota, mut siis mul on semmoisiakin kavereita niinku... joiden kanssa mä olen ihan samalla lailla kun... kun niinku naisystävien kanssa... mutta tota yleensä kyl jotenkin korostan ehkä jollain käyttäytymisellä tai pukeutumisella tai tai eleillä tai jollain...”

Yksi naisista ajatteli, että kiltit miehet joutuvat kärsimään siitä, että osa miehistä käyttäytyy naisten kanssa huonosti. Naiset yleistävät nämä kokemukset kaikkiin miehiin, vaikkapa niin, että “kaikki miehet ovat sikoja”. Eräs toinen nainen kuitenkin epäroi voisiko Suomesta löytyä yhtä huomaavaisia herrasmiehiä kuin ulkomailta.

Suurin osa ei naisista ei esittänyt tässä yhteydessä mitään erityistä näkemystään tai kokemustaan miehistä.

Haastateltujen naisten tuntui olevan vaikeata määritellä millaisista miehistä he olivat seksuaalisesti kiinnostuneita. Miesten ulkonäöllä ja käyttäytymisellä tuntui olevan suuri merkitys varsinkin yhden illan suhteissa. Yksi naisista sanoi olevansa kiinnostunut vain pitkistä miehistä. Hän oli itse noin 180 senttinen ja kumppanin löytäminen oli ollut joskus hankalaa hänen pituutensa takia.

“Usein ollu just tavallaa niinku vähän niinku ennestää tuttu, ettei niinku ihan ventovieras, tai sitte ihan ulkonäön perusteella, ja sit jos nyt on vähä aikaa jutellu, nii et vaikuttaa ihan normaalilta... ei siin mitää sen kummempii kriteerit, et ulkonäkö vaikuttaa tietysti tämmöses tilantees... semmonen siisti ja ehkä hyvin pukeutunut ja tämmönen.”

Vain yksi tytöistä oli sitä mieltä, että hyvännäköiset miehet eivät herätä hänen seksuaalista mielenkiintoaan. Hän kuvaili tavallista, haluttavaksi kokemaansa miestä. Naisella ei ollut kokemuksia satunnaisista suhteista (vain yksi kumppani).

“Semmoset kauniit mallipojat, jotka pukeutuu kauniisti... emmä sillee pidä niit seksuaalisina olentoina, koska se on jotenki liian kliinistä, sillee liian niinku... ne on niinku miespuolisia barbinukkeja, et kyl miehen pitää olla kuitenkin miehekäs, et sil saa ollaa vaikka risat alushousut ja saa olla rintakarvoja ja saa olla haisevat sukat... et kyl mä pidän sillee semmosest vanhanaikaisesta ajatusmallista kiinni.”

Suhteet olivat usein alkaneet siitä, kun naiset olivat huomanneet ravintolassa, bileissä tai matkoilla jonkun mielenkiintoa herättäneen miehen. Jompikumpi oli tehnyt aloitteen ja sinä iltana oli tanssittu yhdessä ja keskusteltu. Jatkoon vaikutti se millaisen vaikutelman nainen oli saanut miehestä illan aikana. Harvoin naiset olivat hakeneet määrätietoisesti pelkästään seksikumppania. Niissä tapauksissa asiasta oli ilmoitettu suoraan miehelle illan alussa.

“Mä niinku hirveen suoraan, mä aina sanon et mä haluun seksiä, vaan et yleensä se on niinku ensimmäisten, tai siis kun mä tapaan jonkun ja esittelen itseni, niin se tulee jo siinä perässä, että nussitaanko vai ei. Jos ei niin sit mä lähen täst pöydästä pois.”

Lähes puolet naisista kertoi pitävänsä tärkeänä, että mies olisi miehekkään oloinen ja näköinen. Yksi heistä kuvaili kokevansa eroottisina miehiä, jotka olivat pukeutuneet bootseihin, farkkuihin ja nahkatakkeihin. Häntä eivät kiinnostaneet bisnesmiehet tai tutkijatyyppit. Toinen taas korosti, että miehen pitäisi olla voimakasluonteinen (hän totesi etsivänsä isänsä kaltaista miestyyppiä).

Joka neljäs nainen mainitsi tärkeäksi miehen kyvyn ottaa nainen huomioon. Samalla naiset toivoivat, että miehellä olisi hyvä itsetunto. Epäröivää ja ujoa käyttäytymistä ei pidetty suotavana. Vain yksi naisista sanoi, ettei pidä miehistä, jotka ovat avoimesti seksuaalisia. Tällä hän tarkoitti sitä, että tällaiset miehet tuovat seksuaaliset toiveensa esille jo ensitapaamisella.

Yli puolet naisista oli tutustunut satunnaisiin kumppaneihinsa tavallisesti ravinto-loissa tai bileissä. Pari naista mainitsi myös risteilyt ja etelänmatkat. Seksisuhteeseen oli johtanut yleensä yhdessä vietetty ilta jota oli höystetty alkoholin vaikutuksilla. Osa naisista ilmoitti hakeneensa pelkästään seksiä ja miehen iskemiseen liittyvää jännitystä. Toiset puolestaan sanoivat, että satunnainen suhde soi sinkkuna elävälle naiselle mahdollisuuden kokea hetkellistä läheisyyttä.

Jotkut naiset olivat kokeneet jonakin iltana "synkkaamista" tai suurta seksuaalista vetovoimaa tiettyä miestä kohtaan, vaikka he eivät olisikaan silloin olleet hakemassa seksisuhdetta. Harvat naiset uskoivat, että satunnaisen suhteen kautta löytyisi seurustelukumppani. Tätä mieltä olivat varsinkin Helsingin ulkopuolelta kotoisin olevat opiskelijatyöt, jotka kokivat ravintolat ainoaksi mahdollisuudeksi tutustua miehiin.

"No se on niin helppo, kun kännissä tapaa tuol toisen ihmisen ja ei seurustele ja kaipaa vähän hellyyttä ja ihmistä, kenen kaa voi aamulla nousta ja jutella ja... se on niin helppoa, ja sit kun menee yhdessä, niin ainahan se päättyy siihen."

Joskus nainen oli päätenyt uuden kumppaninsa kanssa sänkyyn lyhyen tutustumisajan jälkeen siitä syystä, että koki seksin hyvin tärkeäksi ja olennaiseksi osaksi vakituista suhdetta. Nainen halusi varmistaa hyvän seksuaalisen yhteensopivuuden kumppanin kanssa ennen kuin suhde kehittyi pidemmälle ja miestä kohtaan syntyi syvällisempiä tunteita.

"Kumminkin seksi on mulle niinku sen verran tärkeä asia, että et ku on olemassa sellaisia ihmisiä, joiden kanssa ei suju kumminkaan yhtään, niin mä en niinku halua sitä, et mä tapaan jonkun ihmisen, johon mä ihastun ja haluaisin olla sen kanss, mut sit se seksi ei sujukaan, et se jotenkin se pitää saada niinku selville ihan heti... Ja mulla ei se oo kumminkaan ollu koskaan sillee, et se seksi paranis sitten ajan myötä, vaan se... joku on hyvä tai sit se ei oo."

Kun suhde oli muotoutunut seurusteluksi, haastatellut naiset saattoivat siirtää ensimmäistä yhdyntäänsä tällaisen kumppaninsa kanssa. He olivat tunteneet kumppaninsa usein viikkoja tai kuukausia ennen yhdyntää. Osa naisista saattoi kuitenkin aloittaa yhdynnät yhden illan suhteen tai muutaman päivän kestäneen tuttavuuden jälkeen.

"Ne ollut tietyllä tavalla vakinaisia kumppaneita, että mä olen kyllä kaikkien kanssa seurustellu, mut ne on ollu hyvin lyhyitä, et ne on ollu kuukautta kahta kuukautta, että tota, et siinä mielessä kyllä vakinaisia."

Suurin osa naisista odotti seksuaalikumppaneiltaan erityisesti sitä, että heitä kunnioitetaan ja heidän toiveensa otetaan huomioon. Jotkut sanoivat, että siinä tilanteessa pitäisi tuntua siltä, että on miehelleen nainen numero ykkönen. Osa naisista toivoi myös, että mies osaisi yhdistää romantiikkaan hellyyden ja intohimon.

“Toivon hyvin huomaavaisuutta tai sillee, että niinku ensinnäki et minuu pidettäis naisena ja hyvin semmosta, että minuu piettäis hellästi. Et niinku sitten tulee ihan hirvee toppi, jos yhtään minkääläist, et minuu sattuu tai minuu pakotetaan tai, et mie haluan niinku hallita sen tilanteen, et heti niinku yhtään jos niinku mikään viittaa siihepäin, et mie joudun tekemää jotain väkisin, nii sit siit ei tuu niinku kertakaikkiaan mitään.”

“Mä en halua semmosta niinku hirveen rajua käyttäytymistä mis niinku jotenki se hukkuu se kaikki siihen pelkästään siihen eläimelliseen kiihkoon. Tietysti jonkunlaista semmosta intohimoo sopii, mut ei sillee, ei saa mennä liiallisuuksiin.”

Jotkut naiset odottivat seksuaalikumppaniltaan kuitenkin rajuakin rakastelua. Sitä toivottiin myös silloin, kun he olivat alkoholin vaikutuksen alaisena.

“Se on jotenkin semmonen niinku psyykkinen juttu hirveän pitkälle, et sen vuoksi mä just sanon, et se romanttinen, ystävällinen seksi ei oo mua varten ollenkaan, et ei sitä, niinku mä en saa siit mitään irti ja tietenkin... Jotenkin sellaisissa niinku ystävällisyyden rajoissa miehen pitää olla kumminkin se hallitseva puoli, ja niinku mulla pitää tulla semmonen tunne, että jotenkin semmonen niinku (huokaus) mitenköhän sitä nyt sanois... sellainen niinku alkukantainen tunne, että niinku mies on se, joka tulee ja ottaa, ja nainen on se, joka vikisee vaan.”

Omaan seksuaalielämään vaikuttaminen

Miehet

Kaksi kolmasosaa nuorista miehistä oli kokenut voineensa aktiivisesti vaikuttaa sukupuolielämäänsä. Nekin miehet, joilla oli ollut vain yksi seksuaalikumppani, ja joiden sukupuolielämä oli alkanut suhteellisen myöhään, kokivat sen omana valintanaan. Seksuaalielämän aloittamiseen oli tosin vaikuttanut mahdollisuus löytää halukkaita kumppaneita, mutta sopivasta kumppanista oli kuitenkin päätetty itse. Jotkut miehet eivät olleet esimerkiksi harrastaneet seksiä naisten kanssa, joiden he tiesivät lähtevän jokaisen miehen matkaan. Pitkässä suhteessa olevat miehet toivat myös esille sen, että he olivat voineet yhdessä kumppaninsa kanssa vaikuttaa seksielämäänsä.

“Nykyään ja, tai niiku oikeestaan silloin, kun rupesin seurustele mun edellisen nii silloin... sitä ennen se oli lähinnä sitä, et jos sattuu käymään tuuri... et enemmänkin niin... Nii, no se oikeestaan... nii no emmä, ei vaa käyny tuuri (naurahuksia), siis totanoi nii ainahan sitä sais niiku... just nää ku sano, et joku ruma on tullu tai sillee, aina niiku, tai tottakai joka kaupungissa on ne omat jotka... niiku aina on valmiita kenen kans vaa... mut en mä sit taas semmosii... semmosten kans, et se on niinku... Ja sit totanoi nii, nii no emmä oo...”

Vain yhdestä haastatellusta miehestä tuntui, että hän ei ollut voinut vaikuttaa seksielämäänsä. Hänellä oli ollut vaikeuksia löytää seksikumppaneita. Hän haaveili pitkästä seurustelusuhteesta, jossa olisi mahdollista kehittää yhdessä seksuaaliasioita. Kaikki seurusteluyritykset olivat tähän mennessä kariutuneet erilaisista syistä muutamassa kuukaudessa.

“En, mä en ole yhtään tyytyväinen siihen. No mulla aika harvaksen on ollut tyttöjä ja sitte... sitte se, et mä haluaisin, et mul olis tyttökaveri, jonka kanssa käy... käyttäis enemmän tai olis enemmän seksiä. Vois oppia seksistä paljon uutta, koska ku on yhden illan vaan jonkun kanssa, niin ei opi mitään. Mul on aina ollu se, et mä haluaisin pysyvän kumppanin.”

Neljä miestä viidestä koki voineensa vaikuttaa aktiivisesti seksuaaliseen kanssa-käymiseensä haastattelua edeltäneenä aikana. Joka toinen oli pyrkinyt siihen, että molemmat kumppanit nauttisivat yhdynnästä. He viestittivät kumppanilleen omia toiveitaan ja kertoivat hänelle mikä heistä oli erittäin nautittavaa. Yksi mies oli onnistunut tässä kommunikoinnissa vasta vähän ennen haastattelua. Hänellä oli ollut aikaisemmin siemensyöksyvaikeuksia. Jälkikäteen tämä mies arveli, että hän oli liiaksi keskittynyt kumppaninsa tyydyttämiseen ja pyrkinyt kontrolloimaan tilannetta. Hänen ongelmansa helpottuivat sen myötä, kun hän onnistui keskittymään omaan nautintoonsa.

Kolme miestä ei ollut mielestään voinut vaikuttaa seksielämäänsä haastattelua edeltävänä aikana. Kaksi heistä kuitenkin arveli, että asia etenisi luonnollisesti omalla painollaan. Yksi miehistä koki, että ei ollut kyennyt solmimaan suhteita haluamansa kaltaisten tyttöjen kanssa. Hän tunsu muutenkin itsensä seksielämässä kömpelöksi.

Naiset

Kolme naista neljästä oli sitä mieltä, että he olivat voineet aktiivisesti vaikuttaa omaan seksuaalielämäänsä. Jälkeenpäin arvioituna jotkut naiset olisivat voineet mielestään jättää jotkut yhden illan suhteet väliin. Niiden tapahtuessa he olivat kuitenkin itse olleet niihin halukkaita.

“Kyl mä oon aina päättäny mitä mä teen ja määränny itse elämästäni.”

Noin neljäsosa naisista myönsi, että heidän olisi pitänyt ottaa enemmän vastuuta omasta seksielämästään. Nuorempana he olivat yrittäneet etupäässä miellyttää kumppaniaan, eivätkä olleet uskaltaneet vaatia juuri mitään itselleen. Tämä oli ollut tyypillistä naisille, jotka olivat seurustelleet muutamaa vuotta vanhemman pojan kanssa tai jotka olivat tunteneet yhden illan suhteidensa olleen ristiriidassa omien odotustensa ja asenteidensa kanssa. Yksi naisista koki, että hän oli ollut passiivisena tapahtumien keskellä, eikä ollut pystynyt vaikuttamaan niihin.

“Mä olen paljon miettinyt, että jos mä ajattelen niinku mun ensimmäisiä suhteita, että siel on ollu hirveästi semmoista jollain tavalla miellyttämistä ja niinku toisen ehdoilla olemista, et se ei ollu niinku mitenkään tasapainossa se suhde, että se on ollut kyl enemmän niinku toisen... tai niinku toiselle annettua nautintoa enemmän kuin itsensä... enemmän kuin vaatimista ittellensä myös siitä.”

7 Ehkäisyn käyttö

Käytetyt menetelmät ja päätös niiden valinnasta

Miehet

Kaikki miehet olivat käyttäneet ainakin joissakin yhdynnöissään kondomia. Miltei kaikkien miesten kumppanit olivat käyttäneet ainakin suhteen jossakin vaiheessa e-pillereitä. Joidenkin miesten kumppaneilla oli ollut myös kierukka. Pidemmissä suhteissa e-pillereiden käytön aloittaminen oli ollut miesten mukaan useimmiten yhteinen päätös. Pillereihin oli siirrytty, kun suhde oli tuntunut turvalliselta ja luotamukselliselta samalla kun oli tarvittu raskauden ehkäisyä.

Murrosiässä e-pillereiden hankkiminen oli ollut miesten mielestä joskus merkki tytön aikuistumisesta ja vertaisryhmällä oli ollut siihen vaikutusta. Jos luokkatoverit olivat aloittaneet pillereiden käytön, tytöt kokivat niiden käytön aloittamisen tärkeäksi myös itselleen.

“Maijalla liitty siihen semmosia, jotain niikö itsenäistymistä että... Että ku ottaa niikö, alkaa ite käyttää pillereitä, kai siinä on jotain naiseks. Mä vaa niikö aavistelen, että siinä saattaa olla semmost, se oli kumminki niikö halus ja sitte toisaalta kaikki, sen paljon, monet sen luokkalaiset käytti sillon ja... et se tuli...”

Kaksi haastateltua poikaa mainitsi käytettynä ehkäisymenetelmänä myös keskeytetyn yhdynnän. Siihen oli turvauduttu silloin, kun kondomia ei ollut saatavissa ja tyttö ei ollut käyttänyt pillereitä. Yhdellä pojalla oli erektiovaikeuksia, joiden takia hän ei mielellään käyttänyt kondomia.

Naiset

Kaikki haastatellut naiset olivat joskus käyttäneet kondomia ja e-pillereitä. Sen lisäksi neljäsosa heistä oli joskus yrittänyt ehkäistä ei-toivottua raskautta keskeytettyllä yhdynnällä tai “varmojen päivien” laskemisella. Keskeytettyä yhdyntää oli käytetty vain ääritapauksissa, silloin kun kondomia ei ollut saatavilla. Vain yksi nainen muisti käyttäneensä keskeytettyä yhdyntää murrosikäisenä seurustelun alkuvaiheessa poikaystävän kanssa noin puolen vuoden ajan ehkäisytarkoituksessa. Sen jälkeen tyttö oli siirtynyt e-pillereihin.

Noin kaksi kolmasosaa naisista oli aloittanut e-pillereiden käytön pian ensimmäisen yhdyntänsä jälkeen. Osa oli tiennyt koulun sukupuolikasvatuksen tai nuortenlehtien ansiosta mistä ehkäisyneuvoja saattoi hakea. Kun tyttö oli seurustellut itseään van-

hemman pojan kanssa, myös poika oli saattanut ohjata tyttöä hakemaan e-pillereitä, jota he pääsisivät eroon kondomin käytöstä. Jotkut tytöt eivät uskaltaneet aloittaa e-pillereiden käyttöä pelätessään niiden sivuvaikutuksia. Tämä pelko oli poistunut yleensä asiallisen tiedon saamisen jälkeen tai kun tytöt olivat päässeet seuraamaan kavereidensa kokemuksia.

“Se oli varmaan joku puoli vuotta sen ekan yhdynnän jälkeen, tai ainakin kuukausia myöhemmin, kun mä jotenkin ajattelin että... tai mulla oli tullu sellainen kuva, että niistä tulisi hirveästi sivuvaikutuksia, että lihoisi ja tulisi finnejä ja olisi joitain mielialan muutoksia, muuta ei. Tai siis mä olin sen takia niin kun vähän... aattelin, että en mä niitä nyt tarvi. Muistaakseni joku kaveri oli sillai käyttänyt ja oli hyviä kokemuksia, ettei siitä tule mitään nykyjään.”

Noin kolmasosa tytöistä oli aloittanut e-pillereiden käyttämisen myöhemmin. He eivät olleet käyttäneet niitä kuitenkaan useita vuosia. Osa lopetti pillereiden käyttämisen aina silloin, kun heillä ei ollut vakituista suhdetta. Tästä saattoi seurata riskitilanteita, kun uuden poikaystävän aikana ei oltu vielä ehditty hakea pillereitä, ja kondomia ei ollut saatavilla tai sitä ei jostakin syystä haluttu käyttää.

“Hyvin paljon on lipsunnu siinä, että tota mä olen hirveän usein jättänyt tai jätän aina e-pillerit, kun suhde on loppunu. Et mä en ole niitä halunnut turhaan syödä, ja sit niitä ei ole ikinä ollut silloin, kun niitä on pitänyt olla, ja mä en ole ikinä oppinut kondomin käyttöä.”

Osa tytöistä käytti e-pillereitä, vaikka he eivät olleet sillä hetkellä vakituksessa suhteessa ja sukupuoliyhdynnät tapahtuivat harvoin. Yhtenä syynä oli akne-ihottuma, johon lääkäri oli suositellut hoidoksi e-pillereitä. Toisena syynä mainittiin halu siirtää kuukautisia matkojen ja muiden tapahtumien aikana.

Kondomien hankkiminen ja käyttö

Miehet

Kaikista haastatelluista miehistä vain yksi väitti, että hän ei ollut kertakaan ollut satunnaisessa suhteessa ilman kondomia. Tällä miehellä oli ollut noin 100 sukupuolikumppania. Hän kertoi käyttäneensä kaikkien kanssa kondomia. Suhteen jatkuessa pidempään kondomi oli vaihdettu pillereihin.

“Ei ole vaikka ois kuinka humalas ollu, niin kertaakaa ei oo, ei oo lipsahtanut.”

Miehet pyrkivät yleensä käyttämään kondomia, mutta joskus oli tullut tilanteita, joissa sitä ei oltu käytetty. Yleisin syy oli, että kondomia ei ollut saatavilla, kun sitä oli tarvittu. Sellaisessa tilanteessa tyttö saattoi kyllä kieltäytyäkin yhdynnästä. Suurimmaksi syyksi kondomin puuttumiselle miehet arvioivat humalatilan ja voimakkaan halun, joka poisti riskit väliaikaisesti mielestä. Kondomia ei käytetty myöskään silloin, jos oltiin masentuneita. Tällainen oli ollut esimerkiksi traumaattista

kokemusta (tyttöystävä joutui tekemään abortin ja suhde päättyi sen takia) seurannut vaihe, jolloin eräs poika käytti paljon alkoholia eikä välittänyt mistään. Kondomin käyttämättä jättäminen tuntui hänestä jälkikäteen itsetuhoiselta käytökseltä.

Nuorempana poikien kondomin käyttämättömyys oli voinut liittyä kaveripiirin ta-poihin ja arvoihin. Yhdyntä satunnaisten kumppanin kanssa ilman kondomia tuntui joistakin pojista jännittävältä seikkailulta ja siitä kerskailtiin kavereille.

“Kyl sellaisii tilanteitakin niinku muistuu mieleen, tällaisii karvaita tilanteita, et tota ei ollu kondomia ja sitte jäi seksiä ilman... ja monia viikkoja vitutti.”

“Sanotaan et sen jälkeen, kun mä täytin kahdeksantoista, nii sen jälkeen oon käyttäny niinku kondomia lähes aina... Et tota kyl mä niinku, jos se kumppani ei oo sellainen, et mä tiedän, et se on käyny testeissä, nii silloin mä käytän, jos ei nyt oo ihan poikkeustapaus... sellaine et mä oon esimerkiksi ollu tosi humalassa ja muutenki niinku humalassa ja kiihottunu, nii en oo käyttäny.”

“Sit tuli tää yhen illan juttu, jossa ei ollu mitään ehkäisyä. Ei silloin oikeestaan aatellu mitään, että niin huono fiilis oli monta kuukautta... kai sekin oli vähän sitä itsetuhoa sitten ettei välittänyt.”

“No se liittyi aika paljon siihenkin, mikä oli tapa niinku ja puheet kaveripiireissä ja noin. No, oisko sitä sitten ollu jotenkin kovempi, niin tai härskimpi, kun sitä puhui kavereille että ei, ei mitään kondomia.”

Miehet olivat olleet mielestään useimmiten ehdottamassa kondomin käyttöä. Tytöt eivät heidän mukaansa aina välittäneet kondomin käytöstä tai ehdottivat jopa, että oltaisiin yhdynnässä ilman kondomia. Joskus poika oli suostunut siihen, kun tyttö oli tuttu tai oli vaikuttanut muuten turvalliselta.

“No kyl siis mä oon itse nyt jonkun aikaa usein sanonu, et mä haluan niinku käyttää kondomia ja tolee, että aika usein se on itsest lähtösin, että jos ei itse haluu käyttää, nii ei se yleensä se kumppanikaa, et ihan yks tai montakoha heit ois ollu, muutama yhen sormen tai yhen käden sormissa, ne ketkä haluu että vois käyttää, käytetääks kondomii.”

“Yleensä se on menny sillee, et tota on esimerkiksi ollu silleen, että tyttö ei oo halunnu ja tota se on tuntunu jossain määrin sillee, et mä olen esimerkiksi tuntenu entisestään tai tiedän suurin piirtein, että voin olla kohtalaisen varma, että sieltä ei mitään tule ylimääräisiä ja kysyn, että se tyttö varmuudella sitten syö pillereitä että niitä on... Kyllä jo et sanotaan onhan se huomattavasti miellyttävämpää ilman, että en ole kauheasti hanttiin pistänyt, mutta tota (naurahdus), että kyl mua niinku.”

Harvoin kondomin käyttämättä jättämiselle annettiin perusteluksi sen käyttämisen vaikeus. Jotkut miehet kokivat, että tunnelma häirintyi, kun esileikin aikana oli pakko etsiä kondomia ja laittaa se päälle. Tätä konkreettisempina syinä olivat erektiovaikeudet. Kondomin asettaminen saattoi poistaa erektion.

“Se hankaloittaa koko tilanteen sillai, et latistuu tunnelmaa sun muuta.”

Yksikään mies ei kokenut kondomien hankkimista vaikeaksi. Niitä oli ostettu kaupista tai kioskilta. Joskus miehet olivat nuorempina saaneet kondomeja ilmaisjakelun kautta.

Naiset

Reilu kolmasosa naisista kertoi käyttäneensä aina kondomia satunnaisten kumppaneidensa kanssa tai seurustelun alkuvaiheessa siihen saakka kunnes heille oli kehittynyt luottamus kumppaniaan kohtaan.

“Mie oon päätyyny siihe, että aina käytetään ihan just sen takia, et ei tuu vaa mitään tauteja, ku ikinä ei tiä kuka on ollu mitenkii ja missäkii, ja sitte ihan sen takia, että haluu vielä sen lisävarmistuksen ettei tuu raskaaks.”

Joskus sekä nainen että mies olivat käyneet seurustelun aloittamisen jälkeen sukupuolitautiin testeissä ja he lopettivat kondomin käytön vasta sen jälkeen, kun oli varmistettu, että kummallakaan ei ole tauteja. Joka toisella naisella oli ollut yksittäisiä yhdyntöjä satunnaisen kumppanin kanssa, joissa he eivät olleet käyttäneet kondomia. Osa näistä naisista oli viimeisten vuosien aikana ryhtynyt vaatimaan kumppaniltaan kondomin käyttämistä. Syynä oli monesti aiemmin saatu sukupuolitauditartunta. Kaksi naista käytti kuitenkin kondomeja edelleen vain satunnaisesti, eikä kokenut sukupuolitauteja henkilökohtaiseksi riskikseen.

Naiset olivat käyttäneet kondomeja yleensä jo ensimmäisestä yhdynnästään alkaen. Kondomit oli vaihdettu sitten e-pillereihin suhteen vakiintuessa. Tässä vaiheessa kumppaniin jo luotettiin ja ainoana riskinä pidettiin ei-toivottua raskautta. Nuorempina kondomin käyttämättä jättäminen johtui tyttöjen mukaan siitä, että tyttö ei ollut itse pitänyt sitä tärkeänä tai vanhempi mieskumppani oli selittänyt sen käytön estävän tuntemasta nautintoa. Varsinkin ensimmäisessä yhdynnässä kondomin puuttumiseen oli vaikuttanut tilanteen suunnittelemattomuus. Kondomia ei oltu varauduttu hankkimaan. Vakituisen kumppanin kanssa etukäteen suunnitellussa ensimmäisessä yhdynnässään olleet tytöt olivat puolestaan käyttäneet ensimmäisellä kerralla poikkeuksetta kondomia.

“Se että niinku miellyttää toista enemmän, kun sen kortsun kanssa. Varmaan he on niinku selittäny sitä just, et se ei tunnu niin hyvältä.”

Aikuisena naisten kondomin käyttämättä jättäminen oli johtunut yleensä siitä, että tytöt eivät muistaneet riskejä alkoholin vaikutuksen alaisena tai kokivat ne vähäpätöisiksi. Humalassa he antoivat kumppanilleen helpommin periksi. Selvin päin tai vähäisen alkoholin käytön jälkeen tytöt onnistuivat paremmin vaatimaan kondomin käyttöä silloin kun kumppani ei tuntunut heistä luotettavalta. Pari tyttöä suostui kumppanin kondominkäyttöön kuitenkin vain ääritapauksissa. He eivät kokeneet

sukupuolitauteja henkilökohtaiseksi ongelmakseen tai riskikseen. Kondomi vähensi heidän mielestään aivan oleellisesti nautintoa yhdynnässä. Osasyynä kondomin käytön haluttomuuteen olivat myös joidenkin naisten puutteelliset tiedot sukupuolisuhteisiin liittyvistä riskeistä.

“Mä oon itse asiassa ollu vähän turhankin uhkarohkee kaikissa, et mä silloin, kun mä harrastin niinku ihan älyttömästi niitä yhden illan juttuja sen yhden kesän ajan, niin tota mä käytin ainoastaan yhden kerran kondomia ja sekin oli silloin, kun se poika oli vielä neitsyt. Et enemmän mä oon ajatellu silleen, että ne (sukupuolitaudit) on niitä mitä ne toiset ihmiset saa... semmonen sukupuolitautilistutus niin on ollu jotenkin aina niin tylsää, et se ei oo niinku kauheest kiinnostanu mua. Niin ehkä sen takia, et mä en oo niinku niin kauheesti kuitenkaan niistä tiennyt, niin ei se oo niinku mun mielestä niin hirveesti mua sit niinku koskettanutkaan. “

“No yks ainaki mikä nyt oli tosi typerää tää, et olin humalassa ja sit tää poika niinku ollenkaa suostunu käyttää kondomii, ja sit mä olin, et no ei sitä sit tarvi, että se oli kyl sen humalatilan piikkii, mut sit jälkeenpäin, ku ajatteli, et jos hän ei suostu käyttää kondomii, nii eihän sitte todennäköisesti suostu käyttää kenenkään muunkaa kans, että se ois jo niinku siin vaihees pitäny alkaa hälytyskellot soimaa mutta... mut yleensä se on se, että ei ole (kondomeja) tai ei seekään ettei oo, vaan se, että yleensä on humalassa. “

Naisten haastatteluissa tuli ilmi myös se, että joissakin tapauksissa raja ystävyys- ja seksisuhteiden välillä on hiuksenhieno. Joskus ne ovat jopa päällekkäisiä asioita. Eräs nainen kertoi ystäväpiiristään, johon kuuluvat tapailivat toisiaan silloin tällöin ja harrastivat keskenään myös seksiä. Nainen koki tällaisen ryhmän turvallisemmaksi kuin satunnaiset suhteet. Siihen kuuluvat olivat keskustelleet keskenään riskeistä ja sopineet käyttävänsä (muiden) satunnaisten kumppaneiden kanssa ehdottomasti kondomia. Ryhmän jäsenten välisissä suhteissa kondomia ei siksi pidetty tarpeellisena.

“Kyl mul on aina hirveän huono omatunto ja tietenkin niinku pelkää sen jälkeen jos on ollu jonkun ihmisen kanss, mutta ehkä mulla on muuten menny niinku viimeiset kaksi vuotta... nyt tää kaks vuotta on ollu jotenkin sillä että... et mä on just hirveän paljon ollu niiden ystävä-miesten kanssa, et ne on semmosii ihmisiä johon mä luotan, ja mä tiedän et ne käyttää vieraiden kanssa kummia et, ja ne on alun perin mun kanssa ehdottomasti käyttäny kummia, mut sit ku me ollaan tapailtu aikoinaan enemmän, niin on tullu sellainen luottamus jotenkin, et niist ei osaa pelätä sillä tavalla, vaikka se tietenkin olis ihan aiheellista, mutta. “

Naiset olivat luottaneet satunnaisissa suhteissa kumppaninsa sanaan. Useampi nainen mainitsi kokeneensa riittävän turvalliseksi kumppaninsa vakuutuksen siitä, että hänellä ei ole sukupuolitauteja. Joskus siihen oli riittänyt sekin, että kumppani oli ollut huolissaan kondomin puuttumisesta.

“... Ja se on muuten yks asia mist mä olen huomannu et, et jos kundi sanoo, et onkos sulla kortsu, ja mä sanon et ei oo, ja sit se sanoo et ei helkkari ei mullakaan mitä nyt tehdään, niin siinä vaiheessa mä yleensä (naurua) oon jo valmis antamaan sille ilman kortsua, koska se on selvästi osoittanut jo siinä, että se yleensä huolehtii tästä asiasta. “

“Kyl mä sitte, et jos niinku sanoo, että ettei oo mitään tauteja eikä oo muuta, nii kyl mä sit niinku luotan siihen.”

Yksi nainen kertoi syyksi kondomin käyttämättömyydelleen lateksiallergian. Hänelle oli ilmaantunut oireita ensimmäisestä yhdynnästä alkaen ja lääkäri oli todennut niiden syyn. Tyttö oli siirtynyt käyttämään e-pillereitä. Riskien kannalta tilanne ei ollut hänen mielestään ongelmallinen, koska hän seurusteli ja aikoi mennä kumppaninsa kanssa naimisiin.

Vain harvoissa tapauksissa naiset perustelivat kondomien käyttämättä jättämistä niiden korkealla hinnalla. Sitä pitivät ainakin osa-syynä ne nuoret naiset, jotka olivat olleet pidemmän aikaa työttömänä.

Yleisesti ottaen naiset eivät kokeneet kondomien hankkimista vaikeaksi asiaksi. Suurin osa heistä oli ostanut niitä lähikaupasta tai kioskilta. Lähikauppa oli koettu tosin joskus ongelmalliseksi. Naisesta oli saattanut silloin tuntua, että kauppias tai samassa jonossa olevat ihmiset ajattelivat hänen seksielämänsä. Hyväksi paikaksi jotkut naiset olivat kokeneet Helsingin keskustan erikoiskaupan Kondomerian. Nuorempina naiset olivat olleet enemmän huolissaan muiden ihmisten suhtautumisesta kondomiensa hankintaan. He olivat joskus lähettäneet poikaystävänsä hankkimaan niitä tai tilanneet niitä postimyynnistä. Jotkut tytöt mainitsivat saaneen kondomeja myös Setasta tai ilmaisjakeluna.

“Mä käyn tota niin, jos tiedät se “Kondomeria” ... se kauppa, niin se on mun mielestä on kauhean kiva paikka, ku siellä voi kaikkea muutakin kattoa ja hihitellä niinku et... et tota... sielt saa niinku muutenkin sitä aina niinku jotain tiettyä merkkiä jos haluaa, et ei tarvi ruveta kaupasta etti, musta se on inhottava ostaa jossain ruokakaupassa keski-ikäiseltä naiselta niinku kondomeja, joka katto mua (nauradus), et jahah siinä on tyttö taas menossa jonnekin ulos niinku että... et sen joskus oikein huomaa.”

Ehkäisyn käyttäminen viimeisen vuoden aikana

Miehet

Haastatelluista miehistä puolet oli käyttänyt viimeisen vuoden aikana ehkäisyä jokaisessa yhdynnässään. Kolme miestä oli lopettanut ehkäisyn käytön siksi, että he olivat yhdessä kumppaninsa kanssa päättäneet hankkia lapsen. Kahdella miehellä oli ollut yksi sellainen suhde, jossa he eivät olleet käyttäneet ehkäisyä, vaikka sitä olisi tarvittu. Muissa tilanteissa nämä miehet olivat ehkäisseet. Yksi mies oli unohtanut ehkäisyn käytön useamman kerran, mutta hän oli kuitenkin ehkäissyt useammin kuin unohtanut sen. Yksi miehistä oli käyttänyt kondomia vuoden aikana vain kerran, vaikka hänellä oli ollut neljä kumppania. Tähän olivat miehen mukaan syynä hänen erektiovaikeutensa, jotka pahenivat merkittävästi kondomia käytettäessä.

Miehet olivat käyttäneet vuoden kuluessa ehkäisynä e-pillereitä (kumppani) ja kondomeja. Vajaa puolet miehistä mainitsi, että he olivat käyttäneet kondomia viimeisimmän suhteen alussa. Pariskunnat olivat vaihtaneet pillereihin, kun suhde oli tuntunut luotettavalta. Reilulla neljäsosalla pojista oli haastatteluhetkellä pitkäaikainen seurustelukumppani, joka käytti ehkäisypillereitä.

“No yleensä kondomia tota noin, mut sitten pillereitä sit jos on ollu, tota noin, on tuntu, jos se on tullu jo sitten luotettavaks henkilöks.”

Miehet pyrkivät käyttämään kondomia satunnaisissa suhteissaan. Joskus he olivat luopuneet yhdynnästä sen takia, että kumppani ei ollut suostunut käyttämään kondomia. Yleisintä oli kuitenkin se, että kumpikaan ei välittänyt suojautumisesta ollessaan vahvassa humalantilassa tai sitten oli vain päätetty ryhtyä yhdyntään, vaikka kondomia ei ollutkaan saatavissa. Yksikään mies ei muistanut viimeisen vuoden ajalta tapausta, jossa naisen vaatimus kondomin käytöstä olisi johtanut yhdynnästä luopumiseen. Aiemmin tällaistaikin oli tapahtunut.

“On tullut kerran vastaan... mut silloin ei kyl tapahtunutkaan mitään, et emmä sit tehny mitään sen kanss... Mä en tiedä minkä takia se halus... et halusko se sitten kosta jotain, et sil onki joku tauti... mut sit se oli kyl sillee, et kalsarit pysyi jalassa ja nukuttiin vaan... Voihan se olla, et sil oli kummiallergia tai joku muu, mut emmä nyt rupea tuntemattoman kanssa tuollaist rulettiä pelamaan... Onhan se nyt vaikeeta tietinkin, ku hirveä kulma siinä, et niinku MITÄ EI KUMMIA SAA KÄYTTÄÄ? Sit se on niinku, et voi jumal auttaa (naurahdus), sit saat olla ilman ja sit NO ÄLÄ NYT VIITTI, ET KUITENKIN HIMOTTAA, niin himottaa, mut emmä mikään tyhmä ole... et kyl mä pystyn kuitenkin hillitsee sen verran ettei mee.”

Yksi miehistä oli käyttänyt kondomia ainoana ehkäisymenetelmänään vakituisen seurustelukumppaninsa kanssa. Pariskunnalla oli ollut mahdollisuus harrastaa seksiä vain noin kerran kuukaudessa. Heidän mielestään ei ollut sen takia mielekästä aloittaa e-pillereiden käyttöä.

Naiset

Kolme naista neljästä kertoi käyttäneensä viimeisen vuoden aikana jokaisessa yhdynnässään ehkäisyä. Yksi nainen ei ollut tarvinnut ehkäisyä lainkaan, koska pariskunta oli päättänyt hankkia lapsen. Viidesosa naisista oli käyttänyt ehkäisyä vain noin joka toisessa yhdynnässään.

Vakituisessa suhteessa olleet naiset käyttivät ehkäisynä e-pillereitä (40 % haastatelluista). Osa heistä oli käyttänyt sen lisäksi kondomia joko hygienian takia kuukautisten aikana tai ollessaan anaaliyhdyntäessä. Melkein kaikki olivat käyttäneet seurustelusuhteen alkuaikoina kondomia ja siirtyneet e-pillereihin vasta suhteen vakiintuessa.

Yksi ilman vakituista suhdetta ollut nainen käytti e-pillereitä. Hän ehkäisi lisäksi tautiriskiä kondomilla. Neljä naista, jotka olivat ilman vakituista kumppania, oli käyttänyt vain kondomeja. Kolme heistä oli käyttänyt niitä kuitenkin vain suunnilleen joka toisessa yhdynnässään. He perustelivat tätä sillä, että aina ei ollut kondomia saatavilla tai sitten he olivat olleet liian humalassa vaatiakseen kumppaniltaan sen käyttämistä. Yksi nainen sanoi käyttäneensä satunnaisissa suhteissa kondomia ensisijaisesti raskauden ehkäisemiseksi. Hän oli haastattelun aikoihin aloittamassa muista syistä e-pillereiden ottamisen ja pelkäsi kondomin käyttämisensä vähentyvän entisestään, kun sitä ei enää tarvittu raskaaksituloa ehkäisemään.

“Se on tietysti hirveän hölmöä, mutta se liittyy enemmän mul se kondomin käyttäminen lopulta niin siihen raskauden pelkoon kuin siihen tautien pelkoon, mikä on aika nurinkurista tietysti mutta... (aloittaa e-pillerit) tuon ihon vuoksi että ei... Mä en tarttes niitä eikä ne ei sovi mulle kovinkaan hyvin, et mä en mielelläni niitä syö, mut et sitä mä kyllä oon niinku miettiny itekin tuleeks se vaikuttamaan tuohon, et sehän ei saisi vaikuttaa niin, et ajattelee et: OK ei voi tulla raskaaks, niin ei tarvi käyttää kummia.”

Käsityksiä seksuaalisuuteen liittyvistä riskeistä

Miehet

Neljä viidesosaa haastatelluista miehistä mainitsi haastattelun aikana, että seksiin liittyy riski saada sukupuolitauditartunta. Vain kolme pitkään parisuhteessa ollutta miestä ei puhunut mitään asiasta. Lisäksi vajaa puolet miehistä toi puheissaan esiin riskin kumppanin raskaaksitulosta. Miehet pelkäsivät naisten raskaaksi tulemistä myös seurustelusuhteissa, joissa ei ollut vielä aikomusta lopullisesti sitoutua tai joissa lasten hankinta ei ollut elämäntilanteen takia mahdollista (opiskelijat).

“No on niitä muutamia, et kondomi on hajonnu, ihan ensimmäisestä kerrasta lähtien, ja on niit itse asiassa liian monta tai jotain viis, kuus kappaletta, et on ollut semmonen niinku kuukautiset myöhässä ja tuolleen noin... et yleensä silloin kun on seurustellu.”

Kaksi miestä mainitsi muitakin seksuaalisia riskejä. Toinen heistä piti riskinä henkisiä traumoja, jotka johtuivat kielteisistä sukupuolikokemuksista tai ihmissuhteiden kariutumisesta. Toinen taas oli seurannut sanomalehdistä ruotsalaista tapausta, jossa miehet saivat raikaussyytteen yhdynnästä naisen kanssa, joka oli heidän mielestään selvästi viestittänyt haluavansa sukupuolista kanssakäymistä. Mies pohti huolissaan miten voi tahattomasti joutua vaikeuksiin ja hän oli päättänyt olla varovaisempi kumppaneidensa valinnassa.

“Siihen voi liittyä just nää tunnetut riskit, sukupuolitaudit. Sit voi olla jotain henkisiä riskejä, joku satuttaa itsensä henkisesti ja saa traumaattisen kokemuksen esimerkiksi tai ihmissuhteet voi kärsiä joissain tapauksissa, jos väärin ihmisten kanssa harrastaa seksiä.”

“No nyt on hirveesti tullu näitä tällaisia, ku jotkut ruotsalaiset jätkät oli raiskannu jonku naisen, ja sitte ne pojat väittää, että se on totta, että se niinku näytteli alapäätä ja muuta, nii mun mielestä sellainen jo niinku, et siit tulee hirveen semmonen, et on varuillaan, koska ei niinku ite halua sellaiseen soppaan.”

Miehistä joka toinen arveli, että heillä ei ollut haastattelun aikoihin vaaroja seksuaalisten riskien suhteen. Tämä arvio selittyi yleensä pitkään kestäneestä uskollisesta parisuhteesta. Yksi näistä miehistä esitti kuitenkin sen varauksen, että hän saattaa joutua vaaraan, jos hänen kumppaninsa tekee tulevaisuudessa syrjähyppyä tai jos jokin tartunta leviää yleisessä uimahallissa tai verensiirrossa.

Miehet perustelivat riskiarvioitaan satunnaisilla suhteilla. Yhden illan suhteissa miehet olivat yhdynnässä sellaisten naisten kanssa, jotka harrastivat usein seksiä satunnaisten kumppaneiden kanssa. Näiden naisten kondomin käytöstä miehillä ei ollut varmaa tietoa. Oma kondomin käyttö unohtui joskus humalantilan takia tai sitten kondomia ei ollut saatavissa silloin kun sitä tarvittiin. Yksi mies, jolla oli ollut pitkän suhteensa aikana yksi syrjähyppy ilman kondomia, kuvasi kokemustaan siitä miten kontrolli saattaa mennä himon takia ja suojautuminen unohtuu.

Miehet pitivät parhaana riskien ehkäisynä pysymistä uskollisessa parisuhteessa. Miehet, joilla ei ollut vakituista kumppania, tai joiden sen hetkinen suhde oli kariutumassa, korostivat erityisesti kondomin käytön tärkeyttä. Jotkut kyllä epäilivät, että heille tulee lipsahduksia. Ilman vakituista kumppania olevat miehet ajattelivat myös, että heidän pitäisi yrittää arvioida kumppaneidensa luotettavuutta ja turvallisuutta keskustelemalla ja ulkonäön perusteella. Tässä tuli esille joitakin sangen stereotyyppisiä naiskäsitelyksiä. Vaaralliseksi arvioitiin naiset, joilla on minihame ja korkokengät. Turvallisina pidettiin taas hiljaisen oloisia tyttöjä, jotka eivät avoimesti viestitä seksuaalisuuttaan.

“Tiedysti ehkäisyä käytän ja sit pitäis vähän niinku miettiä noita juttuja tietysti. Aina se vaan ei niin mee, kun aivot valahtaa housuihin.”

“Tietenkin kumppanista voi päätellä aika paljon... ihan niinku siis ihmistyyppistä et minkälainen se on, et jos on nahkaisessa minihameessa korkokuppilassa, niin voi olla, et tota on enemmänkin aihetta suojautua... siis no tällaisen ehkä, joka ei nyt ainakaan niin nähtävästi pyöri sillee tai harrasta sukupuolisuhteita... on nyt tietenkin siinäkin vaaransa, mutta jo sinänsä pienempi.”

Vajaa puolet miehistä oli käynyt joskus sukupuolitautilien tai HIV-testeissä. Heistä kolme oli hakeutunut testeihin satunnaisen suhteen jälkeen tautitartunnan pelosta. Yhden heistä oli pakottanut testeihin oma vakituinen kumppani (syrjähyppyn jälkeen). Muista miehistä yksi oli ollut HIV-testissä armeijaan mennessään, toinen työpaikansa vaatimuksesta ja kolmas verenluovuttajana.

Naiset

Yhtä lukuun ottamatta kaikki naiset mainitsivat haastattelussa, että seksiin liittyy sukupuolitautilien riski. Yksi naimisissa oleva nainen sanoi, että hänellä ei ole min-käänlaista riskiä. Neljä viidestä naisesta toi esiin myös ei-toivotun raskauden riskin. Vakituksessa suhteessa olevat naiset eivät välttämättä pitäneet sitä riskinä. Raskaaksi tuloa ei olisi pidetty katastrofina, vaikka se olisikin tuottanut vaikeuksia opintojen jatkamiselle.

Kolme naista korosti myös seksiin liittyviä henkisiä riskejä silloin kun ollaan seksisuhteessa vaikealuonteisen tai häiriintyneen ihmisen kanssa. Nämä naiset kokivat seksuaalisen kanssakäymisen hyvin voimakkaaksi emotionaaliseksi tilanteeksi, jossa molemmilla on suuri henkisen loukkaantumisen riski.

“Hyvinki paljon (riskejä). Siinä on, on aina kaikki tautiriskit ja siinä on aina raskausriski ja sit siin on hirveen paljon sellaisia emotionaalisia riskejä... Et se on kuitenkin niiku emotionaalisesti nii hirveen voimakas tilanne, et siihen liittyy aina niiku se sellainen... siin on paljon niikun toisen reviirillä ja toisen lähellä, et siin niiku helposti voi loukata toista tai itteensä.”

Vakituksessa suhteessa olleet naiset eivät kokeneet olevansa vaarassa haastattelun aikoihin. Yksi heistä esitti varauksen, että riskit uhkaavat taas, kun nykyinen suhde jostain syystä päättyy. Toinen taas sanoi, että riskit eivät uhkaa sellaisissa tilanteissa, joissa itse pystyy vaikuttamaan asiaan. Hän ei tarkentanut millaisia tilanteita tarkoitti.

Kaikki ilman vakituista suhdetta olleet naiset kokivat kohtaavansa jonkinlaisia seksuaalisia riskejä. Niitä kohtaa erityisesti harrastaessaan seksiä satunnaisten kumppaneiden kanssa.

Reilulla kolmasosalla naisista ei ollut mielestään tarvetta riskien ehkäisemiseen, koska he elivät uskollisessa suhteessa. Osa sanoi, että riskien ehkäisemiseksi oli parasta pysyä vakituksessa suhteessa ja suhteen päättyessä käyttää kondomia uuden kumppanin kanssa. Ilman vakituista suhdetta olevat naiset korostivat kondomin käyttämisen tärkeyttä satunnaisten kumppaneiden kanssa. He suunnittelivat käyvänsä sukupuolitautiltesteissä kumppaninsa kanssa, jos suhde olisi johtamassa vakituiseen seurusteluun. Yksi vapaista naisista oli aloittamassa e-pillereiden käytön ja arveli tämän vähentävän kondomin käyttöään.

Neljä naista viidestä oli käynyt joskus sukupuolitauti- tai HIV-testeissä. Yksi oli antanut HIV-testin verenluovutuksen yhteydessä ja toinen oli pyytänyt rutiinitarkastuksessa kaikki mahdolliset testit. Kaikki muut (noin kaksi kolmasosaa kaikista) olivat hakeutuneet testeihin satunnaisista seksisuhteista koituneiden pelkojensa vuoksi. Heistä kaksi kolmesta oli ollut testattavana ainakin kaksi kertaa. Kaksi naista oli ollut testeissä kolme kertaa.

Kaksi naista oli pyytänyt kumppaninsa menemään testeihin. Näiltä naisilta oli löydetty sitä ennen klamydia ja visvasyyliä. Yksi oli pakottanut seurustelukumppaninsa testeihin tämän uskottomuuden jälkeen. Viidesosa naisista oli käynyt vakituisen kumppaninsa kanssa testeissä seurustelun aluksi, jotta he voisivat turvallisesti luopua kondomin käyttämisestä.

8 Kielteiset kokemukset

Haastatteluissa kartoitettiin myös seksuaaliasioihin liittyneitä kielteisiä kokemuksia. Tutkitut aiheet olivat seksuaalinen painostus ja häirintä, ei-toivotut raskaudet ja sukupuolitaudit. Näitä kaikkia selvitettiin sekä haastatellulla itsellään että hänen kaveripiirissään.

Kokemukset seksuaalisesta painostuksesta

Miehet

Noin 70 % miehistä ei ollut mielestään kokenut lainkaan seksuaalista painostusta. Loppujen miesten kokemat painostustilanteet vaihtelivat suuresti. Yksi mies oli kokenut sellaisena ensimmäisen yhdyntänsä, jolloin muutamaa vuotta vanhempi ja kokenempi tyttö oli houkutellut hänet 13- vuotiaana yhdyntään. Toisessa tapauksessa isän kaverin avovaimo oli tullut aikuisten juhlien aikana humalaisena pojan sänkyyn. Vaikka nainen ei kosketellut poikaa tai tehnyt seksiin liittyviä ehdotuksia, tilanteesta oli jäänyt pojalle kielteinen mielikuva.

“Mä olin varmaan yläasteiässä, niin oli yks totanoin, se ei oikeestaan ollu isän, isän naisystävä, se oli vaan, se oli niikun isän niiku kaverin... niiku vaimo tai mikä, se tuli niiku yhesti, yhesti totanoin niin hu... humaltunees tilas tuli niikö istuskelemaan mun kanssa sänkyyn, että ei se siinä mitään niikö yrittäny koskea tai muuta, mutta oli se sillee aika totanoin niin semmonen jännittyny tilanne... Mä olin aika torjuva si... (naurahdus) siinä... siinä, että mä olin aika tiu... tiukkana siinä.”

Kolmannessa tapauksessa isän kaveri oli ehdottanut pojalle murrosikäisenä homo-seksuaalista suhdetta, jonka haastateltu poika oli jyrkästi torjunut.

Yksi poika oli kokenut seksuaalisena painostuksena tilanteen, jossa hänen ystävänsä oli bileissä ehdottanut yhdyntää humalassa olevan tytön kanssa. Poika oli aiemmin valittanut ystävälleen, että hän ei ollut vielä kokenut ensimmäistä yhdyntää.

“Yks juttu tuli vaan mieleen, se kun sanoin yhelle kaverille, kun oltiin just jossain maalla, siel oli hirvee porukka, et mä en oo ikinä ollu sängyssä, niin sit se sanoi, että tuuppas tänne, tuol on tuo Anu sammuneena, et mee sinne huoneeseen. Mä menin sinne, mut en mä sitten halunnu sillai painaa jossain pimeessä ja lähin ulos, ja et en mä haluukaan nytten... Mut ei se oikein ollu sellanen tilanne, et mä oisin halunnu ryhtyy siihen kumminkaan. Et ei vastannu mun käsitystä siitä, ehkä kun se oli täysin koomassa se nainen siellä.”

Kaveri sanoi myöhemmin ymmärtävänsä, että poika ei halunnut sellaista. Haastattelussa jäi hieman epäselväksi miksi poika muisteli tätä tilannetta painostuksena.

Naiset

Kaikki haastatellut naiset olivat mielestään kokeneet joskus jonkinasteista seksuaalista painostusta. Lievimmissä tapauksissa joku tuttu tai illalla bileissä tavattu mies oli yrittänyt suostutella yhdyntään. Tilanne oli koettu ärsyttäväksi ja miehelle oli annettu tästä suora palaute. Vain yksi nainen sanoi tavallisesti suostuvansa tällaisiin ehdotuksiin, koska hän koki vaikeaksi kieltäytyä.

“Se yritti just halata ja hyväillä ja suudella ja tällaista. Ihan ensin se ei uskonu ja sitte sit se usko aika pian, siis ei se kauan niinku painostanu... mut sit se niinku se painostus jatkui sillee, et se yritti saada mut tuntee siit syyllisyyttä sillee, et se niinku, se meni sänkyynsä peiton alle ja tota esitti kauheen loukkaantunutta ja valitti sieltä hiljaa, että miten julmaa, julma mä olen ja miten julmia naiset on ja tällaista. Et tota mun mielestä se itse asiassa se syyllisyyden niinku kehittäminen on paljon niinku pahempaa tietyllä tavalla ku semmonen fyysinen.”

“Mä menen ehkä hirveän helposti hämilleni, et seksi on semmonen niinku arka aihe mulle tietyllä tavalla... kyl mä olen aina halunnut suostua, jos mulle jotain ehdotettu, et mä en ole halunnu kieltäytyä niinku sen toisen takia ehkä.”

Jotkut naiset olivat kokeneet joskus painostuksena myös kumppanin ehdotukset erilaisiin seksikokeiluihin (suuseksiin, anaaliyhdyntään, pissaleikkeihin). Suhteen kehittyessä näitä asioita oli saatettu kyllä myöhemmin kokeillakin, jos kumppani oli jatkanut niiden vaatimista.

Neljä naista oli joutunut mielestään raiskausyhteyden kohteeksi ja jotkut muutkin olivat kokeneet uhkaavia tilanteita. Ensimmäisessä raiskausyhteydessä oli ollut kyseessä ennestään tuttu poika, jonka kanssa tyttö oli aiemmin harrastanut seksiä. Eräänä iltana tyttö oli sanonut pojalle, että hän ei ollut kiinnostunut seksistä. Humaltunut poika oli yrittänyt painostaa tyttöä seksiin. Tilanne oli rauennut, kun tyttö oli uhannut tehdä rikosilmoituksen.

“Mä olin seitsemäntoista, niin tota mä tapailin yhtä poikaa siis jonkun verran ja se oli sit sellainen tyyppi, et se ei vain niinku halunnut seurustella, mut se kumminkin aina soitteli mulle ja tota sit mä aina... ihan satunnaisesti aina niinku lähettiin sit ravintolasta yhtä matkaa ja harrastettiin seksiä, mut sit tota kerran oli sit sillee, et mä olin sanonu niinku, et mul oli jostain niinku paha mieli tai jotain mä olin sanonu, et mä en haluu yhtään mitään niinku muistatkin sitten ja sit tota, niin se oli hirveän niinku humalapäissä niin sit se... siis se oli tosi lähellä et ei se raikannu mua, et se oli ihan semmonen, koska mä aina aikaisemmin niinku ihan ollu niinku hal... siihen suostuvainen, niin tota se ei niinku silloin oikein käsittänyt sitä, et mä tarkoitan tosiaan et ei... mut sit mä vaan niinku mä muistan, et mä sit... emmä sit nyt ehtiny niin hirveästi hätääntyä, et mä olin vaan hirveän vihainen niinku et miks ei se usko ku mä sanon, ja sit mä sanoin sille vaan jotain et no et, et jos niinku olet tota mieltä, niin sun täytyy vaan raiskata, mut et sen jälkeen mä menen aamulla poliisiasemalle, ja sit se oli yhtäkkiä aivan et se rupes vaan pyytelee anteeks kauheasti ja ihan hätääntynyt tietenkin.”

Kahdessa muussa raiskausyrityksessä uhan oli aiheuttanut tuntematon mies puistossa tai metsikössä. Toinen näistä tytöistä oli päässyt juoksemalla karkuun. Toisella taas oli mukanaan isokokoinen koira ja mies (tummaihoinen) ei päässyt siksi mitään edes yrittämään.

Neljännessä tapauksessa tyttö oli tutustunut ravintolassa mieheen, jonka kanssa oli mennyt kotiinsa. Yhdyntä oli epäonnistunut, mutta yöllä tyttö heräsi siihen, että mies yritti raiskata häntä. Kampailun jälkeen tilanne oli laennut. Heidän välisessään myöhemmässä keskustelussa kävi ilmi, että mies ei kyennyt normaaliin yhdyntään. Hän pystyi siihen vain ottamalla naisen väkisin. Mies oli oppinut tämän tavan ollessaan muukalaislegioonassa.

“Mä niinku tapasin yhden kundin ja sit mä tapasin sen seuraavan kerran, ja se tuli mun luokse ja tota niin, se jäi sitten yöksi ja me yritettiin harrastaa sit seksiä, mut siit ei tullut mitään. Sit me laitettiin nukkumaan ja tota noin, niin yhtäkkii kun mä heräsin siihen, kun se oli mun päälläni ja se paino mun kurkusta ja sit se paino toisella kädellä mun molempia käsiä kiinni ja yritti tulla sisälle ja niinku tällee. Mä rupesin rimpuilemaan, puremaan ja hakkaamaan, potkimaan sitä ja jotenki mä sitten onnistuin... sitte saamaa sen pois päältäni ja tota, niin sit se lopetti sen kuristamisenkin... Sit me hyvin äänekkäästi siitä sitten riideltiin... siit asiasta ruvettiin sitte keskustelemaan ja käymään läpi, ja sitte se paljastuiki ihan sairaaks psykopaatiks, tai ei voi sanoo et psykopaatiks, mut sillä kundilla oli sitte omat taustansa... et se oli niinku rankasti kokenu kaikkia asioita, ku se oli niinku muukalaislegioonasta justiin palannu ja se ei oo mitää muuta tehny, se ei oo pystyny nauttimaan naisen kanssa muuten ku raikaamalla naisen... Mä pelästyin ihan hirveesti sitä ja ajoin pois mun himasta.”

Yksi haastatelluista naisista oli joutunut 15-vuotiaana raiskauksen uhriksi. Raiskaus tapahtui yöllä kotimatalla metsikössä ja tekijä oli ollut hänelle entuudestaan tuntematon. Tyttö ei ollut uskaltanut kertoa asiasta muille kuin parhaalle ystävälleen. Tapahtumasta oli jäänyt hänelle joitakin pelkotiloja.

Häiritsevät seksuaaliset tilanteet

Miehet

Noin puolet haastatelluista miehistä ei ollut omasta mielestään koskaan kokenut seksuaalisesti häiritseviä tilanteita. Häiritseviä olivat olleet humalaisten tai epämiellyttävien naisten lähestymisyritykset ravintoloissa. Miehet kertoivat silloin ilmaisseensa suoraan kielteisen suhtautumisensa naiseen ja kieltäytyneensä jyrkästi ehdotetuista jatkoista. Jos seksuaalista kanssakäymistä ehdottava nainen oli ollut sen sijaan miehen mielestä hyvännäköinen tai muuten kiinnostava, tilannetta ei oltu koettu häiritseväksi. Aina he eivät olleet suostuneet näihinkään ehdotuksiin, mutta niistä oli jäänyt kuitenkin myönteinen muistikuva.

“Kyllä on joskus ruman näkönen tyttö yrittänyt lähennellä, se on kamalaa. Se on niiku (naurahtelua), näin harmittomalla tasolla se niinku on... No mä vaan niiku hehhe ja joo joo ja... osotin selkeesti niiku olevani etäinen.”

“Tapaus ku sattui vielä ihan yleisessä ravintolassa, että se sillee vähä meinas hämmentää, mut ku se niinku suoraan sanoen kampes syliin, et siin istuttiin tanssilattian vieressä sillee, et meit oli semmonen kaveriporukka ja se tanssi siinä, ja sit se niinku tuli vaan lähemmäs, ja sit se niinku käytännössä katsoen hinkkasi itseensä meikäläiseen sitte siinä ja änkes syliin ja muuta tuommoista, että se tietysti vähän hämmensi, kun se tuli sillee yhtäkkiä sieltä keskellä yleistä paikkaa (naurahdus)... No ei siinä mitään, hämmennyksestä toivuttuani sit siinä määrin kikatteli sitä, et kyllähän se istahti syliin vähäksi aikaa, mutta sit sen kaveri tuli ja repi sen pois siit, et se jäi siihen.”

Kolme miestä oli kokenut häiritsevästä myös itsensäpaljastajan näkemisen. Tämä johtui osaksi siitä, että tutkimuksen haastattelurungossa mainittiin häiritsevien tilanteiden vaihtoehtoisiksi lähestymiset, häirikkösoitot, itsensäpaljastajat ja seksuaalisävytteiset vitsit. Miehet eivät muistelleet itsensäpaljastelijan näkemistä mitenkään kielteisenä kokemuksena. Nuorempana he olivat niille nauraneet. Yksi mies muisti kuitenkin raivostuneensa, kun hän oli lenkillä metsikössä ollessaan huomannut erään miehen paljastelevan itseään kahdelle pikkutyölle. Mies oli karkottanut tämän paljastelijan ja hänen oli ollut vaikea hillitä itseään. Hän olisi halunnut kurittaa miestä.

“No itsensäpaljastaja nähtii sillon joskus sillon nuorena, oltii uimastadionilla uimassa ja siel joku kävi, nii me vaa nauretti siille ja... et osoteltii ja ruvettii huutelee siille kaikkee, ja sit se juoksi karkuu meitä, ku me jäätii huutelee.”

Kaksi miestä oli kokenut kielteisiksi tilanteet, joissa he olivat joutuneet homoseksuaalien mielenkiinnon kohteeksi. Toiselle miehelle oli tehty ehdotus, josta hän oli kieläytynyt. Toinen taas kuvasi ahdistavaa kokemustaan budapestilaisessa kylpylässä.

“Ja sit mä menin, mä huomasin jo siinä heti, ku äijä tuijottaa mua suihkussa et silloin... sen mä huomasin, et sillä on ihan mielettömän kokoiset pallit ja hirveän kokoinen... ja ihmettelin sitä, niin mul meni varmaan, ärsytti ku sit katteli mua sit suihkussa, sit mä menin heti saunaan se oli ensimmäinen joku kuuskystasteinen ja sit oli olisko ollut kahdeksankystasteinen ja sit ehkä sata-asteinen sauna siinä ei ollut mitään mihin heitettäis löylyä tai muuta, mä menin tietysti sinne kuumempaan heti eikä siellä ollu kummasti porukkaa... niin siel oli ensin kaks äijää sit sinne tuli tää äijä mikä oli tuijottanu mua suihkussa, ja sit saman tien lähti ne kaksi äijää veke sieltä, mikä oli ollu aikaisemmin, sit mä istuin siin hetken aika, sit mä huomasin, et se äijä ravistelee tuosta jalkaansa, palli hyppi ku... sit mä näin, et sillä alkaa stondis pikku hiljaa olla ja se tsiikaili mua siinä, niin mä olin ihan... mä olin ihan hirveän järkyttynyt. Sit mä lähdin sen saman tien siihen viileämpään suihkuun. Sit tää äijä seurasi mua siel viileämpään suihkuun, ei ku siis viileämpään saunaan, ja sit mä menin siihen kaikkein viileämpään ja sit äijä... äijä sit siinä ilmeisesti tajus. Kattoi mua pettyneesti sit lasin läpi ja sit lähti pois koko saunasta... sit mulla oli hirveän ahdistunu olo. Must tuntui, et mä en uskalla lähteä siit saunasta mihinkään, kaikkialla näkyi tää äijä. Must alkoi tuntua niinku ahdistuneelta, että kaikki on homoja siellä ympärillä... Menin suihkuun ja äkkiä painelin, mä kävin uimassa pari kierrosta siinä altaassa, mut sit must rupes tuntuu, et ne naisetkin on homoja siellä (naurahdus),

niin tuntui ihan mielettömän ahdistavalta ja mä lähdin pois koko uima-altaasta mä en ollu... viihtynyt koko paikassa kun varttitunnin varmaan.“

Yksi mies muisteli kielteisenä kokemuksena vanhempiensa yhdyntöjä samassa sängyssä. Perheessä oli ollut tapana, että lapset tulivat usein omasta huoneestaan yöllä nukkumaan vanhempiensa sänkyyn. Vanhemmat harrastivat sitten yhdyntää ja poika oli kokenut sen hyvin ahdistavana. Murrosikäisenä tämä poika oli saanut tällaisessa tilanteessa raivokohtauksen ja hajottanut vanhempiensa makuuhuoneen ikkunan.

Naiset

Naiset olivat kokeneet kaikkein useimmin häiritseväksi, joissa humalaiset miehet olivat lähestyneet heitä ravintoloissa. Miehet olivat olleet epämiellyttäviä ja heidän tapansa lähestyä oli pidetty loukkaavana.

“Siis niitähän on, siis se on yksi syy miksi mä olen tällä hetkellä lopettanut Helsingin yöelämässä olemisen, koska siis mun mielestä ne on ne maailman röhäisimmät ja inhottavimmat ihmiset ketkä tuolla laukoo kaikennäköistä, elikkä et mua inhottaa se, että miehet... ei kaikki kylläkään, mut varsinkin humalaiset miehet, niin ne luulee, että niillä on oikeus sanoa mitä tahansa naisille, et sitä välillä kuulee ihan kauheita kommentteja et tota... et ja sit kaikki ei usko sitä, et ku sanotaan, että niinku lopettaa. Ja sit mä en ymmärrä miten kaikilla on edes pokkaa. Siis me oltiin risteilyllä niin niin semmonen yks kamala äijä tulee sanomaan mun poikaystävälle, et saanko mä ihailla sun tyttöystävän rintoja siis niinku et... mulla ei olis ikinä miehenä pokkaa mennä kysymään joltain toiselta mieheltä siis niinku, ja sit on semmoisia, jotka lääppii, siis niitähän nyt on aina, et tota, et ne on ikäviä, mut et tota.“

Toisena häiritsevästä asiasta naiset mainitsivat kaupungilla tai metsiköissä tavatut itsensäpaljastajat. Lapsuudessa nämä tilanteet oli koettu pelottavina ja kielteisinä. Aikuistuttuaan naiset ymmärsivät, että kyse oli poikkeavasti käyttäytyvistä ihmisistä ja vastaavat tilanteet oli koettu korkeintaan ärsyttäviksi.

Kaksi naista oli saanut lapsuudessaan ja murrosiässään kotiinsa läähätyssoittoja. He olivat kokeneet ne hyvin pelottaviksi. Tilanteet olivat jääneet pysyvinä heidän muistoihinsa.

“Se mies silloin kyseli, että mitä mulla on päällä ja mimmoisessa asennossa mä oon ja missä mä oon, ja se ties musta silloin paljon. Mä muistan kun se soitti, et se ties, että mä olen yksin kotona, tai et mä oon just tullu, tai et se aina niinku jotenki osas soittaa sillee, et se oli siinä mielessä niinku myös hirveän pelottavaa, et mä aina lähdin sen jälkeen pois kotoa, kun se oli soittanu... Se oli inhottavaa, koska se puhui sellaisista asioista, mut sit myöskin niinku oli vaikea lyötä luuri korvaan, mä en tiedä minkä takia, et kun mä kuulin sen niin kyl mä olin jotenkin... jotenkin jäin kuuntelemaan sitä, että en tiedä mietiks mä, että se on joku tuttu, tai jos se onki joku vaan, joka pilaillee ja kattoo miten mä käyttäydyn... Hän niinku kuvas itseä ja mitä hän just tekee, ja niinku et hän on alasti jossain....“

Onko itse painostanut seksuaalisesti?

Miehet

Joka toinen haastateltu mies ei ollut omasta mielestään koskaan aiheuttanut tilanteita, jossa naiset olisivat voineet kokea hänen taholtaan seksuaalista painostusta. Osa miehistä korosti, että oli pitänyt hyvin tärkeänä sitä, että tajuaa kumppaninsa mielialoja ja toiveita. Myöskin ravintolassa he pyrkivät arvioimaan kannattiko tytölle tehdä ehdotuksia.

“Mul on semmonen periaate, et mä en tee mitään väkisin, jota toinen ei halua. Se on ollu ihan nuoresta asti, että jos toinen sano et ei, niin sit se on ei ja sillä hyvä... et mä meen sit mieluummin vaikka vessaan ja vedän käteen, jos niin paljon tekee mieli, et en voi muuten hillitä itteänsä niin tota... Emmä koskaan tee mitään väkisin, se on oltava sitten jos tehään jotain semmosta, niin se pitää olla molemminpuolinen päätös et sitä tehään.”

Yleisin jonkinlaiseen painostukseen liittynyt tilanne oli ollut miesten mielestä sellaisen naisen lähestyminen, joka ei ollutkaan halukas seksuaaliseen kanssakäymiseen. Noin kolmasosa miehistä oli ravintolassa tai bileissä ymmärtänyt naiselta tulleita viestejä väärin. Eniten väärinkäsityksiä tuntui syntyneen tilanteissa, joissa nainen oli pyytänyt miehen ravintolasta yöksi luokseen ja vasta hänen asunnossaan oli käynyt ilmi, että tarkoituksena ei ollutkaan harrastaa seksiä. Naisen suora kieltäytyminen oli riittänyt yleensä tilanteen laukaisemiseen, mutta kokemukset olivat olleet miehistä turhauttavia. Vain yksi mies muisti tai myönsi, että hän oli joskus yrittänyt ympäripuhua kumppania ja suostutella häntä yhdyntään.

“Joo varmaan oon vitsaillu jotain heittäny, mut et sitku huomannu et ei oo niiku samal aaltopituudel, nii sit ollu et okei... ja saattanu jollekii mennä taputtaa näi sit sen pyllylle, ja sit se on et, hei mitä sä teet, sit ollu sillee et aijaa sori, et jos ei tää oo hyv... ok nii... sori, että ei ollu tarkoitus.”

Kolme miestä kertoi suostutelleensa kumppaniaan yhdyntään vakituudessa seurustelu-suhteessaan. Tähän oli yleensä jouduttu kumppaneiden erilaisen seksuaalisen halukkuuden vuoksi. Painostukseksi oli luokiteltu myös pojan ehdotus ensimmäiseen yhdyntään silloin, kun tyttö ei ollut siihen vielä valmis. Tytön kieltäytymisen jälkeen poika oli kuitenkin odottanut milloin tyttö olisi siihen valmis. Yksi mies oli harrastanut seksuaalista painostusta myös silloin, kun nainen ei ollut enää halukas yhdyntöihin traumaattisen aborttikokemuksensa jälkeen. Suhde oli kaatunut sittemmin erimielisyyksiin. Seksuaalinen painostus oli ollut suhteen päättymisen osasy.

“No oon mä ehdottanu että, sille yhelle, jonka kans mä ekana seurustelin että, että ollaanko sängyssä... Mut se ei halunnut sit vielä, et ei ollu oikee hetki niin sitten, en mä nyt ketään pakottanu oo, mutta ehdottanu tommosta... Mä varmaan siin seuraavassa pitemmässä suhteessa painostanutkin vähän... siin oli kaikkea aborttia ja sen jälkeen ei oikein seksielämä luistanut, niin kai mä siinäkin yritin painostaa

sitä, mut ei sekään onnistunut... Sekin varmaan vaikutti osaksi kyllä siihen, et meidän suhde romuttui sitten.“

Naiset

Naiset eivät olleet mielestään painostaneet miehiä seksiin. Joskus oli ollut tilanteita, joissa nainen oli ehdottanut ravintolassa tapaamalleen miehelle jatkoille menemistä, ja mies oli siitä kieltäytynyt. Naiset eivät olleet yrittäneet inttamällä saada miestä muuttamaan päätöstään, mutta he olivat kuitenkin kokeneet tilanteen hyvin nolona.

“Kylhän voi pyytää, mut jos ei toinen halua, niin eihän nyt voi pakottaa ikinä mitään... se vähän hävettää.“

Painostuksen uhrit kaveripiirissä

Miehet

Kaksi kolmasosaa haastatelluista miehistä ei ollut kuullut ystäväpiirissään seksuaalisen painostuksen uhreista. Nämä miehet eivät myöskään ilmaisseet erityisiä mielipiteitä seksuaalisesta painostuksesta tai raiskauksista.

Sen sijaan kolmasosa miehistä, joka tiesi painostusta kokeneita ystäviä tai tuttuja, ilmaisi asiaan jyrkän kielteisen kannan. He olivat saattaneet seurata läheltä tyttöjen reaktioita raiskauksen jälkeen ja nähdä kuinka vakavasti sellainen trauma voi uhuriin vaikuttaa. Yksi mies syytti valtiota liian lievistä tuomioista seksuaaliseen väkivaltaan syyllistyneille. Osa miehistä sanoi, että jos hän osuisi tapahtumapaikalle, niin hän lähtisi suoraan kostamaan tytön puolesta.

Yhdellä miehellä olikin ollut kokemus, jossa hänen veljensä oli pahoinpidellyt eräissä bileissä heti raiskauksen tapahduttua entisen tyttöystävänsä raiskaajan, ja saanut syytteen pahoinpitelystä. Haastateltavan mielestä veli oli käyttäytynyt oikein ja hän olisi itsekin ollut valmis tekemään samoin. Toinen mies kertoi tuntevansa syvää myötätuntoa uhriksi joutuneita naisia kohtaan, vaikka ei kokonaan pystynytään ymmärtämään heidän kokemustaan.

“No yleensä aikamoisen vihan valtaan saanu just tommoset väkisin makaamiset että... toivois aina vaa, et ite pääsis sinne paikalle just ennen ku joku tulee väkisin maatuks nii... pääsis väliin semmoseen että ne... Yks suurimmista rikoksista ja joutuu syyttämään kyl Suomen valtiota pikkasen, et pitää nii alhaset tuomiot näillä raiskaajilla.“

“Jos mä näen joskus, niin mä leivon ihan suoraan turpaan. Se on semmonen asia, et se saa meikäläisen viisarin räjähtää piikkiin, että toinen on se, et jos joku lyö naista, niin se on meikäläisen nupille yksinkertaisesti liikaa, itsehillintä häviää täysin ja surutta päälle.“

Naiset

Joka toinen haastateltu nainen tiesi kaveri- tai tuttupiirissään jonkun, joka oli joutunut raiskauksen tai vakavan raiskaussyrityksen uhriksi. Tapahtuma oli ollut vaikuttava, jos kyseessä oli ollut läheinen ystävä ja sen seurauksia oli seurattu läheltä. Muiden tuttujen tai harvoin tavattujen ystävien kokemukset eivät tuntuneet niin läheisiltä. Naiset olivat sitä mieltä, että heidän kavereidensa kokemukset olivat hieman lisänneet heidän omaa varovaisuuttaan.

“Tietysti se aina ku jotain tuommoista sattuu lähellä, niin siin tulee se pelko että niinku, et mitä jos tuommainen olis sattunu itselleenkin, et sitä niinku vast tajuu silloin noit ikäviä asioita, ku ne sattuu tarpeeks lähellä.”

Kahdessa tapauksessa väkivaltainen isä oli raiskannut äidin. Näistä tapahtumista naiset olivat kuulleet äidiltään vasta aikuisena vanhempiensa eron jälkeen. Asian kuuleminen oli lisännyt heidän kielteisiä tunteitaan isää kohtaan. Asia ei ollut tuntunut heistä varsinaisesti yllättävältä, koska isän taholta oli ollut odotettavissa kaikenlaista väkivaltaa.

Kahdella naisella oli ollut lähipiirissään seksuaalisen hyväksikäytön uhreja. Ensimmäisessä tapauksessa lapsuuden paras ystävä oli joutunut enonsa hyväksikäyttämäksi. Toisessa tapauksessa nainen oli kuullut sen hetkisen avomiehensä joutuneen lapsuudessaan ensin erään vieraan miehen ja sen jälkeen vielä pidemmäksi ajaksi sukulaismiehensä hyväksikäyttämäksi. Näistä asioista kuuleminen oli ollut molemmille naisille järkytys. He kokivat, että eivät osanneet auttaa asiassa.

“Hänet oli hyvinkin nuorena, en muista tarkkaa ikää, mut että oisko vaikka alle kymmenenvuotiaasta asti joku pakottanu seksuaaliseen kanssakäymiseen, niin kun mies. Ensin niinku oliko hänet otettu autolla kyytiin, ja sitte sen jälkeen oli sit viel joku sukulaismies jatkannu sitä niinku useamman vuoden ajan.”

Ei-toivottu raskaus itsellä, kumppaneilla ja kaveripiirissä

Miehet

Vajaalla kolmasosalla miehistä oli ollut joskus kumppani, jolla oli alkanut ei-toivottu raskaus. Kahdella miehellä murrosiän tyttöystävä oli tullut raskaaksi ja ne raskaudet oli jouduttu keskeyttämään. Ensimmäisessä tapauksessa kondomi oli hajonnut yhdynnän aikana ja pariskunta ei ollut huomannut mennä hakemaan jälkikiehkäisyä. Toisessa tapauksessa nuoret olivat käyttäneet keskeytettyä yhdyntää useita kuukausia raskauden ehkäisemiseksi. “Menetelmä” oli pettänyt. Molemmat miehet olivat tunteneet itsensä liian nuoreksi isäksi ja heidän kumppaninsa olivat olleet asiasta

samaa mieltä. Silti kokemus oli ollut heille järkyttävä. Toisella miehellä oli ollut sen jälkeen syvä masennus ja jopa itsetuhoista käyttäytymistä. Tämä johtui osaksi siitä, että tyttöystävä oli syyllistänyt poikaa ja väittänyt, että hänen olisi pitänyt huolehtia ehkäisystä.

“Niin no, oli se aika rankka kokemus siis kaikin puolin. Et se oli niinku hyvin negatiivinen asia... Kyl me sitä tietysti mietittiin, mutta aika nopeesti tultiin johtopäätökseen, että ei pidetä... Mut oli se niinku tosi rankkaa sen jälkeen. Meni kaikki ihan sekaisin... ainakin mä sain syyt niskoilleni aika pitkälti siitä, että, et me, et minä olen siittänyt sen sikiön. Jotenkin se oli sitä mieltä, et se ois ollu enemmän mun asia... mut kyl mä oon toista mieltä. Pillerit on kumminkin naisen hankittava. Mut toisaalta niinku onhan se tietysti yhtä paljon mun syy, mut ei niinku voi kumpaakaan enempää syyttää. (Masentuneisuutta) oli sen aikaakin myös, mut kyl se paheni vielä sit sen jälkeen. Kesti se jonku vuoden varmaan sitten kokonaisuudessaan.”

Kahdella miehellä haastatteluhetken vakituinen kumppani oli tullut vahingossa raskaaksi. Toisessa tapauksessa syynä oli ollut ehkäisyn satunnaisten käyttö. Ehkäisy oli lipsunut, kun heidän ei tarvinnut pelätä tauteja. Aborttikokemuksen jälkeen naiskumppani hankki heti e-pillerit.

“... Me oltii aluksi totanoi nii, meil oli jo kerran käyny vahinko, et oli niiku kondomi revenny ja siihe jouduttii hakemaa toi katumuspilleri, ja sillo oli jo totanoi nii, mut ku ei se tuu päivässä, siihe täytyy varata lääkäriaika ja tollee, ja sitä ennen meillä kerkis sitte tapahtuu sillee. No itse asias ei sillee eikä heti ruvettukkaa tekemää vaikka se pelästyttiki. Mut sit totanoi nii... sit tuli vappu esimerkiksi millon ei käytetty minkäänlaista ehkäsyä, ku sitä ei tuntenu nii tarpeelliseksi sitä ehkäsyä, ku ei tautei pelänny ollenkaa, sitä ei tuntenu nii tarpeelliseksi... tuli muutama kerta sillai ettei, ja Anna tuli raskaaks ja sit jouduttii tekee abortti. Sen jälkee ne kyllä ilmesty ne pillerit heti.”

Toinen vahinko oli tapahtunut melko pian naisen aloitettua e-pillereiden käytön. Lääkäri oli ehdottanut raskauden keskeyttämistä, koska naisen somaattisen sairauden takia käytössä ollut lääkitys olisi suurella todennäköisyydellä aiheuttanut sikiölle epämuodostumia. Päätös abortista oli tästä syystä helpompi hyväksyä.

Enemmän kuin kaksi miestä kolmesta tiesi kaveripiirissään ainakin yhden ei-toivotun raskauden kokeneen nuoren naisen. Jotkut olivat synnyttäneet lapsen, toiset taas olivat keskeyttäneet raskauden. Miehet pitivät päätöstä jokaisen henkilökohtaisena asiana. He eivät tuominneet abortteja. Järkyttävinä asioina miehet muistelivat hyvin nuorena alkaneita raskauksia. Yksi tutuista tytöistä oli silloin jopa yrittänyt itse saada abortin aikaiseksi ja oli ollut sen takia hengenvaarassa.

Haastateltujen miesten mielestä abortti oli hyvä vaihtoehto, kun raskaus oli saanut alkunsa satunnaisessa suhteessa tai kun molemmat olivat vielä liian nuoria ottaakseen vastuun lapsen kasvattamisesta. Osa miehistä ei ottanut varsinaisesti kantaa raskauden keskeyttämiseen. Kukaan ei kuitenkaan ilmoittautunut abortin vastustajaksi.

“Parempi tietysti niinkin, kun et tulis lapsi liian aikaisin, et ei pysty huolehtimaan siitä. Mä oon ihan sitä mieltä, et en mä mitenkään aborttia vastusta, päinvastoin.”

Naiset

Kaksi haastateltua naista oli kokenut ei-toivotun raskauden lukioaikanaan. Molemmat olivat päättäneet silloin keskeyttää raskauden. Molemmalla naisilla oli ollut kumppanina pitkäaikainen seurustelukumppani. Toinen nainen oli kokenut abortin hyvin järkyttävänä tapahtumana. Hänellä oli ollut vuosia abortin jälkeen seksuaali-ongelmia ja lopulta suhde kariutui. Toinenkin nainen oli kokenut hyvin ristiriitaisia tunteita. Hän oli tuntenut tavallaan ylpeyttä siitä, että oli tullut raskaaksi. Kielteisiä tunteita hänessä oli herättänyt varsinkin poikaystävän äidin puuttuminen asiaan ja kaveripiirissä raskaudesta käyty keskustelu.

“En mä usko et se vaikutti hirveästi sillä tavalla, se oli mun mielestä ehkä siinä iässä jotenkin niinku... jotenkin tietyllä tavalla makea juttu tai semmonen niinku, vaikka mä tiesin että... et mä olin heti sitä mieltä, et mä ei voi sitä lasta pitää, ja mun poikaystävä olis halunnut sen pitää, ja siit tuli hirveätä riitaa sitten meidän kesken, ja hänen äitinsä oli sitte hänen puolelleen tässä asiassa ja laukoi ehkä semmoisia vähän vääriäkin kommentteja mulle siitä, että sä synnytät sen lapsen ja synnytät sen mulle ja semmoisia niinku.”

Nuoret naiset olivat kokeneet ei-toivotun raskauden pelottavammaksi asiaksi kuin sukupuolitaudit. He kuvailivat joitakin “läheltä piti” tilanneita ja niihin liittyneitä pelkoja.

Kolmella naisella neljästä oli ollut ystävyspiirissään naisia, jotka olivat tulleet ei-toivotusti raskaaksi. Kun kyseessä oli ollut läheinen ystävä, tapaus oli lisännyt omaa varovaisuutta. Näin tapahtui erityisesti silloin, jos naiset olivat joutuneet seuraamaan läheltä abortin psyykkisiä seurauksia. Toisaalta vaikutus jäi useimmiten pieneksi siksi, että hyvin monet naiset käyttivät jo siinä vaiheessa e-pillereitä ja raskauden riski oli siksi käytännössä minimaalinen.

Sukupuolitaudit itsellä ja kaveripiirissä

Miehet

Haastatelluista miehistä vain yhdellä oli ollut sukupuolitauti: kondyloomatartunta. Hän ei tiennyt keneltä oli tartuntansa saanut. Sairaus oli paljastunut haastattelun aikaan jatkuneen seurustelusuhteen aikana. Tartunta saattoi olla peräisin nykyiseltä tyttöystävältä, jolla myös oli kondylooma.

Yhdellä nuorella miehellä olisi ollut tilaisuus saada klamydia hänen ollessaan yhdynnässä tytön kanssa, joka oli ilmoittanut kantavansa sitä tartuntaa. Mies päätti ottaa riskin, mutta suojautui kuitenkin kondomilla. Jälkikäteen hän arveli olleensa uhkarohkea.

Neljällä miehellä viidestä oli ollut kaveripiirissään henkilöitä, joilla oli ollut joitakin sukupuolitauteja. Näistä miehistä puolet tunsi yhden sukupuolitaudin saaneen ja loput tunsi useampia. Heidän kaverinsa olivat saaneet tartunnan yleensä satunnaiselta kumppanilta esimerkiksi laivaristeilyllä. Kavereiden tartunnoista tunnistettiin klamydia, tippuri, kondylooma ja genitaaliherpes. Kaikki miehet eivät tienneet mikä tartunta heidän kaverillaan oli ollut. Yksikään haastatelluista miehistä ei tietänyt ketään, jolla olisi HIV tartunta.

“Joo, se vaan laivalta, oli ollu, harrasti seksiä tytön kanssa ja. Sit se oli sanonu vielä, et hänellä voi olla, se tyttö oli sanonu, et hänellä voi olla jotain, siis jälkeenpäin tietenkin vasta (naurahdus)... että käy nyt ihmeessä tarkastamassa (naurahdus). Ja sit se oli käynyt tarkastuksessa ja sit se oli, ne oli antanu kuurin samantien, vaikkei ollu tulokset tullu vielä. Sit ne tulokset oli tullu ja sil oli ollu sit, oisko se ollu sitten, mitä, ei se mitään pahaa ollu, se oli ihan joku, ei se ollu klamydia, joku vastaava.”

Miehet, joilla itsellään ei ollut riskiä sukupuolitaudin saamisesta (sillä hetkellä vakituinen kumppani), ajattelivat kavereidensa ongelmista kuullessaan, että oli todella turvallista pysyä vakituisessa parisuhteessa. Aiemmin myös satunnaisia suhteita solmineet miehet saivat kavereidensa puheista vahvistusta ehkäisyn käytön tärkeydestä ja he olivat omasta mielestään jatkossa varovaisempia kumppaneita valitessaan.

“... No se tietysti tota, aattelee sillä tavalla että huh... että ompas päässy itse helpolla, kun ei totanoin niin oo tarvinu vaihtaa partneria... (naurahdus) ei oo tota ongelmaa.”

“Onhan sitä tietenkin muutenkin varovainen, mutta ehkä se antaa vielä tällöisen niinku elävän esimerkin, että näin voi tapahtua myös itselleen, että tietää sitten enemmänkin varoa sitten, ku et se ei ole pelkkää tällöistä puhetta vaan ja tällöistä vaan, et ku tulee niinku ihan vastaan.”

Naiset

Joka toisella haastatellulla naisella oli ollut itsellä joku sukupoliyhteydessä tarttuva tauti. Reilulla kolmasosalla oli ollut klamydia ja useilla myös kondylooma. Yhdellä oli genitaaliherpes. Joillakin naisilla oli ollut useita tartuntoja.

Klamydiatartunta oli saatu yleensä poikaystäviltä, kondyloomaan tartuttajia ei tiedetty. Tartunnat olivat yleensä vahvistaneet naisten käsitystä varovaisuuden ja kondomin käytön tärkeydestä. Tämä vaikutus oli ollut joskus tosin vain lyhytaikainen. Vaikutuksen häviämistä selitettiin voimakkaalla halulla, jonka takia riskit unohtuivat.

Kondylooma ja genitaaliherpes koettiin vakavimmiksi asioiksi, koska näille taudeille ei ole toistaiseksi löydetty parannuskeinoa. Ne saattavat siksi oireilla jatkossakin. Klamydia sen sijaan oli helposti hoidettavissa lääkekuurilla. Yksi naisista pohdiskeli kuitenkin klamydian mahdollisia sivuvaikutuksia ja oli huolissaan siitä, että tauti saattaisi aiheuttaa jopa lapsettomuutta.

“No se ei vaikuttanu niin paljon, ku olis pitäny vaikuttaa, et tietenkin jos olis oikein fiksu, niin olis säikähtäny sitä niin paljon, että pitää aina varaansa mutta... emmä tiedä (naurahdus), mistä se sit johtuu, onko vaan sukupuoli-vietti niin vahvaa että... se sitten.”

“Emmä tiedä vaikuttiko se sillä tavalla, et mul on ollut sen jälkeen kondylooma, mikä on vaikuttanu ehkä siinä mielessä että... et mä tiedän, et se ei niinku välttämättä poistu elimistöstä, et se on ollu ehkä semmone niinku jatkoa ajatellen semmonen asia mikä täytyy kertoa kumppanille, jonka tapaa ja jonka kanssa suunnittelee seksiä, että se on ollu semmonen ahdistava ja semmonen niinku missä tilanteessa mä sen nyt kerron ja semmonen niinku... Se on ollu ehkä se, joka on mua enemmän niinku vaivannu... että ehkä liiankin helppo hoitaa pois niinku muut on lääkekuurilla... siinä mielessä ei jää semmoisia kantapään kautta opittuja.”

Tartunnan saaminen oli myös muuttanut naisten käsityksiä henkilöistä, jotka sairastavat sukupuolitauteja. Kun he olivat aikaisemmin kokeneet sukupuolitaudit prostituoitujen tai asosiaalisten ihmisten ongelmaksi, tartunnan saamisen jälkeen he ymmärsivät, että tauti voi kohdata ketä tahansa ja että kumppanin ulkonäön perusteella ei voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä hänen turvallisuudestaan.

“Sitä ennen mul oli niinku, et jotenkin on tosi niinku saastainen joku pervo tai kaikkea niinku, tai just käy maksullisissa naisissa just tuollaisia: Mut se just et se nyt vaan ihan kellä vaan, ettet sä pysty ulkonäön perusteella päättelemään yhtään mitään.”

Kahta lukuun ottamatta kaikilla naisilla oli ollut kaveripiirissään tai tuttujen joukossa henkilöitä, joilla oli ollut sukupuolitse tarttuva tauti. Yleisimmin naiset tiesivät klamydia- ja kondylooma-infektiosta. Yksittäisissä tapauksissa he mainitsivat myös herpesksen ja tippurin. Kavereiden kokemukset olivat yleensä johtaneet oman varovaisuuden lisäämiseen. Vaikutuksen kesto riippui siitä miten tärkeänä nainen piti ehkäisyä. Naiset, joilla oli tapana olla usein yhdynnöissä ilman kondomia, unohtivat kavereiden kokemukset muutamassa viikossa.

Eräs nainen oli saanut vaikutelman, että sukupuolitauditartunnat olivat olleet murrosiän loppupuolella tietyillä tytöillä jopa ylpeyden aiheina. He olivat kertoneet niistä hieman kerskailevaan sävyyn. Jutuista oli jäänyt tunnelmaksi, että sukupuolitaudit olivat osa villiä seksielämää.

“Mie oon vaan ihmetelly, että joilla kuilla tuntuu, et se on vähä niinku ylpeyden aihe ollu silloin joskus nuorempana, joskus kaheksantoist yheksäntoist vuotiaana tytöt kehuskeli sillä. Se tuntui miust vähä vieraalle.”

9 Sooloseksi ja kaupallinen seksi

Seksuaaliasiat ovat merkittävänä osana nuorten ihmisten elämää, vaikka heillä ei olisikaan sillä hetkellä kumppania tai edes aiempia kokemuksia. Erilaiset seksuaaliset mielikuvat nousevat herkästi mieleen ja nuoret selvittelevät itselleen haluiaan ja toiveitaan. Itsetyydytys aktivoituu usein ensimmäisten seksuaalikokemusten jälkeen. Seksuaaliasioita, jotka eivät liity kehenkään läsnäolevaan kumppaniin, kutsutaan tässä sooloseksiksi. Ne ovat yksin tehtäviä ja koettavia seksuaalisia aktiviteetteja.

Kaupallinen seksi tarjoaa houkuttelevia vaihtoehtoja saada kosketusta seksuaalisuuden maailmaan etenkin niille nuorille ihmisille, joiden on vaikeata löytää kumppania tai saada tarpeiltaan muuten tyydytystä. Siihen sisältyy samalla aikuismaisen, seikkailevan elämän eksotiikkaa.

Seksin ajattelemisen ja seksuaalifantasiat

Miehet

Miehet kertoivat virittäytyvänsä yksin ollessaan seksuaalisesti ajattelemalla seksiä, joskus myös fantasioimalla kiihottavista asioista. He ilmoittivat katselevansa joskus myös seksilehtiä tai -videoita, internetin sivuja tai aiheeseen liittyviä elokuvia televisiosta.

Yksi miehistä sanoi, että hänestä ei ollut aiheellista virittäytyä seksuaalisesti ollessaan yksin. Miehen mielestä hänen suhteessaan oli riittävästi seksuaalista kanssakäymistä.

Osa miehistä arveli ajattelevansa aikuisena seksiä huomattavasti vähemmän kuin murrosikäisenä. Tämän uskottiin johtuvan siitä, että vakituisessa parisuhteessa harastettiin säännöllisesti seksiä. Osa miehistä taas ei osannut kuvata seksiin liittyvää ajatteluaan tai uskoi, ettei asia ollut vuosien saatossa oleellisesti muuttunut. Vain yksi mies oli sitä mieltä, että hän ajatteli seksiä haastatteluhetkellä paljon enemmän kuin murrosiässä.

Miesten seksifantasioiden sisältönä olivat olleet murrosiässä usein kuvitelmat kokemuksista idoleiden tai hyvännäköisten tyttöjen kanssa. Jälkeenpäin silloiset fantasiat tuntuivat miehistä epärealistisilta ja kypsymättömiltä. Joskus he olivat kokeneet fantasioistaan syyllisyyttä, koska he luulivat ettei muilla nuorilla olisi sellaisia.

“No tämmöset, mitä näit teini-idoleita on, jotain Madonna ja tämmöst, artisteja ja näitä.”

Parikymppisten nuorten miesten seksuaalifantasiat olivat sisällöltään ja laadultaan hyvin erilaisia. Osa kuvitteli yhdyntää tai muita seksuaalisia tilanteita sen hetkisen kumppaninsa tai kavereidensa tyttöystävien kanssa. Joskus miehet miettivät myös miltä tuntuisi olla yhdynnässä joidenkin kadulla vastaan kävelevien naisten kanssa. Osa miehistä fantasioi erilaisista roolileikeistä (ei tarkempaa kuvausta). Muita miesten mielikuvia olivat seksin harrastaminen erilaisissa paikoissa tai kahden naisen kanssa. Kaksi miestä sanoi, että he uskalsivat toteuttaa fantasioissaan asioita, joita he eivät uskaltaneet ehdottaa kumppanilleen tai jotka olivat suorastaan kiellettyjä (kuten seksuaalinen kanssakäyminen lasten kanssa).

“Hirveän moni asia kiihottaa et sillä, mut mä en ole antanut niille siinä mielessä painovoimaa, mä oon ite hirveän semmonen et mä... koska mä tunnen, että mä hallitsen itseäni hyvin, niin mä uskallan ajatella jotain minkä tiedän mä en ikinä teekään ja kyllä mua niinku... niinku miehenä olen luku, et hirveää määrää miehiä kiihottaa lesboseksi ja... ja varmaan joku vangittuna oleminen, mun mielestä se tuntuis ainakin kiihottavalle, ja sit nää mistä mitä yleensä ei ihmiset tunnusta, niinku mä oon joskus ajatellut että homoseksia, tai kyl mä joskus olen ajatellu jotain lasta kiihottavana, mut emmä kuitenkin... tää oli niin järkyttävää, että joskus mä olen pelästynyt itsekin, et kuin mä voin ajatella jotain semmosta, mut mä oon kuitenkin antanut itelleni vapauden siinä mielessä et mä... jos mä uskallan ajatella, niin se ehkä helpottaa, että mä en ainakaan ole mikään sellainen.”

Naiset

Kaikki haastatellut naiset kertoivat ajattelevansa seksiä. Murrosikään verrattuna heistäkin kuitenkin tuntui, että seksi ei täyttänyt heidän ajatuksiaan enää yhtä usein kuin silloin. Siltä tuntui varsinkin vakituksessa suhteessa olevista naisista. Tuoreen suhteen alkuaikoina tai yhden illan suhteen jälkeen naiset ajattelivat seksikokemuksia enemmän. Joskus naiset arvelivat ajatustensa vaihtelun johtuvan kuukautiskierrosta.

Kahdella kolmasosalla naisista ei ollut omasta mielestään varsinaisia seksifantasioita. He muistelivat kuitenkin hyviä kokemuksiaan poikaystävänsä tai satunnaisen kumppaninsa kanssa. Muistot olivat heistä sekä miellyttäviä että kiihottavia. Seurustelukumppaninsa kanssa naiset haaveilivat kokevansa yleensä korkeintaan romanttisia tilanteita.

“Mä en oikeestaan tiedä, liittyyks se johonkin vanhenemiseen, et mä en enää rakastukaa nii usein enää... et jotenki mä niinku aikaisemmin ihastuin ihmisiin paljon herkemmin... Sitä oli enemmän niinku aineksia fantasioida. Kaikki ne ihmiset, joihin ihastu, niistä voi sitte haaveilla.”

Naiset käyttivät seksuaaliseen virittäytymiseen ajatustensa lisäksi tavallisesti romanttisia tai eroottisia romaaneja, naistenlehtien tarinoita ja elokuvia.

Reilulla kolmasosalla naisista oli ollut jo murrosiästä alkaen hyvin värikkäitä seksuaalifantasioita ja he pyrkivät myöskin niitä ajoittain toteuttamaan. Naiset fantasioi-

vat varsinkin itsetyydyttäessään ja joskus myös yhdynnän aikana helpottaakseen orgasminsa saamista.

“Poliisit on ehdoton lempiaihe kyl... (naurahtelua) ehdottomasti. Palomiehetki menee ihan kivasti kyllä, mut poliisit on kyllä semmonen, et tulee poliisiauto, nii mie heittäydyn tuoho kadulle, vaik tuota kuolemaa et... et he tullee kyl kantamaa siit vaik tuonne.”

Itsetyydytys

Miehet

Miehet harrastivat parikymppisenä itsetyydytystä mielestään huomattavasti vähemmän kuin murrosikäisinä. Vain yksi mies kertoi harrastavansa sitä aiempaa enemmän. Kunkin hetken elämäntilanne vaikutti vahvasti itsetyydytyksen aktiivisuuteen. Vakituksessa suhteessa olevat miehet ilmoittivat itsetyydyttävänsä enemmän silloin, kun heillä oli ollut riitaa tyttöystävänsä kanssa tai seksiä oli harrastettu muista syistä harvemmin. Jotkut miehet kokivat halunsa vähenevän silloin, kun heillä oli paljon stressiä. Toiset taas harrastivat nimenomaan stressaantuneina itsetyydytystä useammin.

Itsetyydytys jäsenyi miehille kaiken kaikkiaan muuta seksiä korvaavaksi toiminnaksi ja suurin osa miehistä harrasti mieluummin yhdyntöjä. Kolme miestä sanoi, että he eivät olleet lainkaan harrastaneet itsetyydytystä seurustelusuhteidensa aikana.

“Tuntuu ainakin, että se on sellainen välttämätön pakko, jos haluaa niinku rentoutua, ettei tarte ajatella sitä seksiä sen jälkeen... tai sit toinen syy mikä voi olla, on et on paha olo, että haluais aiheuttaa hyvän olon... niin, se on ainakin turvallista (naurahdus).”

Nekin miehet, jotka eivät harrastaneet itsetyydytystä seurustelusuhteensa aikana, suhtautuivat siihen yleensä myönteisesti. Miehet muistelivat kokeneensa murrosikäisinä siitä jonkin verran syyllisyyttä, mutta vuosien varrella tällaiset tunteet olivat hävinneet. Yhdellä miehellä oli vaikeuksia löytää seksuaalikumppaneita ja hän koki sen vuoksi itsetyydytyksen tavallaan itselleen pakolliseksi vaihtoehdoksi. Tämä turhautti häntä.

“Mä kyllästyin, ku elin tavallaan naisettomassa maailmassa, niin viimekin aikoina vielä niin äkkiä vaan kyllästyin, et mä en jaksa olla mikää runkkari, et mä nyt etin jonkun tytön ja... senkin takia mä oon sit pitkän aikaa, et en ole halunnutkaan.”

Naiset

Kaikki haastatellut naiset olivat ainakin kokeilleet itsetyydytystä murrosikäisinä. Kaksi naista ei ollut pitänyt sitä kiinnostavana. He eivät olleet sitä siksi sittemmin

enää harrastaneet. Nämä naiset sanoivat olevansa mieluummin sukupuolisessa kanssakäymisessä lähellä toista ihmistä ja saavansa helposti orgasmin yhdynnässä.

“Yleensä jos mul tekee mieli, niin mul tekee mieli jotain toista ihmistä.”

Yli puolet naisista kertoi harrastavansa itsetyydytystä silloin, kun he eivät seurustelleet vakituisesti. Seurustelun aikana he eivät yleensä kokeneet sitä tarpeelliseksi, koska he olivat tarpeeksi usein yhdynnässä. Kaksi naista kertoi kuitenkin jatkaneensa säännöllistä itsetyydytystä myös vakituisen suhteensa aikana.

“Mä muistan niinku ihan nuorena, niin se on vaan ollu jotenkin semmonen niinku semmonen uusi asia ja niinku se, et miten... minkälainen niinku oma keho on ja tota... Ja jotenkin kai niit semmoisia odotuspaineita niinku purkanut tai jotenkin sillee tai mut sitte... emmä tiä, sit se on muuttunu vaan se, et joskus voi olla ihan vaan sillee, et se ei liity mihinkään hirveän vahvaan seksuaaliseen tunteeseen, vaan se on enemmän semmonen suurin piirtein unilääke, ja sit taas joskus voi olla hyvinkin sellainen latautunut tunne, et ei niinku.”

Ilman vakituista suhdetta olevat naiset harrastivat itsetyydytystä. Heillekin itsetyydytys oli selvästi yhdyntöjä korvaavaa toimintaa. Joillakin näistä naisista itsetyydytyksen harrastaminen lisääntyi silloin, kun heillä oli yhdyntöjä satunnaisten kumppanien kanssa. Kun mitään kumppania ei ollut, joidenkin naisten seksuaaliset tarpeet olivat hyvin pienet.

Seksipuhelin ja tietokoneen seksisivut

Miehet

Noin 70 % haastatelluista miehistä ei ollut koskaan soittanut seksilinjoiille eikä ollut aikeissa soittaa sinne tulevaisuudessakaan. Puhelujen hinnat olivat heidän mielestään kohtuuttoman suuria. Toinen syy miesten kiinnostuksen puutteeseen oli tilanteen epäaitous, he tiesivät naisten tekävän sitä vain työkseen.

“Emmä oo siis semmoseen, en oo kunnon semmoseen, ku niit mainostetaan niit lääh-lääh-linjoja... emmä semmost oo, mut pitäis varmaan kokeilla (nauraa)... et onko se nyt... kannataaks se nyt työntää sata markkaa ja joku nainen voihkii ja syö leipää samalla.”

Kaksi miestä kertoi soittaneensa seksilinjoiille uteliaisuudesta, mutta he eivät olleet kokeneet kuulemaansa kiinnostavana. Myös senssilinjalle soittanut mies kritisoi sinne soittavia muita henkilöitä, eikä aikonut enää koskaan soittaa sinne uudelleen. Kukaan haastateltu mies ei myöntänyt käyttäneensä seksilinjoja tyydytyksen saamiseen (samanaikaiseen itsetyydytykseen). Joskus miehet olivat kuulleet kavereiden soittaneen bileissä linjoille. Silloin puhelinsoitto oli ollut osa illan yhteisestä hauskanpidosta.

“No kerran mä ihan uteliaisuutta soitin ja kuuntelin varmaan minuutin verran, mutta mun mielestä oli niin tylsä että (naurahdus)... mä en oikein tarkkaan muista se oli jotain... mä ainakin... se oli joku oikein halpa lanka, mä katoin halvimman mahdollisen mikä läheskään ei maksa mitään sitte se oli... joku nainen kertoi, että kui innostunut se on ku joku mies tulee käymään siellä, ja mitä se mies siellä tekee ja...”

Enemmän kuin kaksi kolmasosaa haastatelluista miehistä oli katsellut tietokoneellaan Internetin seksisivuja. Osalla miehistä ei ollut siihen mennessä vielä ollut niiden katseluun teknistä mahdollisuutta. He aikoivat tutustua sivuihin, kun kotiin hankittaisiin lähiaikoina tietokone. Vain kaksi miestä sanoi, että he eivät olleet lainkaan kiinnostuneita näistä nettisivuista.

“Mä en oo... mä en tietokoneiden kanssa oikein tehny mitään, nyt mä oon ollu ihan utelias siinä mielessä kui vanhemmat osti just pari viikkoa sitte oikein hienon tietokoneen niin sit... ja saa internet yhteyden, niin kyl mä varmaan siinäkin niit seksisivuja käyn kattomassa ihan uteliaisuutta, niin mut emmä usko, että sinnekin, koska kyllähän noita seksilehtiä sais jos haluaa.”

Miesten suhtautuminen netin seksisivuihin oli vaihtelevaa. Osa miehistä oli käynyt uteliaisuudesta niitä kerran katsomassa ja ihmetteli miksi asiasta oli syntynyt sellainen kohu. Kuvat olivat olleet samanlaisia kuin seksilehdissä. Kolmasosa miehistä oli oppinut käyttämään nettiä seksuaalisen kiihotuksen tuottamiseen ja rinnasti sitä pornolehtiin. Kaveripiirissä oli vaihdettu joskus osoitteita ja he olivat seuranneet tiettyjä sivuja, jotta pysyisivät mukana muiden keskustelussa.

“No ei se oo sen kummallisempia ku jossain lehdissäkin. Ihan niinku sama, et en mä tiedä ymmärrä mikä se kohu siinä suhteessa on.”

“No sielt löytyy kyl kaikennäköistä... kaikennäköistä että... kyllä sielt löytyy ihan mukaviakin ja hyviä kuvia, jos osaa vaan etsiä niitä, kauheasti siellä on roskaa ja sit on muutenkin hirveän kaupallista... kaupallisia nää kaikki sivut.”

Naiset

Vain yksi haastateltu nainen kertoi soittaneensa seksipuhelimeen. Hän oli halunnut uteliaisuudesta kokeilla mitä seksipuhelimessa puhutaan ja oli pitänyt kuulemaansa typeränä.

Reilu kolmasosa naisista oli tutustunut Internetin seksisivuihin. He olivat nähneet seksisivuja useimmiten silloin, kun opiskelutoverit selailivat niitä. Nettisivut eivät olleet herättäneet heissä mielenkiintoa. Ne luokiteltiin samaan ryhmään kuin pornolehdet. Ensimmäisen tutustumisen jälkeen naiset kertoivat menettäneensä mielenkiintonsa niihin.

Seksiravintolat

Miehet

Yli kaksi kolmasosaa miehistä oli käynyt seksiravintoloissa ainakin kerran. Osa oli joutunut sellaiseen ravintolaan polttareiden yhteydessä. Polttareilla seksiravintolassa käyneistä miehistä kolme neljästä oli kokenut käyntinsä kielteisenä. Osalla miehistä oli ollut tapana käydä kavereidensa kanssa joskus myös seksiravintoloissa.

“Joo yhen kerran oli kaverin polttarit, nii päädytti semmosee vähäks aikaa... Aivan hirveä, järkyttävän karkea, en tykänny kyllä yhtään.”

Suurin osa seksiravintoloissa käyneistä miehistä (noin puolet haastatelluista) oli pitänyt niitä hyvinä paikkoina ja jotkut olivat kokeneet ne hyvin kiihottaviksi. Yksi mies valitti kuitenkin paikan kallista hintatasosta, eikä aikonut siksi enää käydä sen tyyppisissä ravintoloissa.

“No mä oon ollu aika vahvassa humala... (naurahdus) humalatilassa, mutta on ne ollu hirveen kiihottavia, että kun naiset tulee nii... niin lähelle siellä ja... ja sitte ne oli ihan niiku hyvännäkösiä naisia.”

Naiset

Vajaa puolet haastatelluista naisista oli käynyt seksiravintoloissa kotimaassa tai ulkomaan matkoilla. Seksiravintolat olivat olleet heistä kokemuksena mielenkiintoisia paikkoja. Niihin liittyi naisten mielestä kuitenkin arveluttaviakin puolia. Osa oli sitä mieltä, että sellaiset paikat eivät sovi vakituisessa suhteessa oleville. Yksityisten palvelujen käyttäminen on kumppanin pettämistä.

“Mä tiedän aviollisia ihmisiä ja suhteessa olevia ihmisiä, jotka on käyttäny ja käy sellaisissa paikoissa ja käyttää yksityisiä niitä palveluja hyväkseen, niin se semmonen niinku epäluottamus ja semmonen pettäminen.”

Eräs nainen oli kokenut hyvin kielteiseksi sen, että nainen oli joutunut viihdyttämään miehiä.

“Miust se näytti ihan ällöttävälle siis, että miehet istuu siellä ja nainen on siinä niinku alasti. Miust se oli hirveetä.”

Maksettu seksi, kokemukset ja suhtautuminen

Miehet

Haastatelluilla miehillä ei ollut varsinaisia kokemuksia siitä, että heille olisi tarjottu maksua seksistä. Yhdelle miehelle silloinen tyttöystävä oli soittanut työaikana ehdottaen yhdyntää. Mies oli silloin työssä taksikuskina ja hän oli sanonut, että tytön oli siinä tapauksessa maksettava taksin seisona-ajasta. Leikkimieleessä tyttö myöhemmin maksoikin laskun. Kaksi muuta miestä arveli, että jos joku nainen tekisi heille ehdotuksen ja hinta olisi sopiva, he saattaisivat suostua.

Yhdelle miehelle oli ehdotettu ravintolassa yhdyntää edellytyksellä, että hän maksaisi naiselle tuhat markkaa. Mies oli hämmentynyt, koska hän ei ollut aikaisemmin tajunnut kenen kanssa hän oli sattunut samaan pöytään. Mies ei ollut silloin suostunut, mutta arveli kuitenkin, että saattaisi joskus kokeilla maksullista seksiä hinnan ollessa sopiva. Myös kolme muuta haastatellutta miestä piti todennäköisenä, että he tulevat joskus kokeilemaan prostituoitujen palveluja. Jotkut heidän kaveripiiristään olivat jo hankkineet tällaisen kokemuksen. Kavereiden kertomustensa perusteella asia olisi kokeilemisen arvoinen.

“Mua on yritetty saada maksamaan... kerran mä tarjosin juomaa yhdelle mä ajattelin, että kivannäkönen tyttö ja kaikkee, ja me ei puhuttu, ja sit hän rupes puhuu, että tuhat markkaa, sit mä olin et mmm niin mitä? Et tuhat markkaa siis, mä aattelin et ei ei ei en mä, että mä saan ilmaseks jos haluan, ja jos en saa, nii sit saa olla, että okei tottakai käyny mielessä, mut monta kertaa kaverit sanoo et joo he on ollu ja muuta niiku, nii kyl se nyt sanotaa, et voi olla tulee joskus kokeilemaa että...”

Kahdella miehellä oli kokemuksia seksipalvelujen ostamisesta. Toinen heistä oli ollut ulkomaanmatkoilla 3-4 kertaa yhdynnässä prostituoidun kanssa. Hän kuvaili tilanteita seksikokeiluiksi eikä aikonut enää tulevaisuudessa harrastaa sellaista. Toinen miehistä oli maksanut ulkomaanmatkalla kerran suuseksistä ja oli kokenut tilanteen hyvin hävettäväksi. Hänen oma suhtautumisensa maksulliseen seksiin oli kielteinen siksi, että yksi ihminen voi siinä käyttää toista omien tarpeidensa tyydyttämisen välineenä. Hän oli kertonut kokemuksestaan vain parhaalle ystävälleen ja haluaisi mieluummin unohtaa sen.

Miehet olivat maksullisesta seksistä montaa mieltä. Muutama mies koki sen hyväksi asiaksi ja kiinnostavaksi kokeilla. Jotkut ehdottivat ilotalojen perustamista. Eräs mies piti maksullisia palveluita hyvinä siksi, että kumppanin löytämisessä vaikeuksia kokevilla ihmisillä olisi mahdollisuus seksuaaliseen kanssakäymiseen. Maksullisen seksin laillistamista kannatettiin joskus myös siinä tapauksessa, jos pystytään tilastollisesti todistamaan sen oleellisesti vähentävän raiskauksia. Miehet eivät uskoneet rangaistusten tehoon prostituution vähentämiseksi. Maksullinen seksi siirtyisi sen seurauksena vain entisestä enemmän piiloon.

Kaupallisen seksin kielteisenä puolena miehet mainitsivat sen, että siinä käytetään hyväksi toisen vaikeaa elämäntilannetta. Tätä mieltä olevat miehet eivät nähneet maksullisessa seksissä mitään väärää silloin, jos sille antautunut nainen nauttii sen tyyppisestä työstä. Kielteisenä tuotiin esille prostituution yhteys järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Täysin kielteisesti maksulliseen seksiin suhtautui kolme miestä. Heistä yhdellä oli siitä edellämainittu henkilökohtainen kokemus.

“... Kyllä se varmaa yleis... yleisesti ottaen naisille on huono se totanoin, minkäs sille voi... sit ne tekee sitä salaa, jos se kielletään, että siinä pitäis olla ihan eri, jos sen haluu karsia pois, nii siinä pitäis olla ihan eri lääkkeit, kun mitä ennen on ollu, että jotkut rikos... rikos ja rangaistus menetelmät ei varmaa teps. Emmä niikö, mä oon aika pragmaattinen sen suhteen että.”

“Se voi olla ihan hyvä juttu, enkä mä sano välttämättä, että mä en ehkä joskus maksais... se vaa siin on niin monta puolta siin jutussa, et tota jos esimerkiksi niinku prostitoidut olis sellaisia tyypejä, jotka on menny siihen sen takia, et ne haluu tehdä sitä, eikä sen takia, et ne on jotain tosi paskas elämäntilanteessa, nii mul ois tosi likainen filis, jos mä käyttäisin ikäänku niinku hyväkseni jollon tosi huono elämäntilanne ja se tarvii rahaa tai jotain tällaista. Emmä tiedä onks siin sit mitää väärin, jos joku tyyppi diggaa tehdä sitä, ja niinku sit sille haluu maksaa, nii et sille voi maksaa, ja jos joku maksais mulle helvetisti, nii kyllä mä voisin tehdä rahastaki.”

“Mul on sillee aika kielteinen, koska siihen liittyy nii paljo kaikkee lieveilmiöitä... joita, joita ei oo niikun millään tavalla voi puolustella... rikollisuus ynnä muu tällanen... ja niin siis emmä emmä sitä sillee puolusta kyllä.”

Naiset

Lähes joka toiselle haastatellulle naiselle oli joskus ehdotettu yhdyntää luvaten maksaa siitä. Joskus syynä oli ollut asuminen Kalliossa, jossa kotimatalla autot pysähtyivät ja ikkunasta kuului ehdotuksia tai kysyttiin hinnasta. Tavallisesti nämä tarjoukset oli tehty kuitenkin ravintoloissa. Yksi naisista muisti loukkaantuneensa tarjouksesta niin paljon, että oli purskahtanut itkuun. Muut ehdotuksia saaneet naiset olivat nauraneet niitä esittäneille miehille. Yhdessä tapauksessa tarjous oli tehty ulkomaanmatkalla ja sen tekijänä oli hyvin varakas šikki tytön ollessa vasta neljätoistavuotias. Nainen muisteli sitä hyvin jännittävänä tapahtumana, vaikka lapsuudessa tilanne olikin tuntunut hieman pelottavalta.

Naisten suhtautuminen maksulliseen seksiin vaihtelee hyvin paljon. Osa naisista oli sitä mieltä, että olisi hyvin jännittävä kokemus ostaa maksullisia palveluja. Jotkut ajattelivat, että hyvästä korvauksesta he voisivat yrittää työskennellä seksipuhelimes- sa tai ryhtyä maksulliseen seksiin hyvin varakkaan miehen kanssa. Tavoitteena voisi olla parantaa taloudellista tilannetta vaikkapa pitkäaikaisen työttömyyden jälkeen.

“Sitten kun kaikki kaverit, jotka on niinku joskus maksanu seksistä, niin sit niitten mielestä se on ollu jotenkin niin makeeta ja jännää, niin sit mä haluisin kanss kokeilla.”

Maksullista seksiä puolustivat naiset, jotka olivat itse joutuneet raiskauksen tai raiskausyrityksen uhriksi. He toivoivat, että maksullisten seksipalveluiden mahdollisuus vähentäisi raiskauksia.

“No ei siinä oo mitään vikaa. Jos joku on, saa rahaa sillä niin miksei. Ja ehkä sekin vähentää tämmösii raiskaajia, et ne voi käydä ostamassa seksii, jos ne haluu tai ihan mitä vaan, et ei tarvi ainakaan. Mun mielestä niin pitäis ehkä mieluummin perustaa joku bordelli, kun et ne ois tuolla kadulla tai jotain, ihan sen turvallisuudenkin vuoksi.”

Osa naisista koki, että suhtautuminen maksulliseen seksiin on ristiriitaista. He totesivat, että ilmiö on aina ollut olemassa ja tulee olemaan todennäköisesti myös tulevaisuudessa. He epäilivät, että jos seksipalveluja ei organisoida ja valvota, niin ei pystytä takamaan, että alalle joutuvat vain naiset, jotka ovat vapaaehtoisesti valmiina siihen.

“Kyl se pitäis olla miun mielest sit jollai tavalla valvottua, organisoitua siis. Siis ihan hyvä ettei valtion taholta, mut et kyl se viel tuntuu aika vieraalle, mut että varmaan tulevaisuudessa se on enemmän mahdollista.”

“Se on vähä niinku joku kommunismi, et jos se toimis hyvin, nii sit se ois ihan hyvä juttu, mutta se kuitenkin niinku käytännössä niinku ei oo, ei ole olemassa sellaista prostituutiota, että kaikki naiset tekisivät sitä vain vapaaehtoisesti vain ammattinaan ja menisivät sitten kotiin tekemään ruokaa ja maksaisivat verot ja olis kahdeksantuntinen työpäivä. Et se vois toimia mun mielestä ihan hyvin, jos se ois ammatti muiden ammattien joukossa, koska kuitenkin on niinku ihmisiä, jotka niinku ei saa sitä seksiä muuten, nii niille se on niinku ihan hyvä... hyvä tavallaan, että ne saa sitä edes jostain. Mut siis sitä kuitenkin niinkun tietää sen kaikki ne lieveilmiöt mitä siihen liittyy käytännössä aina. Se on niinku hyvin ristiriitainen se suhtautuminen.”

Kolme naista suhtautui maksulliseen seksiin kielteisesti. He ajattelivat, että maksullinen seksi oli naista alentavaa, ihmisarvoa loukkaavaa ja antoi vallan varakkaille ihmisille.

No ilmiönähän... prostituutio, striptease, tällaiset tulee aina olemaan... ne joko kielletään tai sit ne on sallittuja, mut ne tulee aina olemaa ja kieltämällä ja moralisoimalla seksiravintoloita ei me tehdä mitään muuta, kun siirretään nämä systeemit maan alle... Mutta tota toisaalta ihmisenä ja naisena mun mielest se, että toinen asettaa oman niin privaatin osa-alueensa toisen eteen rahasta... missä muodossa tahansa. Kuvissa, stripteasessa, ihan mis tahansa, must se ei tee hyvää sen ihmisen ihmisarvolle... ja must sillä toisella ei oo oikeutta ostaa sitä... oli se mies tai nainen.”

10 Seksielämän saldo ja tulevaisuus

Seksielämän muuttuminen

Miehet

Seksielämästä oli tullut ensin pojille ja sitten nuorille miehille vuosien varrella luonnollinen osa elämää ja murrosiässä koettu epävarmuus oli hävinnyt. Sukupuolielämä oli muuttunut monipuolisemmaksi ja seksuaalisen kanssakäymisen erilaisia muotoja oli kokeiltu. Kokemusten laatu oli sen ansiosta parantunut. Muita vanhempina sukupuolielämänsä aloittaneet miehetkin olivat jo saaneet mahdollisuuden sukupuolielämäänsä pitkäaikaisessa parisuhteessaan.

“Sitä on tullu semmonen, ikään kuin semmoinen, niinku ihan luontainen... luontainen osa elämää että... että kaikkien uusien havaintojen ja kokeluiden ja tämmöisten jälkeen, niin sitten kehittänyt sit tämmöinen kokonaiskuva koko systeemistä.”

Kielteisenä asiana yksi mies toi esille takaiskut, jotka olivat aiheutuneet vuosien varrella erektio-ongelmista ja kommunikaatiovaikeuksista. Toinen mies kertoi, että pitkäaikaisessa suhteessa tunnelma oli latistunut ja seksiä harrastettiin huomattavasti harvemmin kuin nuorempana. Kolmas mies oli kokenut seksin pakolliseksi toiminnaksi, kun pariskunta oli yrittänyt saada lasta. Nämä kielteiset kokemukset olivat poikkeuksia. Miesten yleisen käsityksen mukaan seksielämän muutos oli tapahtunut positiiviseen suuntaan.

Kaksi miestä kolmesta kertoi sukupuoliyhdyntöjensä määrän lisääntyneen vuosien varrella. Tähän oli vaikuttanut se, että suurin osa oli ryhtynyt seurustelemaan tai oli naimisissa. Aikaisemmin miehet olivat turvautuneet satunnaisiin suhteisiin ja aina heille ei ollut edes mahdollista löytää kumppania. Vaikka yhden illan tai muuta satunnaisia suhteita olisi ollut enemmänkin, niistä ei kertynyt sellaisia yhdyntämääriä kuin vakituksista suhteista. Jotkut miehet olivat lisäksi vasta aloittaneet sukupuoli-elämänsä sen hetkisen seurustelusuhteensa aikana.

“Nyt ei tarte niin paljon aikaa käyttää siihen partnerin metsästämiseen, kun sattuu sellanen olee omasta takaa... Sitten esimerkiksi yhdyntöjen määrä ei välttämättä oo laskennu, aika stabiilina pysyny... viime aikoina.”

Yksi mies oli sitä mieltä, että seksin määrässä ja laadussa ei ollut tapahtunut oleellisia muutoksia. Neljäsosa miehistä kertoi yhdyntöjen harventuneen haastattelua edeltäneenä aikana. Vähentymistä oli tapahtunut useimmiten silloin, kun yhdyntämäärää verrattiin suhteen alkuaikoihin. Suhde oli ollut usein alussa hyvinkin kiihkeä; sitten

kerrat olivat harventuneet. Seksielämän laatu oli kuitenkin korvannut yhdyntöjen lukumäärän. Yksi haastatelluista miehistä oli sitä mieltä, että seksin harventuminen oli parisuhdeongelmien tulos ja että tunnelma oli muutenkin latistunut verrattuna suhteen alkuaikoihin. Joskus yhdyntöjen harvenemisen syynä oli ollut se, että seurustelevilla ei ollut töiden tai opintojen takia mahdollisuutta tavata päivittäin.

Vajaa puolet miehistä oli sitä mieltä, että nuoret naiset ovat nykyisin hyvin aktiivisia seksuaalisuhteiden solmimisessa ja tekevät useimmiten niihin ehdotuksia. Monet miehet olivat tarttuneet näihin tilaisuuksiin. Yhden miehen mielestä naiset eivät olleet enää niin kunnollisia kuin aikaisemmin. Toinen mies taas huomautti, että naiset olivat kuitenkin valikoivia. He eivät suinkaan lähteneet jokaisen miehen matkaan.

“No on just se et naiset on aktiivisempiä, et ei oo enää se mies joka... tekee aloitteet ja muuta, että on siinä vähän eroo.”

Muutaman miehen mielestä miesten ja naisten välillä oli vain fyysisiä eroja. Yksi mies korosti sitä, että molemmista sukupuolista löytyi hyvin erilaisia ihmisiä.

Naisten erilainen luonne oli aiheuttanut joillekin miehille välillä vaikeuksia. Jonkun mielestä naiset haastoivat riitaa pikkuasioista (perustui kokemuksiin pitkäaikaisen kumppanin kanssa). Toisen mielestä naiset olivat impulsiivisempia, miehet taas loogisempia. Yksi mies esitti tästä myös päinvastaisen mielipiteen. Miehet olivat kuitenkin melko yksimielisiä siitä, että naiset vaativat suhteessa enemmän aikaa ja pitivät yhdessäoloa ja yhteisiä tekemisiä tärkeämpänä kuin miehet.

Naiset

Naiset olivat haastatteluhetkellä tietoisempia omista tarpeistaan kun sukupuolielämänsä aloittamisen aikoihin. He olivat mielestään riittävästi kokeilleet sukupuoliasioita ja oppineet tuntemaan myös miesten tarpeita. Tämä oli lisännyt naisten itsevarmuutta ja rohkeutta viestittää omia toiveita kumppanille.

“No se, että laatu on parantunut ja itse, tota noin nii se, että jos mä huomaan niinku mun seksikumppanin nyt olevan vähän tiiätsä niinku epävarma, nii en mä ainakaan itse niinku lähde ruokkimaan sitä epävarmuutta. Et koska mä oon kuitenkin aika varma ja mä osaan ottaa, ja hyvin mielellään otan niinkun ohjat omiin käsiin ja sillee.”

Seurustelusuhteessa oleville naisille seksi oli osa parisuhdetta. Jotkut heistä kokivat, että seksi ei maistunut pitkäaikaisessa parisuhteessa enää yhtä hyvin kuin aikaisemmin. Seksistä oli tullut joskus rutiinia, josta puuttui intohimo. Joku nainen oli harrastanut seksiä kumppaninsa takia tai vain säilyttääkseen suhteen.

“Makaamaa vaa ja päälle vaan. Must tuntuu välil, että mä oon niinku kuollut lahna... ihan niinku et joo, et kiva vaa, täs niinku hyräilenpähän taas vaa ja kattelen telkkarii samal täält sivusta.”

Kolme naista neljästä arvioi, että seksiin käytetyn ajan ja energian määrä oli vähentynyt verrattuna sukupuolielämän aloittamisen aikoihin. Tähän oli ollut vaihtelevia syitä. Satunnaisia suhteita harrastavilla yksin elävillä naisilla ei ollut helppoa löytää sopivaa kumppania. Kotona asuvilla seurustelevilla nuorilla naisilla ei ollut aina tilaisuutta harrastaa seksiä yksityisyyden puuttumisen takia. Joillakin vakituksissa suhteissa olevilla naisilla nykyinen kumppani ei halunnut harrastaa seksiä yhtä usein kuin murrosiän aikaiset poikaystävät. Jotkut naiset kuitenkin ajattelivat, että laatu oli korvannut määrän ja muutoksiin oltiin siksi pääosin tyytyväisiä. Yksi haastateltu nainen oli kuitenkin sitä mieltä, että hän harrasti seksiä sen hetkisessä vakituksissa suhteessaan huomattavasti enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

“Se ei tapahdukaan niin usein kuin se tapahtui näiden kahden aikaisemman kanssa, et tota siinä mielessä mä uskon, että mä olen löytänyt ainakin niinku itselleni oikeamman tavan, et siinä mielessä määrällisesti kyllä on muuttunut.”

Murrosiästä alkaen seksiä satunnaisten kumppaneiden kanssa harrastaneilla naisilla ei ollut tapahtunut huomattavia muutoksia seksuaalisessa aktiivisuudessa vuosien varrella. Aktiivisuuteen vaikutti jonkin verran elämäntilanne ja ajankäyttö, eli oliko työssä, opiskeliko jne.

Reilu kolmasosa haastatetuista naisista ei kokenut sukupuolten välillä olevan olenaisuuksien eroja. Erot olivat paremminkin yksilöiden välillä. Valtaosa naisista oli kuitenkin sitä mieltä, että naiset olivat oppineet paremmin vaatimaan omien tarpeidensa huomioon ottamista seksuaalisessa kanssakäymisessä ja olivat usein seksuaalisuhteen aktiivisempia osapuolia. Naisten kokemusten mukaan miehet olivat epävarmoja joutuessaan tekemisiin vaativien naisten kanssa.

“Ehkä niinku omalta henkilökohtaselta kannalta on muuttunut, ei yleisellä tasolla, mutta se että... mun pitää saada myös nauttia, ja se niinku siinä mielessä on naisen ja miehen niinku henkilökohtaisissa suhteissa kyllä niinku ajatus muuttunu, että oppinu siihen, että ei tarvi hyväksyä ja antaa vaan.”

“Ennen oli sillä tavalla, että miehet oli paljon aktiivisempii, mut kyl kyl tänäpäivänä naiset saa olla kyl tosi aktiivisia, koska jotenki miehistä on tullu semmoisia... jossain miehistä on jotenki liian paljon esillä semmosta niinku epävarmuutta ja semmost niinku että... ne ei oo sinut itsensä kanssa. Nii se vähän liian helposti paistaa niinkun miehistä läpi, ja hirveen moni mies on niinku justiin puhunu siitä, että kun niinkun kuitenkin nainen on paljon tunneälykkäämpi ja paljon syvällisempi ja paljon enemmän pohdiskellu asioita itsensä kanssa, kun miehet hirveen pitkälle menee niinku... Moni on niinku, aika menee ennen ku ne pysähtyy niinkun ajattelemaan ja pukemaan niinku niitä omia ajatuksia ja tunteita niinku sanoiks, et hirveen moni mies niinku kokee itsensä epävarmaks hyvin niinku semmosen voimakkaan naisen seurassa.”

Miesten käyttäytymisen muuttuminen oli ilmennyt naisten mukaan myös siinä, että yöelämässä liikkuvien naisten oli joskus vaikea päättää kummasta sukupuolesta heidän tapaamansa mies oli kiinnostunut. Tästä oli koitunut joskus jopa kiusallisia tilanteita.

“No miehissä on kyl nykyjään se, et niist ei ikinä tiedä onks ne niinku kumpaa... pitää kummastakin sukupuolesta että tota. Ja sitte taas no naisis nytte mun mielest se on aika, alkaa olee vapautumas niinku vapautuneempaa. Mun mielest, mut se on mun mielest tosi huono juttu, et mitä koko ajan nuoremmat ja nuoremmat on vaa jo heti, et ykstoistavuotiaatki on tuolla jo kuule ihan haarat levällää, nii mun mielest se on jo ihan kauhee asia...”

Jotkut naiset olivat havainneet, että kaksinaismoraalia oli edelleen, sillä heidän mielestään miehille hyväksyttiin enemmän satunnaisia suhteita ja syrjähyppyjä parisuhteen aikana. Murrosiässään lukuisia seksuaalikumppaneita hankkineet nuoret naiset olivat saaneet siitä huonon maineen ja kärsineet jonkin verran. Joidenkin naisten mielestä toisten tyttöjen kielteinen suhtautuminen heidän kokemuksiinsa oli johtunut kateudesta. He olivat saaneet osakseen nimittelyjä tytöiltä, jotka olisivat itsekin halunneet hankkia kokemuksia, mutta eivät jostain syystä kyenneet tai uskaltaneet.

“Et mä luulen, et siihen nuoruuteen sisältyi aika pitkälti se niinku pieni kadehtiminen kanssa, vaikka ei sitä niinku myönnetä, mut et senkin takia saa... niinku helppo leimata toinen huoraks, koska niinku.”

“Ehkä vaikka... jos itse tekisi mieli kokeilla, niin ei jostain syystä oo uskaltanut tai pystynyt tai ei oo tullut tilaisuutta, niin sit se on helpompi haukkua toista, kun sanoa, että voi vitsi, että kerro vaikka milt se tuntuu... tähän tyylin.”

Muutokset seksin merkityksessä

Miehet

Seksillä oli haastatelluille miehille erilaisia merkityksiä. Kolmasosa arveli, että seksi oli ollut heille aina hyvin tärkeä asia ja siinä ei ollut tapahtunut oleellisia muutoksia vuosien varrella. Sukupuolielämän vastikään vakituisessa suhteessaan aloittaneet miehet kokivat, että seksi oli vasta sen myötä tullut tärkeäksi osaksi heidän elämäänsä.

“No se on mulle ainakii tärkeä asia, että sitä ilman mun mielest ihminen ei voi elää, että kyl se on melkein sama asia kun leipä, et jos ei syö leipää, nii ei pysy hengissä... Nii kyl mul ainakii tuntuu, et seksi on semmonen henkireikä, että sitte... sitä kautta saa purettuu paineita ja saa läheisyyttä... ja muuta.”

Jotkut miehet kokivat seksin tulleen jokapäiväisemmäksi asiaksi. Sitä pohdittiin osana parisuhdetta korostaen, että seksi on vain suhteen yksi osa-alue. Kaikille miehille se ei ollut suhteen tärkein asia.

“No enemmänki siit on tullu joka... lähes jokapäiväinen asia... Hirveen paljon luontevampaa, kun oikeestaan tietää mitä toinen haluaa ja... ja oikeestaan niinku lähinnä luontevampaa ja jokapäiväisempää.”

Yksi mies kertoi seksin merkityksen muuttuneen paljonkin. Hän yritti hankkia kumppaninsa kanssa lasta, mutta he eivät olleet vielä onnistuneet yrityksissään. Mies oli huomannut, että seksillä saattoi olla pelkkä lapsen tekemisen tarkoitus ja

että seksielämä rytmittyi tällöin kumppanin kuukautiskierron mukaan. Kun aika ei ollut sopiva, spermaa säästettiin. Mies ei saanut tällöin edes itsetyydyttää.

Puolet miehistä kertoi hakevansa seksistä erityisesti nautintoa ja kolmasosa kaipasi sen kautta läheisyyttä. Monille miehille seksi oli juuri läheisyyden ja rakkauden osoitusta. Yhdelle miehelle sukupuolielämän päällimmäisenä asiana oli kokemusten saaminen. Monille miehille seksi oli tärkeä osa elämää.

Naiset

Sukupuoliasiat olivat aiheuttaneet naisille nuorempana paineita ja epävarmuutta. Kokemusten kautta he olivat saaneet itsevarmuutta ja seksi oli muuttunut luonnolliseksi asiaksi. Vain harvoin naiset olivat kokeneet jo alusta lähtien sen luonnolliseksi ja positiiviseksi asiaksi elämässään.

Haastatteluhetkellä seurustelleilla naisilla seksi liittyi parisuhteeseen. Aikaisemmin se oli ollut enemmänkin osa hauskanpitoa.

“Mun mielestä se on tärkeä osa parisuhdetta... mut et ei se ole se kaikki siinä että tota toi... Siis se merkitsee paljon, mut et ei mun elämä nyt pyöri sen ympärillä siis sanotaan näin... Siis oli se silloinkin (ennen suhdetta) tärkeä mut et tota... se ehkä sit oli enemmän sitä, että lähti pitämään hauskaa ja siis niinku.”

Lukuisia satunnaisia kumppaneita hankkineet naiset olivat aina ajatelleet, että seksi ja rakkaus olivat kaksi eri asiaa.

“Kun mä oon aina pitänyt seksiä jotenkin niinku, et mun mielestä niinku seksi ja rakkaus ei kauheesti liity toisiinsa (naurahdus)... Et mun mielestä seksi on niinku enemmän niinku semmonen huvitus, ja sitten taas rakkauteen kuuluu niinku kaikki sellaiset hellät kosketukset ja katseet ja pussailut ja semmoset. (...) Et sen takia se, mä oonkin nykyään aina (naurahdus) niin passiivinen, tai kauheen ja kauheen, en mä nyt hirveen passiivinen oo, mutta siis silleen, silleen et kun siin ei enää oo niinku semmost niinku, semmost ajanvietemeininkiä ja sellast niinku bailausfilistä (naurahdus)...”

Naisten seksuaaliasioista tekemissä tulkinnoissa korostui seksuaalisten aktiviteettien kuuluminen luonnolliseksi osaksi parisuhdetta sekä siihen sisältyvä mahdollisuus osoittaa ja kokea rakkautta sekä läheisyyttä. Joillakin naisilla seksin merkitys oli vähentynyt, kun siitä tuli pitkän suhteen rutiinia.

Muutokset suhtautumisessa seksuaalisuhteisiin

Miehet

Vajaa puolet haastatelluista miehistä korosti, että he eivät olleet ikinä hyväksyneet syrjähyppyjä vakituisen suhteensa aikana. Heidän käsityksensä tästä asiasta ei ollut muuttunut vuosien varrella. Viidesosa miehistä suhtautui varauksellisesti myös satunnaisiin suhteisiin sinänsä. Heidän mielestään sukupuolielämä kuului tiiviisti seurusteluun tai avioliittoon.

“Jos tapahtuis joku syrjähyppy, niin en mä kyllä varmaan tiedä mitä sen kanssa tekis, et en mä haluais jatkaa sitä suhdetta enää.”

Kaksi miestä sanoi, että heidän suhtautumisensa seksuaalisuhteisiin vaihteli aika paljon ja riippui elämäntilanteesta. Vakituisen suhteen aikana he saattoivat kaivata mahdollisuutta kerätä kokemuksia ja kokea satunnaisin suhteisiin liittyvää jännitystä. Pitkään kestäneen sinkkuvaiheen aikana he taas kaipasivat vakituista suhdetta.

“Mmm, no se on taas, se vaihtelee taas niinku silleen kun ei tiedä (naurahdus). Niin että toisena päivänä se on just kun haluais vakiintua ja olla yhden kanssa, ja sit tuleekin taas tää toinen minä, joka haluukin sitten vaan jotain muuta, vaihtelua, kerää kokemuksia ja tommosta.”

Vajaa kolmasosa miehistä hyväksyi satunnaiset suhteet sillä edellytyksellä, että heillä ei ole samanaikaisesti vakituista suhdetta. Jotkut olivat suhtautuneet näihin suhteisiin nuorempana vielä kriittisemmin, mutta kokemusten myötä heidän käsityksensä satunnaisista suhteista oli muuttunut myönteisemmäksi.

“Se idealismi on ehkä vähän haihtunu, et mä voin nyt olla... olla yhden yön suhteessa ilman, et mä saan mitään moraalisia... moraalista krapulaa siitä.”

Yksi mies oli joutunut ottamaan kantaa naispuolisen seurustelukumppaninsa suhteeseen toisen naisen kanssa. Mies oli ollut mustasukkainen ja vaatinut suhteen lopettamista, mutta kokenut kuitenkin että uskottomuus naisen kanssa ei ollut yhtä vakavaa kuin uskottomuus toisen miehen kanssa.

“Oli meil yks sellainen juttu, et hän oli yhen tytön kanssa sitten, yhen kaverin kanssa sängyssä... ja kyl mä siitäkin olin aika vihainen ja mustasukkainen, mut ei siitä voi samalla tavalla olla, kun se on eri sukupuolta... siinä ei niinku tavallaan mitään mee niinku sisälle.”

Naiset

Naisten omat kokemukset vaikuttivat suuresti siihen miten he suhtautuivat erilaisiin seksuaalisuhteisiin. Osa naisista ei ollut koskaan hyväksynyt satunnaisia suhteita ja he puhuivat tuomitsevaan sävyyn vapaaehtoisten riskien ottamisesta. Yksi nainen pohdiskeli ennen haastattelua Helsingissä todettua ulkomaalaisen miehen levittämää HIV-tapausta.

“Mun mielestä tämmöset lyhyet yhden illan suhteet tai muut tilapäissuhteet on vähä niinku tietyl taval surullinen asia, että emmä usko et kukaan niinku loppujen lopuks voi nauttii sellasest elämäst, jos on vaan tilapäissuhteita... tai no tottakai voi joku, mut en minä. Et joku voi nauttia ja pitää sitä vapautena, mut mä ite en hyväksy niitä sillee täysin, tai emmä voi kieltää sitä keneltäkään. Mun mielest se on kuitenkin moraalitonta siinä mielessä, että siit on sit turha niinku ruveta valittamaan tai sillee.”

“Mä kuulostan varmaan ihan kauheelta, mut tää ..(HIV) skandaali oli mun mielest niinku paha, että joku nainen tietäen, että on tauteja, menee ravintolasta samana iltana miehen mukaan ja makaa sen kanssa ilman kondomia, nii voisko siin ehkä ajatella, että se osittain on... se on sen oma syy mitä sille tapahtuu tai sillee, et ihan turha tulla hyppimää ja huutamaa, että toi tartutti mun aidsiin, jos itte on ihan vapaaehtoisesti maannut vieraan miehen kans ilman kondomia... Et se kuulostaa mun mielest tyhmältä, että jos ruvetaa haastaa jotain oikeuteen, vaikka on siit nyt sen miehenkin vastuu tietysti, jos se tietää, et sil on AIDS.”

Puolet haastatelluista naisista hyväksyi omien kokemustensa perusteella satunnaiset suhteet. Satunnaisia suhteita aiemmin kokeneet, mutta parhaillaan seurustelleet naiset, olivat sitä mieltä, että he eivät saaneet henkisesti yhden illan suhteista yhtä paljon kuin seurustelusta. Varsinkin ensimmäisten seurustelusuhteiden aikana murrosiässä tyttöjen suhtautuminen yhden illan juttuihin oli ollut kielteinen.

Naiset ajattelivat parikymppisinä, että jos heillä ei ollut tai olisi vakituista kumppania, satunnaiset suhteet olivat ainoa mahdollisuus harrastaa seksiä ja joskus jopa ainoa keino löytää uusi kumppani. Vaikka nämä kokemukset eivät olleet aina positiivisia, niistä oli kuitenkin opittu mitä haluttiin pidempiaikaiselta kumppanilta. Joidenkin mielestä kokemukset erilaisista kumppaneista auttoivat myös siinä, että silloin ei tuntenut jääneensä jostakin paitsi, eikä tehnyt myöskään mieli kokeilla muita kumppaneita silloin, kun oli jo sitoutunut.

“Jollain tavalla nykyään mä pidän tilapäissuhteita niinkun huonompana versiona vakituisista. Et tilapäiset suhteet on niinku jotain, jota on jos ei ole mahdollisuutta vakituiseen. Et jollain taval niinku aikaisemmin joskus teini-äällä niinku ennenku sitä oli edes kauheesti perehtyny seksiin, niin siitä oli niinku sitä mieltä, että et kyllähän sitä nyt tietenkin täytyy kokeilla useampia ihmisiä, et sitä tietää niinku onks se hyvä sit se vakituinen, et ei niinku tuu mitään, et sä niinku vaan harrastat seksiä yhden ihmisen kanssa koko ikäs, et sä et tiedä mistä sä jätät paitsi.”

Jotkut naiset kaipasivat seurustelusuhteensa aikana ajoittain yhden illan suhteita ja niihin liittyvää jännitystä. He kokivat kuitenkin satunnaiset suhteet nykyisen parisuhteensa uhkaksi.

“Mun mielestä yhen illan jutut on vaan tosi kivoja, mä jotenkin kaipaen niitä kauheesti. Mut et toisinaan tekee kyl kauheesti mieli, mut sitte kun kuitenkin sit joutuis luopumaan sit niin paljosta mitä nyt on, jos rupeis harrastamaan niitä.”

Tyytyväisyys omiin sukupuolikokemuksiin

Miehet

Joka toinen haastateltu mies ei ollut tyytyväinen omiin sukupuolikokemuksiinsa. He olisivat yleensä halunneet aloittaa sukupuolielämänsä nuorempana ja hankkia enemmän kokemuksia ennen sitoutumistaan. Jotkut miehet sanoivat suoraan jääneensä jostakin paitsi nyt, kun he olivat sitoutuneet. Tätä mieltä olivat lähinnä miehet, joiden ensimmäinen yhdyntä oli tapahtunut tavallista myöhemmällä iällä (19-22-vuotiaana) tai joilla oli ollut melko vähän yhdyntäkumppaneita. Tästä oli poikkeuksena mies, jolla oli ollut vain yksi kumppani, eikä hän olisi halunnutkaan enempää kokemuksia.

“Nyt ku ollaan tultu tähän pisteeseen missä me nyt ollaan, niin on vähän semmonen filis, et jäikö jostain paitsi.”

Tavallista runsaammin kokemuksia hankkineet miehet olivat yleensä tyytyväisiä kokemuksiinsa. Vaikka kaikki kokemukset eivät olisikaan olleet positiivisia, miehet eivät niitä katuneet tai olisi halunneet niitä muuttaa. Myös keskimääräistä vähemmän kokemuksia hankkineet miehet olivat yleensä seksuaalisesti melko tyytyväisiä. He olivat kehittyneet mielestään mahdollisuuksiensa mukaan.

“Kyl mä pidän sitä ihan... ihan täysin tyydyttävänä, et ei siin... en näe mitään mitä pitäis muuttaa siin oikeastaan. Tietenki ihan näinä hulluimpina vuosina ois voinu vähän hillitä tahtii.”

Naiset

Vajaa puolet naisista oli tyytyväinen sukupuolikokemuksiinsa. He kokivat tehneensä kaikki seksuaaliset valinnat itse. Heillä ei ollut niin paljoa kielteisiä kokemuksia, että he olisivat joutuneet niitä katumaan.

“En mä oikeastaan silleen haluais siitä mitään muuttaa. Ainut mikä siin niinku ärsyttää on ollu just se niinku kavereiden suhtauduminen siihen, siihen mun elämäntapaan, mut muuten mä oon niinku nauttinu hirveesti siitä tilanteesta. Tai se on jotenkin silleen et, et sit kun yhden illan juttuja rupee harrastaan niin se on vähän niinku huumetta, et sit sitä täytyy aina saada hirveesti lisää... kun se on niinku semmosta mielettöntä niinku prinsessana olemista.”

Kokemuksiinsa vähemmän tyytyväisillä naisilla oli ollut muutamia kielteisiä kokemuksia. Kysyttäessä mitä he olivat halunneet kokemuksistaan muuttaa naiset olisivat toivoneet tyydyttävämpää ensimmäistä yhdyntää (kielteisiä kokemuksia satunnaisten kumppanien kanssa) tai he olisivat jättäneet pois muutamia yhden illan suhteita. Satunnaiset suhteet eivät olleet suorastaan kielteisiä kokemuksia; ne eivät olleet vain tuottaneet odotettua nautintoa. Tyytymättömyyttä ilmaisseet naiset olivat kuitenkin sitä mieltä, että aikaisemmat kokemukset olivat hyvänä pohjana nykyisessä suhteessa, eikä heillä ollut niiden ansiosta enää tarvetta kokeiluihin.

“Minua jotenkii hirvittää ja ällöttää se oma, se just se yks vuosi, että siinä niinku se oli tyhmä minusta, et tunsin sen jo silloin, et ei oo kovin järkevää... Ihan liikaa miulla on ollu seksuaalisuhteita, et sen oisin toivonut olevan toisin. Mut et sit taas mie ajattelen sitä vähä niinku tulevaisuuteen pohjan, et mie oon niinku nyt kokenu nyt jo niin monenlaiset, että uskoisin, että en halua enää niinku tulevaisuudessa ruveta hakemaan mitään erilaista kokemaan, kun että ku mie tiän, että se ei tämän paremmaksi voi niinku muuttua.”

Yksi nainen toivoi, että kaikki seksuaalikokemukset olisivat olleet hänen viimeisimmän seurustelukumppaninsa kanssa. Toisaalta hän koki itsekin tämän ajatuksen liian romanttiseksi.

“Tietyllä tavalla on niinku semmonen hassun romanttinen ajatus, et niinku ei mul ois itse asias tarvinnu olla niit muita seksikokemuksia ollenkaan. Et se ois niinku jollain tavalla romanttista, jos mun mieheni ois mun ainoani. Mut neki on niinku sellaisia, et no ehkä se on ihan hyvä, et ne nyt sit kuitenkin on tullu tehtyä, et eipähän niinku tarvi ruveta vanhemmiten miettimään, että voi kauhistus joku muu oiskin ollu sittenkin parempi.”

Tyytymättömyimpiä kokemuksiinsa olivat naiset, jotka kokivat että he eivät olleet voineet vaikuttaa niihin riittävästi. Näiden naisten mielestä kokemusten hankkiminen johtui murrosiässä suurelta osin siitä, että he eivät olleet uskaltaneet olla poikkeavia kavereistaan tai olivat halunneet miellyttää seurustelukumppaniaan. He olivat seurustelleet silloin muutamaa vuotta itseään vanhemman pojan kanssa.

“Mä olen miettinyt myös sitä, että onks niinku... onko se todella se mitä mä haluan, vai onko se niinku jotain sellaista, että saan siitä jotain hyväksyntää tai itsetunto kohenee tai jotain tämmöstä.”

“No emmä kyl siihen oo et... tai olisin onnellinen, jos mä olisin vaikuttanut siihen enemmän itse... mä olisin halunnut aloittaa ne myöhemmin, en olisi halunnut niit tauteja, olisin halunnut siihen enemmän semmosta... semmosta rakkautta, eikä se olisi ollut pelkkää suoritusta ja semmosta, et muutkin tekee niin sitä tehdään.”

HIV-pelon ja riskien vaikutus sukupuolikokemuksiin

Miehet

Puolet haastatelluista miehistä oli sitä mieltä, että HIV:n tartuntamahdollisuus ei ollut suoraan vaikuttanut heidän elämäänsä. He olivat olleet muutenkin varovaisia ja ehkäisseet yhdynnöissään sukupuolitauteja tai ei-toivottuja raskauksia. Osa miehistä oli seurannut HIV:iin liittyviä asioita vain lehtiotsikoista, osa oli perehtynyt mielenkiinnolla myös lääkkeiden ja rokotteiden kehittämiseen.

“Se on pysynyt tosi etäisenä, et vähä niinku lehtiotsikoiden tasolla.”

Puolet miehistä totesi olevansa tietoinen HIV-riskistä ja oli ollut mielestään juuri sen vuoksi varovaisempi. Kaksi miestä oli ryhtynyt varovaisemmaksi vasta 18 vuotta täytettyään. Sitä ennen he eivät olleet paljoakaan pohtineet seksuaalisuuteen liittyviä riskejä.

“Kyllähän se nyt ehkä siinä mielessä, et on vielä varovaisempi tai käyttää kondomia vielä herkemmin, koska noihin tauteihin ei nyt välttämättä kuole.”

Vajaa puolet miehistä arveli, että seksiin liittyvät riskit eivät uhkaa heitä tulevaisuudessa. Kaksi miestä jätti siihen varauksen, että riskejä saattaa tulla, jos kumppani tekee syrjähyppyn. Omalla kohdalla tällaista ei pidetty todennäköisenä. Vakiintumattomat tai sen hetkisen suhteensa jatkumisesta epävarmat miehet arvelivat, että tulevaisuudessa heitä uhkaavat sekä sukupuolitautilien että ei-toivotun raskauden riskit. Jotkut miehet mainitsivat myös, että vanhemmalla iällä riskinä on jokin somaattinen sairaus, joka vaikuttaa seksuaaliseen kyvykkyyteen. Maapallolle voisi levitä myös jokin uusi tauti, joka on entisistä tarttuvampi.

Miehet ilmoittivat varautuvansa tulevaisuudessa seksuaalisiin riskeihin pysymällä uskollisessa parisuhteessa tai käyttämällä entisestä useammin kondomia satunnaisten kumppaneidensa kanssa.

Naiset

Neljä naista viidestä oli pelännyt HIV-tartunnan saamista. HIV rinnastettiin ei-toivottuun raskauteen, muut sukupuolitaudit tuntuivat vähemmän vaarallisilta. Naisten yleinen käsitys oli, että vaikka sukupuolitaudit tartunta olisi epämiellyttävä, suurin osa taudeista olisi kuitenkin helposti hoidettavissa antibioottikuurilla. Vain yksi nainen sanoi, että myös muut sukupuolitaudit saattavat olla vaarallisia hoitamattomina. Hänellä oli terveydenhuollon alan koulutus ja siitä syystä todennäköisesti tarkempi käsitys tautien jälkiseurauksista.

“On pelänny sitä HIViä ja sitten tota raskauden pelkoa... mut et sit must tuntuu, et ne muut sukupuolitaudit on jääny vähemmälle, ja ku ollaan juteltu muidenkin kavereiden kanssa, niin se on aika jännä, elikkä koska yhtä lailla onhan ne muutkin sukupuolitaudit varsinkin hoitamattomana, nehän voi olla tosi vaarallisia, mut se et se niiden pelko ei oo niin suuri kun on se raskauden ja sit sen tota tuon HIVin.”

Yksi nainen oli kokenut voimakkaan HIV-tartunnan pelon sen jälkeen, kun hän oli suudellut ensimmäistä kertaa 15 vuotiaana ulkomaalaisen pojan kanssa. Pelko johti ensin HIV-testeissä käymiseen ja lopulta pakko-oireiden takia psykiatrin vastaanotolle. Nuori nainen oli kokenut seksuaalisuuden hyvin pelottavaksi asiaksi ja siirtänyt ensimmäisen yhdynnän kokemisen vuosia eteenpäin.

Naiset olivat tavallisesti kokeneet HIV-pelkoa suojaamattoman yhdynnän jälkeen ja HIV-testin tuloksen kuulemista oli pelätty. Tämä ei ollut kuitenkaan estänyt uusien riskien ottamista. Sukupuolitautitartunnan saaminen oli voinut vaikuttaa käyttäytymiseen, mutta enemmistöllä se oli lisännyt varovaisuutta vain vähän.

“No mä oon käynyt kolme kertaa koko tänä aikana niin tota testeissä ja silloin eka kerralla just löytyi se klamydia, mut joka kerta on otettu HIV testi, ja joka kerta mä oon pelänny ihan mielettömän paljon soittaa sinne niit tuloksia, et kyl se niinku... Kylhän se vaikuttaa periaatteessa, mut se vaikuttaa vast sitte, ku on siin tilanteen edessä, et pitää niinku kuulla, et onko se tai eikö oo, mut et jotenkin mä kumminkin.... mä näen sen sillee että... Et vaikka se on semmonen asia, jonka pystyy omalla käyttäytymisellä estämään, ja et niinku se johtaa kuolemaan, jos sen saa ainakin tällä hetkellä, mutta niinku jotenkin mul on mahdotonta elää sillä tavalla, et mä ajattelen sitä, et jos mä saan jotain mihin mä kuolen kymmenen vuoden päästä, koska mä voin yhtä hyvin jäädä vaikka auton alle huomenna, et jotenkin ehkä se on hirveän sokeeta käyttäytymistä, mut mä en osaa sillä tavalla koko ajan niinku konkreettisesti niinku pelätä sitä.”

“Hyvin vähissä määrin, että mä uskon, että siinä on ollu semmonen kauhea asenne: eihän se mulle... mulle käy tota, ja on kyllä sitten joutunut kantapään kauttaakin kokemaan sen, että on tullut joku sukupuolitauti.”

“Se on vaan semmonen kauhukuva tuol jossai takaraivos, et jos semmosen saisi, mutta ei se niinku sinänsä mitenkää oo mihinkää mun käytöksee eikä mihkää vaikuttanu.”

Osalle naisista oli heidän mukaansa valistusta ja omia kokemuksia tehokkaammin vaikuttanut noin vuosi ennen haastattelua Helsingissä todettu HIV-tartuntojen leviäminen ulkomaalaisen miehen välityksellä. Tämä HIV-positiivinen mies oli ollut suojaamattomassa yhdynnässä lukuisten naisten kanssa ja osalla heistä todettiin HIV-tartunta. Asiasta keskusteltiin silloin paljon mediassa. Tuntui siltä, että asia ja riski sai tässä yhteydessä kasvot, jonka seurauksena jotkut naiset ensimmäistä kertaa havahtuivat siihen, että satunnaisen kumppanin kanssa oli todella mahdollista saada tartunta. Yhdellä haastatelluista naisista oli jopa tuttavapiirissään yksi tämän miehen yhdyntäkumppaneista.

“Sitä rupee miettiin, et sanotaa, et jos se onki tuttu naama siinä joku tämmönen, ja sit rupee miettii, et hei hetkinen, et onkohan toi nyt se sama kenen kaa mä olin ja sit vast niinku paineet rupee kasvaa... kyl se on ihan hyvä, et siit puhutaan nykyjään niin avoimesti.”

“... Emmä tiedä must tuntuu, et se et mä olen riskeerannu aika pöljästi monta kertaa ja se et se viimeinen AIDS-testi niin semmonen “sinulla ei ole mitään”, niin se on semmonen niinku et... mä haluan pitää sen siinä, et mul ei oo mitään niin... Niin jotenkin ehkä niinku sellainen pelko ja sit just tällaine ku ajattelee sitä kuinka pieni kaupunki Helsinki on ja täälläkin riehuu joku tää.. (ulkomaalainen), kyl mul siin vaiheessa tuli semmone olo, et täytyy ihan oikeasti ryhtyä kattoo...”

Viidesosa naisista ei ollut kokenut mahdolliseksi saada HIV-tartuntaa. He olivat olleet tavallisesti uskollisessa parisuhteessa tai olivat käyttäneet yhden satunnaisen kumppaninsa kanssa kondomia. Naiset uskoivat tämän antaneen heille riittävän suojan tartuntoja vastaan.

Lukuisia satunnaisia suhteita (noin 50) kokeneista naisista vain yksi ei ollut kokenut HIV-tartunnan mahdollisuutta itselleen huomionarvoiseksi riskiksi. Se ei ollut hänen mukaansa vaikuttanut mitenkään hänen elämäänsä.

Puolet naisista ajatteli, että seksiin liittyvät riskit eivät uhkaa heitä tulevaisuudessa. Tätä mieltä olivat varsinkin vakituksessa suhteessa sillä hetkellä elävät naiset. Yksi heistä sanoi kylläkin pelkäävänsä joutumista seksuaalirikollisen uhriksi.

Sinkkunaiset ja vasta löyhässä suhteessa sen hetkisen kumppaninsa kanssa olleet naiset arvelivat kohtaavansa seksuaalisia riskejä tulevaisuudessa. Naisten ensisijaisena pelkona olivat taudit. Yksi naisista pelkäsi, että hänen aikaisemmin sairastamansa sukupuolitaudit saattavat aiheuttaa hänelle lapsettomuuden.

Parhaana tapana välttää seksuaalisuuteen liittyviä riskejä naiset pitivät turvallista ja luottamuksellista parisuhdetta. Osa naisista sanoikin pyrkivänsä löytämään pitkäaikaisemman kumppanin seksisuhteisiin liittyvien riskien takia. Kondomien ja e-pille-reiden yhdistelmän todettiin ehkäisevän taudit ja raskauden satunnaisissa suhteissa.

Neljäsosa naisista sanoi pyrkivänsä jatkossa vähentämään riskejä harrastamalla seksiä tuttujen miesten kanssa samalla kun he pyrkivät vähentämään yhden illan suhteita. Kahden naisen mielestä oli tärkeätä pidättäytyä seksisuhteesta kunnes tuntee kumppanin riittävän hyvin. Tärkeäksi koettiin myös seksikumppanin valitseminen selvin päin. Jotkut aikaisemmat riskitilanteet olivat tapahtuneet vahvasti päihtyneenä. Seksuaalirikollisia pelkäävä nainen oli vähentänyt riskejä siten, että hän ei kävellyt yöllä yksin.

Miten nuoret saadaan käyttämään kondomia?

Miehet

Haastatelluilta miehiltä kysyttiin minkälaisia toimenpiteitä he ehdottaisivat kondomien käyttämisen lisäämiseksi. Tärkeä palaute oli valistuksen tehostaminen.

Sukupuolivalistus oli useimpien miesten mielestä Suomessa hyvällä tasolla. Tämä käsitys perustui muutaman vuoden takaisiin muistikuihin omalta kouluajalta. Monet miehet ehdottivat valistukseen lisää pelottavaa kuvamateriaalia. Heidän mielestään kuvat sukupuolitauteja sairastavien sukupuolielimistä tekivät taudeista konkreettisempia ja vahvistivat käsitystä siitä, että ehkäisyn käyttäminen on omaksi parhaaksi. Yksi mies ehdotti, että sukupuolivalistusta voisivat antaa koulun ulkopuoliset henkilöt. Silloin nuorten olisi helpompi kysyä asioista ja ammatti-ihminen käsittelisi seksi-asioita luonnollisemmin kuin opettaja. Sukupuolivalistusta suositeltiin annettavaksi nykyistä enemmän ala-asteella.

“Ku lukee näit AIDS juttuja kaikkii, niin se on ihan hirveitä katottavia, ja kuvia näkee... kuvia jostain tautisesta peniksestä, niin ei se kyl paljon kiinnosta semmosta saada.”

“Sä oot varmaa nähny oikein hirvittävän kuvan mis on pelkkää paisetta ja pahkuraa... et ei jossei sanota, nii ei tunnista, aivan niinku tietiselokuvan hirviöltä näyttävä juttu. Semmonen kuva kuule ku näytettäis ala-asteel ja yläasteel ensimmäiseks... pojat täs on jätkä, joka ei oo käyttäny kortsuu, se on ensimmäinen siis kunnon niinku... ei ne usko mitään muuta, ku sit ku ne oikein tosissaa pelästyy tommosta.”

Reilu kaksi kolmasosaa miehistä otti kantaa myös kondomien hintaan ja saatavuuteen. He olivat yleensä sitä mieltä, että kondomit olivat opiskelijoille ja työttömille kohtuuttoman kalliita. Miehet suosittelivatkin ilmaisjakelun tehostamista. Yksi mies ehdotti myös valistusta vanhemmille, jotta he ostaisivat nuorille kondomeja. Kondomien saatavuuden parantamiseksi ehdotettiin kondomiautomaatteja kaduille ja ravintoloihin. Yhden illan suhteet saivat yleensä alkunsa ravintolasta ja sieltä hankittu kondomi tulisi todennäköisesti käyttöön.

“No halvempi hinta ensinnäkin ja sitte tota helpompi saatavuus. Nykyjään ei oo ees rafoissa missään vessoissa, eikä missään niit kortsuautomaatteja eikä mitään. Ja sitte tota ihan sillee helposti, että kaupoissa, ettei tarttis aina ettii sieltä. Ne pitäisi olla samal taval, kun ne karkit siinä kassan luona, et siitä vaan ottais.”

Kaksi miestä oli sitä mieltä, että kaikki keinot oli jo käytetty. Heidän mukaansa osa ihmisistä ei halua käyttää kondomia tai sitten he unohtavat riskit ollessaan humalassa. Näihin ihmisiin ei näiden miesten mielestä voi vaikuttaa.

“Kaikki yksinäiset ihmiset, joita me tunnetaan, niillä on kondomi vähintään lompakossa... sekä naiset että miehet.... Sitte sitä mainostetaan jatkuvasti ja sitä jaetaan siellä sun täällä, ja se on niinku hirveän myönteinen asenne sitä kohtaan... No sitte kumminki haluaa joskus tehdä sen ilman kondomia, nii on sitte omat motiivit siihen... et ne tekis sen joka tapaukses, et ei se ainakaan mistään valistuksesta tai muusta oo kiinni... Siinä on joku jännitys tai joku riskinotto, vaikea sanoa, ja sitte yleensä nyt tietysti, että on ollu humalassa... harkitsemattomuus, että sitä niinku halutaan olla semmoses tilassa, ettei sit mietitä paljon seuraamuksia.”

Naiset

Yli puolet naisista pyrki lisäämään kondomin käyttöä sukupuolivalistusta tehostamalla. Sukupuolikasvatusta pitäisi heidän mielestään tehostaa nimenomaan ala-asteella. Jotkut nuoret naiset ehtivät kokea ensimmäisen sukupuoliyhdyntänsä jo ennen koulun sukupuolivalistusta.

“Mun mielestä ehkä tärkeintä on, et niiku nuorille tarpeeks ajoissa puhuttas asioista, koska hirveen usein ku yläasteel puhutaan seksistä ja kondomeista, nii moni on jo ehtiny tehdä vahingon... et tota... kannattas puhuu aika nuorille sillee, että et nuoret osais varoo, koska niin aikaisin se yleensä aloitetaan.”

Naiset olivat sitä mieltä, että koulussa annetaan liian kaunis kuva sukupuolisesta kanssakäymisestä. Ainakin yläasteella kuvan pitäisi olla realistisempi. Kaikki eivät

suinkaan harrasta seksiä vain rakastetun seurustelukumppaninsa kanssa. Nuorilla on nykyisin paljon yhden illan seksisuhteita. Sukupuolikasvatuksessa pitäisi siksi nykyisestä enemmän korostaa riskejä ja vastuuta seksuaalisessa kanssakäymisessä. Naiset suosittelivat myös, että nuorten elämäntavoista ja yhden illan seksisuhteista kirjoitettaisiin enemmän.

“Onhan se tosi tärkeätä puhuu siitä, että niinku seksi on osa tämmöstä hellyyttä ja tämmöstä, mut kuitenkin nykyään, kun ihmiset nykyään harrastaa niin älyttömästi yhen illan juttuja ja kaikkee, niin ehkä mun mielestä toisaalta ois tärkeempää valistaa siitä, niistä taudeista ja niistä... enemmän kirjallisuutta pitäis olla niinku yleensäkin yhen illan jutuista, koska niit harrastetaan kuitenkin paljon enemmän kun seurusteluja.”

Yksi nainen kritisoi median antamaa käsitystä Aidsista. Hänen mukaansa aihetta käsiteltiin vieläkin homoseksuaalien ja ulkomaalaisten ongelmana. Hän ehdotti, että televisiossa olisi enemmän dokumenttielokuvia joissa puhutaan HIV-tartunnan leviämisestä heteroseksuaalisissa suhteissa. Tiedotusvälineiden pitäisi hänen mielestään enemmän korostaa, että riskit uhkaavat myös suomalaisnuoria satunnaisissa sukupuolisuhteissa.

Kaksi kolmasosaa naisista otti kantaa kondomien hintaan. Ne olivat heidän mielestään kohtuuttoman kalliita opiskelijoille ja työttömille. Naisetkin ehdottivat kondomien hinnan alentamista ja ilmaisjakelun tehostamista. Kondomien saatavuuden parantamiseksi he haluaisivat kondomi-automaatteja ravintoloihin, diskoihin ja vaikkapa kouluhinkin.

Tulevaisuuden suunnitelmat

Miehet

Neljä miestä viidestä oli optimistinen tulevaisuutensa suhteen. He olivat tätä mieltä siitä huolimatta, että osa heistä oli ollut välillä työttömänä ja haastatteluhetkellä tulevaisuuden työpaikat eivät yleensääkään näyttäneet kovin varmoilta. Kolme miestä oli mielestään luonteeltaan pessimistinen ja heidän oli siksi vaikea nähdä tulevaisuuttaan valoisana.

Korkeakouluissa tai ammattikouluissa opiskelevat miehet suunnittelivat käyvänsä koulunsa loppuun. Osa oli tehnyt jo suunnitelmia jatko-opintoja varten. Myös osa työssäkäyvistä tai työllistetyistä oli suunnitellut jatko-opintoja. Osa työllistetyistä miehistä ei tiennyt miten he pääsisivät työelämään. Nämä miehet kertoivat toivovansa jatkossa töitä, jotka tuntuvat mukavilta. He eivät haluaisi tehdä töitä vain palkan takia tai pakosta. Jotkut miehet tiesivät minkälainen ammatti heitä kiinnostaisi, mutta heillä ei ollut selviä suunnitelmia miten päästä tähän tavoitteeseen.

Ihmissuhteiden osalta miesten suunnitelmat olivat vielä selvemmat. Viidesosa oli jo naimisissa tai menossa lähiaikoina naimisiin. Suurin osa vakituisesti seurustelevista aikoi jatkaa suhdettaan ja kehittää sitä. Sinkkumiehet haaveilivat yleensä löytävänsä kumppanin, jonka kanssa he voisivat kehittää pitkän suhteen tai viettää jopa koko loppuelämänsä yhdessä. Naimisissa tai pitkässä suhteessa olevat miehet suunnittelivat myös lasten hankkimista ja yhden miehen perheessä jo odotettiin lasta.

Naiset

Kahta lukuun ottamatta kaikki naiset suhtautuivat optimistisesti tulevaisuuteensa. Kaksi naista pelkäsi kokevansa tulevaisuudessa vastoinkäymisiä tai onnettomuuksia. He sanoivat olevansa luonteeltaan pessimistisiä ja kärsineensä aikaisemmin masennuksesta.

Joka toisella naisella oli opinnot kesken tai heillä oli selvät suunnitelmat koulutukseen. Kolmasosa oli jo lopettanut opintonsa ja siirtynyt työelämään. Yksi nainen oli juuri käynyt työhaastattelussa ja oli hyvin toiveikas työpaikan saamisen suhteen. Naiset aikoivat jatkaa sen hetkisessä työpaikassaan tai muuttaa väliaikaisesti ulkomaille töihin. Viidesosalla naisista ei ollut suunnitelmia tulevasta koulutuksestaan tai ammatistaan. He olivat olleet pitkäaikaistyöttömiä ja jäämässä taas työttömiksi työllistämisyksikön jälkeen.

Seurustelun osalta kaikki naiset suunnittelivat pitkäaikaista sitoutumista. Osa naisista oli jos haastattelun aikoihin avoliitossa tai oli naimisissa. Myös jotkut seurustelevista naisista toivoivat suhteensa jatkuvan pitkään. Vailla vakituista kumppania olevat naiset toivoivat löytävänsä lähivuosina "sen oikean". Heidän toiveissaan oli perheen perustaminen ja lasten hankinta. Yksi nainen mainitsi haluavansa avioliiton lisäksi uusia mukavia ystäviä.

Ihanteellinen sukupuolielämä

Miehet

Reilu kaksi kolmasosaa miehistä oli sitä mieltä, että ihanteellista seksielämää oli vakituinen suhde, jossa sukupuolielämä oli molempia osapuolia tyydyttävää. Miehet korostivat tärkeäksi, että seksi ei olisi kaavamaisista, ja että molemmat olivat halukkaita kokeilemaan ja löytämään uusia seksuaalisia mahdollisuuksia.

“Se on molempia osapuolia tyydyttävää ja palkitsevaa ja semmosta lämmintä, määrättyllä tavalla herkkää semmost... siihen kuuluu joka tapauksessa se, et kumpikin osapuoli on niinku täysillä mukana, et se antaa kummallekin osapuolelle riittävästi.”

Osa miehistä puhui ihanteellisesta seksielämästä vähän humoristisesti toivoen haaremia tai mahdollisuutta harrastaa syrjähyppyjä vakituisen suhteen aikana niin, että kumppani ei suhtaudu niihin kielteisesti. Yhden miehen mielestä ensimmäinen kuukausi jokaisen uuden kumppanin kanssa oli ihanteellista, sen jälkeen tunnelma latistui. Eräs toinen mies olisi halunnut harrastaa seksiä harvemmin nykyisessä suhteessaan. Hän oli joutunut harrastamaan seksiä mielestään ylenmääräisesti tyttöystävänsä vaatimusten takia.

“Muutenku oma, paitsi että saa välillä muuallakin käydä harrastamas seksiä ilman että tyttö käy, ja tyttö ei ois yhtä mustasukkainen, ja itsellä ei olis minkäälaista vaaraa saada tauteja eikä jälkiseuraamuksia... se olis niinku tää (naurahdus).”

Vähän yli puolet miehistä ei pitänyt tarpeellisena ryhtyä erityisiin toimiin seksielämänsä parantamiseksi tulevaisuudessa. He arvioivat normaalin kehityksensä jatkumisen riittävän. Viidesosa miehistä oli kuitenkin miettinyt mitä voisi tehdä seksielämänsä piristämiseksi. Yksi heistä oli lahjoittanut kumppanilleen kauniita alusasuja. Eräs mies oli pohtinut lapsen syntymisen kielteisiä vaikutuksia sukupuolielämälle. Hän oli jo havainnut tällaista kaveripiirissään. Se oli johtanut joissakin tapauksissa puolisoiden uskottomuuteen. Yksin elävät miehet suunnittelivat puolestaan pitkäaikaisen kumppanin löytämistä ja parempaa suojautumista riskeiltä.

Naiset

Joka toinen nainen mainitsi ihanteellisessa seksielämässä keskeiseksi sen, että se on molempia osapuolia tyydyttävää. Tämä koettiin mahdolliseksi vain pidempiaikaisessa suhteessa, jossa molemmilla on mahdollisuus oppia tuntemaan riittävästi kumppaninsa tarpeita ja toiveita.

“No se on siinä vaiheessa ku molemmat haluaa yhtä usein ja molemmat tietää mist toinen tykkää... se on yleensä sit niinku parisuhteessa... Parisuhde on ihanteellinen niinku pohja seksielämälle, et ei sinkkuna siit ikinä kuitenkaan niin paljon nauti, et vaikka sattuisi kymmenestä kokeilusta niin kaks olee mielettömän hyviä, niin sit ne kahdeksan saattaa olla niin... mitään sanomattomia kokemuksia että... et niinku kyl

se vakituksessa parisuhteessa aina kuitenkin siin oppii toisen ja tietää mist toinen tykkää, niin kyl se niinku sillai... on aina parempi kuiteski.“

Vajaa puolet naisista piti tärkeänä, että seksielämässä olisi vaihtelua ja uuden etsintää. Pitkässä suhteessa seksielämä alkaa muuten “puuduttamaan“.

“No semmosta yllätyksellistä ja vaihtelevaa. Et vois mennä joskus kotiin ja kynttilät palais ja samppanjaa ja mansikoita vaikka (naurahdus), mut siis jotain niinku ihan erilaista. Varmaan just silloin, kun on yhdessä pitkään, niin rutiiniks menee.“

Viidesosa naisista uskoi ihanteellisen seksielämän kehittyvän rehellisessä ja avoimessa suhteessa. Kahden naisen ihanteena oli riittävän säännöllinen seksielämä. Yhden naisen ihanteena oli orgasmien saamisen helppous.

Vajaa puolet naisista koki, että heillä ei ollut tarvetta seksielämänsä parantamiseen. He aikoivat jatkaa suhdetta silloisen kumppaninsa kanssa ja yrittivät tarvittaessa piristää suhteen seksielämää. Yksi nainen harkitsi kokeilua parinvaihdosta. Toinen nainen oli päättänyt, että vaatii jatkossa kumppaniltaan enemmän omien tarpeidensa huomioon ottamista. Hän oli siihen asti yrittänyt tuottaa parisuhteessa miehelle nautintoa ja jäänyt itse vähemmälle.

Neljäosalla naisista ei ollut vakituista kumppania ja he suunnittelivat sellaisen löytävänsä. Yksi nainen oli valmis lopettamaan sen hetkisen suhteensa, jos hän tapaisi miellyttävämmän kumppanin. Eräs toinen nainen tunsi olevansa biseksuaali, mutta oli päättänyt jatkossakin harrastaa seksiä vain avomiehensä kanssa. Hän koki joutuneensa aikaisemmin heteronaisten kokeilukappaleeksi (jotka olivat halunneet testata onko heillä lesbo-taipumuksia). Kolmas nainen halusi välttyä tulevaisuudessa kielteisiltä seksikokemuksilta. Neljäs nainen aikoi toteuttaa pitkäaikaisen haaveensa ja mennä katsomaan miesstrippareita.

11 Seksuaalikokemusten neljä tyyppiä

Edellisissä luvuissa on kuvattu eroja miesten ja naisten ominaisuuksissa, seksuaalihistoriassa ja kokemuksissa. Haastattelujen tulokset ovat jäsentyneet haastattelurunkoon sisällyneiksi teemoiksi. Yksilöiden erilaisista tarinoista ja kokemuksista on poimittu aihekohtaisia syventäviä esimerkkejä.

Tässä luvussa avataan kaksi uutta näkökulmaa haastattelujen tuloksiin. Ensinnäkin kutakin haastateltavaa esitellään kokonaisena tiivistäen haastattelun tiedoista keskeisimmät asiat tutkimuksen aiheen kannalta. Tämä vastaa ensimmäisessä luvussa mainittua idiografista analyysiä. Mutta samalla kertaa kukin haastateltu sijoitetaan myös yleisemmän ryhmän jäseneksi, jota tässä kutsutaan tyyppiksi. Sen avulla voidaan vertailla haastateltujen idiograafisia analyysejä ja selvittää tyyppien merkitystä muun muassa seksuaalisten riskien näkökulmasta.

Tyyppiluokituksen lähtökohtana oli haastatteluissa syntynyt vaikutelma, että jo varhaislapsuudesta alkaen ihmisillä on perustavanlaatuisesti erilainen kiinnostus ja halukkuus seksuaaliasioihin. Tämä ero ilmenee myös suhtautumisessa sukupuoli-asioihin ja seksuaalisen mielihyvän kokemuksissa. Haastatteluissa tehdyt havainnot vastaavat Kaplanin (1997) tekemää erittelyä seksuaalisen halukkuuden eroista. Osalla ihmisistä seksuaalinen halu on voimakkaasti korostunut ja lähes jatkuvasti aktiivinen, osalla taas halu on vähäinen psyykkisten mekanismien jarruttaessa seksuaalista kiihottumista. Analyttisessä viitekehyksessä tässä yhteydessä puhutaan libidosta, seksuaalivietistä tai seksuaalienergiasta.

Risto Pelkonen ja Mirja Ruutu (1995) ovat todenneet libidon edustavan sukupuoliviettiin sisältyvää energiaa. Heidän mukaan libidoon “kuuluvat kaikki ne tunteen sävyttämät tiedolliset prosessit, jotka ohjaavat sukupuolista toimintaa ja käyttäytymistä: seksuaalinen halu ja kiinnostus, mielikuvat sekä toiminnan tuottama mielihyvä”. Tärkeätä on myös toisen ihmisen läheisyyden kaipuu ja siitä nauttiminen.

Osalla ihmisistä mielenkiinto seksuaalisuuteen ja eroottiset tuntemukset heräävät hyvin nuorena (jo alle kouluikäisenä). Edellämainitun viitekehyksen mukaan heillä on siis voimakas libido. Toiset ihmiset taas muistavat tai tiedostavat vastaavia asioita vasta yläasteelta tai sitäkin myöhemmältä ajalta. Seksuaalinen mielenkiinto ja libido ovatkin hyvin vaihtelevia ja persoonallisia ominaisuuksia. Ne ovat tulosta varhaislapsuudesta alkaneesta yksilöllisestä sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja erilaisista fyysisistä ja psyykkisistä edellytyksistä.

Tämän tutkimuksen strukturoidussa haastattelussa seksuaalista kehitystä tarkasteltiin ikävaiheittain: ennen koulua, ala-asteella, yläasteella ja yläasteen lopettamisesta haastatteluhetkeen asti. Haastatelluilta tiedusteltiin minkä ikäisenä heillä oli ollut ensimmäisiä sukupuolikokemuksia ja millaisia tunnelmia niihin oli liittynyt. Näitä tietoja täydennettiin haastateltavan arviolla omista sukupuolikokemuksistaan. Joskus haastateltujen antamat tiedot eivät tuntuneet johdonmukaisilta. Esimerkiksi jotkut miehet olivat jättäneet murrosiässä käyttämättä mahdollisuuksia ensimmäisen yhdynnän kokemiseen, koska eivät olleet siihen mielestään silloin vielä valmiita. Haastatteluhetkellä he kuitenkin ajatelivat, että heidän olisi pitänyt hankkia sukupuolikokemuksia jo nuoremmalla iällä ja useampien kumppaneiden kanssa.

Ihmiset reagoivat ja toimivat eri tavoilla suhteessa heidän seksuaalisten halujensa voimakkuuteen. Osa nuorista ihmisistä (tyyppi 1, **Seksiin suuntautuneet**) vaikuttaa käyttäytyvän seksuaalisen halukkuutensa kannalta loogisesti (eli sen mukaisesti). Vahvan seksuaalisen halukkuuden omaavat henkilöt ovat yleensä jo lapsena leikkineet paljon seksileikkejä, hakeutuneet päiväkodissa ja ala-asteella toisen sukupuolen seuraan ja/tai ovat olleet heistä ainakin kovin kiinnostuneita. He ovat tavallisesti hankkineet ensimmäiset kokemukset suudelmista ja hyväilyistä jo ala-asteella tai yläasteen ensimmäisellä luokalla. Kokemusten prosessiluonteen mukaisesti he ovat odotetusti kokeneet ensimmäinen sukupuoliyhdyntänsäkin keskimäärin muita ikätovereitaan nuorempina (13-15-vuotiaina). Ensimmäisen yhdynnän jälkeen he ovat olleet innokkaita kokeilemaan kaikenlaista ja heillä on ollut joissakin tapauksissa runsaastikin sukupuolikumppaneita. Nämä ihmiset ovat olleet yleensä hyvin tyytyväisiä kokemuksiinsa eivätkä he haluaisi muuttaa niistä mitään. Jotkut heistä tosin ajattelevat, että kokemuksia olisi voinut olla enemmänkin.

Edellisiä henkilöitä vähemmän sukupuoliasioista kiinnostuneet käyttäytyvät tähän lähtökohtaansa nähden loogisesti silloin, kun he hankkivat sukupuolikokemuksia keskimääräistä vanhempina kuin ikätoverinsa. Nämä ihmiset (tyyppi 2, **Monogaamiset**) aloittavat sukupuolielämänsä tyypillisesti vasta silloin, kun he ovat löytäneet ihmisen, jonka kanssa he uskovat viettävänsä loppuelämänsä yhdessä. Ideaalitapauksessa heillä on ollut vain yksi sukupuolikumppani ja tämä on vastannut heidän omaa toivettaan ja haluaan. He ovat siksi kokemuksiinsa tyytyväisiä. Seksuaalielämä on ollut heidän halujensa ja arvojensa mukaisessa hallinnassa.

Kaikki ihmiset eivät luonnollisestikaan käyttäydy kahden edellisen ideaalimallin mukaisesti. Osa ihmisistä (tyyppi 3, **Kokemuksiin ajautuneet**) ei ole ilmaissut tai tiedostanut lapsuudessaan erityistä muihin ihmisiin kohdistuvaa seksuaalisen halun intressiä. Tästä huolimatta he ovat hankkineet seksuaalisia kokemuksia jo varsin nuorella iällä. Heistä tuntuu, että he ovat kokeneet liian paljon ja liian nuorena. Jos mahdollista, he haluaisivat jopa pyyhkiä osan kokemuksistaan pois. Jotkut heistä

kokevat tulleen seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi. Seksuaalielämä ei ole ollut kunnolla heidän hallinnassaan.

Toisaalta on myös ihmisiä, joilla on ollut jo varhain vahva mielenkiinto seksuaali-asioihin, mutta he ovat silti hankkineet kokemuksia melko myöhään. Nämä ihmiset (tyyppi 4, **Estoiset halukkaat**) saattavat muistaa leikkineensä lapsina aktiivisesti seksileikkejä ja lähestyneensä toista sukupuolta myös jo ala-asteella. Tämän jälkeen tämä kehitys on esimerkiksi ujoudesta johtuen pysähtynyt. Kokemusten hankinta ja syventäminen on jatkunut poikkeuksellisesti vasta vuosien tauon jälkeen. Kun suhteiden solmiminen on viimein onnistunut, he ovat yleensä olleet halukkaita hankkimaan kokemuksia erilaisten kumppaneiden kanssa. Tyyppiin kuuluvista ihmisistä tuntuu, että heidän olisi pitänyt hankkia enemmän sukupuolikokemuksia tai aloittaa ne jo nuoremmalla iällä. Jotkut kokevat eläneensä suoranaيسessa puutteessa. Seksuaalielämä ei ole siten ollut kunnolla heidän omassa hallinnassaan.

Haastatellut henkilöt on ryhmitelty seuraavassa neljään edellä mainittuun tyyppiin. Kahdessa ensimmäisessä tyypissä seksuaalisuuteen liittyvä kehitys ja halukkuus on vastannut melko hyvin haastateltujen käytännön kokemuksia. Seksuaalisuus on ollut siis tavallaan kertojan hallinnassa ja kokemukset ovat vaihdelleet omien seksuaalisten intressien ja osin myös arvojen mukaisesti. Näitä seuraavassa kahdessa muussa tyypissä seksuaalisuus ei ole ollut ainakaan jatkuvasti haastatellun omassa hallinnassa, vaan se on ollut enemmän ulkoapäin ohjautuvaa. He ovat jääneet joko paitsi haluttuja kokemuksia tai sitten he ovat ajautuneet erilaisista syistä kokemuksiin, joita he itse asiassa eivät olisi silloin halunneet.

Kun haastatellut miehet ja naiset sijoitetaan näihin tyyppeihin, heidän kertomuksensa voidaan käsitellä kokonaisina tarinoina ja hakea yhteyksiä kunkin henkilön taustan ja myöhempien kokemustensa välillä. Tällöin myös suhde seksuaaliseen riskinottoon asettuu laajempaan kehitykselliseen ja sosiaaliseen kontekstiin.

Kustakin tyypistä tehdään aluksi yhteenveto, jossa tarkastellaan mitkä kehitystekijät ja lapsuudesta alkaneet kokemukset yhdistävät siihen kuuluvia miehiä ja naisia. Sen jälkeen esitetään tiivis idiograafinen kuvaus kustakin kyseiseen tyyppiin luokitellusta henkilöstä ja kerrotaan miten haastatellut ovat itse arvioineet seksuaalielämäänsä ja luonnehditaan nuorten ihmisten mahdollista seksuaalista riskinottoa. Kunkin haastattelutiivistelmän (henkilökuvauksen) alussa on numero, joka viittaa haastattelun päivämäärään.

Tyyppi 1: Seksiin suuntautuneet - Halu varhainen ja voimakas, kokemuksia hankittu halujen mukaisesti

Tähän tyyppiin luokiteltiin reilu kolmasosa haastatelluista, 5 miestä ja 6 naista.

Miesten ensimmäiset seksuaalisuuteen liittyvät muistikuvat olivat yleensä ala-asteen ensimmäisiltä luokilta, joskus jo ennen kouluikää. He muistelivat ensimmäistä pussailua, aikuisen naisen katsomisesta herännyttä kiihotusta tai sitä, kun he ensimmäistä kertaa oivalsivat valokuvassa olevan naisen kauniiksi. Ala-asteen ajalta miehet muistivat ihastumisia 10-11-vuotiaana. He lähestyivät ihastuksensa kohdetta ja kokivat ensimmäiset pussailut. Ala-asteen viimeisillä luokilla miehet kokivat ensimmäiset kielisuu-delmat ja hyväilyt. Lukemisesta ja katselusta saattoi syntyä jo tällöin seksuaalista kiihotusta. Itsetyydytyksen miehet olivat aloittaneet yleensä 11-13-vuotiaana, joskus jo ala-asteen ensimmäisillä luokilla.

Naisten ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat seksileikeistä alle kouluikäisenä. Joskus heille oli jäänyt mieleen myös jokin kuva tai televisio-ohjelma. Naiset muistivat olleensa kiinnostuneita pojista jo ala-asteen ensimmäisistä luokista alkaen. He olivat aktiivisesti hakeutuneet poikien seuraan, lähettäneet rakkauskirjeitä ja kokeilleet pussaamista. Jotkut olivat kokeneet siinä iässä myös ensimmäiset kielisuu-delmat ja hyväilyt. Yksi nainen oli kokenut nämä muista poiketen vasta ala-asteen viimeisillä luokilla.

Naiset muistivat itsetyydyttäneensä ensimmäisen kerran joskus alle koulunikäisenä tai ala-asteen ensimmäisillä luokilla. He olivat kokeneet jo silloin orgasmeja. Yhden naisen ensimmäinen kerta oli tosin yläasteen ensimmäisellä luokalla. Yhtä naista lukuun ottamatta tähän tyyppiin kuuluvat naiset olivat jatkaneet itsetyydytystään aktiivisesti sitä kokeiltuaan.

Tyyppiin kuuluneet miehet olivat kokeneet viimeistään yläasteen aikana kielisuu-delmia ja hyväilyjä, yleensä myös suuseksiä ja yhdynnän. Näitä kokemuksia he hankkivat ensimmäisen seurustelukumppaninsa kanssa tai bileissä tuttuja ja satunaisten kumppaneiden kanssa. Ensimmäinen yhdyntä oli miehillä 13-15-vuotiaana (useimmiten 14-vuotiaana) ja yhdyntäkumppanina oli yleensä seurustelukumppani. Yhden miehen kumppani oli tuttu, jonka kanssa hän oli jo useamman vuoden aikana harrastanut hyväilyä ja pettingiä, vaikka he eivät varsinaisesti seurustelleetkaan.

Miesten ensimmäisissä yhdynnöissä oli yleensä käytetty ehkäisyä: kondomia tai e-pillereitä. Yksi mies ei ehkäissyt. Hän oli harrastanut tyttöystävänsä kanssa noin

kaksi vuotta pettingiä ja eräänä iltana tyttö yllättäen kertoi olevansa valmiina yhdyntään. Mies ei ollut arvannut varata kondomia mukaansa.

Myös naiset olivat kokeneet viimeistään yläasteen ensimmäisestä luokasta alkaen kielisuudelmia ja hyväilyjä, niistä siirryttiin melko pian pettingiin ja joskus suuseksiin. Lopulta päädyttiin yhdyntään. Yläasteen alkupuolella aloitettiin yleensä ensimmäinen vakavampi seurustelu. Yksi naisista koki jo siinä iässä olevansa biseksuaali. Hän liittyi SETAan ja ensimmäisenä kumppanina oli samanikäinen tyttö. Toisella naisella oli ollut 10-14-vuotiaana joitakin kielteisiä kokemuksia "lääppivistä" miehistä ja hän ei halunnut niiden vuoksi seurustella samanikäisten poikien kanssa ennen 16 ikävuottaan. Myöhemmin hänellä oli kahden kuukauden seksisuhde naisen kanssa.

Naiset kokivat ensimmäisen yhdyntänsä 13-16-vuotiaana (yleensä 14-vuotiaana). Biseksuaali nainen oli sukupuolisessa kanssakäymisessä 13-15-vuotiaana samanikäisen tytön kanssa ja koki ensimmäisen yhdyntänsä miehen kanssa 16-vuotiaana. Myös naisten ensimmäisen yhdyntä tapahtui kahta poikkeusta lukuun ottamatta seurustelukumppanin kanssa. Yksi nainen oli ensimmäisessä yhdynnässä samana iltana tapaamansa kahdeksan vuotta vanhemman miehen kanssa. Hän oli ihastunut mieheen ja kehotti tätä jatkamaan, kun mies oli perääntymässä kuultuaan tytön olevan vielä neitsyt. Toinen nainen halusi päästä neitsyydestään 16-vuotiaana satunnaisen kumppanin kanssa.

Yhtä lukuun ottamatta vakituisen kumppanin kanssa ensimmäisessä yhdynnässä olleet naiset käyttivät tällöin kumppaninsa kanssa kondomia joko pojan aloitteesta tai sitten poika oli hankkinut kondomin keskustelun jälkeen. Satunnaisen kumppanin kanssa yhdynnässä olleet kaksi naista eivät ehkäisseet. Toinen oli tosin koettanut saada kondomia, mutta ei ollut onnistunut siinä.

Tämän tyyppin miehillä oli ollut haastatteluun mennessä heidän ikäänsä nähden melko paljon sukupuolikumppaneita: yhdellä 100, kolmella 20-30 ja yhdellä 7. Kaikki kertoivat käyttäneensä hyväksi kaikki mahdollisuudet harrastaa seksiä kiinnostavien kumppaneiden kanssa. Myös tämän tyyppin naisilla oli ollut paljon kumppaneita: kolmella 50-60, kahdella 20-25 ja yhdellä neljä. Viimeksi mainittu oli biseksuaali, jonka kumppaneista kaksi oli naisia. Tämä nainen oli kokenut sen verran kuin halusi ja oli sittemmin päättänyt pysyttäytyä heteroseksuaalisessa suhteessaan.

Jo nuorena ilmennyt vahva seksuaalinen kiinnostus näkyi parikymppisenä tässä tyyppissä myös mielikuvien tasolla: yhtä miestä ja naista lukuun ottamatta haastatellut kertoivat erilaisista seksuaalisista fantasioista. Mainitulla miehelläkin näitä fantasioita oli ollut vielä murrosikäisenä. Osa fantasioi seksistä erilaisten tapaamiensa ihmisten kanssa, osa fantasioi kiihottavista tilanteista ja jotkut kehittivät fantasioita itsetyydytyksensä yhteyteen.

Viimeisen vuoden aikana miehet olivat harrastaneet sukupuoliyhdyntöjä vähintään kolmesti viikossa, osa päivittäin. Yhden ilman vakituista suhdetta olevan miehen oli vaikea määritellä yhdyntöjen määrää. Työ- ja opintokiireiden takia hänellä oli välillä aikoja, jolloin hän ei voinut etsiä seksikumppaneita, välillä hän oli taas hyvin aktiivinen. Vastaavien naisten yhdyntöjen määrä oli huomattavasti alhaisempi. Avoliitossa olevat naiset kertoivat harrastavansa yhdyntöjä vain kerran viikossa tai kahdessa, vain yksi nainen kertoi olevansa yhdynnöissä noin neljästi viikossa. Avoliitossa olleet naiset valittivat, että suhteen tunnelma oli latistunut; seksissä ei ollut enää sitä huumaa mitä oli ollut yhden illan suhteissa. Toisaalta itse suhdetta pidettiin hyvin tärkeänä. Ilman vakituista suhdetta olevien naisten yhdyntöjen määrä taas vaihteli paljon sen mukaisesti kuinka paljon he saattoivat käyttää aikaa seksikumppaneiden löytämiseen.

Tämän tyyppin miehet olivat ottaneet harvoin riskejä sukupuolisessa kanssakäymisessään. He olivat aina käyttäneet kondomia satunnaisen kumppanin kanssa ja seurustelun alussa. Seurustelun jatkuessa oli käytetty e-pillereitä. Nämä miehet kuvailivat tapauksia, joissa he olivat pakottaneet kumppanin suostumaan kondomin käyttöön tai luopuneet koko yhdynnästä ellei kumppani ollut suostunut ehkäisemään. Yksi mies oli ollut yhdynnässä ilman kondomia. Tämä oli johtunut siitä, että hän ei ollut suunnitellut osallistumista erääseen illanviettoon eikä ollut siksi ottanut kondomeja mukaan.

Tähän tyyppiin luokitellut naiset olivat sen sijaan ottaneet riskejä sukupuolisessa kanssakäymisessään. He olivat pyrkineet käyttämään satunnaisten kumppaneidensa kanssa kondomia, mutta lipsuneet usein siitä. Syynä oli ollut sekä hyvin voimakas seksuaalinen halu että humalantila, jolloin ei muistettu riskejä eikä ehkäisyä. Naiset kertoivat käyttävänsä kumppanin kanssa selvinpäin kondomia huomattavasti enemmän. Yksi nainen oli käyttänyt kondomia yleensä vain kumppanin vaatimuksesta. Toinen oli ollut vailla kondomia vain kerran, mutta saanut juuri silloin kondylooman. Seurustelusuhteissaan nämä naiset käyttivät e-pillereitä. He käyttivät niitä joskus myös tilapäisissä suhteissaan.

Tyyppiin kuuluneiden nuorten ihmisten arvio omista seksuaalisista kokemuksistaan ja seksuaalihistoriastaan oli hyvin positiivinen. Sekä miehet että naiset olivat hankkineet mielestään sen verran kokemuksia kun olisivat halunneetkin. Kaksi naista kertoi saaneensa ikätovereiltaan kielteisiä kommentteja seksuaalisesta elämäntavastaan. He arvelivat sen johtuneen kateellisuudesta.

Seksiin suuntautuneiden kehitys ja kokemukset olivat edenneet yksilöittäin (idiografisesti) seuraavasti:

(Mies 23 v., 3010) Miehen vanhemmat olivat yrittäjiä ja hän itse oli työssä palvelualalla. Hänen lapsuuden kodissaan oli puhuttu avoimesti sukupuoliasioista.

Miehen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat 6-vuotiaana, jolloin hän ihastui naapurin tyttöön ja pussaili tämän kanssa. 5-6 luokilla hän alkoi lähestyä tyttöjä. Itsetyydytystä poika oli harrastanut 13-vuotiaasta alkaen. 14-vuotiaana hänellä oli ensimmäinen pitkä seurustelu. Hän harrasti sen aikana pettingiä ja oli myös ensimmäisessä yhdynnässään suhteen kestänyt kaksi kuukautta. Kyseessä oli yhteinen päätös ja ikä tuntui pojasta sopivalta oman kehityksen kannalta. Tyttöystävä käytti silloin kuukautiskipujen takia e-pillereitä. Kondomia he eivät mielestään tarvinneet, koska kyseessä oli eka-kerta kummallekin. Seksi maistui heti hyvältä ja siitä tuli suhteen tärkeä osa. Poika oli kaveripiirissään ensimmäisiä, jolla oli yhdyntäkokeemus. Lukioaikana tyttöystävä oli tullut raskaaksi kondomin hajottua. Tyttö joutui hankkimaan abortin. Se oli heille molemmille kova paikka.

Miehellä oli sittemmin ollut yhteensä 20-30 kumppania, hän ei ollut laskenut suhteitaan tarkemmin. Välillä oli ollut pidempiä suhteita ja niiden välissä yhden illan juttuja. Yhdyntöjä oli ollut haastattelun aikoina kaksi kertaa viikossa; töiden vuoksi hän ei voinut tavata kumppaniaan useammin. Mies olisi halunnut enemmän yhdyntöjä. Hän fantasioi rakastelusta hyvännäköisiä naisia nähdessään ja kertoi löytävänsä helposti kumppaneita. Viimeisen vuoden aikana hänellä oli ollut 6 kumppania hänen siirtyessään yhdestä vakituisesta suhteesta toiseen. Viimeinen suhde oli kestänyt 4 kuukautta.

RISKIT: Mies oli aina pyrkinyt ehkäisemään. Kerran hän oli kieltäytynyt yhdynnästä, kun satunnainen kumppani ei ollut suostunut käyttämään kondomia. Mies oli huolissaan sekä kumppaninsa raskaaksitulosta että tautiriskistä. Ensimmäisessä yhdynnässä uuden kumppanin kanssa hän oli aina käyttänyt kondomia. Kun suhde tuntui turvalliselta, oli vaihdettu e-pillereihin.

ARVIO: Mies oli onnistunut kokemaan jopa enemmän kuin oli uskaltanut toivoa. Hän oli seksuaalielämänsä hyvin tyytyväinen.

(Mies 23 v., 1012) Mies oli akateemisesta perheestä ja sosiaalialan opiskelija. Hänen lapsuuden kodissaan oli puhuttu raskaaksitulosta ja siihen liittyvistä riskeistä.

Mies koki ala-asteen alussa ensimmäiset pussailut, ala-asteen lopulla hyväilyt. Yläasteen alussa hän hyväili bileissä myös vaatteiden alta. Poika oli harrastanut itsetyydytystä 12-vuotiaasta alkaen. Ensimmäinen yhdyntä hänellä oli 13-14-vuotiaana seurustelukumppanin kanssa. Sitä ennen he olivat jo harrastaneet pettingiä ja suuseksiä. Molemmat olivat yhdyntään halukkaita ja kehitysvaihe tuntui itsestä sopivalta. Poika käytti ensimmäisessä yhdynnässä kondomia. Yhdynnän ajoittami-

seen saattoi vähän vaikuttaa se, että joillakin kavereilla oli ollut eka-kerta samoihin aikoihin. Miehellä oli ollut sittemmin yhteensä noin 100 yhdyntäkumppania (hänen ystävänsä oli dokumentoinut yli 70 ja sen jälkeen oli ollut vielä useita). Miehellä oli ollut 15-18-vuotiaana hyvin villi kausi ja hän halusi kokeilla mahdollisimman paljon. Sitoutuminen ja vakituinen suhde olivat kaveripiirissä kirosanoja. Miehen elämäntapa oli eräänlaista kapinaa perheen sovinnaisia arvoja vastaan.

Viimeisin suhde oli alkanut satunnaisesta suhteesta ja erinomaisen seksuaalisen sopivuuden takia he olivat ryhtyneet seurustelemaan ja muuttaneet yhteen. Haastattelun aikoihin häät olivat tulossa. Yhdyntöjä oli noin kolme kertaa viikossa. Kumppani oli joutunut tekemään abortin pillereiden ehkäisyvaikutuksen pettäessä. Viimeisen vuoden aikana miehellä ei ollut muita suhteita.

RISKIT: Yhden illan suhteissa mies oli aina käyttänyt yhdynnöissään kondomia. Hän väitti muistavansa varmasti ettei ollut kertakaan tästä lipsahtanut, vaikka olisi ollut vahvastikin humalassa. Mies oli ollut huolissaan sekä taudeista että kumppanien raskaaksitulosta. Hän kuljetti aina kondomeja mukanaan. Kummassakin pitkässä suhteessa kondomi oli vähitellen vaihdettu pillereihin.

ARVIO: Vilkkaimpina vuosinaan mies olisi voinut mielestään hillitä itseään. Hänellä ei ollut kuitenkaan mitään pois jätettävää tai kaduttavaa. Hän koki olleensa itsenäinen ja tehneensä itse valintansa.

(Mies 22 v., 0812) Mies oli työläisperheestä ja tekniikan opiskelija. Isä oli puhunut hänelle sukupuoliasioista alle 12-vuotiaana.

Mies oli harrastanut itsetyydytystä jo ala-asteen alusta. Ala-asteella hän kiihottui katsoessaan aikuista naisopettajaa. Itsetyydytys alkoi 7-10-vuotiaana. Poika oli suudellut ja hyväillyt 10-vuotiaasta alkaen perhetuttujen tyttären kanssa. He tapasivat aina juhannuksen aikoihin ja siirtyivät vuosi vuodelta yhä intiimimpiin kokemuksiin. Poika koki myös ensimmäisen yhdyntänsä tämän tytön kanssa 15-vuotiaana. Tyttö teki siihen aloitteen, mutta poika oli jo pitkään odottanut sitä ja kuljettanut kondomia mukanaan. Sitä myös käytettiin.

Miehellä oli ollut yhteensä 7 kumppania. Hän oli ollut mielestään ujo tekemään aloitteita. Välillä hänellä oli ollut vuosia kestäneitä seurustelusuhteita, välillä satunnaisia kumppaneita. Mies oli avoliitossa ja viimeisen vuoden aikana hänellä ei ollut muita kumppaneita. Yhdyntöjä oli ollut 3-4 kertaa viikossa. Avopuoliso oli keskeyttänyt kerran raskautensa. Mies fantasioi rakastelusta kavereiden tyttöystävien kanssa ja leikki syrjähyppyajatuksella.

RISKIT: Mies oli käyttänyt jokaisessa yhden illan suhteessa ja uuden seurustelun alkuaikoina joka kerta kondomia. Hänellä oli niitä aina mukana. Pitkässä suhteessa (viimeisessäkin) oli vaihdettu pillereihin.

ARVIO: Nuorempana mies harrasti seksiä aina silloin, kun siihen tuli mahdollisuuksia. Hän olisi halunnut huomattavasti enemmän kokemuksia ennen sitoutumistaan.

(Mies 23 v., 2811) Mies oli eronneesta työläisperheestä ja työssä hoitoalalla. Lapsuuden kodissa oli puhuttu jonkin verran sukupuoliasioista, ne oli esitetty luonnollisina asioina.

Mies muistaa huomanneensa 7-vuotiaana, että Iltalehden kuvassa oli kaunis nainen. Hän kiihoittui 10-vuotiaana lukiessaan ja kuvia katsellessaan. Poika oli harrastanut itsetyydytystä 11-vuotiaasta, jolloin oli kokenut myös sukukypsyytensä. Saman ikäisenä hän ihastui niin, että ”teki mieli juosta ja napata tyttö syliin”. 3-4. luokalla koki suudelmia, 5-6. luokalla hyväilyä, 7. luokalla pettingiä ja suuseksiä. Tyttöystävät vaihtuivat muutaman viikon väleihin, josta poika sai ”pukin” maineen. Koki ensimmäisen yhdyntänsä 14-15-vuotiaana seurustelukumppaninsa kanssa. He olivat jo sitä ennen harrastaneet pettingiä ja suuseksiä. Mies oli varannut mukaan kondomin, jota he käyttivät. Hän pelkäsi kumppaninsa tulevan raskaaksi. Ensimmäinen suhde päättyi kohta ensimmäisen yhdynnän jälkeen.

Miehellä oli nuorena pakottava halu seksuaalisiin kokeiluihin ja hänellä oli kaveripii-rissään eniten kokemuksia. Hänellä oli ollut yhteensä noin 20 kumppania, joista 4-5 yhden illan suhteita. Suurin osa suhteista oli kestänyt kahdesta viikosta kolmeen kukauteen. Mies oli ollut kerran kihloissa, jolloin suhde kesti kaksi vuotta. Haastattelun aikoihin hän oli ollut vuoden naimisissa. Avioliitto sai alkunsa satunnaisesta suhteesta. He olivat todenneet seksuaalisen sopivuutensa erinomaiseksi ja he muuttivat lähes heti yhteen. Heillä oli ollut yhdyntöjä välillä 1-3 päivässä, sittemmin harvemmin. Kumppanin nautinto oli miehelle hyvin tärkeä asia. Haastatteluhetkellä vaimo oli viimeisillään raskaana. Miehellä oli koko ajan kehittyviä seksuaalisia fantasioita. Hänellä ei ollut muita kumppaneita kuin vaimonsa viimeisen kolmen vuoden aikana.

RISKIT: Aikaisemmin mies oli ollut yksittäisiä kertoja ilman kondomia. Tyttö oli silloin pillereitä käyttävä hyvä tuttu ja poika luotti hänen sanaansa siitä, että hänellä ei ole tauteja. Mies saattoi kieltäytyä seksistä, jos kumppani ei suostunut kondomin käyttöön.

ARVIO: Mies oli tyytyväinen seksuaalielämäänsä. Hän oli kokeillut erilaisia suhteita juuri sen verran kun oli halunnutkin. Hän oli saanut vaimoltaan hyvää palautetta rakastajan kyvyistään.

(Mies 23 v., 0312) Mies oli kotoisin varhain eronneesta työläisperheestä ja opiskeli. Hänen lapsuuden kodissaan ei puhuttu sukupuoliasioista.

Mies oli pussailut jo koulun ekaluokalla. Hän ihastui tyttöön 5-6. luokilla ja aloitti saman tytön kanssa seurustelun 7. luokalla. Poika kokeili tämän kumppanin kanssa kahden vuoden aikana muun muassa pettingiä ja suuseksiä. Itsetyydytyksen hän aloitti 13-14-vuotiaana. Yhdynnässä hän oli seurustelukumppaninsa kanssa 14-15-vuotiaana. Ensimmäisessä yhdynnässä poika ei käyttänyt ehkäisyä. Tyttö teki siihen aloitteen, johon poika ei ollut varautunut. Tyttö kävi myöhemmin varmuuden vuoksi raskaustestissä. Suhde päättyi pian sen jälkeen.

Miehellä oli muutaman vuoden aikana 2-3 satunnaista suhdetta. Hän käytti hyväkseen kaikki mahdollisuudet seksin harrastamiseen. Sen jälkeen hän oli kolme vuotta kihloissa ja kumppanilleen uskollinen. Tämän suhteen päättyessä mies oli 20-vuotias ja hän päätti nauttia elämästään ja hankkia kokemuksia niin kauan kuin on vapaana. Hänellä oli ollut yhteensä noin 20 yhdyntäkumppania, joista 18 satunnaisia. Viimeisenä vuotena kumppaneita oli ollut noin 10. Joskus he tapasivat useamman kerran tytön aloitteesta. Mies ei ollut halunnut vielä sitoutua. Hän fantasioi rakastelusta kahden naisen kanssa. Yhdyntöjen määrä riippui siitä kuinka paljon hän ehti koulunkäynniltään ja töiltään "bailamaan". Hän piti seksiä elämässään yhtä tärkeänä kuin leipää.

RISKIT: Mies oli käyttänyt lähes aina kondomia. Joskus käyttö oli lipsahtanut sen takia, että hän ei ollut varautunut osallistumaan joihinkin juhliin (päällä vaatteet, joiden taskussa ei ollut kondomia). Silloin hän oli keskustellut riskeistä kumppaninsa kanssa. Mies oli luottanut pillereitä käyttäneiden tyttöjen sanaan siitä, että heidän kanssaan ei ollut tautiriskiä. Hän oli ollut kuitenkin huolissaan kumppanin raskaaksitulosta.

ARVIO: Mies oli käyttänyt kaikki mahdollisuudet kokemusten saamiseksi.

(Nainen 22 v., 0606) Nainen oli kotoisin eronneesta työläisperheestä ja oli itse tytön. Lapsuuden perheessä äiti oli korostanut seksin luonnollisuutta ja kokemusten tärkeyttä. Nainen oli kokenut ajoittain itsensä ahdistuneeksi.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat seksileikeistä alle kouluikäisenä, jolloin nainen kokeili suuseksiä ystävättärensä kanssa. Hän oli harrastanut itsetyydytystä jo alle kouluikäisenä ja saanut orgasmeja hyvin nuorena. Tyttö oli jo ala-asteella kiinnostunut mitä pojat voisivat tehdä hänelle ja miltä se tuntuisi. Hän kysyi äidiltään yhdynnöistä. Tyttö oli hakenut ekaluokasta alkaen poikien seuraa ja hyväilyjä. Suudelmat ja kiihkeät hyväilyt, fritisut, alkoivat hänellä 13-vuotiaana.

Suuseksiä hän kokeili 14-vuotiaana satunnaisen kumppanin kanssa (poika teki sitä hänelle). Tyttö koki ensimmäisen yhdyntänsä 15-vuotiaana. Hän oli hyvin ihastunut kumppaniinsa ja halukas yhdyntään. He käyttivät kondomia. Poika kuitenkin jätti hänet ja kertoi kaikille, että tytöllä oli väljä vagina. Nainen ei uskaltanut sen vuoksi olla vuoden aikana yhdynnässä. 16-vuotiaana hän aloitti kaksi vuotta kestäneen seurustelun, jonka aikana kumppanukset kokeilivat monenlaisia asioita, myös pissa- ja kakkaleikkejä. Nainen koki ne kielteisinä.

Yhteensä hänellä oli ollut yli 50 yhdyntäkumppania. Hän oli halunnut olla porukansa kokoinein. Pitkän seurustelun jälkeen nainen harrasti yleensä monia yhden illan suhteita. Nainen koki nämä suhteet mielettömän huimina ja hyvin positiivisina. Hän tunsikin olevansa prinsessa, jonka miehet haluavat. Hän fantasioi usein millaista olisi rakastella erilaisten miesten kanssa. Nainen oli tavannut kaksi vuotta sitten viimeisimmän kumppaninsa, jonka kanssa oli muuttanut avoliittoon. Hänellä ei ollut tänä aikana muita kumppaneita. Yhdyntöjä oli kerran viikossa tai kerran kahdessa viikossa. Seksi tuntui naisesta turvalliselta mutta tylsältä. Vaikka suhteen seksuaalinen puoli oli latistunut, nainen koki läheisen ihmisen tärkeäksi ja nautti miehen läheisyydestä. Hän panosti runsaasti autoeroottiikkaan. Nainen oli koettanut tulla raskaaksi siinä vielä onnistumatta.

RISKIT: Nainen käytti kovin harvoin satunnaisissa suhteissaan kondomia, ehkäisyvalistus ei ollut häntä ikinä innostanut. Nainen käytti kondomia vain silloin, jos poika oli neitsyt tai vaati sen käyttöä. Hän ei yleensä käyttänyt kondomia omasta aloitteestaan. Nainen ei kokenut riskien koskevan itseään.

ARVIO: Nainen oli aina nauttinut kaikista sukupuolikokemuksistaan. Häntä oli häirinnyt vain kaveripiirin kielteinen (kateellinen) suhtautuminen hänen seikkailuihinsa; ystävät olivat toistuvasti yrittäneet jarruttaa hänen tekemisiään. Vakituisen suhteen aikana nainen kaipasi yhden illan suhteiden synnyttämää huumaa.

(Nainen 24 v., 1108) Naisen oli kotoisin työläisperheestä ja hänen isänsä oli alkoholisti. Hän oli työssäkäyvä opiskelija, joka oli ollut terapiassa. Kotona seksistä ei oltu juuri puhuttu muutoin kuin joskus yllättäen esille tulleen äidin seksuaalisen haluttomuuden osalta. Naisella oli ollut bulimia.

Naisen ensimmäinen seksuaalinen muistikuva oli 6-vuotiaana, jolloin hieman vanhempi naapurinpoika veti hänet saman peiton alle. Hänellä oli ollut tämän ja toisenkin naapurinpojan kanssa paljon seksileikkejä. Tyttö ihastui vakavasti 6-vuotiaana. Sitä kesti yli kolme vuotta ja tyttö vaihtoi pojan takia kouluakin. Hän oli ala-asteella hyvin kiinnostunut seksiasioista ja luki niistä. Nainen määritteli itsensä biseksuaaliksi. Ensimmäinen kumppani oli ollut 13-vuotiaana samanikäinen tyttö. He aloittivat

leikeillä, joissa kuviteltiin, että toinen on poika. Myöhemmin nämä fantasiat jäivät pois. Suhde kesti 2-3 vuotta ja nainen sai sen aikana orgasmeja. 16-vuotiaana hän tapasi nykyisen aviomiehensä ja oli ensimmäistä kertaa miehen kanssa yhdynnässä. He käyttivät kondomia.

Avioliittoa oli kestänyt haastatteluhetkellä 3,5 vuotta. Tämän suhteen aikana naisella oli ollut myös yksi naispuolinen kumppani. Siitä oli jäänyt kielteiset muistot. Nainen koki, että heteronainen oli käyttänyt häntä vain hyväksi. Yhteensä hänellä oli ollut 4 kumppania. Kerran hän oli ollut miehensä luvalla yhdynnässä miehen ystävän kanssa. Pari kertaa hän oli rakastellut yhtä aikaa miehensä ja tämän ystävän kanssa. Aviomiehensä kanssa hänellä oli yhdyntöjä 1-2 kertaa viikossa. Nainen fantasioi esileikin ja itsetyydytyksen yhteydessä. Hän panosti kaiken aviosuhteeseensa, vaikka pitikin sen seksielämää hieman rutinoituneena.

RISKIT: Naisten kanssa nainen ei ollut suojautunut. Aviomiehen kanssa nainen käytti ensimmäisessä yhdynnässä kondomia, myöhemmin he vaihtoivat pillereihin. Miehen ystävän kanssa hän ei käyttänyt kondomia, koska kiihkeä tilanne oli haluttanut häntä niin kovasti.

ARVIO: Välillä naisella oli ollut romanttinen ajatus, että aviomies voisi olla hänen ainoansa. Toisaalta hän tuntee nyt kokeneensa kaiken mitä on halunnut. Nainen arvelee, että tulevaisuudessa hänen ei enää tee mieli kokeilla muiden kumppaneiden kanssa. Hän haki elämäänsä turvallisuutta.

(Nainen 22 v., 0411) Nainen oli kotoisin hänen mielestään vapaamielisestä akateemisesta perheestä. Hän oli työssä ja kärsinyt vakavasta masennuksesta. Nainen oli yllättänyt joskus mielestään ikävän tuntuisesti vanhempansa yhdynnästä ja seurannut jo pienenä heidän uskottomuudesta aiheutuneita riitojaan. Äiti oli kerran kysynyt häneltä ehkäisystä.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat alle kouluikäisenä siitä, että hän katseli kaaviokuvia miehestä ja naisesta yhdynnässä. Tyttö ihmetteli miten seksi yleensä oli mahdollista. Hän pussaili jo ensimmäisellä luokalla ollessaan. Suudelmia ja hyväilyitä tyttö koki bileissä 12-13-vuotiaasta alkaen. Hänen ensimmäinen yhdyntänsä tapahtui 14-vuotiaana (kaveripiirinsä ensimmäinen kokenut) satunnaisen 8 vuotta vanhemman miehen kanssa. Tyttö oli siihen itsekin halukas. He eivät käyttäneet kondomia, koska sitä ei ollut saatavilla. Pian sen jälkeen tyttö aloitti ensimmäisen seurustelusuhteensa. Hän halusi kokeilla erilaisia asioita ja harrasti seurustelun aikana seksiä myös muiden poikien kanssa. Suhteen päättymisen jälkeen tyttö päätti kerätä kokemuksia niin paljon kuin huvittaa.

Naisella oli ollut sen jälkeen vain yksi vakituisempi mutta silti lyhytaikainen avosuhte huomattavasti itseään vanhemman, alkoholisoituneen ja huumeita käyttäneen miehen kanssa. Hänellä oli ollut yhteensä ainakin 60 yhdyntäkumppania. Suurin osa oli satunnaisia suhteita ravintolassa tavattujen miesten kanssa tai rakastelua tuttujen kanssa. Lukiossa hän oli saanut huonon maineen lukuisten kumppaneidensa takia. Seksi oli ollut naiselle itsestään selvä osa ihmisten välistä kanssakäymistä ja hänellä oli paljon siihen liittyviä fantasioita. Naisen mielestä vain kaksi miestä kymmenestä oli ollut hyvä rakastaja. Viimeisimmässä työpaikassaan hän oli ollut yhdynnässä lähes kaikkien miespuolisten työtovereidensa kanssa. Poikkeuksena olivat vain miehet, jotka seurustelevat vakavasti, eivätkä halunneet hänen kanssaan seksisuhdetta. Viimeisen vuoden aikana hänellä oli ollut noin 10 kumppania. Hän oli aloittamassa vakituista suhdetta.

RISKIT: Enimmäkseen nainen käytti kondomia yhden illan suhteissa, mutta koki ottaneensa turhaankin riskejä olemalla välillä ilman. Jos satunnainen kumppani oli ollut huolissaan kondomin puuttumisesta, nainen oli pitänyt sitä riittävänä merkinä siitä, että mies yleensä huolehti ehkäisystä (ja häneen saattoi siis luottaa). Tuttujen kanssa ollessaan nainen luotti heidän sanaansa ja piti myös vakituisesti seurustelevia miehiä turvallisina. Hän pelkäsi tauteja enemmän kuin raskaaksituloa.

ARVIO: Nainen oli tyytyväinen kokemuksiinsa. Nuorempana muut tytöt haukkuivat häntä huoraksi siksi, että he olivat naisen mielestä hänelle kateellisia. Haastattelua edeltäneenä aikana naiselle oli tullut halu kokeilla pidempää suhdetta. Hän oli pitänyt seksiä hyvin tärkeänä elämässään ja tavoitellut erilaisia kokemuksia.

(Nainen 23 v., 1811) Nainen oli kotoisin työläisperheestä, jossa ei oltu juurikaan puhuttu seksistä. Hän opiskeli sosiaaalialalla ja kävi työssä.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat seksileikeistä naapurinpojan kanssa alle kouluikäisenä. Hänellä oli myös ala-asteella paljon seksileikkejä ja ihastumisia. Itsetyydytystä hän harrasti 13-vuotiaasta; ensimmäisen orgasmin kokemiseen meni kuitenkin jonkin verran aikaa. Ensimmäiset suudelmansa ja hyväilynsä tyttö koki ala-asteen lopulla ja yläasteen alussa. 14-vuotiaana hän aloitti seurustelun kolme vuotta vanhemman pojan kanssa. Ensimmäinen yhdyntä tapahtui noin kuukausi seurustelun aloittamisen jälkeen. Tyttö keskusteli asiasta pojan kanssa paljon ja sai päättää milloin oli valmiina yhdyntään. He käyttivät pojan varaamaa kondomia. Suhde jatkui sen jälkeen noin kaksi vuotta ja oli hyvin seksipainotteinen. He viettivät viikonloppuja sängyn pohjalla.

Sen jälkeen hänellä oli toinen viisi vuotta kestänyt seurustelusuhde. Suhde kariutui, kun nainen tuli raskaaksi ja halusi tehdä miehen vastustaman abortin. Sen jälkeen

naisella oli ollut 19-vuotiaana ja sen jälkeen muutama seurusteluyritys ja lukuisia satunnaisia suhteita. Hänellä oli ollut yhteensä noin 25 yhdyntäkumppania. Yhdyntöjen tiheys vaihteli paljon, välillä niissä oli kuukausien taukoja. Viimeisen vuoden aikana hänellä oli ollut seitsemän kumppania. Nainen harrasti mielellään seksiä miellyttävien miesten kanssa.

RISKIT: Vakituisten kumppaneiden kanssa nainen oli käyttänyt kondomia ja e-pil-lereitä. Satunnaisissa suhteissa kondomin käyttö oli unohtunut usein. Syynä oli yleensä voimakkaaseen haluun yhdistynyt vahva humalatila, jolloin ehkäisy tahtoi unohtua. Nainen luotti vanhojen tuttujen sanaan eikä suhtautunut riskeihin vakavasti. Viimeisen vuoden aikana hän oli käyttänyt kondomia noin joka toisessa yhdynnässä. Naisella oli yksi aborttiin päättynyt raskaus ja kerran hän oli saanut kumppaniltaan klamydiatartunnan. Hän pelkäsi enemmän raskaaksituloa kuin tauteja.

ARVIO: Nainen olisi voinut mielestään kokeilla seksiä enemmänkin. Hän ei ollut aina uskaltanut näyttää miehille olevansa heistä seksuaalisesti kiinnostunut. Hän oli hankkinut kokemuksia ja ollut utelias. Nainen ei katunut mitään muuta kuin raskaaksituloaan ja klamydia-tartuntaa. Hän haaveili turvallisesta suhteesta ja seksin laadun paranemisesta.

(Nainen 22 v., 1211) Nainen oli kotoisin työläisperheestä ja kävi itse työssä. Hänen kotonaan oli ollut tarjolla erilaista seksimateriaalia. Naisella oli ollut bulimia.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat 3-4-vuotiaana, kun hän katseli kuvaa suutelevasta miehestä ja naisesta. 6-8-vuotiaana hänellä oli paljon seksileikkejä naapurinpojan kanssa, joskus suuremmassakin ryhmässä. Tyttö muisti 10-vuotiaasta alkaen poikien katseet. Ne tuntuivat jännittäviltä ja hänen sisällään kävi "säpinä". Tässä iässä hän myös suuteli ensi kertaa. Itsetyydytystä tyttö oli harrastanut 6-7-vuotiaasta noin 2-4 kertaa viikossa ja saanut jo nuorena orgasmeja. Jo alle 12-vuotiaana hän oli lukenut ja katsellut pornoa. Hän päätti kuitenkin 12-vuotiaana, että hän ei aloita yhdyntöjä ennen 16 ikävuottaan. 10-14-vuotiaana työllä oli paljon kielteisiä kokemuksia, kun esimerkiksi tallilla aikuiset humalaiset miehet yrittivät lähennellä häntä ja itsensäpaljastaja oli ottanut hänet kyytiinsä. Hän ei halunnut silloin suudellakaan samanikäisten poikien kanssa. Tyttö aloitti seurustelun 16-vuotiaana, mutta ei ollut silloin vielä valmiina yhdyntään. Hän arveli pojan jättäneen hänet tästä syystä. Tyttö koki siksi neitsyyden taakaksi ja päätti hankkiutua siitä eroon. Ensimmäinen yhdyntä oli 16-vuotiaana satunnaisen kumppanin kanssa. Se oli hänen määrätietoinen yrityksensä hankkia ensimmäinen kokemus. He eivät käyttäneet ehkäisyä ja yhdyntä oli tytölle hyvin kivulias ja kielteinen kokemus. Sen jälkeen työllä oli muutama yhden illan suhde ja yhdynät olivat yhä kivuliaita.

18 vuotiaana nainen tapasi 5 vuotta vanhemman miehen, joka "opetti" hänelle seksiä. Suhde kesti kolme kuukautta. Nainen koki silloin ensimmäisen orgasminsa yhdynnässä ja käsitti mikä seksissä on nautittavaa. Hänellä oli ollut sittemmin yhteensä noin 50 yhdyntäkumppania. Puolet oli ollut ennestään tuttuja, toinen puoli muita satunnaisia suhteita. Yksi näistä oli kahden kuukauden seksisuhde naisen kanssa. Haastattelulla ei ollut vielä muutamaa viikkoa pidempiä seurustelusuhdetta. Hänellä oli ollut jo lapsuudesta lähtien paljon erilaisia fantasioita molemmista sukupuolista. Kerran yhden illan mieskumppani oli paljastunut häiriintyneeksi ja yrittänyt raiskata hänet. Naisen sukupuolielämä oli ollut hyvin vaihtelevaa. Välillä yhdyntöjä oli ollut useita kertoja päivässä, välillä niissä oli ollut kuukausien tauko. Viimeisenä vuotena hänellä oli ollut 8 kumppania. Nainen piti seksiä hyvin tärkeänä elämässään.

RISKIT: Nainen oli käyttänyt lähes aina kondomia. Kerran se oli "lipsahtanut", kun naista halutti ja hänellä ei silloin ollut kondomia mukanaan. Hän sai silloin kondyloomatartunnan. Sen jälkeen hänellä oli aina ollut kondomeja mukanaan ja hän oli vaatinut kumppaniltaan sen käyttämistä. Nainen oli ollut jonkin verran huolissaan kondomien hajoamisesta.

ARVIO: Nainen oli tehnyt omat valintansa ja hankkinut sen verran kokemuksia kuin oli halunnutkin. Hän tiesi mitä halusi ja kertoi sen kumppaneilleen. Haastattelun aikoihin hän oli alkanut kaivata jotain syvällisempää kuin pelkät seksisuhteet.

(Nainen 20 v., 1206). Nainen oli kotoisin jo hänen varhaislapsuudessaan eronneesta toimihenkilöperheestä. Hän kävi työssä. Kotona ei oltu keskusteltu sukupuoliasioista. Naisella oli ollut paniikkihäiriöitä.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat joistakin televisio-ohjelmista. Tyttö muistaa harrastaneensa itsetyydytystä ala-asteelta alkaen ja saaneensa jo silloin orgasmeja. Ala-asteella hän oli hyvin kiinnostunut pojista ja lähetti heille rakkaus-kirjeitä. Kuudennella luokalla tyttö koki ensimmäiset kielisuudelmat ja "fritsut". 7. luokalla bileissä oli jännittäviä hyväilyjä. Tyttö antoi pojan hyväillä ja ottaa housut pois. Yhdyntään asti hän ei kuitenkaan poikaa päästänyt. Ensimmäisen yhdyntänsä tyttö koki 14-vuotiaana noin kaksi vuotta vanhemman pojan kanssa. Ensimmäisellä kerralla se ei onnistunut vahvan humalan takia. Tyttö oli silloin hyvin halukas kokemaan yhdynnän. Hän otti sen kokemuksena eikä osana seurustelua. Hän ei muista käyttäneensä ehkäisyä. Ensimmäisen yhdynnän jälkeen suhde jatkui 2,5 vuotta tiiviinä seurusteluna. 15-vuotiaana tyttö joutui raiskauksen uhriksi. Tuntematon mies raiskasi hänet metsikössä, kun hän käveli yöllä yksin kotiin. Tapahtumasta jäi hänelle pelkoja, mutta nainen ei kuitenkaan kertonut sen vaikuttaneen hänen seksuaalisuuteensa.

Hänellä oli ollut yhteensä noin 20 yhdyntäkumppania. Murrosiässä työllä oli ollut kaksi pitkää seurustelusuhdetta. Välillä oli jakso, jolloin hän harrasti yhden illan suhteita. Kumppaneista suurin osa oli tuttuja, joskus he olivat samana iltana tavattuja

miehiä. Viimeisen kumppaninsa kanssa nainen oli ollut avoliitossa 2 vuotta. Heillä oli yhdyntöjä noin neljästi viikossa. Nainen ei ollut vielä koskaan saanut yhdynnässä orgasmia, aktiivisesti harrastamassaan itsetyydytyksessä kylläkin. Seksi oli muuttunut avoliitossa hänen mielestään jo rutinoituneeksi. Hän fantasioi seksistä silloin tällöin. Viimeisenä vuotena hänellä oli ollut toinenkin kumppani osaksi kostoksi avomiehen uskottomuudelle.

RISKIT: Ensimmäisen seurustelukumppanin kanssa nainen käytti puoli vuotta ehkäisyä keskeytettyä yhdyntää. Hän sai toiselta poikaystävältään klamydian ja lopetti suhteen siihen. Seurustelusuhteidensa alussa hän oli käyttänyt kondomia siirtyen sitten pillereihin. Joskus hän oli ryhtynyt tilapäissuhteeseen ilman kondomia, kun sitä ei ollut saatavilla. Yhden illan suhteissa nainen oli pyrkinyt käyttämään kondomia. Joskus se oli unohtunut vahvan humalatilan takia. Hän oli pakottanut avomiehen testeihin tämän uskottomuuden jälkeen.

ARVIO: Nainen ajattelee jälkepäin arvioiden, että hän olisi voinut jättää väliin osan yhden illan suhteista. Miehet eivät olleet riittävän hyviä seksuaalikumppaneita. Tätä hän ei voinut kuitenkaan tietää muuten kuin kokeilemalla. Nainen oli etsinyt aktiivisesti kokemuksia.

Koonnos:

Seksiin suuntautuneet-tyyppiin kuuluvilla nuorilla ihmisillä oli siis hyvin voimakas seksuaalinen halu, joka oli herännyt yleensä jo melko nuorena. Kokemusten kertymisen prosessi oli alkanut ala-asteella (joskus aikaisemminkin) ja edennyt sen jälkeen lähes tauottomasti ensimmäisistä suudelmista ja seksileikeistä yhdyntään. Intiimimmät kokemukset (petting, yhdyntä) oli koettu yleensä ensimmäisessä seurustelusuhteessa. Sen päättymisen jälkeen oli harrastettu satunnaisia suhteita; välillä oli taas sitouduttu. Kehitys ja kokemukset tuntuivat kuitenkin olleen hyvin omassa hallinnassa ja melko yhdenmukaisia. Nämä nuoret ihmiset olivat yleensä tyytyväisiä kokemuksiinsa.

Riskien ottamisen suhteen miehet ja naiset olivat tässä tyyppissä hyvin erilaisia. Miehet eivät juurikaan ottaneet riskejä sukupuolisessa kanssakäymisessään ja saattoivat jopa luopua yhdynnöistä, jos kumppani ei suostunut kondomin käyttöön. Kondomien saatavuuden parantamisella voitaisiin vähentää miesten kertomia harvoja lipsahduksia. Naiset sen sijaan ottivat paljon useammin riskejä. Naisten satunnaiset suhteet tuntuivat olevan heille paljon kokonaisvaltaisemmin mukaansatempaavia kuin miehille. Naiset kuvailivat huumaa ja jännitystä mikä liittyi mielenkiintoisen kumppanin löytämiseen ja hänen huomionsa herättämiseen. He nauttivat siitä, että olivat sinä iltana tämän miehen ainoana mielenkiinnon kohteena ("mieletöntä prinsessana olemista"). Riskeihin liittyvä kontrolli säilyi kun nainen pysyttäytyi selvänä, mutta päihtyneenä ehkäisy unohtui helposti hetken huumassa.

Tämän tyypin miehet harrastivat vakituissa suhteissaan sukupuolista kanssakäymistä säännönmukaisesti ja usein. Naiset sen sijaan tuntuivat kokevan melko pian seksisuhteensa väljähtymisen, jolloin he keskittyivät enemmän muunlaiseen läheisyyteen kumppaninsa kanssa. He saattoivat kaivata satunnaisten suhteiden tuottamaa jännitystä. Poikkeuksena oli eräs biseksuaali nainen. Hän oli vakuuttunut, että seksi on nautittavinta vakituissa suhteissaan.

Tyyppi 2: Monogaamiset

– Vähän halua ja kokemukset sen mukaisia

Tähän tyyppiin luokiteltiin kuudesosa haastatelluista, kolme miestä ja kaksi naista.

Tyyppiin kuuluneista henkilöistä vain yhdellä miehellä oli seksuaalisia muistikuvia (alastomuudesta) ajalta ennen koulunkäyntiä. Kahdella ei ollut näitä muistikuvia myöskään ala-asteen ajalta. Yhtä miestä olivat tytöt lähestyneet ala-asteella ja yhdelle naiselle samanikäinen tyttö oli näyttänyt pornolehtiä noin 10-vuotiaana. Kumpikaan heistä ei ollut pitänyt näistä kokemuksistaan. Yhtä miestä lukuun ottamatta kukaan tyyppiin luokitelluista ei muistanut tunteneensa mielenkiintoa sukupuoliasioihin ennen yläasteen viimeisiä luokkia. Poikkeustapauksena oleva mies oli suudellut jo ala-asteella. Osa oli kokenut yläasteen lopulla ensimmäiset suudelmansa ja hyväilynsä. Jotkut suutelivat ensimmäisen kerran kuitenkin vasta 18-19-vuotiaana.

Kolme viidestä tähän tyyppiin kuuluneesta oli harrastanut tai ainakin kokeillut itsetyydytystä 15 vuoden iästä alkaen. Kaksi muuta oli aloittanut itsetyydytyksen 12-13-vuotiaana. Ensimmäinen yhdyntä oli koettu 17-, 17-, 19-, 20- ja 22-vuotiaana vakituisen seurustelukumppanin kanssa. Yleensä tämä oli myös kumppanin ensimmäinen yhdyntä. Kaikki olivat käyttäneet ensimmäisessä yhdynnässään kondomia. Neljällä heistä oli ollut toistaiseksi vain yksi yhdyntäkumppani. Tyyppiin kuuluneilla oli kovin niukasti seksuaalisia fantasioita. Yksi miehistä fantasioi sitomisleikeistä, mutta ei rohjennut toteuttaa niitä. Yksi naisista oli pitkän suhteensa aikana päättänyt, että hänen oli liian aikaista sitoutua lopullisesti (aloitti seurustelun 17 vuotiaana) ja myöhempää katumista välttääkseen hän päätti hankkia sukupuolikokemuksia myös muiden kumppaneiden kanssa. Käytännössä hänelläkin oli ollut pitkäaikaisen seurustelukumppaninsa lisäksi vain yksi yhden illan seksisuhde tutun miehen kanssa ja lisäksi suhde ensimmäiseen vakituisen kumppaniin jatkui yhä.

Kaikki tähän tyyppiin kuuluvat nuoret ihmiset olivat käyttäneet jokaisessa yhdynnässään ehkäisyä. Osa käytti kondomia yhdyntöjen harvalukuisuuden takia. Loput olivat käyttäneet kondomia suhteen alussa ja vaihtaneet sen jälkeen e-pillereihin.

Yhdenillan suhteessa ollut nainen käytti silloin kondomia. Vakituksessa suhteessa oli yhdyntöjä yleensä kerran viikossa, yksi pariskunta oli harrastanut seksiä kerran kuukaudessa. Tämä tuntui olevan heille sopiva yhdyntöjen määrä.

Miehet ja naiset olivat tässä ryhmässä kehitykseltään hyvin samanlaisia. He suhtautuivat kuitenkin eri tavalla kokemuksiinsa. Miehistä kaksi olisi halunnut aloittaa aikaisemmin tai hankkia enemmän kokemuksia erilaisten kumppaneiden kanssa. He arvelivat, että tämä olisikin ollut mahdollista murrosiässä, mutta he eivät silloin olleet siihen halukkaita ja tunsivat että eivät olleet vielä kypsiäkään kokemusten hankkimiseen. Tuntui siltä, että nämä miehet olivat sen jälkeen kohdanneet sukupuoleensa liittyviä sosiaalisia paineita kokeneisuuden hankkimisesta. Naiset sen sijaan olivat tyytyväisiä kokemuksiinsa ja olivat mielestään voineet tehdä omat valintansa. Toinen nainen oli seurustellut vuosia ja päätti lopettaa suhteen, jotta voisi hankkia kokemuksia ennen lopullista sitoutumista. Hän halusi tehdä näin, jotta hänen ei tarvitsisi olla uskonon. Myös tutun kanssa tapahtuneen yhdynnän nainen suunnitteli huolella. Hän tarkkaili ennalta miestä ja tutustui häneen. Yhdyntään päädyttiin sitten, kun kumppani tuntui naisesta riittävän turvalliselta.

(Mies 22 v., 1908) Mies oli kotoisin toimihenkilöperheestä. Hän oli ujonpuoleinen opiskelija. Kotona seksistä ei oltu puhuttu.

Miehellä ei ollut seksuaalisia muistikuvia lapsuudesta. Ala-asteen lopulla hän oli lähestynyt tyttöjä limudiskoissa ja kokenut kaukorakkauksia. Yläasteella poika koki suudelmia ja hyväilyjä vaatteiden päältä. Itsetyydytystä hän harrasti 6-7. luokilta alkaen. Yläasteen aikana hän oli seurustellut vuoden verran ja kokenut silloin suudelmia ja hyväilyjä.

Ensimmäisen yhdyntänsä mies koki seurustelusuhteessa 20-vuotiaana. Tämä oli myös hänen kumppaninsa ensimmäinen kerta. Mies käytti kondomia tytön aloitteesta; he eivät olleet muutoin keskustelleet ehkäisystä ennen yhdyntää. Miehellä oli ollut vain tämä kumppani ja seurustelu oli jatkunut haastatteluhetkellä noin 1,5 vuotta. Yhdyntöjä oli harvoin, noin kerran kuukaudessa. Kummallakaan ei ollut vielä omaa asuntoa, joten enempään ei ollut juuri mahdollisuuksia. Toisaalta miehellä ei ollut muuhun kiinnostustakaan. Hän mietti oliko kumppani "se oikea".

RISKIT: Mies oli käyttänyt jokaisessa yhdynnässään kondomia. Yhdyntöjä oli sen verran harvoin, että miehen mielestä ei kannattanut vaihtaa pillereihin. Hän ei kokenut tautien uhkaavan itseään.

ARVIO: Mies olisi voinut mielestään kokea ensimmäisen yhdyntänsä aikaisemmin. Hän ei ollut mielestään mikään iskijätyyppi.

(Mies 24 v., 2208) Mies oli kotoisin holhoavasta akateemisesta perheestä. Häntä ei oltu päästetty nuorten iltarientoihin vaan pakotettu opiskelemaan. Hän oli yhä aranoloinen opiskelija. Kotona seksistä ei oltu puhuttu mitään.

Ala-asteella tytöt olivat lähestyneet poikaa, mutta hän ei ollut kiinnostunut. Pojan ensimmäinen seksuaalinen muistikuva oli 7. luokalta. Hän ihastui ja uskalsi pussata. Itsetyydytystä mies oli harrastanut 15-vuotiaasta, jolloin hän oli löytänyt myös pornolehtiä. Sen jälkeen hänellä oli 18-19-vuotiaana suudelmia ja hyväilyjä ravintoloissa satunnaisten kumppaneiden kanssa. Mies oli lähtenyt kolme kertaa tytön luokse yöksi ja tyttö olisi halunnut yhdyntää. Mies kuitenkin kieltäytyi, osaksi kondomin puuttumisen vuoksi. Hän halusi vain todistaa itselleen ja kavereilleen, että pystyi iskemään tytön. Nuorempana hän olisi ehkä halunnutkin yhdyntää, mutta tilaisuuksien tullen häntä ei enää kiinnostanut.

Miehen ensimmäinen yhdyntä oli 22-vuotiaana, joka oli myös kumppanille ensimmäinen kerta. Asiasta oli keskusteltu paljon etukäteen ja hankittu kondomi. Haastatteluhetkellä tämä suhde oli jatkunut lähes kaksi vuotta. Tämä nainen oli hänen ainoa kumppaninsa. Sukupuolielämän aloittamisen aikoina miehen oli vaikea lauetta yhdynnässä, kokemuksen lisääntyessä vaikeudet vähentyivät. Yhdyntöjä oli ollut noin kerran viikossa. Hänellä oli sitomisfantasioita, joita hän ei uskaltanut toteuttaa.

RISKIT: Mies oli käyttänyt kumppaninsa kanssa aina ehkäisyä. Aluksi he käyttivät kondomia ja vaihtoivat sittemmin pillereihin.

ARVIO: Miehellä oli tunne, että hän oli jäänyt jostakin paitsi. Hänen olisi pitänyt kokeilla seksisuhdetta jo murrosiässä. Haastatteluhetkellä mies koki kuitenkin työstävänsä painostavan häntä harrastamaan liikaakin seksiä.

(Mies 22 v., 1208) Mies oli kotoisin jo hänen varhaislapsuudessaan eronneesta hoitoalan työläisperheestä. Hän oli työssä akateemisella alalla. Isä oli valistanut häntä seksiasioista härskeillä jutuilla.

Miehen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat ajalta ennen koulua. Hän oli pussaillut tyttöjä ja nähnyt isän seksikumppaneita kotona alastomana. Poika oli lisäksi kurkkinut avaimenreiästä kaverinsa kanssa tämän isosiskon pukeutumista. Ala-asteella hän oli pussailut ja yläasteella hän oli suudellut ja hyväillyt tyttöjä diskoissa. Itsetyydytystä poika oli harrastanut noin 13-vuotiaasta. Poika oli huomannut 12-vuotiaana, että köydellä kiipeily tuottaa seksuaalisesti hyvän olon. Myöhemmin hän oppi tuottamaan vastaavan olon itselleen. Isän varoittavan esimerkin takia (isällä lukuisia tilapäisiä seksikumppaneita avioeron jälkeen, pojat asuivat isänsä kanssa) poika päätti kuitenkin veljensä kanssa murrosikäisenä, että hänen ensimmäinen yhdyntänsä tapahtuisi vasta avioliitossa.

Se toteutui tytön aloitteesta kuitenkin jo 17-vuotiaana, mutta mies meni kuitenkin sittemmin naimisiin tämän kumppaninsa kanssa. Pariskunta oli keskustellut yhdynnästä paljon; se oli suunniteltu ja siinä käytettiin kondomia. Miehellä oli ollut vain tämä yksi kumppani ja kolme vuotta kestänyt avioliitto hänen kanssaan jatkui. Hän koki fantasioidensa latistuneen; ne eivät enää kiihottaneet. He olivat puolen vuoden ajan yrittäneet saada raskautta alulle toistaiseksi huonolla menestyksellä. Mies koki raskaaksi tämän yrityksen edellyttämät päivittäiset yhdynnit.

RISKIT: Miehellä oli ollut vain yksi kumppani, jonka kanssa kondomi oli vaihtunut vähitellen pillereihin. Ei yhdyntöjä ilman ehkäisyä ennen kuin he olivat yrittäneet lapsen hankkimista.

ARVIO: Mies oli tyytyväinen siihen, että hän oli onnistunut pysyttäytymään yhdessä ensimmäisen kumppaninsa kanssa. Hän ei halunnut seurata isänsä hurjastelevaa esimerkkiä.

(Nainen 20 v., 2506) Nainen oli kotoisin toimihenkilöperheestä. Hän oli työharjoittelussa oleva työtön. Aiemmin hän oli ollut omassa mielikuvamaailmassaan elävä koulukiusattu. Äiti oli koettanut valistaa häntä nuorena seksistä. Nainen oli mielestään melko uskonnollinen. Hänellä oli ollut psyykkisiä ongelmia.

Naisen ensimmäinen seksuaalinen muistikuva 10-vuotiaana, jolloin samanikäinen tyttö oli näyttänyt hänelle pornolehtiä. Tyttö oli kokenut tämän hyvin kielteisenä. Hän kokeili itsetyydytystä 15-16-vuotiaana ja sai orgasmejakin, mutta lopetti itsetyydytyksen muutaman kokeilun jälkeen. Pojista hän ei ollut kiinnostunut ennen 18. ikävuottaan. Silloin naisella oli ensimmäiset treffit. Hän ei nauttinut suudelmissa eikä miehen läheisyydestä. Nainen koki hyvin kielteisenä erään miehen (johon hän oli kuitenkin ihastunut), joka oli suostutellut häntä yhdyntään, vaikka mies myönsikin, että ei ollut hänestä kiinnostunut.

19-vuotiaana nainen tapasi vakituisen kumppaninsa ja oli hänen kanssaan yhdynnässä kolmen kuukauden seurustelun jälkeen. He arvelivat jo silloin viettävänsä loppuelämänsä yhdessä. Ensimmäinen yhdyntä oli myös kumppanille eka-kerta. Nainen sai päättää milloin oli valmiina yhdyntään. Asiasta oli keskusteltu paljon ja kondomi oli hankittu yhdessä. Naisella oli ollut vain tämä yhdyntäkumppani ja yhdyntöjä oli ollut viime aikoina 1-2 kertaa viikossa. Suhde oli jatkunut vuoden ja neljä kuukautta. Nainen sai helposti orgasmeja yhdynnässä. Kumpikin asui vielä kotona ja heillä ei ollut rauhallista tilaa tapaamisilleen. Naisen mielestä tosin enempään aktiivisuuteen ei ollut edes tarvetta. Hänellä oli joitakin romanttisia kuvitelmia.

RISKIT: Nainen oli käyttänyt alussa vakiokumppaninsa kanssa jokaisessa yhdynnässä kondomia. Hän aloitti myöhemmin pillereiden käytön, kun hänellä oli

todettu lateksiallergia. Nainen oli ollut muutaman kerran poikaystävänsä kanssa ilman ehkäisyä luottaen jälkiehkäisyyn.

ARVIO: Nainen toivoi, että hän olisi kokenut myös ensimmäiset suudelmansa vasta vakituisen kumppaninsa kanssa. Hän ei kaivannut muita suhteita.

(Nainen 20 v., 2306) Nainen oli kotoisin työläisperheestä. Hän oli työharjoittelussa oleva työtön. Kotona ei oltu keskusteltu sukupuoliasioista.

Naisella ei ollut lapsuudesta seksuaalisia muistikuvia. Ala-asteen viimeisillä luokilla hän oli pelannut pullonpyöritystä ja kokenut sen yhteydessä joitakin kosketteluja. Hän ei ollut kokenut niitä seksuaalisina. Tytöllä oli ollut 8-9. luokilla kaukorakkausia. Itsetyydytystä hän oli harrastanut yläasteelta alkaen. Ensimmäiset orgasminsa tyttö koki itsetyydytyksen avulla lukiossa. Hän oli pitänyt koulun seksivalistusta liiallisena ja turhana.

Tytön ensimmäiset suutelu- ja hyväilykokemukset olivat 15-16-vuotiaana. Seurustelun hän aloitti sosiaalisista syistä (hänen mielestään kaikki muut seurustelivat) 17-vuotiaana. Tyttö koki ensimmäisen pettingin tämän poikaystävänsä kanssa ja ensimmäinen yhdynnän neljän kuukauden seurustelun jälkeen. Yhdyntä tuntui suhteen luonnolliselta vaiheelta. He käyttivät kondomia. Asiasta oli keskusteltu sen verran, että tyttö tiesi kumppaninsa olevan hyvin vastuullinen. He seurustelivat vuosia, jonka jälkeen he päättivät, että oli liian aikaista sitoutua lopullisesti ennen kuin he olisivat hankkineet sukupuolikokemuksia myös muiden kanssa. Naisella oli ollut sittemmin yksi yhden illan seksisuhde tutun miehen kanssa, jota hän oli seurannut jo pitkään ollessaan samassa kaveripiirissä. He käyttivät kondomia. Nainen oli entisen poikaystävänsä kanssa edelleen hyvissä väleissä. He harrastivat säännöllisesti seksiäkin, vaikka eivät enää pitäneetkään suhdettaan seurusteluna. Heillä oli yhdyntöjä noin kahdesti viikossa. Poikaystävällä oli muitakin suhteita.

RISKIT. Nainen käytti e-pillereitä. Hän oli harrastanut entisen poikaystävänsä kanssa seksiä joskus ilman kondomia. He olivat sopineet, että muiden kumppaneiden kanssa käytetään aina kondomia. Yhden illan suhteessa hän käytti kondomia.

ARVIO: Nainen oli hyvin tyytyväinen kokemuksiinsa ja koki tehneensä itse valintansa. Yhden illan suhteensa jälkeen hän suhtautui satunnaisiin suhteisiin positiivisesti. Hän haluaisi vielä joitakin kokemuksia ennen lopullista sitoutumistaan.

Koonnos:

Monogaamiset-tyyppiin luokiteltujen nuorten ihmisten seksuaalisuus liittyi vahvasti parisuhteeseen. Tyyppin miehet olivat tosin tunnistaneeet seksuaalisesti aktiivin miehen yhteiskunnallisen ihanteen, mutta periaatteiden lisäksi ujous oli estänyt heitä

toteuttamasta tämän ihanteen mukaista käytöstä. Monogaamiset olivat kontrolloineet omia halujaan ja ensimmäinen yhdyntä oli hyvin suunniteltu. Tyyppiin kuuluneet eivät ottaneet seksuaalisia riskejä, vaan käyttivät jokaisessa yhdynnässään ehkäisyä. Seksuaalisuus ei ollut vahvasti esillä heidän seurustelussaan, jota ilmensi tälle ikäryhmälle melko alhainen yhdyntöjen määrä viikossa. Tyyppiin kuuluvat nuoret ihmiset tuntuivat hyötynneen sukupuolikasvatuksesta ja muista lähteistä saaduista sukupuolitiedoista. Heillä olikin hyvät tiedot ehkäisyvälineistä ja riskeistä. Tämä yhdistyneenä seksuaalisen halun vähäisyyteen oli johtanut varmaan ehkäisyyn.

Tyyppi 3: Kokemuksiin ajautuneet

- Vähän halua, kokemuksia toivottua enemmän

Tähän tyyppiin luokiteltiin lähes kolmasosa haastatelluista, 3 miestä ja 6 naista. Naisille oli ollut siis miehiä yleisempää kokea nuoruudessaan seksuaalisia asioita, joihin he eivät olleet tunteneet olevansa silloin valmiita tai halukkaita.

Tyyppiin kuuluneiden miesten ensimmäiset seksuaalisuuteen liittyvät muistikuvat olivat ala-asteen ajalta tai jo ennen kouluikää. He muistelivat katselleensa seksilehtiä kavereidensa kanssa tai yllättäneensä vanhempansa yhdynnässä. Nämä tapahtumat olivat tuntuneet mielenkiintoisilta; ne eivät olleet herättäneet erityisiä myönteisiä tai kielteisiä tunteita. Tähän tyyppiin kuuluneilla miehillä ei ollut vielä ala-asteen aikana kiinnostusta sukupuoliasioihin. Poikkeuksena oli mies, joka oli silloin kokeillut hyväilyjä sekä pojan että tytön kanssa. Itsetyydytystä miehet olivat harrastaneet 12-13-vuotiaasta. Jossakin tapauksessa ensimmäinen siemensyöksy tuli kuitenkin vasta useita vuosia itsetyydytyksen aloittamisen jälkeen.

Naisten ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat ala-asteen ajalta. Niihin sisältyi muistoja vanhempien yhdynnöistä ja alastomuudesta. Ne olivat herättäneet kielteisiä tunteita vain silloin, jos vanhemmilla oli ollut jatkuvaa riitaa sukupuoliasioista (uskottomuudesta ym.). Jotkut naiset muistivat katselleensa lapsuudessaan seksilehtiä. Niistä ei oltu pidetty. Yksi nainen muisteli kuinka hän sai hyvän olon tyynystä jalkojensa välissä alle kouluikäisenä ja toinen nainen seksinleikkejä toisen tytön kanssa ala-asteen ajalta. Näistä kokemuksista oli jäänyt hyvät muistot.

Myöskään naisilla ei ollut vielä ala-asteen ikäisenä mielenkiintoa sukupuoliasioihin eikä toiseen sukupuoleen. Pojan aloitteesta koetut ensimmäiset suudelmat koettiin yleensä jännittävinä, yksi nainen muisti kuitenkin, että ne herättivät hänessä kielteisiä tunteita.

Yksi nainen muisti kokeilleensa itsetyydytystä jo 6-7 vuoden iässä. Hänen kotonaan oli hyvin seksuaalinen ilmapiiri, seksi ja siitä johtuvat riidat olivat usein esillä. Muut

naiset olivat aloittaneet itsetyydytyksen yleensä noin 13-vuotiaana ja saaneet melko pian orgasmeja. Joskus itsetyydytys oli aloitettu myös yläasteen viimeisillä luokilla tai vasta lukion aikana.

Miehillä ei ollut yläasteen aikana minkäänlaista kiinnostusta tyttöihin tai tämä kiinnostus heräsi vasta viimeisillä luokilla. Ensimmäiset suudelmat oli koettu tyttöjen aloitteesta. Yksi mies oli kokenut 13-vuotiaana ensimmäisen yhdyntänsä bileissä vanhemman ja kokeneemman tytön painostettua häntä siihen. Tämä oli ollut pojalle hyvin pelottavaa ja kielteinen kokemus ja johti siihen, että hän pidättäytyi sukupuolikokemuksista seitsemän vuoden ajaksi.

Naiset olivat kokeneet yläasteen aikana ensimmäiset suudelmansa ja hyväilynsä. Jotkut aloittivat siinä iässä seurustelun ja osa koki myös ensimmäisen yhdyntänsä. Kokemusten hankinta ei perustunut tässä iässä omaan päätökseen. Hyväilyjä ja yhdyntöjä oli koettu, koska vanhemmat ja kokeneemmat kumppanit olivat niihin suostutelleet. Osasyynä saattoi olla se, että tytöt hakivat kokemusten avulla hyväksymistä kaveripiirissään. Yhdessä tapauksessa ensimmäinen suutelu oli johtanut voimakkaaseen HIV-tartunnan pelkoon. Tämä tyttö päätyi näiden pelkojensa takia psykiatrin vastaanotolle.

Tähän tyyppiin kuuluneet miehet olivat kokeneet ensimmäisen yhdyntänsä vaihtelevan ikäisenä, 13-, 15- ja 19-vuotiaana. Ensimmäisen yhdynnän kumppanina oli jo aikaisemmin tunnettu tyttö. Vain yksi mies oli käyttänyt kondomia ensimmäisessä yhdynnässään, hankin tytön aloitteesta. Ulkopuoliset tekijät olivat vaikuttaneet suuresti yhdyntään ryhtymiseen. Kaksi miehistä oli kokenut paineita päästä kokemattomuudestaan ja yhden painosti yhdyntään kumppani.

Naisista suurin osa oli ensimmäisessä yhdynnässään 14-15-vuotiaana. Yksi nainen koki yhdynnän 17-vuotiaana ja toinen 19-vuotiaana. Yhdynnät tapahtuivat yleensä seurustelukumppanin kanssa. Yksi naisista oli ollut yhdynnässä samana iltana tapaa-mansa pojan kanssa. Osa naisista ryhtyi yhdyntään miellyttääkseen kumppaniaan tai saadaakseen kaveripiirissään hyväksyntää. Tytöt olivat yleensä käyttäneet kondomia ensimmäisessä yhdynnässään, osittain pojan aloitteesta. Yksi tyttö ei käyttänyt ehkäisyä ensimmäisessä yhdynnässään.

Myös yhdyntäkumppaneiden kokonaismäärä oli miehillä melko vaihteleva: 3, 7 ja 13. Miehet kertoivat olleensa ensimmäisen yhdyntänsä jälkeenkin yhdynnöissä useasti naisten aloitteesta. Yksi mies sanoi harrastaneensa yhden illan suhteita henkisen tasapainottomuuden tilassa seurustelusuhteensa päättymisen jälkeen. Hän koki irtosuhteensa osaksi itsetuhoista käyttäytymistä. Viimeisen vuoden aikana yksi miehistä oli harrastanut seksiä päivittäin, toinen noin kerran viikossa ja kolmas kerran kahdessa viikossa.

Naisten yhdyntäkumppaneiden kokonaismäärä vaihteli välillä 5-20. Osalla naisista yhdyntäkumppaneina olivat olleet vain sellaiset miehet, joiden kanssa heillä oli pysyvämpi suhde. Toiset naiset olivat vakisuhteiden lisäksi harrastaneet yhdyntöjä myös tuttujen tai satunnaisten kumppaneiden kanssa. Naisista noin puolet oli harrastanut seksiä viimeisen vuoden aikana kerran kahdessa viikossa, jotkut useita kertoja viikossa. Ilman vakituista suhdetta olleiden naisten oli vaikeata arvioida yhdyntöjensä määrää.

Neljällä yhdeksästä tähän tyyppiin kuuluneesta haastatellusta oli ollut parikymppisenä melko paljon seksuaalisia fantasioita. Yksi mies fantasioi hyvännäköisistä naisista ja yksi nainen uniformupukuisista miehistä. Yksi mies kiihotti itseään fantasioilla itsetyydyttäessään. Kaksi naista ei varsinaisesti fantasioinut, mutta muisteli hyviä hetkiä kumppaninsa kanssa.

Tähän tyyppiin kuuluneet miehet olivat käyttäneet nuorempana ehkäisyä vain kumppanin vaatimuksesta. Yksi heistä oli ottanut myöhemmin asian vastuulleen, kun ensimmäinen seurustelukumppani tuli raskaaksi ja joutui tekemään abortin.

Myöskään suurimmalla osalla tämän tyyppin naisista ei ollut tapana käyttää kondomeja. He huolehtivat raskauden ehkäisemisestä ehkäisy pillereillä. Keskeinen syy kondomin käyttämättä jättämiselle tuntui olleen se, että he eivät kysyneet vaatimaan sitä sukupuolikumppaniltaan. Joskus kumppani oli myös suoraan kieltäytynyt kondomin käytöstä perustellen sillä perusteella, että se vähentää huomattavasti nautintoa. Vain kaksi tähän tyyppiin kuuluvista naisista oli käyttänyt kondomia satunnaisissa suhteissaan ja seurustelusuhteensa alussa. Toisella heistä oli ollut jo murrosiästä alkaen vakavia pelkoja HIV-tartunnan saamisesta. Jotkut naiset olivat oppineet vaatimaan kondomin käyttämistä saatuaan sukupuolitaudin. Aina tämäkään ei ollut vaikuttanut asiaan.

Miesten mielestä heillä olisi voinut olla loppujen lopuksi enemmän kokemuksia ennen sitoutumistaan. Siihen oli ollut joitakin mahdollisuuksiakin, mutta tilaisuuksia ei oltu useasti uskallettu käyttää hyväksi. Miehet epäilivät jäävänsä jostakin paitsi vakiintumisensa vuoksi. Vaikka seksuaalikokemukset eivät olleetkaan näille miehille erityisen tärkeitä, vaikutti heihin kuitenkin niin sanottu maskuliininen diskurssi, jossa miehen kuuluu kerätä riittävästi kokemuksia ollakseen "oikea mies".

Naisten mielestä seksuaalisuus ei ollut kovinkaan hyvin heidän hallinnassaan. Useimmiten he olivat ryhtyneet yhdyntöihin kumppaneidensa ehdoilla. He olivat hakenneet seksin avulla kumppanin tai kaveripiirinsä hyväksymistä. Yksi nainen vieritti vastuuta kokemustensa hankinnasta äidilleen. Äidillä oli ollut lukuisia seksisuhteita ja tyttö oli halunnut olla itsenäistymisensä aikana "yhtä paha ja seksuaalinen kuin äiti". Nainen oli kuitenkin sittemmin huomannut, että hänelle sopi parhaiten vakituinen uskollinen suhde.

Yksi nainen luokiteltiin tähän ryhmään, koska haastattelun perusteella hänen seksuaalikokemustensa hankkiminen oli ollut yhteydessä mielenterveysongelmiin. Tämä nainen ei kuitenkaan itse tunnistanut käyttäytymisessään mitään ristiriitaista.

(Mies 20 v., 2808) Mies oli kotoisin työläisperheestä. Hän kävi työssä. Isä oli valistanut häntä nuorempana kerran seksiasioista. Miehellä oli ollut masennusta.

Miehen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat 8-9-vuotiaana. Hän katseli kavereidensa kanssa seksilehtiä, oli ollut niistä kiinnostunut ja utelias, mutta ei kuitenkaan kiihottunut. Poika aloitti itsetydytyksen 13-vuotiaana ja koki ensimmäiset siemensyöksynsä vasta 15-16-vuotiaana. 11-12-vuotiaana hän hyväili alastomana samanikäisen pojan kanssa. 12-13-vuotiaana poika hyväili erään matkan aikana perhetuttujen tyttärtä tämän aloitteesta. Tyttö olisi halunnut yhdyntääkin, mutta siihen ei ollut sopivaa tilaisuutta. Poika koki ensimmäisen yhdyntänsä 13-vuotiaana 3 vuotta vanhemman, kokeneen tytön kanssa. Tyttö painosti hänet yhdyntään, jossa ei käytetty ehkäisyä. He olivat bileissä ja juoneet alkoholia. Poika ei ollut silloin vielä henkisesti valmiina yhdyntään. Pojalle jäi siksi tapahtumasta kielteinen mielikuva ja pelkoja. Myöhemmin hän oli harrastanut pettingiä ja suuseksiä joidenkin varattujen tyttöjen kanssa.

Miehen seuraava yhdyntä oli vasta 18-19-vuotiaana. Kokenut työtoveri pyysi silloin häntä luokseen yöksi ja ehdotti yhdyntää. He solmivat myöhemmin avoliiton, joka oli kestänyt noin kaksi vuotta. Mies oli kokeillut kerran avokumppaninsa aloitteesta parinvaihtoa. Yhteensä hänellä oli ollut kolme yhdyntäkumppania. Mies fantasioi siitä mitä tekisi hyvännäköisille naisille. Avoparilla oli yhdyntöjä suunnilleen kerran kahdessa viikossa, sillä mies koki suhteen seksuaalinen ensihurman jo haihtuneen. Näissä yhdynnöissä ei käytetty ehkäisyä.

RISKIT: Mies ei käyttänyt ensimmäisessä yhdynnässään ehkäisyä. Vakituisen kumppaninsa kanssa hän ehkäisi vain satunnaisesti, yleensä naisen aloitteesta. Parinvaihossakaan hän ei käyttänyt ehkäisyä. Kondomit olivat autossa, eikä mies halunnut mennä niitä hakemaan. Miehen mukaan ehkäisy unohtuu hetken huumassa, "niinhän siinä aina käy".

ARVIO: Ensimmäinen yhdyntä oli tapahtunut miehen mielestä liian aikaisin, hän koki sen tytön painostuksena. Miehellä olisi ollut sen jälkeen muitakin mahdollisuuksia yhdyntöihin, mutta häntä pelotti. Mies olisi toivonut tasaisempaa kehitystä: ei niin rajua alkua eikä niin pitkää taukoa naiskokemuksissa. Naiset olivat olleet hänen mukaansa aloitteentekijöinä ja mies oli antanut heidän viedä.

(Mies 21 v., 2406) Mies oli kotoisin työläisperheestä. Hän oli työtön ja työharjoittelussa. Äiti oli kertonut hänelle jotakin seksiasioista. Miehellä oli ollut masennusta.

Miehen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat toiselta luokalta, jolloin hän yllätti vanhempansa yhdynnässä. Poika oli siitä vain yllättynyt. Sukupuoliasioista ja tytöistä hän kiinnostui vasta yläasteella. 7. luokalla poika uskalsi pyytää tyttöä limudiskoissa tanssimaan. 8-9. luokalla hän rohkeni päihtyneenä hyväillä bileissä myös vaatteiden alta. Itsetyydytystä poika oli harrastanut 6. luokalta alkaen. Ensimmäisen yhdyntänsä hän koki 15-vuotiaana tutun ja kokeneen tytön kanssa bileissä. Pojalla oli jo silloin paineita, koska kavereilla oli useita yhdyntäkokemuksia ja hänellä ei. Molemmat olivat yhdyntään halukkaita. He eivät käyttäneet yhdynnässä ehkäisyä. Hän harrasti 15-18-vuotiaana yhdyntöjä satunnaisten kumppaneiden kanssa aina silloin, kun siihen oli mahdollisuus. Kondomia hän oli käyttänyt satunnaisesti tyttöjen aloitteesta. Hän itse yleensä unohti asian rajun halun ja humalan vuoksi.

Yhteensä miehellä oli ollut 13 yhdyntäkumppania. Hän käytti fantasioita itsetyydytyksensä kiihokkeena. Mies oli tavannut avovaimonsa 19-vuotiaana. Avoliitto oli kestänyt noin kaksi vuotta. Ensimmäinen yhdyntä tapahtui naisen aloitteesta. Yhdyntöjä oli ollut viime aikoina noin kaksi kertaa viikossa. Viimeisen vuoden aikana mies oli ollut kerran uskoton työtoverinsa kanssa, hän vieritti tästä tapahtumasta syyn toiselle. Hän antoi vaikutelman siitä, että naiset ottavat hänet, eikä hän voi itse mitään.

RISKIT: Mies käytti 15-18-vuotiaana kondomia silloin, kun kumppani vaati. Sen jälkeen hän oli joskus vaatinut kondomin käyttöä itsekin. Hän ei kuitenkaan halunnut jättää väliin yhtään yhdyntää sen vuoksi, että hänellä ei ollut kondomia mukana. Hänellä oli ollut vastikään tilapäinen suhde, jossa hän ei käyttänyt kondomia johtuen tilanteesta virinneestä kovasta halusta ja humalatilasta. Tautiriskit tiedostettuaan mies oli lisännyt kondomin käyttöönsä. Naisen raskaaksitulemista hän ei pelännyt. Asia oli hänen mielestään naisen vastuulla ja hoidettavissa abortilla.

ARVIO: Mies olisi halunnut enemmän kokemuksia murrosiässä, mutta silloin siihen ei ollut mahdollisuuksia. Niitä oli avautunut vasta haastattelua edeltäneiden viimeisten vuosien aikana. Sitouduttuaan mies oli ehtinyt kokea yhden uskottomuudesta koituneen kriisin parisuhteessaan. Hän sanoi, että ei uskalla toistaa sitä. Tyttöystävä oli vaatinut hänet menemään tautitesteihin.

(Mies 24 v., 1106) Mies oli kotoisin hänen lapsuudessaan eronneesta akateemisesta perheestä. Hän oli työtön ja työharjoittelussa. Isä oli yrittänyt valistaa häntä ajoittain. Poika oli nukkunut vielä murrosiässä samassa sängyssä, jossa vanhemmat harrastivat seksiä. Miehellä oli ollut masennusta ja itsetuhoisuutta.

Miehen ensimmäisenä seksuaalisena muistikuvana oli se, että vanhemmat harrastivat seksiä samassa sängyssä, jossa lapset nukkuivat. Seksiasiat eivät poikaa kuitenkaan kiinnostaneet. Itsetyydytystä hän alkoi harrastaa 12-vuotiaana, aluksi poikakaverinsa ohjauksella. Hän koki ensimmäiset suudelmansa 15-vuotiaana rippileirillä tyttöjen aloitteesta. Poika ei halunnut silloin muuta, vaikka tytöt sellaista ehdottivatkin. Yläasteella ja lukiossa hänellä oli paineita seurusteluun. Poika torjui kuitenkin tyttöjen ehdotukset ja häntä epäiltiin homoseksuaaliksi.

Ensimmäisen yhdyntänsä mies koki 19-vuotiaana aikaisemmin opintojen yhteydessä tapaamansa tytön kanssa. Tyttö oli halunnut päästä neitsyydestään eroon. Mieskin oli silloin kokenut paineita päästä kokemattomuudestaan. Tyttö oli hankkinut kondomin, jota käytettiin. Mies aloitti sitten samalla viikolla seurustelun toisen ennestään tuntemansa naisen kanssa. He käyttivät keskeytettyä yhdyntää ja nainen tuli raskaaksi kahdeksan kuukauden jälkeen. Nainen keskeytti raskauden ja syyllisti tapahtumasta miestä. Suhde kariutui tähän. Sitä seurasi elämänvaihe, jolloin mies oli masentunut ja joutui psykiatrin vastaanotolle ja terapiaan. Hän oli itsetuhoineen, käytti paljon alkoholia ja harrasti satunnaisia suhteita joskus ilman kondomia. Mies pyrki antamaan haastattelussa vaikutelman, että oli ollut hurjastelija. Myöhemmin kävi kuitenkin ilmi, että kumppaneita oli ollut itse asiassa aika vähän. Miehen mielestä kondomin käyttämättä jättäminen oli osa itsetuhoista käyttäytymistä. Hänellä oli ollut yhteensä seitsemän yhdyntäkumppania (kaksi pitkää suhdetta, kaksi lyhyempää ja kolme yhden illan suhdetta, joista kaksi tuttuja). Haastatteluhetkellä mies oli seurustellut noin kaksi vuotta vakavasti. Useimmiten hänellä oli yhdyntöjä kerran päivässä, riitojen aikoina yhdyntöihin tuli taukoja, silloin hän harrasti itsetyydytystä. Miehellä ei ollut muita kumppaneita vakituisten suhteensa aikana.

RISKIT: Miehen ensimmäisessä suhteessa kumpikaan ei kokenut ehkäisyä tärkeäksi. Itsetuhoisella kaudellaan hän itse ei asiasta edes välittänyt. Muuten hän oli mielestään käyttänyt kondomia hyvin tunnollisesti. Kerran lääkäri oli kehottanut häntä kondomin käyttöön, kun hänellä todettiin sukupuolitauti. Mies muistutti tyttöystävänsä pillereiden ottamisesta.

ARVIO: Mies olisi voinut mielestään aloittaa sukupuolielämänsä aikaisemmin. Toisaalta hän halusi unohtaa "likaiset" tilapäissuhteensa.

(Nainen 23 v., 0112) Nainen oli kotoisin toimihenkilöperheestä. Hän kävi työssä. Kotona ei oltu juurikaan puhuttu sukupuoliasioista.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat seksilehtien löytämisestä 1-2. luokalla. Se oli ollut tytön mielestä epämiellyttävää. Ala-asteella pojat "pussailivat" häntä. Se oli ollut kivaa ja herätti erilaisen tuntemuksen. Yläasteella tyttö koki erään pojan lähestymisen epämiellyttävänä, koska ei tykännyt hänestä. Itsetyydytyksen hän

aloitti 12-vuotiaana. Pian sen jälkeen tyttö sai ensimmäinen orgasminsa. Yläasteen bileissä hän koki hyväilyjä vaatteiden alta ja yhden kerran suuseksiä. Tyttö ei vastustellut, kun pojat tekivät aloitteen. Pojat eivät silloin halunneet mennä pidemmälle. Ensimmäinen yhdyntä työllä oli 17-vuotiaana samanikäisen seurustelukumppanin kanssa noin kahden kuukauden seurustelun jälkeen. Pojalla oli ollut aikaisempia kokemuksia. Hän oli odottanut milloin tyttö oli valmiina. He olivat keskustelleet asiasta paljon etukäteen ja käyttivät kondomia.

Ensimmäisen yhdyntäkumppanin kanssa suhde jatkui viisi vuotta. Tänä aikana hänellä ei ollut muita kumppaneita. Naisella oli ollut yhteensä seitsemän kumppania, joista yksi mainittu pitkä suhde, muutama satunnainen suhde ja loput 2-6 kuukautta kestäneitä suhteita. Hän ei ollut vielä saanut orgasmia yhdynnässä. Nainen sai orgasmin itsetyydyksessä ja suuseksissä. Seurustelusuhteen aikana yhdyntöjä oli ollut vain viikonloppuisin, koska kumppanukset asuivat eri paikkakunnilla. Haastatteluhetkellä yhdynät olivat satunnaisia. Naisella oli ollut kaksi kumppania viimeisen vuoden aikana. Hänen oli vaikea päättää kumman kanssa seurustelisi.

RISKIT: Nainen oli käyttänyt e-pillereitä ensimmäisestä seurustelustaan alkaen. Hän pyrki käyttämään kumppaniensa kanssa myös kondomia. Kerran nainen oli ollut satunnaisen kumppanin kanssa ilman kondomia, koska mies ei suostunut sitä käyttämään. Hän pyrki keskustelemaan riskeistä ja luotti kumppaninsa sanaan. Humaltuneena naisella oli taipumusta unohtaa kondomi. Viimeisen vuoden aikana ehkäisy oli ollut systemaattista. Suhteen alussa nainen vaati kondomin käyttöä, myöhemmin hän käytti vain pillereitä.

ARVIO: Naisen mielestä osa yhden illan suhteista olisi voinut jäädä kokematta. Hän ihmetteli miksi oli harrastanut seksiä sellaisten tyyppien kanssa. Nainen luokiteltiin tähän tyyppiin, koska haastattelusta tuli vaikutelma, että hän antoi helposti periksi ja "pelasi" kumppaneidensa ehdoilla. Hän oli ollut selvästikin hakemassa läheistä ihmistä eikä seksiä.

(Nainen 24 v., 0910) Nainen oli kotoisin yrittäjäperheestä. Hän oli työssä hoitoalalla. Murrosiässä äiti oli keskustellut hänen kanssaan ehkäisystä.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat 6. luokalta, jolloin hän leikki tyttöystävänsä kanssa seksileikkejä. He kuvittelivat, että toinen heistä oli poika, johon toinen oli ihastunut. Ensimmäisen suudelman tyttö koki 7. luokalla. Hän oli harrastanut itsetyydytystä 7. luokalta alkaen ja koki sen yhteydessä pian orgasmin. 8. luokalla työllä oli ensimmäinen poikaystävä ja hän rakastui syvästi. Poika oli häntä 2-3 vuotta vanhempi. Pojalla oli useita aikaisempia kokemuksia, hän oli "maailmanmies" ja hyvin seksuaalinen. Ennen ensimmäistä yhdyntää 14-vuotiaana he harrastivat kolme kuukautta pettingiä ja tyttö sai päättää milloin hän oli valmiina yhdyntään.

Ensimmäisessä yhdynnässä he käyttivät kondomia pojan aloitteesta. Pian sen jälkeen tyttö aloitti pillereiden käytön. Tähän suhteeseen oli sisältynyt paljon seksuaalisia kokeiluja (seksikaupan apuvälineet, seksilehdet ja -videot, paikanvaihdot ym.). Ne olivat hävettäneet tyttöä, mutta hän oli aina suostunut niihin kumppaninsa takia. Seurustelun alkamisen aikoina tytön kotiperheessä oli kriisi ja vanhemmat asuivat vähän aikaa asumuserossa. Vaikutti siltä, että tyttö etsi poikaystävänsä perheestä turvaa. Suhde kesti yli kaksi vuotta.

Ensimmäisen suhteensa jälkeen naisella oli ollut viisi lyhyempää, mutta kuitenkin vakituista suhdetta. Lukion aikana häneltä oli keskeytetty raskaus ja hän oli saanut kaksi tautitartuntaa. Sukupuolikumppaneita oli ollut yhteensä seitsemän. Nainen kertoi seksuaalisuuden olleen hänelle arka asia. Hän oli aina pyrkinyt miellyttämään kumppaniaan ja antamaan periksi kumppaninsa vaatimuksille. Haastattelun aikoina hän oli ollut kolme vuotta avoliitossa. Vasta tämän suhteen aikana hän oli saanut itsevarmuutta ja vaatinut omien tarpeidensa huomioonottamista. Töiden vuoksi nainen ja hänen kumppaninsa olivat kuitenkin melko harvoin yhdessä. Miehen ollessa matkoilla nainen muisteli heidän yhteisiä hetkiään.

RISKIT: Nainen aloitti e-pillereiden käytön jo 14-vuotiaana. Kondomia hän käytti kumppaneidensa kanssa harvoin, koska ei ollut koskaan pitänyt sen käyttämisestä. Nainen oli aloittanut yhdynnät yleensä noin kuukauden tuttavuuden jälkeen ja luottanut silloin kumppaninsa sanaan. Ennen avoliittonsa solmimista hän kävi miehensä kanssa testeissä.

ARVIO: Nainen olisi tuskin aloittanut sukupuolielämäänsä niin nuorena ellei olisi rakastunut seksuaalisesti hyvin halukkaaseen poikaan. Nainen halusi “näyttää pojalle”, että hän kehittyi kyllin nopeasti voidakseen olla hänen kumppaninsa. Naista kuitenkin hävettivät erilaiset kokeilut. Myös seuraavissa suhteissaan nainen oli elänyt miesten ehdoilla. Nykyinen kumppani oli aiempiin verrattuna huomattavasti vähemmän halukas ja seksi oli enemmän “tavallista” (vain vähän kokeiluja). Nainen koki löytäneensä hänelle sopivan seksielämän vasta nyt.

(Nainen 22 v., 1706) Nainen oli kotoisin hänen lapsuudessaan eronneesta työläisperheestä. Hän opiskeli ja kävi töissä. Kotona sukupuoliasioista ei oltu puhuttu tai valistettu, siitä oli kuitenkin vanhempien kesken riideltä.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat liittyivät isän ja äidin alastomuuteen. Heillä oli tapana kävellä kotona alastomana. Kotona oli ollut hyvin paljon riitoja seksiasioden ja uskottomuuden vuoksi. Vanhemmat erosivat ja äidillä oli ollut sen jälkeen lukuisia suhteita. Tyttö itse oli harrastanut itsetyydytystä 6-7-vuotiaasta ja saanut jo nuorena orgasmeja. Hän ei ollut kuitenkaan muuten kiinnostunut seksistä eikä pojista ennen yläastetta. Tyttö suuteli ensi kertaa 14-vuotiaana ja aloitti seurus-

telun 15-vuotiaana (9. luokalla). Hän koki ensimmäisen yhdyntänsä seurustelukumppaninsa kanssa 15-vuotiaana kolmen kuukauden seurustelun jälkeen. He käyttivät kondomia pojan aloitteesta. Tyttö tiesi jo silloin, että suhteesta ei tulisi mitään, mutta hän päätti käyttää hyväksi tilaisuuden kokemuksen saamiseen. Myöhemmin hän oli ajatellut, että yhdyntä olisi voinut tapahtua myöhemmin ja paremman kumppanin kanssa.

Ensimmäisen kertansa jälkeen naisella oli yksi lyhyt suhde ja yksi pidempi seurustelu. Sitten alkoi "villi vuosi". Nainen muutti kotoa pois ja harrasti satunnaisia suhteita (kuitenkin vain tuttujen tai puolittutujen kanssa). Yhteensä hänellä oli ollut 11 sukupuoli-kumppania. Nainen oli tavannut sittemmin miehensä ja asunut noin kaksi vuotta avoliitossa. Heillä oli yhdyntöjä noin kolme kertaa viikossa. Tämän suhteen aikana naisella ei ollut muita kumppaneita.

RISKIT: Nainen oli käyttänyt ennen avoliittoa jokaisessa yhdynnässään kondomia; hän oli vaatinut sitä kumppaneiltaan. Avoliitossa nainen vaihtoi ehkäisytabletteihin.

ARVIO: Nainen oli hankkinut paljon enemmän kokemuksia kuin hänelle olisi ollut luontaista. Hän sanoi haluavansa olla jotenkin yhtä paha ja seksuaalinen kuin hänen äitinsä. Toisaalta hän uskoi jo kokeneensa riittävästi ja katui railakasta aikaa elämässään. Nainen ei uskonut olevansa tulevaisuudessa uskoton, koska hän jo tiesi miltä tuntui olla myös muiden miesten kanssa.

(Nainen 24 v., 2110) Nainen oli kotoisin työläisperheestä, joka oli eronnut hänen murrosikänsä jälkeen. Hän oli työssä hoitoalalla. Kotona oli ollut vapaa kasvatus, mutta seksiasioista ei oltu puhuttu.

Naisen ensimmäinen seksuaalinen muistikuva oli vanhempien yllättämisestä yhdynnässä 10-vuotiaana. Ajaessaan kerran polkupyörällä 10-12-vuotiaana tyttö kiihottui satulan hankaamisesta ja sai orgasmin. Itsetyydytystä hän oli harrastanut 13-vuotiaasta ja sai sen yhteydessä pian orgasmeja. Ala-asteella eräs poika oli kerran "pus-saillut" häntä. Tyttö oli kokenut tämän kielteisenä. Muutoin hän koki ensimmäiset suudelmansa ja hyväilynsä kotibileissä 14-vuotiaana. Tytöstä tuntui, että hän vain meni kavereidensa mukaan. Hän oli hyvä oppilas ja pelkäsi siksi "hikarin" mainetta. Hän yritti siksi pysyä iltaisin menevien nuorten seurassa. Tyttö koki ensimmäisen yhdyntänsä 14-15-vuotiaana kaksi vuotta vanhemman seurustelukumppaninsa kanssa. Tämä ei ollut hänen oma päätöksensä, vaan poika nappasi hänet syliinsä ja kantoi makuhuoneeseen. Tyttö ei kuitenkaan vastustanut, koska tilanne tuntui hänestä hyvin romanttiselta. He eivät käyttäneet ehkäisyä.

Ensimmäisen seurustelusuhteen jälkeen naisella oli muutama lyhempi suhde ja pitkä suhde viisi vuotta häntä itseään vanhemman miehen kanssa. Nainen kertoi

eläneensä täysin miehen ehdoilla. Mies ei suostunut käyttämään kondomia, vaan vaati että nainen hankkisi pillerit. Nainen sai mieheltä klamydian, kondylooman ja genitaaliherpeksen. Naisella oli ollut yhteensä 15-20 kumppania. Suurin osa oli ollut lyhempiä tai pidempiä seurustelusuhteita, osa kuitenkin yhden illan juttuja. Kerran nainen oli yritetty raiskata. Tilanne oli päättynyt siihen, että hänet pakotettiin suuseksiin. Nainen ei ollut saanut vielä yhdynnässä orgasmia ja oli siitä huolissaan. Välillä orgasmin saamisessa oli vaikeuksia myös itsetyydytyksessä. Hän oli seurustellut viimeisimmän kumppaninsa kanssa haastatteluhetkellä kuusi kuukautta. Kumppani oli hyvin ymmärtäväinen ja yritti auttaa häntä. Naisella oli ollut viimeisen vuoden aikana kolme kumppania hänen siirtyessään aiemmasta vakituisesta suhteesta uuteen.

RISKIT: Nuorempana naisen mieskumppanit eivät olleet suostuneet käyttämään kondomia siksi, että se vei heidän mielestään nautinnon yhdynnästä pois. Sukupuolitautilähtöisyyden jälkeen nainen oli kuitenkin oppinut vaatimaan kondomin käyttöä. Viimeiset vuodet ennen sitoutumistaan hän oli käyttänyt kondomia yhden illan suhteissaan. Avomiehen kanssa he olivat käyneet testeissä ennen kondomista luopumista.

ARVIO: Nainen oli hankkinut mielestään kokemuksia liian aikaisin. Tähän oli ollut suurimpana syynä se, että hän oli hakenut hyväksymistä kaveripiiristään. Naisen mielestä hän oli aina hakenut hyväksymistä ja yrittänyt miellyttää myös seksin välityksellä.

(Nainen 22 v., 0108) Nainen oli kotoisin toimihenkilöperheestä. Hän opiskeli ja kävi työssä. Hän oli kokenut kotinsa tukahduttavaksi ja seksuaalikielteiseksi. Hän oli ollut masennuksen ja itsetuhoisuuden vuoksi psykiatrisessa hoidossa.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat 6-vuotiaana, kun hän laitto nukkumaan mennessään tyynyt jalkojensa väliin ja siitä tuli hyvä olo. Muisti istuneensa yläasteella luokassa pojan sylissä (opettaja demonstroi kokeita ja kaikkien oli päästävä lähelle). Tyttö huomasi 11-vuotiaana, että isä ja tädin mies olivat miehiä (siis seksuaalisessa mielessä) ja koki siitä voimakkaita tunnekuohuja. Hänellä oli näihin miehiin hyvin ristiriitainen suhde. Itsetyydytystä tyttö oli harrastanut yläasteen loppupuolelta alkaen, intensiivisemmin vasta lukion aikana. Silloin hän koki myös ensimmäiset orgasminsa ja kuukautiset tulivat säännöllisiksi vasta 19-vuotiaana. Ensimmäisen suudelmansa tyttö koki 15-vuotiaana leirillä ulkomaalaisen pojan kanssa. Hän pelästyi saaneensa HIV-tartunnan. Tästä kehittyi hänelle vaikeita pelkotiloja. Tyttö päätyi asian vuoksi lopulta psykiatrin vastaanotolle. Nainen aloitti seurustelun 18-vuotiaana. Välillä kumppanukset erosivat ja olivat sitten taas yhdessä. Nainen koki ensimmäisen yhdyntänsä 1,5 vuoden seurustelun jälkeen 19-vuotiaana. Seurustelukumppani ymmärsi hyvin hänen pelkojaan ja auttoi pääsemään niiden yli. Ennen

yhdyntää he olivat harrastaneet pitkään pettingiä ja suuseksiä. Yhdyntään ryhdyttiin kun nainen oli siihen valmiina. He käyttivät kondomia. Kumppanin jättäessä hänet myöhemmin, nainen yritti itsemurhaa.

Naisella oli ollut sittemmin yhteensä viisi yhdyntäkumppania. Ensimmäisen seurustelusuhteen jälkeen hänellä oli ollut kolme lyhempää suhdetta. Niistä hän oli odottanut vain seksuaalisia kokemuksia. Nainen fantasioi uniformuisista miehistä. Hän oli ollut välillä kahdesti sairaalahoidossa psyykkisten ongelmiansa takia ja kolme vuotta myös yksilöterapiassa. Nainen tapasi viimeisimmän seurustelukumppaninsa hoidon aikana. Seurustelu oli jatkunut haastatteluhetkellä 9 kuukautta. Mies oli noin 20 vuotta häntä vanhempi ja hänellä oli psyykenlääkityksen takia erektio-ongelmia ja haluttomuutta. Yhdyntöjä heillä oli ollut noin kerran kahdessa viikossa, yleensä naisen aloitteesta. Nainen ei ollut vielä saanut orgasmia yhdynnässä. Hänellä ei ollut muita kumppaneita viimeisen seurustelusuhteensa aikana.

RISKIT: Nainen oli pelännyt murrosiästä lähtien sukupuolitauteja. Hänelle kehittyi voimakkaita pelkotiloja ja hän oli niiden takia psykiatrisessa hoidossa. Lyhyissä suhteissa hän käytti kondomia. Molemmissa pitkissä suhteissaan hän käytti kondomia suhteen alussa ja aloitti sen jälkeen e-pillereiden käytön. Hänellä oli ollut kondylooma-tartunta. Todennäköisesti se oli ollut peräisin ensimmäiseltä seurustelukumppanilta. Viimeisin kumppani ei ollut suostunut käyttämään kondomia; he olivat käyttäneet sitä vain muutaman kerran suhteensa alussa. Naisen vaatimuksesta molemmat kävivät tässä vaiheessa sukupuolitautilien testeissä. Vasta sen jälkeen hän suostui käyttämään pillereitä.

ARVIO: Nainen ei haluaisi jättää päiväkään kokemuksistaan pois. Hän katuu ainoastaan saamaansa kondyloomaa. Nainen arveli, että ei olisi kehittynyt nykyiselle tasolle ellei olisi tavannut ensimmäistä seurustelukumppaniaan. Tämä mies oli ollut hyvin huomaavainen ja auttanut häntä pääsemään pelkojensa yli.

(Nainen 23 v., 1606) Nainen oli kotoisin työläisperheestä. Hän oli työtön ja työharjoittelussa. Kotona oli puhuttu melko vähän seksiasioista. Nainen arvioi itsensä jonkin verran uskonnolliseksi.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat vanhempien yhdynnöistä. Hän kuuli outoja ääniä ja oli niistä hyvin hämmentynyt. Ensimmäiset suudelmansa tyttö 11-vuotiaana. Itsetyydytyksen hän aloitti 16-vuotiaana. Ennen ensimmäistä yhdyntäkokemustaan tyttö oli vain suudellut. Ensimmäinen yhdyntä tapahtui 15-vuotiaana satunnaisen kumppanin kanssa mökillä. Kokemuksen saamiselle oli luonut paineita se, että tytön paras ystävätär oli kokenut ensimmäisen yhdyntänsä jo 11-vuotiaana. Samainen ystävätär rakasteli jopa samassa huoneessa toisen pojan kanssa, kun haastateltu koki oman ensimmäisen yhdyntänsä. Tytöllä oli silloin tarkoitus päästä

neitsyydestään eroon. He käyttivät kondomia, joka oli kumppanilla mukana. Tyttö loukkaantui, kun poika ei halunnut jatkaa suhdetta.

Kahdesti hän oli joutunut sen jälkeen raiskausyrityksen kohteeksi, mutta päässyt molemmilla kerroilla karkuun. Yhteensä hänellä oli ollut 12 yhdyntäkumppania. Nainen oli seurustellut neljä kertaa. Kaksi suhdetta oli pitkää (3 ja 5 vuotta) ja kaksi muuta kestivät joitakin kuukausia. Naisella oli ollut yhden illan suhteita myös viimeisen avosuhteensa aikana, joka oli kestänyt haastatteluhetkellä jo viisi vuotta. Hän oli harrastanut näitä suhteita etelänmatkoilla ja risteilyillä. Hänellä oli paljon fantasioita, jotka olivat lisääntyneet iän myötä. Viimeisimmässä suhteessaan hänellä oli yhdyntöjä noin kerran kahdessa viikossa. Seksi oli jo rutinoitunutta ja nainen ajatteli yhdynnän aikana ihan muuta! Hän ei saanut mielestään avosuhteeltaan seksuaalisesti paljon mitään. Hän ei ollut vielä saanut orgasmia yhdynnässä. Naisella ei ollut muita kumppaneita viimeisen vuoden aikana, mutta hänellä oli kuitenkin “haku” päällä. Hän haluaisi löytää paremmin sopivan miehen itselleen.

RISKIT: Nainen oli käyttänyt kondomia vain ensimmäisessä yhdynnässä ja yhden lyhyen seurustelusuhteensa aikana. Yleensä naisella ei ollut tapana käyttää kondomia yhden illan suhteissa. Hän oli pitkäaikaistyötön eikä hänellä ollut mielestään varaakaan ostaa kondomeja. Naisella oli ollut visvasyyliä ja klamydia. Hän sanoi, että ei ole ollut ottanut oppia näistä kokemuksistaan. Hän oli käyttänyt e-pillereitä 17-vuotiaasta alkaen. Nainen halusi ehdottomasti välttää raskaaksitulon. Tautiteisteissä hän oli käynyt useasti.

ARVIO: Nainen olisi halunnut muuttaa kokemuksistaan vain ensimmäisen yhdyntänsä. Yhdyntä oli ollut hyvin kivulias ja poika oli käyttäytynyt loukkaavasti. Nainen arveli, että hän ei ollut aktiivisesti vaikuttanut kokemuksiinsa. Asiat olivat jotenkin vain tapahtuneet hänelle.

Koonnos:

Tähän tyyppiin luokitellut nuoret ihmiset tuntuivat ottavan enemmän riskejä kuin muut. Seksuaalisuus ei ollut useinkaan omassa hallinnassa ja kondomien käyttäminen riippui enemmän kumppanista kuin itsestä. He eivät osanneet vaatia kumppaniaan käyttämään kondomia tai ottaa asiassa aloitetta ja vastuuta itselleen. Osalla tämä taipumus ei ilmennyt kaikissa sukupuolisuhteissa, toisilla taas käyttäytyminen oli ollut jossain elämän vaiheessa ristiriitaista. Tämä oli johtunut traumaattisista kokemuksista lapsuusperheessä (äidin miessuhteet) tai seurustelusuhteen päättymisestä. Ongelmia saattoi esiintyä varsinkin niinä aikoina, kun psyykkinen kunto ei ollut tasapainossa.

Tyyppi 4: Estoiset halukkaat

- Paljon halua, kokemuksia toivottua vähemmän

Tähän tyyppiin luokiteltiin kuudesosa haastatelluista, 3 miestä ja 2 naista.

Miesten ensimmäiset seksuaalisuuteen liittyvät muistikuvat olivat kaikissa tapauksissa ajalta ennen kouluikää. He muistelivat seksileikkejä tyttöjen kanssa ja pussailuja. Yksi mies kertoi kokeneensa hyvänolon tunteen noin 3-4-vuotiaana muovimopolla ajaessaan. Hän oli pyrkinyt uudistamaan tämän kokemuksensa.

Ala-asteella osa miehistä jatkoi seksileikkejä tyttöjen kanssa tai he kokivat ensimmäiset "pussailunsa" ja hyväilynsä. Kaikki olivat hyvin kiinnostuneita toisesta sukupuolesta. Yksi muisti olleensa kateellinen, koska tytöt osoittivat kiinnostusta hänen hyvännäköistä isoaveljeään kohtaan. Kaksi miestä oli harrastanut itsetyydytystä 7-vuotiaasta, yksi 11-12-vuotiaasta.

Myös molemmilla tämän tyylin naisilla ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat ajalta ennen kouluikää. He muistelivat aikuisten seksiaiheisia keskusteluja, vanhempien yllättämistä yhdynnässä ja seksileikkejä muiden lasten kanssa. Nämä olivat olleet naisille myönteisiä kokemuksia.

Naisetkin olivat olleet hyvin kiinnostuneita pojista jo ala-asteen aikana. Toinen oli kokenut silloin ensimmäiset pussailunsa tai suudelmansa. Toisella naisella ei ollut siihen mahdollisuutta, vaikka hän olisikin ollut siihen hyvin halukas. Itsetyydytyksen he olivat aloittaneet 13-15-vuotiaana.

Vielä yläasteella miehet olivat olleet liian ujoja solmimaan suhteita. He käyttäytyivät tyttöjen seurassa hyvin epävarmasti tai solmivat korkeintaan kaverillisia suhteita lähipiirissään olevien tyttöjen kanssa. Pojat saivat kokemuksia jos joku humaltunut tyttö teki sellaiseen aloitteen esimerkiksi jonakin juhlapäivänä. Kaikilla ei ollut tähänkään mahdollisuutta.

Naisista toinen oli ollut ala-asteen loppupuolelta koulukiusattu ja hänen itsetuntonsa oli sen takia hyvin alhainen. Hänen kokemuksensa rajoittuivat yhteen pettingiin satunnaisen kumppanin kanssa. Toinen nainen harrasti puolestaan yläasteen aikana pettingiä ja suuseksiä useamman pojan kanssa, mutta joutui vanhempiensa töiden takia muuttamaan ulkomaille. Hän asui siellä 16-19-vuotiaana. Elinympäristö oli hyvin konservatiivinen ja hänen lähipiirinsä nuorilla ei ollut tapana harrastaa seksiä ennen sitoutumista.

Miesten ensimmäinen yhdyntä tapahtui 18- ja 20-vuotiaana. Naisten ensimmäinen yhdyntä oli toisella 16-vuotiaana ja ulkomailla olleella 19-vuotiaana melko pian hänen palattuaan Suomeen. Tämä nainen arveli, että olisi aloittanut noin 16-vuotiaana, jos olisi silloin asunut Suomessa. Miesten ensimmäinen yhdyntäkumppani oli ollut tuttu tai satunnainen kumppani. Myös naisten ensimmäinen kumppani oli tuttu tai samana iltana tavattu poika.

Kaikki miehet käyttivät ensimmäisessä yhdynnässään kondomia. He olivat pitkään odottaneet mahdollisuutta yhdynnän kokemiseen ja kuljettaneet kondomia mukanaan. Kaikki miehet olivat kokeneet ennen yhdyntäänsä paineita päästä eroon kokemattomuudestaan.

Toinen nainen oli käyttänyt kondomia ensimmäisessä yhdynnässään, toinen ei. Jälkimmäinen oli kylläkin suunnitellut päästä sillä kertaa neitsyydestään eroon, mutta hän ei silti kehdannut ehdottaa kumppanilleen kondomin käyttämistä. Tyttöjenkin keskeisenä yhdyntämotiivina oli ollut saada ensimmäinen kokemus. Ulkomailla asunut nainen oli sitä mieltä, että hän jatkoi heti Suomeen palattuaan kokemusten hankkimista siitä mihin se oli keskeytynyt ulkomailla asumisen ajaksi.

Miehillä oli ollut 5-40 yhdyntäkumppania. Kahdella miehellä oli ollut 5-10 kumppania. He kertoivat käyttäneensä hyväksi kaikki mahdollisuudet harrastaa seksiä. Osa kumppaneista oli seurustelukumppaneita, osa yhden illan suhteita. Yhdellä miehellä oli ollut ensimmäisen yhdyntänsä jälkeen pitkä seurustelusuhde, jossa hän teki kumppaninsa kanssa hyvin paljon seksuaalisia kokeiluja. Mies oli saanut siitä itsevarmuutta ja hän oli hankkinut kokemuksia erilaisten kumppaneiden kanssa suhteen päättymisen jälkeen. Tämän miehen yhteensä 30-40 kumppanista 25 olikin peräisin viimeisen vuoden ajalta.

Naisilla oli ollut yhdyntäkumppaneita 15 ja 35. Molemmat naiset olivat kokeneet seksin nautittavana jo ensimmäisten kokemustensa jälkeen. Välillä he olivat seurustelleet ja välillä harrastaneet seksiä tuttujen tai satunnaisten kumppaneiden kanssa. Toinen heistä asui haastattelun alkoihin avoliitossa. Tämä suhde oli saanut alkunsa satunnaisesta seksisuhteesta ja sen yhteydessä todetusta kumppanusten hyvästä seksuaalisesta yhteensopivuudesta.

Tähän tyyppiin kuuluneilla miehillä oli ollut parikymppisenä paljon seksuaalisia fantasioita. Osa niistä oli eksoottisia tai "kiellettyjä". Yhdellä miehellä fantasiat olivat muuttuneet enemmän todellisuutta vastaaviksi. Toisella naisista oli fantasioita viimeisestä poikaystävästä ja toinen muisteli aiempia kokemuksiaan.

Sekä miesten että naisten oli vaikea ilmoittaa yhdyntöjen määräänsä viikossa, koska lähes kaikki olivat tutkimuksen aikana ilman vakituista kumppania. Seksuaalinen

aktiivisuus oli hyvin riippuvainen työssä- ja koulussakäynnin aikatauluista. Avoliitossa asuva nainen kertoi harrastavansa seksiä 2-3 kertaa viikossa. Hän olisi halunnut harrastaa sitä vielä useammin, mutta työvuorojen takia se ei ollut aina mahdollista. Naimisissa olevan miehen sukupuolielämä oli aktiivista.

Ehkäisyn käyttö ja riskien ottaminen oli tässä tyypissä yksilöllistä ja vaihtelevaa. Jotkut olivat ainakin ajoittain käyttäneet hyvin tunnollisesti kondomia. Heillä saattoi olla vain yksittäisiä kertoja, jolloin kondomia ei ollut saatavilla tai sitä ei muistettu vahvan humalatilan takia. Toisaalta kondomin käyttöä ei oltu pidetty tärkeänä. Yksi mies oli viettänyt hyvin jännittävaksi kokemansa kauden, jolloin hän oli ollut yhdynnässä toistuvasti ilman ehkäisyä ja kerskaillut siitä kavereilleen. Tämä kertoi sitemmin käyttäneensä kondomia jokaisessa yhdynnässään. Toinen mies oli taas ollut useimmiten yhdynnässä ilman kondomia siksi, että kondomin käyttö oli vaikeuttanut hänen erektio-ongelmiaan.

Toinen naisista ei ollut vielä haastattelun aikoihinkaan ryhtynyt käyttämään kondomia satunnaisissa suhteissaan, vaikka oli saanut sukupuolitauditartuntoja. Hän harkitsi nyt e-pillereiden käytön aloittamista. Nainen epäili, että e-pillereiden aloittamisen jälkeen hän käyttäisi kondomia vielä entistäkin harvemmin. Viimeisten vuosien aikana hän oli harrastanut seksiä enemmän vanhojen tuttujensa kanssa. He olivat sopineet keskenään käyttävänsä kondomia muissa satunnaisissa suhteissaan. Tämä tuntui naisesta riittävän turvalliselta.

Kaikki miehet olivat sitä mieltä, että he olisivat halunneet aloittaa sukupuolielämänsä paljon aikaisemmin ja hankkia enemmän kokemuksia, jos ujous ei olisi heitä siitä estänyt. Molemmat naiset olisivat myös halunneet aloittaa kokemuksensa nuorempana. Myöhäiseksi koettuun aloitukseen oli toisella syynä hänen kärsimänsä koulukiusaaminen (ja siitä koitunut heikko itsetunto) ja toisen aloitus oli viivästynyt ulkomailla asumisen takia (ei tarjolla halukkaita kumppaneita).

(Mies 24 v., 1006) Mies oli kotoisin hänen murrosiässään eronneesta toimihenkilöperheestä. Hän oli työtön ja vailla omaa asuntoa, mutta työharjoittelussa. Hänen kotonaan seksiasioista ei oltu puhuttu.

Miehen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat siitä, kun hän kiihottui ajaessaan muovimopolla. Hän toisti tätä leikkiään ja haki samaa tunnetta. Pojalla oli 4-5 -vuotiaana paljon alastonleikkejä tyttöjen kanssa. 1-2. luokilla hänellä oli sukupuolielinten näyttämistilanteita rinnakkaisluokan tytön kanssa. Itsetyydytystä hän harrasti 7-vuotiaasta. Murrosiässä pojalla oli hyvin vähän kokemuksia, koska hänen oli vaikeata lähestyä tyttöjä. Hän koki ensimmäisen yhdyntänsä 18-vuotiaana kokeneen ja tutun

tytön kanssa. Miehellä oli silloin paineita saada ensimmäinen kokemuksensa. Hän jännitti ja oli yhdynnässä epävarma, kondomikin hajosi.

Mies aloitti pian ensimmäisen yhdyntänsä jälkeen kaksi ja puoli vuotta kestäneen seurustelun. Pariskunnalla oli paljon seksuaalisia kokeiluja ja mies sai niistä itsevarmuutta. Suhteen päättymisen jälkeen hän päätti hankkia lisää kokemuksia. Hän fantasioi erilaisista naisista, paikoista ja roolileikeistä. Miehellä oli ollut yhteensä 30-40 kumppania, jotka olivat lähes kaikki satunnaisia suhteita. Viimeisen ”villin” vuoden aikana hänellä oli ollut noin 25 kumppania. Yhdyntöjen määrä vaihteli suuresti sen mukaan kuinka paljon miehellä oli aikaa etsiä kumppaneita.

RISKIT: Aluksi miehellä oli kausi, jossa oli miehekkään ”härskiä” tai ”kova juttu” olla yhdynnässä ilman kondomia. Tästä rohkeudestaan hän kerskaili kaveripiirissään. Haastattelua edeltäneinä vuosina mies oli kuitenkin pyrkinyt käyttämään kondomia noin viidellä kertaa kuudesta. Hän ei käyttänyt kondomia, jos kumppani hoiti ehkäisyn tai jos kondomia ei ollut mukana. Mies koki olevansa nautintohakuinen ja voimakkaan halun syrjäyttävän huolet riskeistä. Viimeisen vuoden aikana ehkäisy oli ollut hänen mukaansa sataprosenttista.

ARVIO: Mies olisi halunnut kokemuksia paljon aikaisemmin, mutta ujous oli estänyt silloin niiden hankinnan. Hän nautti tilapäisistä suhteista ja hänellä oli kiire kerätä niitä lisää. Kavereilla oli ollut suuri vaikutus kokemusten hankintaan.

(Mies 21 v., 0412) Mies oli kotoisin toimihenkilöperheestä. Hän oli opiskelija. Kotona oli puhuttu seksistä aihetta käsitelleiden TV-ohjelmien yhteydessä.

Miehellä oli ollut 4-5 -vuotiaana tyttöjen kanssa paljon alastonleikkejä. Jossakin vaiheessa ne alkoivat tuntua kiihottavilta. Itsetyydytystä poika oli harrastanut 7-vuotiaasta. Hän rohkeni pyytää 10-vuotiaana tyttöä treffeille, mutta se ei onnistunut, koska tytön äiti ei päästänyt tyttöä ulos. Murrosiässä poika ei enää uskaltanut yrittää solmia suhteita osaksi siksi, että oli ylipainoinen. Ensimmäiset suudelmat ja hyväilyt poika koki 16-vuotiaana vappuna ja muissa juhlissa humalaisten kumppaneiden kanssa. Tytöt olivat tehneet niihin aloitteen. Poika olisi halunnut enemmän, mutta hänellä ei ollut siihen mahdollisuuksia. Ensimmäisessä yhdynnässä hän oli 18-vuotiaana aikaisemmin tuntemansa tytön kanssa. Tyttö tuli juhlista miehen luokse yöksi ja ehdotti yhdyntää. Mies ei olisi itse rojhennut olla aloitteen tekijä. Yhdynnässä käytettiin kondomia. Mies oli pitänyt mukanaan kondomia jo pari vuotta kaiken varmuudeksi.

Miehellä oli ollut yhteensä 8-10 yhdyntäkumppania. Puolet kumppaneista oli 2-6 kuukautta kestäneistä suhteista, loput yhden illan suhteista. Satunnaisuhteet olivat saaneet alkunsa naisten ehdotuksista. Mies oli ollut kerran humaltuessaan uskonon

ja siitä oli seurannut ongelmia. Hän käytti aiempaa todenmukaisempia fantasioita seksuaaliseen virittäytymiseen. Viimeisen vuoden aikana miehellä oli ollut kaksi vakituista suhdetta. Ensimmäisessä oli käytetty e-pillereitä ja toisessa kondomia. Suhteet olivat jo päättäneet.

RISKIT: Mies oli ollut vain kerran suojaamattomassa yhdynnässä. Silloin oli ollut yö eikä kondomia voinut hakea mistään. Jatkuvissa suhteissa kondomin käytöstä oli siirrytty pillereihin. Mies kuljetti yleensä kondomia mukanaan.

ARVIO: Mies oli käyttänyt hyväkseen kaikki mahdollisuudet kokemusten saamiseen. Hän olisi halunnut niitä enemmän, mutta hän ei ollut uskaltanut itse tehdä aloitteita, mahdollisesti ylipainoisuutensa vuoksi.

(Mies 22 v., 1112) Mies oli kotoisin työläisperheestä. Hän oli työssäkäyvä sosiaalialan opiskelija. Lapsuuden kodissa seksiasioista oli puhuttu jo nuorena. Isä oli suositellut häntä hankkimaan kokemuksia.

Miehellä oli ollut 6-8-vuotiaana paljon seksileikkejä sukulaistyttyjen kanssa. Seksuaalisia päiväunia hänellä oli ollut 7-8-vuotiaasta. Poika kadehti hyvännäköistä isoaveljeään, josta tytöt olivat kovin kiinnostuneita. Itsetyydytystä hän oli harrastanut 11-vuotiaasta. Yläasteella poika ei osannut käyttäytyä tyttöjen seurassa eikä hänellä ollut minkäänlaisia kontakteja heihin. Murrosiässä hän keskittyi urheiluun ja harjoitteli päivittäin. Poika suuteli ensimmäistä kertaa vasta 17-vuotiaana. Sitä seurasi kausi, jolloin mies kilpaili kaverinsa kanssa siitä kumpi suutelee enemmän tyttöjä iltaisin ravintolassa. Pojalla oli kaksi mahdollisuutta kokea ensimmäinen yhdyntänsäkin, mutta ne eivät onnistuneet hänen erektio-ongelmiensa takia.

Miehen ensimmäinen yhdyntä tapahtui 20-vuotiaana samana iltana tavatun kokeneen tytön kanssa. Siinä käytettiin kondomia, jonka hän oli varannut jo paljon aikaisemmin. Miehellä oli ollut yhteensä viisi yhdyntäkumppania. Yksi niistä oli noin kolmen kuukauden seurustelusuhde ja loput olivat satunnaisia suhteita. Yhden kerran mies oli kokeillut suuseksiä prostituoidun kanssa, tämä kokemus häntä hävetti. Hänellä oli ollut vakavia erektio-ongelmia. Mies epäili suhteiden päättymisen johtuneen siitä. Hänellä oli hyvin paljon seksuaalifantasioita (myös homosuhteista ja lapsista). Viimeisen vuoden aikana hänellä oli neljä kumppania, joista vain yhden kanssa hän käytti kondomia.

RISKIT: Noin kolmessa tapauksessa viidestä mies ei ollut käyttänyt kondomia. Kondomin laittaminen oli poistanut erektion, jonka saavuttaminen oli ollut muutenkin vaikeaa. Mies luotti siihen, että naiset huolehtivat ehkäisystä.

ARVIO: Mies olisi halunnut kokeilla sukupuoliasioita nuorempana ja enemmän. Hän oli aina haaveillut pitkästä suhteesta, jonka aikana hänen olisi mahdollista kehittää seksuaalisuuttaan. Hän ei ollut kuitenkaan vielä pystynyt solmimaan tällaista suhdetta.

(Nainen 23 v., 2611) Nainen oli kotoisin toimihenkilöperheestä. Hänen äitinsä oli kuollut pari vuotta aiemmin. Nainen oli työssä myyntialalla. Hänen kodissaan ei oltu juurikaan puhuttu seksiasioista.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat peräisin aikuisten seksiaiheisista keskusteluista, joita oli ollut kiva kuunnella salaa. Tyttö ihastui ensi kertaa ja suuteli 9-10-vuotiaana. Yläasteen aikana hänellä oli joitakin suudelmia ja hyväilyjä. 15-16-vuotiaana tyttö harrasti juhlissa ja urheilumatkoilla myös pettingiä ja suuseksiä satunnaisten kumppaneiden ja tuttujensa kanssa. Itsetyydytyksen hän aloitti 15-vuotiaana ja sai pian orgasmeja. 16-19-vuotiaana hän asui vanhempiensa töiden vuoksi ulkomailla. Nainen arveli, että Suomessa asuessaan hän olisi aloittanut yhdynnät noin 16-vuotiaana, samoihin aikoihin kavereiden kanssa. Ulkomailla hän asui konservatiivisessa yhteisössä, jossa kenelläkään hänen ikäisellään ei ollut yhdyntäkokemusta.

Suomeen palattuaan nainen koki ensimmäisen yhdyntänsä jo muutaman viikon jälkeen. Hän oli silloin 19-vuotias. Naisen kumppanina oli tuttu mies, johon hän oli ihastunut ja joka oli hänen kanssaan samoista piireistä. He käyttivät kondomia. Ensimmäisen yhdynnän jälkeen nainen päätti hankkia kokemuksia. Hänellä oli ollut yhteensä 15 kumppania, joista 13 oli ollut satunnaisia suhteita. He olivat tavanneet korkeintaan muutaman kerran. Naisella oli ollut myös suudelmia muiden naisten kanssa. Hän oli ollut haastattelun aikoihin noin viisi kuukautta avoliitossa, joka oli saanut alkunsa satunnaisesta seksisuhteesta. Pariskunnalla oli ollut heti hyvä seksuaalinen yhteensopivuus. Yhdyntöjä oli 2-3 kertaa viikossa. Avopuolisot olisivat halunneet yhdyntöjä enemmänkin, mutta se ei tahtonut onnistua ristikkäisten työvuorojen takia. Mies oli usein iltavuorossa ja tuli kotiin myöhään; nainen taas lähti aikaisin töihin. Nainen fantasioi välillä puolisostaan. Viimeisen vuoden aikana naisella oli ollut seitsemän kumppania. Näistä kuusi oli ajalta ennen avosuhteeseen ryhtymistä.

RISKIT: Nainen oli käyttänyt kondomia satunnaisten kumppaneidensa kanssa noin yhdeksässä tapauksesta kymmenestä. Hän oli vaatinut sitä, jos kumppani ei olisi sitä halunnut. Harvat lipsahdukset olivat tapahtuneet silloin, kun nainen oli ollut sen verran humalassa, että oli itsekkin unohtanut kondomin. Hän oli aloittanut e-pillereiden käytön jo sukupuolielämänsä aloittamisen aikoina ja oli käyttänyt niitä sittemmin jatkuvasti. Nainen pelkäsi raskaaksituloa suorastaan neuroottisesti ja turvautunut kahdesti jalkiehkäisyynkin. Tautitesteissä hän oli käynyt kolme kertaa.

ARVIO: Naisella oli ollut juuri sellaisia kokemuksia, joita hän oli halunnutkin. Hän olisi todennäköisesti aloittanut paljon aikaisemmin, jos hän ei olisi asunut välillä ulkomailla.

(Nainen 24 v., 1711) Nainen oli kotoisin toimihenkilöperheestä, joka oli eronnut ennen hänen murrosikänsä. Hän oli ollut koulukiusattu. Nyt hän oli opiskelija. Nainen oli puhunut murrosiässä seksiasioista äitinsä kanssa, joka oli korostanut, että seksiin täytyy olla valmis.

Naisen ensimmäiset seksuaaliset muistikuvat olivat siitä, kun hän 5-vuotiaana yllätti vanhempansa yhdynnässä. Tyttö oli ollut tästä iloinen ja utelias. 11-vuotiaana hän ihastui erääseen poikaan ja olisi halunnut suudella. Tyttö oli kiinnostunut seksiasioista ja olisi halunnut niitä kokeillakin. Itsetyydytystä hän harrasti 13-vuotiaasta ja sai pian orgasmeja. Tytön fyysinen kehitys oli hidasta, hänellä oli vahva akne-ihottuma, hän oli koulukiusattu ja pojat haukkuivat päivittäin hänen ulkonäköään. Tytön itsetunto oli siksi kovin alhainen. Ensimmäiset suudelmansa hän koki naapurinpojan kanssa 15-vuotiaana. 16-vuotiaana tytöllä oli yhden illan suhde toisella paikkakunnalla asuvan pojan kanssa. He harrastivat pettingiä. Tyttö olisi halunnut olla yhdynnässäkin, mutta hän ei sitten voinutkaan kuukautistensa takia. Hän koki hyväksi sen, että poika oli toiselta paikkakunnalta eikä tiennyt hänen maineestaan (“tyhmä ja ruma”). Ensimmäisessä yhdynnässä tyttö oli 16-vuotiaana tutun kanssa (ystävättären veljen kaveri). Poika oli pyytänyt tytön ravintolasta mukaansa. Tyttö tiesi, että kyseessä oli vain seksisuhde, ja päätti käyttää hyväksi tilaisuuden päästä eroon neitsyydestään. Kokemus oli kuitenkin hyvin kielteinen (hän sai kumppanilta klamydian) ja poika oli lopuksi jopa sanonut hänelle, että kunnon tytöt eivät anna ensimmäisenä iltana.

Ensimmäisen yhdynnän jälkeen nainen aloitti vilkkaan kokemusten keräämisen ja sai huoran maineen. Hänellä oli ollut yhteensä 35 seksikumppania. Yhden kanssa oli ollut kahden vuoden avoliitto, noin kymmenen kanssa oli ollut muutaman kuukauden kestäneitä seurustelusuhteita ja loput satunnaisia, muutaman tapaamiskerran suhteita. Jos seksi ei ole tuntunut ensikerralla hyvältä, naisen mielestä suhdetta ei ole kannattanut jatkaa. Naisella oli ollut tapana harrastaa seksiä tuttujensa kanssa. Hänelle oli kehittynyt kaveripiiri, joka koostui entisistä poikaystäväistä ja tutuista. Kun kaveripiiriin kuuluvat miehet tulivat käymään hänen asunnolleen, he harrastivat yleensä myös seksiä. Kaverit olivat sopineet käyttävänsä kondomia piirin ulkopuolisten kanssa. Siksi sitä ei käytetty kaveripiirin välisissä yhdynnöissä. Seksi oli ollut naiselle hyvin tärkeä asia ja tuntui, että hän sai sen avulla tukea itsetunnolleen ja naisellisuudelleen. Nainen haki sillä tavalla miesten hyväksymistä. Yhdyntöjen määrä vaihteli suuresti. Naisella oli ollut viimeisen vuoden aikana 9 kumppania. Näistä kumppaneista puolet oli “vakituisia”.

RISKIT: Naiselta unohtui kondomien käyttö usein. Hän pyrki arvioimaan kumppaninsa turvallisuutta keskustelemalla tämän kanssa. Ystävien kanssa hän ei yleensä käyttänyt kondomia. Tauteja enemmän nainen pelkäsi raskautta. Sitäkin hän ehkäisi useimmiten vain keskeytetyllä yhdynnällä ja laskemalla päiviä. Nainen aloitti haastattelun aikoihin e-pillereiden käytön akne-ihottumansa takia ja epäili, että käyttäisi jatkossa kondomia vielä harvemmin, koska enää hänellä ei olisi raskauden pelkoa. Hän myönsi, että kondomin käyttämisen näkökulmasta edes sukupuolitauditartunnat eivät olleet olleet hänelle opiksi.

ARVIO: Nainen olisi aloittanut seksikokemukset nuorempana, jos hän ei olisi ollut koulukiusattu ja itsetunto siksi niin alhainen. Hän oli tyytyväinen kaikkiin kokemuksiinsa mitä oli sittemmin hankkinut ja saanut. Nainen halusi "testata" jokaisen kiinnostavan kumppanin mahdollisimman nopeasti.

Koonnos:

Estyneet halukkaat-tyypissä riskikäyttäytyminen tuntui liittyvän vahvasti niihin syihin, joiden vuoksi kokemusten hankkiminen oli estynyt. Yhdyntöjensä aloittamista ulkomailla asumisensa vuoksi siirtämään joutunut nainen oli hyvä kondomin ja ehkäisyn käyttäjä. Jos nuorilla oli seksuaaliongelmia, tai yhdynnät tapahtuivat vasta silloin, kun he omasta mielestään lopultakin löysivät yhdyntään halukkaan kumppanin, he tuntuivat ottavan useammin riskejä. Riskejä otettiin harvemmin, kun seksuaalisuus oli omassa hallinnassa.

Tähän tyyppiin luokitelluilla henkilöillä ei ole ollut kehityksensä jossain vaiheessa mahdollista hankkia sukupuolikokemuksia kehityksensä ja omien halujensa mukaan. He olivat tyypillisesti ihmisiä, jotka eivät olleet vielä 20-vuotiaana kokeneet ensimmäistä sukupuoliyhdyntäänsä tai joilla oli tässä vaiheessa hyvin vähän kokemuksia. Muiden tutkimusten perusteella näitä ihmisiä on noin viidesosa kustakin ikäluokasta. Estoiset halukkaat olisivat halunneet kokemuksia, ja ovat saattaneet niitä hankkiakin (esim. pettingiä), mutta jotkut tekijät olivat estäneet vielä intiimimpien kokemusten hankkimisen. Kaiken kaikkiaan tämän tyyppin ihmiset jäivät hieman aliedustetuksi tässä tutkimuksessa, jonka tarkoituksena on ollut tavoittaa erityisesti seksuaalisesti aktiiveja nuoria parikymppisiä ihmisiä. Erityisesti jos tähän tyyppiin kuuluvilla ei ollut sukupuolikumppania viimeisen vuoden aikana, he rajautuivat kokonaan pois tutkimusotannasta.

12 Nuorten seksuaalinen kehitys ja sen yhteys riskinottoon

Nuorten sukupuoliasioista ja ehkäisystä on saatu viime vuosina paljon alueellises-tikin yleistämiskelpoisia tietoja Kouluterveytustutkimuksesta (Kosunen ym. 1998). Sitä ovat edeltäneet WHO-koululaistutkimus (Pötsönen 1998) ja KISS-tutkimus (Kontula 1987; Kontula 1991). Tiedämme näiden tutkimusten ansiosta sangen hyvin minkä ikäisinä nuoret aloittavat kokemuksensa, miten he ehkäisevät ensimmäisissä yhdynnöissään sekä miten he tuntevat muutamat raskaaksi tuloon liittyvät perusasiat. Keskeisiltä osiltaan näistä asioista tunnetaan muutokset viidentoista vuoden ajalta.

Tämä tutkimus auttaa ymmärtämään syvällisemmin nuoruuden seksuaalista ke-hitysprosessia, joka johtaa ensimmäisiin kokemuksiin. Ensimmäistä kertaa on haastattelujen avulla tutkittu miten nuorten ihmisten seksuaalinen elämä muotoutuu murrosiän ensimmäisten kokemusten jälkeen ja mikä yhteys tällä kehityksellä on seksuaalisten riskien ottamiseen. Aiemmin asiaa on selvitetty eri sukupolvien oma-elämäkertakirjoituksista (Kontula ja Haavio-Mannila 1995).

Tässä tutkimuksessa seksuaalisella riskillä on tarkoitettu yhdyntöjä ilman ehkäisyä (kun tavoitteena ei ole raskaus) ja yhdyntöjä ilman kondomia satun-naisten kumppaneiden kanssa.

Tiivistämme seuraavassa tutkimusaiheemme kannalta haastattelujen keskeiset tu-lokset tärkeimpien elinvaiheiden ja osateemojen mukaisesti. Näitä tietoja voidaan hyödyntää pohdittaessa keinoja nuorten ei-toivottujen raskauksien ja sukupuolitau-titartuntojen ehkäisemiseksi.

Seksuaalinen mielenkiinto ja kokemukset lapsuudessa

Lasten seksuaalisuus on ollut toistaiseksi vähiten tutkittuja seksologian osa-alueita. Tässä tutkimuksessa haastatelluille tarjottiin mahdollisuus muistella lapsuutensa ensimmäisiä seksuaalisia mielikuvia ja kokemuksia.

Sukupuoliasiat olivat kiinnostaneet haastateltuja huomattavassa määrin jo lapsuu-dessä. Useimmat haastatellut pojat ja puolet tytöistä muistivat kiinnostuneensa ja keskustelleensa aiheesta jo ennen kouluikää tai ala-asteen alussa.

Poikien erityisenä lapsuuden kiinnostuksen kohteena olivat olleet tytöt ja tytöillä vastaavasti heidän oma fyysinen kehityksensä ja suhde poikiin. Jotkut tytöt olivat keskustelleet hedelmöityksestä ja lapsen syntymästä äitinsä aloitteesta, pojat taas olivat itse kyselleet seksuaaliasioista isältään. Isät olivat joskus kiusanneet tyttöjä pojista. Avoimesti kommunikoivissa perheissä oli puhuttu seksiasioistakin aktiivisemmin. Kaksi kolmasosaa haastatelluista oli nähnyt vanhempansa yhdynnässä tai kuullut siitä ääniä. Neljäsosa haastatelluista muisti olleensa kiinnostunut yhdynnöistä jo varhaisessa lapsuudessaan.

Kolmasosalla pojista oli seksuaalisia muistikuvia koulunkäyntiään edeltävältä ajalta. Joka toisella oli mielessä jokin seksuaalinen asia ala-asteen ajalta. Ensimmäisiä muistikuvia olivat lasten väliset seksileikit ja suukottelut, vanhempien yllättäminen yhdynnässä, hyvinolontunne peniksessä tai itsetyydytys sekä alastonkuvien katselu lehdistä. Ala-asteelta mieleen olivat jääneet kiinnostavat aikuiset naiset (opettajat), tyttöjen kehityksen seuraaminen ja ensimmäiset suukot.

Ala-asteen ikäisenä poikien seksiaiheiset keskustelut olivat ”huulenheittoa” tytöistä ja heidän rinnoistaan. Näitä juttuja olivat virittäneet osaltaan tietolähteenä käytetyt nuortenlehdet. Tytöt sen sijaan puhuivat keskenään vakavammin omasta kehityksestään, kuukautisista, ihastuksistaan ja muiden tyttöjen vastaavista kokemuksista. Ala-asteen oppitunneilla oli yleensä opettaja tai kouluterveydenhoitaja puhunut biologian ja lääketieteen näkökulmasta jotakin anatomiasta ja murrosiän muutoksista. Joskus oli otettu raskaaksi tulokin esille.

Tyttöjen ensimmäiset seksuaaliset mielikuvat ennen kouluikää tai ala-asteen alkupuolella sisälsivät roolileikkejä ja seksileikkejä (joita kuvattiin yksityiskohtaisesti), alastonkuvia, TV:n seksiohjelmia, vanhempien yllättämistä yhdynnässä ja yhdynnääni kuulemista. Jotkut kokemukset vanhempien yhdynnöistä olivat olleet huvittavia, toiset taas hämmentäviä. Ala-asteen alkuvuosilta tyttöjen mieleen olivat jääneet erityisesti seksileikit ja sukupuolielinten koskettelu, ihastuksen kohteen kanssa yhdessä oleminen ja suukottelu, jonkun aikuisen miehen lähellä joutuminen (esim. bussissa) ja TV:n seksikohtaukset.

Melkein kaikki pojat olivat jo ala-asteen aikana saaneet seksitietoja lukemalla Suosikin kysymyspalsta. He olivat myös löytäneet seksiin liittyviä oppaita tai tietokirjoja kodin hyllyistä. Aihetta sivuavat TV:n ohjelmat eivät olleet sen sijaan jääneet heidän mieleensä. Pojista neljä viidestä oli tutkinut myös aikuisten kätöksistä löytämiään seksilehtiä. Niistä oli saatu tietoja anatomiasta ja jotkut heistä olivat kokeneet ne kiihottaviksi.

Tytötkin olivat ammentaneet seksitietoja Suosikin ja Sinä & Minä-lehtien kysymyspalstoilta sekä joistakin lehtijutuista. Puolet tytöistä oli löytänyt aiheeseen liittyviä

kirjoja tai oppaita kotinsa hyllyistä. Kolmasosa muisti lapsuudestaan jonkin seksiaiheisen TV-ohjelman. Kolme neljästä tytöstä oli tutustunut myös aikuisten kätköistä löytämiinsä seksilehtiin. He olivat kokeneet niiden sisällön joissakin tapauksissa kiihottavaksi, joskus häpeälliseksi.

Neljäsosa pojista oli ollut kiinnostunut kokeilemaan joitakin seksuaalisia asioita jo ennen kouluikää ja puolet ala-asteen aikana. Nämä tarkoittivat tyttöjen sukupuoli-elimien katselua ja koskettelua, seksileikkejä, roolileikkejä ja ”pussailuja” tyttöjen aloitteesta. Kahdella pojalla oli virinnyt kiinnostus seksuaalisiin kokeiluihin vasta murrosikäisenä heidän ollessaan diskossa. Näitä poikia lukuun ottamatta muilla pojilla oli ollut jo ala-asteen aikana ihastuksen kohteita. Puolet heistä ei tosin ollut uskaltanut ilmaista sitä kyseiselle tytölle mitenkään. Jos ihastus oli ollut molemminpuolista, se oli yleensä johtanut pussailuihin ja hyväilyihin.

Puolet tytöistä oli leikkinyt ennen ala-astetta tai sen aikana seksileikkejä, jotka tarkoittivat usein koti- tai lääkärileikkejä. Tyttöjen havaintojen perusteella poikien kiinnostuksen kohteena olivat olleet ala-asteella vain tietyt tytöt. Heidän joukkoonsa pääseminen oli ollut tyttöjen itsetuntoa hivelevää. Vain neljäsosa tytöistä muisti tehneensä ala-asteella aloitteita suhteiden solmintaan poikien kanssa, loput olivat odottaneet aloitteita pojilta. Kolmasosa tytöistä oli kiinnostunut pojista vakavammin vasta yläasteella.

Suurin osa tytöistä oli kuitenkin ihastunut poikiin ala-asteella ensimmäisillä luokilla tai jo sitä nuorempana. He olivat koettaneet jotenkin kiinnittää ihastuksensa kohteena olevan pojan huomion itseensä. Ihastukset olivat olleet yleensä lyhytaikaisia ja vaihtuvia paitsi kahdella tytöllä, joilla tunne oli kestänyt useita vuosia. Jos ihastuminen oli ollut molemminpuolista, se oli johtanut ”pussailuun”. Jos ihastuminen tapahtui ensi kertaa vasta ala-asteen lopulla tai yläasteen alussa, sen kohteena olivat yleensä kauempana arkielämästä olevat idolit.

Seksuaalisuuden kehittyminen murrosiässä ennen ensimmäistä yhdyntää

Murrosikä on nopean seksuaalisen kehityksen aikaa. Silloin tapahtuu merkittäviä muutoksia fysiologiassa, hormonitoiminnassa, psyykessä, minäkuvassa, itsetunnossa sekä seksuaalisuuden merkityssisällöissä, asenteissa ja sukupuolitiedoissa. Murrosikä on siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoret joutuvat kohtaamaan silloin myös raskaaksi tulemisen ja isäksi tulemisen mahdollisuuden.

Haastateltujen poikien kiinnostus yhdyntöihin, alastomuuteen ja seksuaalisuuteen yleensä oli kasvanut murrosiässä. Lähes kaikki pojat olivat tutkineet joko aikuisten

kätköistä löytämiään tai itse ostamiaan seksilehtiä ja -videoita. Ne olivat lisänneet heidän kiinnostustaan seksiin ja antaneet tietoa yhdynnöistä. Pojat olivat kokenet seksilehdet kiihottaviksi ja niitä oli hyödynnetty itsetyydytettäessä. Kirjoista ja kavereilta oli saatu tietoa ehkäisystä ja sukupuolitaudeista.

Poikien seksiin liittyvät keskustelut kodeissa olivat vähentyneet ala-asteikään verrattuna. Noin puolet kertoi puhuneensa vanhempiensa kanssa raskaaksi tulosta, ehkäisystä ja seksuaalisen suhteen aloittamisesta. Kahden pojan äiti oli tarjoutunut ostamaan pojalleen kondomeja.

Pojat olivat puhuneet kavereidensa kanssa tytöistä vähän huumorimielessä, vertailleet kehittymistään ja haaveilleet kokemuksista. Yli puolet pojista oli ammentanut sukupuolitietoja kotinsa hyllyistä löytämistään kirjoista. Jotkut seurasivat yhä Suosikin kysymyspalstoja tai muiden lehtien lääkäripalstoja.

Puolet pojista ei ollut tyytyväinen koulusta saamaansa sukupuoliopetukseen, koska se oli tuntunut laadultaan liian vaihtelevalta, pinnalliselta ja se oli tullut heidän mielestään liian myöhään (7. ja 8.luokilla). He olivat ehtineet hankkia tietonsa jo sitä ennen. Toisaalta osa pojista oli pitänyt koulusta saamansa opetusta tärkeänä. Opetuksen sisältö oli poikien muistikuvien mukaan (edelleen) keskittynyt anatomiaan ja ehkäisyyn.

Tyttöjenkin mukaan kouluopetus oli vaihdellut suuresti. "Pakettiin" olivat kuuluneet yleensä raskaudet, ehkäisy ja sukupuolitaudit. Tyttöjen muistaman mukaan opetuksessa oli korostettu erityisesti varovaisuutta ja ehkäisyn tärkeyttä.

Jälkikäteen arvioituna lapsuuden ihastumiset eivät tuntuneet monista enää vakavilta ja sen vuoksi puolet tytöistä muisteli rakastuneensa ensi kertaa vasta yläasteella. He olivat yleensä kokeneet tällöin myös vastarakkautta ja aloittaneet seurustelun. Eräällä tytöllä tämä ensirakkaus oli puolisona vielä haastatteluhetkellä. Monet tytöt olivat rakastuneet ensi kertaa vasta yläasteen jälkeen. Kaksi tyttöä ei ollut mielestään rakastunut vielä lainkaan.

Puolet pojistakin oli rakastunut vasta yläasteella ja loput sen jälkeen. Yksi poika ei ollut rakastunut vielä kertaakaan. Joka toisella pojalla oli ollut yläasteen aikana seurustelusuhde, jossa oli ollut kyse molemminpuolisesta rakastumisesta. Joku poika jatkoi haastatteluhetkellä yläasteella alkanutta seurustelusuhtettaan. Vain yksi poika kertoi yksipuoliseksi jääneestä rakastumisesta. Yläasteen aikaisesta varovaisuudesta kertoo, että ennen tunteidensa ilmaisemista pojat olivat halunneet varmistaa, että eivät tulisi torjutuiksi. Tytöt olivat olleet poikien mielestä itsevarmempia kuin he itse.

Tyttöjen kiinnostus kohdistui murrosiässä ensimmäiseen yhdyntään ja sukupuolielämään yleensä. Lähes kaikki tytöt olivat silloin puhuneet asiasta kodeissaan. Äidin

kanssa oli puhuttu raskaaksi tulosta ja ehkäisystä. Suurempi osa tytöistä oli kokenut kuitenkin seksuaaliaiheet keskustelut äitinsä kanssa enemmän kiusallisiksi kuin positiivisiksi. Joistakin tytöistä oli ollut helpotus, kun äiti oli kysynyt pillereistä. Viidesosa tytöistä mainitsi kuulleensa isältään varoituksia seksisuhteen seurauksista. Vanhemmat tuntuivat sallineen tytärtensä yhdynnät seurusteltaessa, jos he olivat kertoneet käyttävänsä ehkäisyä.

Kaikki tytöt olivat puhuneet murrosikäisinä kavereidensa kanssa joko omista tai toisten kokemuksista. Jos kokemuksia ei vielä ollut, he puhuivat ihastuksistaan. Parhaan ystävän kanssa käydyt keskustelut olivat olleet hyvin luottamuksellisia. Niissä oli käsitelty myös ehkäisyasioita ja kielteisiä kokemuksia.

Suosikin ja Sinä & Minä-lehtien kysymyspalstojen suosio oli hieman hiipunut tyttöillä murrosiässä. Sukupuolitietojen lähteenä niiden rinnalle olivat tulleet Reginan ja naistenlehtien kirjepalstat. Osa tytöistä kertoi samaistuneensa lukemiensa romanttisten lukemistojen naishahmoihin. Noin kaksi tyttöä kolmesta oli myös perehtynyt seksilehtiin ja -videoihin. Tyttöjen näkemykset niistä vaihtelivat hyvin positiivisista hyvin kielteisiin.

Poikien siemensyöksyt olivat alkaneet 12-14 -vuotiaana ja ne oli koettu yleensä positiivisinä. Puolet ensimmäisistä kerroista oli tapahtunut itsetyydytyksen yhteydessä ja loput tavallisesti yöllisenä siemensyöksynä. Pojat olivat seuranneet salaa ikätovereidensa kehittymistä. Muita nopeammin tai hitaammin kehittyneisiin poikiin oli kiinnitetty kiusallista huomiota.

Tytötkin olivat saavuttaneet sukukypsyytensä (ensimmäiset kuukautisensa) yleensä 12-14-vuotiaana, kaksi tosin jo 10-11-vuotiaana. Puolet tytöistä oli kokenut kuukautisten alkamisen positiivisena asiana ja sen merkitsevän naiseksi tulemistä. Kuukautisiin liittyvät kivut olivat olleet kuitenkin monille tytöille ikävä yllätys, sillä niitä ei oltu osattu odottaa. Kuukautisten alkaminen oli heille siksi ikävä kokemus. Tyttöjenkin kokemusten mukaan nopeasti tai hitaasti kehittyneet tytöt olivat saaneet kiusallisia huomautuksia osakseen.

Neljäsosa pojista oli aloittanut itsetyydytyksen 7-9-vuotiaana, jolloin he olivat kokeneet ensimmäisen hyvänolontunteen. Joka toisella pojalla itsetyydytyksen aloitusikä oli 12-13 vuotta ja kahdella se alkoi 14-15-vuotiaana. Viidesosa pojista oli kokenut itsetyydytyksestään syillisyyttä.

Kaikki tytöt olivat jossakin ikävaiheessa ainakin kokeilleet itsetyydytystä. Kolmasosa tytöistä oli itsetyydyttänyt jo ennen kouluikää tai ala-asteen alussa. He olivat sattumalta itse löytäneet sukupuolielimen koskettelusta koituvan hyvänolontunteen. Puolet

tytöistä aloitti itsetyydytyksen noin 13-vuotiaana ja kaksi tyttöä 15-16 -vuotiaana. Osalle tytöistä itsetyydytyksestä oli koitunut syyllisyyttä, koska he eivät tienneet harrastivatko muut lainkaan sellaista. Muutama tyttö oli lopettanut itsetyydytyksen muutaman kokeilun jälkeen. Kahta tyttöä lukuun ottamatta kaikki tytöt olivat kokeneet itsetyydytyksessään melko pian orgasmin.

Ennen ensimmäistä yhdyntäänsä kaikilla pojilla oli ollut suudelmia ja kiihkeitä hyväilyjä yleensä 10-14 vuoden iässä. Kaksi kolmesta pojasta oli ollut pettingissä ennen yhdyntäkokemustaan, yleensä seurustelukumppaninsa kanssa. Kaksi poikaa oli kokenut ensimmäiset suudelmansa ja hyväilynsä vasta 17-18-vuotiaana. Nämä pojat eivät olleet sitä ennen uskaltaneet lähestyä tyttöjä. Pojille oli yleensä jäänyt hyviä muistoja seksuaalisista kokemuksistaan ennen ensimmäistä yhdyntäänsä, vaikka he olivatkin kokeneet ongelmakseen sosiaalisen epävarmuuden ja tietämättömyyden.

Kaikilla tytöilläkin oli ainakin joitakin kokemuksia hyväilyistä ennen ensimmäistä yhdyntäänsä. Jotkut olivat aloittaneet "pussailun" jo ala-asteella. Kiihkeiksi suudelmien olivat muuttuneet yleensä 13-15 -vuotiaana, yhdellä tytöllä tosin vasta 18-vuotiaana. Suustelukumppaneina olivat olleet silloin ainakin vähän tyttöihin ihastuneet pojat. Seurustelukumppaneidensa kanssa tytöt olivat yleensä harrastaneet pettingiä. Näistä kokemuksista oli jäänyt tytöille yleensä hyviä muistoja. Niiden ansiosta he tunsivat itsensä isommiksi ja kuuluviksi kavereidensa joukkoon.

Ensimmäinen yhdyntä

Puolet pojista oli kokenut ensimmäisen yhdyntänsä alle 16 vuotiaana. Kahdella pojalla yhdynnät olivat alkaneet 13-vuotiaana, viidellä 14-15-vuotiaana, kolmella 17-18-vuotiaana ja neljällä 19-22-vuotiaana. Poikien kokemukset olivat alkaneet hieman saman ikäryhmän keskiarvoja nuorempina. Joukossa oli toisaalta muutama suhteellisen myöhäänkin aloittanut.

Joka toinen poika oli ollut ensimmäisessä yhdynnässään seurustelukumppanin kanssa. Seurustelu oli kestänyt yleensä 2-3 kuukautta ja sen kuluessa oli jo harrastettu pettingiä. Tytöt olivat ilmoittaneet tai ilmaisseet pojalle koska he olivat olleet valmiina yhdyntään. Pojista 70 % kertoi käyttäneensä kondomia ensimmäisellä kerralla. He olivat varautuneet yhdyntään jo etukäteen. Yhdessä tapauksessa poika oli saanut kondomin tytöltä.

Joka toisen pojan kumppanina oli ollut joku kaveripiiristä peräisin oleva tai muutoin heille tuttu tyttö, jonka kanssa he eivät seurustelleet. Kumppanukset olivat useasti jo aikaisemmin suudelleet ja hyväilleet toisiaan. Yhdyntään oli ryhdytty tavallisesti

tytön ehdotuksesta. Useimmat pojat olivat jo odottaneet ensimmäistä kokemusta. Kolmesta pojasta tuntui kuitenkin, että he eivät olleet itse pyrkineet yhdyntään. Yhden pojan ensimmäisenä kumppanina oli ollut ennestään tuntematon tyttö, jonka hän oli juuri tavannut ravintolassa.

Kaksi poikaa kolmesta ei ollut puhunut ensimmäisen kumppaninsa kanssa mitään seksuaalisista riskeistä ennen yhdyntää. Pojat olivat yleensä puhuneet ehkäisystä puhuneet vakituisen kumppaninsa kanssa. Jos molemmat olivat kokemattomia, he eivät pitäneet tartuntariskiä todellisena. Satunnaisen kumppanin kanssa olleista pojista vain yksi oli keskustellut kondomin käytöstä tyttärensä kanssa. Tämä poika ei ollut luottanut kumppaniinsa.

Satunnaisen kumppanin kanssa ensimmäisessä yhdynnässä olleista pojista 70 % oli käyttänyt ensimmäisellä kerralla kondomia. Yhdessä tapauksessa tyttö oli ehdottanut sitä. Pojat olivat kuljettaneet kondomia varmuuden vuoksi jo jonkin aikaan sitä ennen mukanaan. Kaksi poikaa, jotka eivät olleet mielessään vielä varautuneet yhdynnän tapahtumiseen (yhdyntä 13- ja 14-vuotiaana), olivat olleet ensimmäisessä yhdynnässään ilman kondomia.

Joka toisen pojan mielestä ensimmäinen kerta oli ollut huonompi kuin mitä he olivat odottaneet. Varsinkin tuttujen (ei vakituisten) tyttöjen kanssa olleet pojat olivat tunteneet itsensä epävarmoiksi ja kömpelöiksi eikä yhdyntä ollut välttämättä tarjonnut heille odotetunlaista nautintoa. Seurustele villakkin pojilla oli ollut teknisiä vaikeuksia yhdynnässä kumppaninsa kanssa. Toisaalta neljäsosa pojista kertoi, että ensimmäinen yhdyntä oli ollut jopa parempi kuin mitä he olivat odottaneet. Monet pojat olivat olleet tyytyväisiä, kun he eivät kokeneet pelättyjä ongelmia.

Puolet pojista oli kokenut ennen ensimmäistä kertaansa paineita päästä eroon kokemattomuudestaan. Paineita olivat luoneet kavereiden kokemukset ja oman iän karttuminen. Ensimmäisen yhdynnän jälkeen pojista oli saattanut tuntua siltä, että "paino putosi harteilta". Yksi poika myönsi aloittaneensa yhdynät kapinoidakseen vanhempiaan vastaan.

Puolet tytöistä oli kokenut ensimmäisen yhdyntänsä 14-15-vuotiaana ja yksi jo 13-vuotiaana. Neljäsosalla ensimmäinen yhdyntä oli ollut 16-17-vuotiaana ja viidesosalla 19-vuotiaana. Kaikki tytöt olivat siis olleet yhdynnässä ennen 20 ikävuottaan. Ikätoveihinsa verrattuna haastatellut tytöt aloittivat yhdyntänsä keskimäärin tuntuvasti muita nuorempina.

Kolmella tytöllä neljästä ensimmäinen yhdyntä toteutui pitkäaikaisen seurustelukumppanin kanssa. Tytöt olivat kokeneet rakkautta ja luottamusta kumppaniaan kohtaan. Seurustelukumppanukset olivat harrastaneet pettingiä jo aikaisemmin ja he

olivat sopineet, että tyttö ilmoittaa koska hän on valmiina yhdyntään. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta (tytön mielestä yllättävä, mutta romanttinen tilanne) ensimmäinen yhdyntä olikin ollut tytön oma päätös. Joidenkin tyttöjen seurustelu oli päättynyt siihen, kun he eivät olleet halunneet yhdyntää.

Vailla seurustelukumppania olleet tytöt olivat pyrkineet pääsemään eroon neitsyydestään juhlissa ja ravintoloissa alkunsa saaneiden satunnaisten suhteiden avulla. Tästä johtuen heidän ensimmäinen kertansa oli koettu usein humaltuneena. Yhdellä tytöllä ensimmäisenä kokemuksena olivat olleet orgasmiin johtaneet hyväilyt toisen tytön kanssa.

Kaikki tytöt kokivat päättäneensä itse ensimmäiseen yhdyntäänsä ryhtymisen tai ainakin vaikuttaneensa siihen ratkaisevasti. Ketään ei oltu pakotettu yhdyntään. Yksi tyttö kertoi kuitenkin kokevansa vaikeaksi kieltäytyä poikien aloitteista.

Kaksi seurustelevaa tyttöä ei ollut käyttänyt kondomia ensimmäisessä yhdynnässään. Toisella oli ollut kondomin käyttöön kielteisesti suhtautuva poikaystävä ja toinen ei ollut kokenut riskien koskevan itseään. Satunnaisten kumppanien kanssa yhdynnässä olleista tytöistä neljä viidestä ei ollut keskustellut kumppaniensa kanssa riskeistä, eivätkä he olleet myöskään käyttäneet kondomia. He eivät olleet varautuneet etukäteen yhdyntään tai kondomin käyttöön. Jotkut tytöt olivat kokeneet kondomien ostaminen lähikaupasta kiusalliseksi.

Ensimmäinen yhdyntä oli ollut seurusteleville tytöille yleensä positiivinen kokemus, vaikkakin vain yksi heistä koki ensimmäisellä kerrallaan orgasmin. Tyttöjen kumppaneista vain yksi poika ei ollut saanut siemensyöksyä. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta tyttöjen yhdynnässä kokema kipu oli ollut odotettua lievempi.

Satunnaisten kumppanien kanssa ensimmäisessä yhdynnässä olleille tytöille oli jäänyt yhdynnästä useasti mieleen kielteisiä tunnelmia. Yhdynnät olivat olleet heistä epämiellyttäviä ja kivuliaita “neitsyydestä pääsemisiä”. Poikkeuksena oli yksi ensimmäisestä yhdynnästään satunnaisen kumppaninsa kanssa suuresti nauttinut tyttö.

Seksielämän kehitys ensimmäisen yhdynnän jälkeen

Suurin osa miehistä oli jatkanut yhdyntöjään melko pian ensimmäisen kertansa jälkeen. Yhdyntöjen nautinnollisuus oli vähitellen lisääntynyt. Yksi mies oli pitänyt ensimmäisen kertansa jälkeen kuitenkin seitsemän vuoden tauon ennen kuin oli ollut uudelleen yhdynnässä.

Kolme miestä jatkoi haastatteluhetkellä edelleen vakituista suhdetta ensimmäisen kumppaninsa kanssa. Kaksi heistä oli avoliitossa ja yksi avioliitossa. Näille miehille ensimmäinen kumppani oli ollut toistaiseksi samalla ainoalla.

Noin kolmasosa miehistä oli seurustellut pitkään ensimmäisen kumppaninsa kanssa. Kun suhde oli päättynyt, he olivat hankkineet kokemuksia satunnaisista suhteista ja välillä he olivat seurustelleet muutamia kuukausia. Nämä miehet kertoivat käyttäneensä hyväksi miltei kaikki tarjoutuneet mahdollisuudet ryhtyä seksisuhteeseen. He olivat myös aktiivisesti etsineet kumppaneita. Yksi miehistä oli mennyt "villin kauden" jälkeen naimisiin.

Ennestään tutun tai satunnaisen kumppanin kanssa ensimmäisessä yhdynnässä olleet miehet olivat hankkineet sen jälkeen lisää kokemuksia satunnaisten suhteiden avulla. Osa heistä oli aloittanut seurustelun löydettyään sopivan kumppanin. Lähes kaikilla tähän ryhmään kuuluvilla miehillä oli ollut ainakin 1-2 pidempää suhdetta. Kahdelta mieheltä sellainen vielä puuttui. Yhdelläkään miehellä ei ollut homoseksuaalista kokemusta. Yksi mies kertoi kuitenkin olevansa kiinnostunut bi-seksuaalisuudesta.

Vaikka viidesosalla miehistä olikin ollut vain yksi kumppani lähes joka toisella miehellä oli ollut vastaavasti haastatteluun mennessä vähintään 10 suhdetta. Tämä on enemmän kuin tämän ikäisillä miehillä keskimäärin. Neljäsosa miehistä kertoi lisäksi harrastaneensa useiden partnereiden kanssa suuseksiä ja käsiseksiä ilman (vagina)yhdyntää.

Ensimmäisen yhdyntänsä jälkeen suurin osa seurustelleista naisista (kolmasosa kaikista) jatkoi tätä suhdettaan kolmesta viiteen vuoteen ja seksistä tuli suhteen tärkeä osa. Seksi oli ollut aluksi innokasta ja kokeilevaa, joidenkin naisten mielestä jopa liiaksikin. Kokeneisuuden lisääntyessä kynnys seuraaviin yhdyntöihin oli mataltunut. Satunnaisen kumppanin kanssa ensimmäisellä kerralla olleet naiset olivat hankkineet uusia kokemuksia melko pian lisää. Erityisesti jos tyttökavereilla oli ollut paljon satunnaisia suhteita, tämä oli innostanut haastateltuja solmimaan lisää yhden illan suhteita.

Haastatelluista naisista kahdella kolmesta oli ollut vähintään 10 partneria. Tämä oli enemmän kuin haastatelluilla miehillä ja huomattavasti enemmän kuin vastaavan ikäisillä naisilla keskimäärin. Yhdellä naisella oli ollut vain yksi kumppani ja hän suunnitteli tämän miehen kanssa naimisiinmenoa. Seksi ei ollut tälle naiselle kovin tärkeää.

Kolmasosalla naisista oli ollut useita peräkkäisiä vakituksia kumppaneita eivätkä he olleet juurikaan harrastaneet satunnaisia suhteita. Heidän kohdallaan voidaan puhua sarjamonogamiasta. Nämä suhteet olivat kestäneet tavallisesti vähintään vuoden. Lyhyimmilläänkin niiden pituus oli ollut vähintään muutamia viikkoja.

Kolmasosalla naisista oli ollut pääsääntöisesti vain satunnaisia kumppaneita. Näilläkin naisilla oli ollut yleensä jossakin vaiheessa 1-2 vakiintunutta seurustelusuhdetta. Näillä naisilla oli saattanut olla "villi kausi" ennen kumppanin löytämistä, jolloin he olivat määrätietoisesti kartuttaneet kokemuksiaan. Joillakin naisilla oli ollut pitkään jatkuneita ja heidän turvallisiksi kokemiaan suhteita, jotka eivät olleet kuitenkaan seurustelua.

Kahdella naisella oli ollut kokemuksia vain satunnaisista suhteista. He eivät olleet vielä löytäneet sitoutumisen edellyttämää vahvaa tunnetta. Naiset etsivät kumppania, jonka kanssa heillä olisi hyvä seksuaalinen yhteensopivuus. Yksi nainen oli rakastellut lähes kaikkien työtovereidensa kanssa.

Kolmasosa naisista oli ollut kiinnostunut seksuaalisesta suhteesta toisen naisen kanssa. Kolmella olikin tällainen kokemus. Yksi heistä määritteli itsensä biseksuaaliksi, kaksi muuta ei määritellyt seksuaalista suuntautumistaan.

Seksuaalielämä parikymppisenä

Parikymppisenä suurin osa nuorista ihmisistä tunsu tietävänsä sukupuoliasioista jo tarpeeksi. Puolet miehistä kertoi puhuneensa niistä tässä iässä kavereidensa kanssa. Keskustelut olivat olleet nyt aiempaa asiallisempia ja luottamuksellisempia. Vakituisten suhteen solmimisen jälkeen miehet eivät yleensä kuitenkaan enää puhuneet seksiasioistaan kavereilleen.

Miehet eivät olleet juurikaan puhuneet seksikokemuksistaan vanhempiensa tai sisarustensa kanssa murrosikänsä jälkeen. He eivät olleet myöskään kovin innostuneita seuramaan seksiaiheita kirjoista, lehdistä ja TV:stä. Miehillä oli mielestään jo tarpeeksi tietoa asiasta. Pornografiaankin heidän suhteensa oli muuttunut aiempaa kriittisemmäksi, mutta miehet käyttivät sitä kuitenkin hyväksi itsetyydyttäessään.

Lähes kaikki naiset olivat puhuneet parikymppisinä läheisten ystäviensä kanssa luottamuksellisesti seksiin liittyvistä asioista, myös omista ongelmistaan. Kolmasosa oli keskustellut murrosikänsä jälkeen myös äitinsä kanssa kokemuksistaan ja ongelmistaan. Kaksi naista oli tutkinut seksioppaita poikaystävänsä kanssa; muuten aiheen lukeminen oli jäänyt naisilla joidenkin naistenlehtien lääkäripalstojen ja satunnaisten artikkeleiden varaan. Naiset olivat katselleet joskus aiheeseen liittyviä dokumentteja TV:stä. Suurin osa oli katsellut poikaystävältään tai työpaikaltaan saamiaan seksilehtiä. Naiset suhtautuivat niihin tässä iässä melko neutraalisti.

Kolmasosalla miehistä viimeisimmän uuden sukupuolikumppanin tapaamisesta oli kulunut aikaa jo 2-4 vuotta. Heidän sukupuolielämänsä oli siten vakiintunut. Vastaavasti kolmasosalla miehistä viimeisen uuden kumppanin tapaamisesta oli mennyt aikaa korkeintaan muutamia kuukausia. Näiden miesten sukupuolielämä oli vielä suhteellisen vakiintumatonta tai kokeilevaa.

Joka toisen miehen viimeisin uusi kumppani oli ollut nainen, jonka kanssa he olivat seurustelleet. Kolmasosalla uusi kumppani oli ollut tuttu tai työtoveri ja viidesosalla vasta yhdyntää edeltävänä iltana tavattu nainen. Tällaiset uudet suhteet olivat saaneet alkunsa tavallisesti juhlissa tai ravintoloissa.

Miesten mukaan puolet yhdyntään johtaneista aloitteista oli ollut yhteisiä, neljäsosa naisen ja viidesosa miehen (heidän itsensä). Kun nainen teki aloitteen (miehen tulkin-ta) hän oli pyytänyt miehen luokseen tai tullut miehen luokse. Puolet miehistä kertoi keskustelleensa ehkäisystä ollessaan ensimmäistä kertaa yhdynnässä viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa. Kaksi kolmasosaa miehistä oli käyttänyt sillä kertaa kondomia, ja naiset eivät olleet sen käyttöä vastustaneet.

Kahdella miehellä satunnaisesta tapaamisesta alkanut suhde oli johtanut seurusteluun hyvän seksuaalisen yhteensopivuuden vuoksi. Itse asiassa kolmasosa niistä yhdynnöistä, joissa miehen viimeisin uusi kumppani ei ollut hänen aiempi vakituinen kumppaninsa, oli johtanut seurustelusuhteen jatkumiseen.

Joka toisella miehellä oli ollut viimeisen vuoden aikana vain yksi kumppani jonka kanssa he seurustelivat tai asuivat yhdessä. Seurustelevista miehistä vain yhdellä oli ollut vuoden aikana "syrjähyppy" työtoverinsa kanssa. Sen sijaan vapailla miehillä oli ollut vuoden aikana yleensä 4-5 kumppania. Yhdellä miehellä oli 10 ja toisella kertomansa mukaan 20-25 kumppania. Jälkimmäinen oli viettänyt "villii" sinkku-elämää edellisen suhteensa päätyttyä. Kahdella miehellä oli ollut viimeisen vuoden aikana hyväilyjä ja suuseksiä ilman yhdyntää.

Kaikki miehet olivat kokeneet/kokeilleet joskus suuseksiä ja joka toinen myös anaaliyhdyntöjä. Anaaliyhdyntät eivät olleet juurikaan miellyttäneet miehiä.

Tuoreissa suhteissa seksi oli ollut yleensä sangen aktiivista, sitä oli harrastettu päivittäin tai 3-4 kertaa viikossa. Yhdellä seurustelevalla miehellä oli ollut kuitenkin yhdyntä vain kerran kuukaudessa. Vapailla miehillä seksuaalinen aktiivisuus taas painottui viikonloppuihin. Jos miehillä ei ollut vakituista suhdetta tai suhteen sukupuolielämä oli laimentunut, he kertoivat harrastaneensa korvikkeeksi itsetyydytystä. Kaksi miestä itsetyydytti päivittäin.

Miehet olivat solmineet uusia sukupuolisuhteita yleensä ravintoloissa tai juhlissa jonkun naisen osoittaessa heille mielenkiintoaan. He eivät olleet kokeneet kielteisiä

suorasukaisiakaan aloitteita. Kaikki miehet odottivat naiskumppaniltaan seksuaalista aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta seksielämässä. Miehet pitivät tärkeänä naisen kykyä nautintoon ja halukkuutta seksuaalisiin kokeiluihin. Vain yhden miehen mielestä aloitteet kuuluivat ainoastaan miehille.

Miehet olivat hakeneet ensisijaisesti miellyttävää kumppania ja he olivat usein pitäneet ratkaisevan tärkeänä naisen ulkonäköä ja fyysistä vetovoimaa. Jotkut miehet pitivät laihoista, toiset taas rehevistä naisista. Ulkonäön lisäksi naisten tärkeiksi avuiksi mainittiin luonnollisuus ja keskustelutaito.

Kahdella miehellä kolmesta oli ollut joskus yhdyntä vasta samana iltana sattumalta tapaamansa naisen kanssa. Molemminpuolinen halukkuus ja päihtymys oli vauhdittanut yhdyntään ryhtymistä. Miesten itsetunto oli noussut heidän onnistuessaan ”iskemään” kumppanin. Viidesosa miehistä oli sitä mieltä, että he eivät haluaisi jatkaa tällaista yhden illan suhteena alkanutta kanssakäymistä. Se olisi heidän mielestään ”väärällä pohjalla”. Tämä miesvähemmistö haki kertosuhteista vain nautintoa. Miehet kertoivat muutoinkin keskittyvänsä satunnaisissa suhteissaan omaan ja kumppaninsa nautintoon.

Puolet naisista oli rakastellut viimeisimmän uuden sukupuolikumppaninsa kanssa ensimmäistä kertaa 2-5 vuotta sitten. Heidän sukupuolielämänsä oli siten hyvin vakiintunut. Reilulla kolmasosalla naisista viimeisen uuden kumppanin kanssa tapahtuneesta yhdynnästä oli kulunut korkeintaan puoli vuotta. Nämä naiset eivät olleet vielä vakiintuneet.

Kolmasosa naisista oli seurustellut viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa ennen yhdyntää. Joka toisella naisella uusi kumppani oli ollut heidän ennestään tuntemansa mies, jonka he olivat tavanneet yleensä juhlissa tai ravintoloissa. Kahdella naisella viimeisin uusi kumppani oli ollut vasta sinä iltana tavattu mies. Naiset tulkitsivat puolet yhdyntäaloitteista yhteisiksi, neljäsosan naisten (itsensä) tekemiksi ja viidesosan miesten aloitteiksi. Kolme naista neljästä ilmoitti jatkaneensa suhdettaan viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa.

Yhdeksän naista kymmenestä oli käyttänyt ehkäisyä ensimmäisellä kerralla viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa ja kaksi kolmasosaa kertoi keskustelleensa tämän miehen kanssa yhdyntään liittyvistä riskeistä. Kaksi naista oli käyttänyt ensimmäisellä kerralla e-pillereitä, koska he eivät kokeneet olevansa tartuntariskissä. Kaksi naista oli ollut täysin vailla ehkäisyä. Se ei ollut vain tullut heidän mieleensä.

Lähes kaikki naiset olivat pitäneet ensimmäistä yhdyntäänsä viimeisimmän uuden kumppaninsa kanssa erittäin hyvänä ja nautittavana kokemuksena. Kaksi kolmasosaa

naisista oli saanut silloin orgasmin, loppuissa tapauksissa vain mies. Kaksi naista oli saanut orgasmin suuseksissä. Kaksi muuta naista ei ollut vielä koskaan saanut yhdynnässä orgasmia, mutta kylläkin itsetyydytyksessä.

Miltei kaikki naiset pitivät rakasteltaessa suuseksiä tärkeänä. Joidenkin mielestä se oli aivan välttämätöntä heidän nautintonsa saamiseksi. Neljä naista viidestä oli kokeillut myös anaaliyhdyntää. Heistä puolet oli pitänyt sitä miellyttävänä ja toinen puoli epämiellyttävänä. Naiset pitivät siis anaaliyhdyntäistä enemmän kuin miehet. Jotkut naiset olivat harrastaneet lisäksi sitomisleikkejä ja käyttäneet joitakin seksiapuvälineitä.

Sitoutuneista naisista vain yhdellä oli ollut (kostoksi miehelleen) syrjähyppy viimeisen vuoden aikana, muilla oli ollut tänä aikana vain vakituinen suhteensa. Neljäsosa näistä naisista oli ollut yhdynnässä 3-4 kertaa viikossa ja puolet 1-2 kertaa viikossa. Neljäsosalla naisista oli ollut vuoden aikana 2-3 kumppania. Tämä johtui yleensä siitä, että he olivat siirtyneet yhdestä vakituisesta suhteesta toiseen. Kolmasosa naisista oli ollut vapaana ja heillä oli ollut tyypillisesti 7-10 kumppania. Näiden kumppaneiden joukossa oli ollut sekä tuttuja että ennestään tuntemattomia miehiä.

Naiset kertoivat harrastavansa itsetyydytystä, kun heidän miehensä olivat matkoilla tai jos parisuhteessa oli totuttua harvemmin yhdyntöjä. Kahdella naisella itsetyydytys oli ollut säännöllinen tapa.

Miehen ulkonäöllä ja käyttäytymisellä oli ollut suuri merkitys sille, että naiset olivat halukkaita solmimaan heidän kanssaan suhteita. Naiset kertoivat panneensa merkille jonkun mielenkiintoa herättävän miehen ravintolassa, juhliissa tai matkoilla ja jompikumpi oli sitten tehnyt aloitteen. Joka toinen nainen sanoi sen olevan tärkeää, että mies on miehekkään oloinen ja näköinen. Neljäsosa naisista korosti tärkeänä miehen kykyä ottaa nainen huomioon sekä miehen hyvää itsetuntoa.

Yli puolet naisista oli rakastellut ainakin joskus satunnaisesti jonkun ravintolassa ja kodeissa pidetyissä juhlissa tapaamansa miehen kanssa. Kahdella naisella oli ollut tällaisia suhteita myös heidän matkoillaan. He olivat viettäneet yhdessä iltaa ja nauttineet alkoholia. Osa naisista oli hakenut tällaisista suhteista "pelkästään" seksiä ja iskemisen jännitystä, mutta monet myös hetkellistä läheisyyttä. Jotkut naiset uskoivat löytävänsä seurustelukumppanin satunnaisena alkaneista suhteista. Jotkut naiset halusivat testata nopeasti seksuaalisen yhteensopivuutensa miehen kanssa, jotta he tietäisivät kannattaako siitä suhteesta kehittää jotakin vakavampaa.

Naiset toivoivat, että heidän kumppaninsa kunnioittaisivat heitä ja ottaisivat heidän toiveensa huomioon. He halusivat samaan aikaan romantiikkaa ja hellyyttä sekä intohimoa ja rajuakin rakastelua. Naisille oli tärkeää olla miehelleen nainen numero yksi.

Ehkäisyn käyttö ja riskeihin varautuminen

Kaikki miehet olivat käyttäneet ainakin joskus kondomia. Miltei kaikkien miesten kumppani oli käyttänyt jossakin vaiheessa myös e-pilleriä ja jotkut kierukkaakin. Pillereiden käytön aloittaminen oli ollut parin yhteinen päätös siinä vaiheessa, kun suhde oli tuntunut riittävän luottamukselliselta ja turvalliselta. Miesten mielestä pillereiden käyttö oli ollut joillekin tytöille myös aikuistumisen symboli. Kaksi miestä oli turvautunut joskus ehkäisykeinona myös keskeytettyyn yhdyntään.

Satunnaisissa suhteissaan miehet olivat pyrkineet käyttämään kondomia, mutta aina sitä ei ollut yhdynnän hetkellä saatavilla. Kun voimakas halu ja päihtymys yhtyivät, riskit saattoivat unohtua. Näin saattoi käydä myös, jos mies oli masentunut, eikä välittänyt mitä hänelle tapahtuu. Nuorempana jotkut miehet olivat saattaneet jopa kerskailla toisilleen seksuaalisten riskien ottamisella.

Miehet olivat yleensä ehdottaneet kondomin käyttöä satunnaisissa suhteissaan. Joissakin tapauksissa nainen oli vastustellut sen käyttöä. Jos nainen oli tuntunut turvalliselta, mies oli voinut suostua yhdyntään ilman kondomia. Joidenkin miesten mielestä tunnelma häiriintyi kondomin käytön vuoksi. Toisaalta oli miehiä, jotta eivät olleet yhdynnässä, jos nainen ei suostunut käyttämään kondomia.

Viimeisen vuoden aikana joka toinen mies kertoi käyttäneensä jokaisessa yhdynnässään ehkäisyä. Neljäsosalla miehistä oli vakituinen kumppani, joka käytti pillereitä. Kahdella miehellä oli ollut yksi suhde, jossa he eivät olleet ehkäisseet (vaikka muutoin käyttivätkin kondomia) ja kolme miestä koetti sillä hetkellä saada lasta kumppaninsa kanssa. Kahdelta mieheltä ehkäisy oli ”unohtunut” toistuvasti. He eivät suuremmin välittäneet suojautumisesta humaltuneena.

Riskeistä neljä miestä viidestä mainitsi tautien tartuntariskin ja joka toinen raskaaksi tulon. Pari miestä pelkäsi myös suhteista koituvia psyykkisiä seurauksia ja yksi sitä, että voi saada aiheetta raiskaussyytteen. Puolella miehistä ei ollut haastattelun aikoihin mielestään mitään riskiä, koska heillä oli vakituinen, uskollisuudelle perustuva suhde. Sen sijaan satunnaisilla kumppaneillaan miehet tiesivät useasti olevan muita tilapäisiä suhteita ja siksi näihin suhteisiin sisältyi miesten mielestä riskejä, jos kondomin käyttö unohtui. Kovan himon vuoksi miesten kontrolli saattoi kuitenkin pettää. Naisten ”vaarallisuudesta” miehet tekivät päätelmiä varsinkin heidän ulkonäkönsä perusteella.

Puolet miehistä oli ollut joskus sukupuolitauditestissä. Kolme miestä (viidesosa) oli käynyt testeissä joskus omasta aloitteestaan satunnaisen suhteensa jälkeen.

Kaikki naiset olivat käyttäneet joskus kondomia ja e-pillereitä. Kaksi kolmesta naisesta oli hankkinut pillereitä yleensä melko pian oltuaan ensimmäistä kertaa yhdynnässä uuden vakituisen kumppaninsa kanssa. Jotkut naiset olivat pelänneet pillereiden sivuvaikutuksia. Osa naisista lopetti pillereiden käytön heti vakituisen suhteen päätyttyä, osa jatkoi käyttöä senkin jälkeen. Joka neljäs nainen oli joskus turvautunut keskeytettyyn yhdyntään tai varmoihin päiviin.

Vain kolmasosa naisista kertoi käyttäneensä aina kondomia uuden seurustelusuhteen alussa tai satunnaisissa suhteissaan. Puolet naisista ei ollut käyttänyt kondomia säännöllisesti satunnaisissa suhteissa. He luottivat yleensä kumppaninsa sanaan siitä, että tartuntariskiä ei ollut.

Kaksi naista oli käyttänyt kondomia tilapäisissä suhteissaan vain satunnaisesti. He eivät pelänneet mitään riskejä. Joskus jotkut muutkin naiset olivat kokeneet riskit vähäpätöisiksi tai unohtaneet ne päihtymyksen vuoksi. Osa naisista ei olisi edes halunnut suostua kumppaninsa kondomin käyttöön, koska se vähensi heidän mielestään niin paljon yhdynnän nautinnollisuutta.

Kolme naista neljästä oli käyttänyt viimeisen vuoden aikana ehkäisyä jokaisessa yhdynnässään. Yksi nainen pyrki tulemaan raskaaksi kumppaninsa kanssa. Viidesosa naisista oli ehkäissyt suunnilleen vain joka toisessa yhdynnässään. Heidän ehkäisyn puuttumisensa oli johtunut joko siitä, että kondomia ei ollut saatavilla, tai sitten he olivat olleet humalassa. Yksi naisista käytti pillereitä, vaikka hänellä ei ollut vakituista suhdetta. Osa naisista oli käyttänyt vakituudessaan kumppaninsa kanssa kondomia silloin kun heillä oli kuukautiset tai ollessaan anaaliyhdyntäessä.

Yhtä naimisissa ollutta naista lukuun ottamatta kaikki naiset mainitsivat haastatteluisissa sukupuolitautilien tartuntariskin. Neljä naista viidestä puhui ei-toivotun raskauden riskistä. Joidenkin mielestä se ei ollut kuitenkaan mikään katastrofi. Kolme naista toi esille myös vaikeasta kumppanista aiheutuvat henkiset riskit.

Vakituisessa suhteessa olevat naiset eivät kokeneet olevansa missään riskissä. Vapaat naiset sen sijaan tunsivat jonkinlaisen riskin harrastaessaan seksiä satunnaisten kumppaneidensa kanssa. Vakituudessaan suhteessa pysyminen koettiin myös riskien ehkäisyksi.

Neljä naista viidestä oli ollut joskus sukupuolitautiltestissä. Heistä kaksi kolmasosaa oli ollut omasta aloitteestaan testissä tartuntapelon vuoksi satunnaisten suhteidensa jälkeen. Viidesosa naisista oli käynyt joskus yhdessä kumppaninsa kanssa testeissä vakituista suhdetta aloittaessaan. Kaksi naista oli pyytänyt kumppaniaan käymään testeissä ja yksi pakottanut kumppaninsa testeihin tämän uskottomuuden jälkeen.

Kielteiset seksuaalikokemukset

Kolmasosa miehistä oli kokenut joskus seksuaalista painostusta. Kahta oli painostanut heitä vanhempi nainen ja kahta toinen poika. Toinen näistä pojista oli ollut homoseksuaali. Joka toinen mies oli kokenut häiritseviä tai kielteisiä seksuaalisia tilanteita. Sellaisia olivat olleet erityisesti humalaisten ja epämiellyttävien naisten lähestymisyritykset ravintoloissa. Kahdelle miehelle oli tehty heidän vastenmieliseksi kokemansa ehdotus homosuhteeseen. Kolme oli nähnyt itsensäpaljastajan. Tätä ei oltu kuitenkaan pidetty erityisen kielteisenä. Yhdelle pojalle oli jäänyt kielteisenä mieleen vanhempien näkeminen yhdynnässä murrosiässä.

Kolmasosa miehistä oli ymmärtänyt joskus väärin naisilta/tytöiltä tulleita viestejä. Näitä tilanteita olivat olleet varsinkin ne, joissa nainen oli pyytänyt miehen luokseen jatkoille, mutta ei ollut halunnutkaan seksiä. Kolme miestä oli koettanut painostaa kumppaniaan seksiin vakituisessa suhteessaan. Kolmannes miehistä ilmaisi jyrkän kielteisen kantansa naisiin kohdistuvaan seksuaaliseen painostukseen. Jotkut miehet olisivat olleet valmiit kostamaan väkivalloin naisiin kohdistuneet raiskaukset.

Kolmasosalla miehistä oli ollut kumppani, jolla oli alkanut ei-toivottu raskaus. Kaksi näistä oli tapahtunut jo murrosikäisenä. Toinen miehistä oli kokenut kumppaninsa raskaaksi tulosta syvää syyllisyyttä ja masennusta. Yli kahdella kolmasosalla miehistä oli ollut kaveripiirissään ei-toivottuja raskauksia. Miehet hyväksyivät poikkeuksetta nuorten naisten raskauksien keskeytykset.

Yhdellä miehellä oli ollut kondyloomatartunta, muilla miehillä ei ollut ollut sukupuolitauteja. Neljä miestä viidestä tiesi kuitenkin kaveripiirissään tartuntoja saaneita henkilöitä. Tämä oli tehnyt heidät hieman varovaisemmiksi kumppaneitaan valitessaan.

Kaikki naiset olivat kokeneet mielestään joskus jonkinlaista seksuaalista painostusta. Lievässä muodossa se oli ollut suostuttelua yhdyntään tai kumppanin tekemiä ehdotuksia seksikokeiluista. Neljä naista oli joutunut myös miesten raiskausyritysten kohteiksi. Yksi miehistä oli ollut naisen entinen kumppani, toinen mies, jonka nainen oli tuonut ravintolasta asuntoonsa ja kaksi tuntematonta miestä metsikössä. Yhden naisen oli tuntematon mies raiskannut 15-vuotiaana metsässä. Nainen ei ollut tehnyt siitä rikosilmoitusta. Tapahtumasta oli jäänyt hänelle joitakin pelkoja.

Naiset olivat kokeneet häiritsevinä humalaisten ja epämiellyttävien miesten lähenelyt ravintolassa. He olivat toisaalta kokeneet nolona, jos mies ei ollut suostunut heidän ehdotukseensa lähteä jatkoille. Jotkut naiset olivat kokeneet häiritseviksi näkemänsä itsensäpaljastajat.

Joka toinen nainen tiesi kaveripiirissään jonkun vakavan raiskausyrityksen tai raiskauksen. Nämä kertomukset olivat lisänneet hieman heidän varovaisuuttaan. Jotkut naiset olivat kuulleet seksuaalisesta hyväksikäytöstä, joka oli kohdistunut lapsuudessa heidän tuttaviansa tai kumppaniinsa heidän sukulaistensa taholta.

Kolmella naisella neljästä oli ollut ystäväpiirissään ei-toivottuja raskauksia. Niistä kuuleminen oli hieman lisännyt heidän omaa varovaisuuttaan ehkäisyasioissa. Kaksi naista oli tullut lukioaikanaan itse raskaaksi. He olivat tehneet abortin. Toinen heistä oli kokenut sen järkyttävänä. Naiset olivat pelänneet raskaaksi tulemista enemmän kuin tautitartuntoja.

Joka toisella naisella oli ollut joskus sukupuolitauditartunta. Kolmasosalla oli ollut klamydia ja useilla myös kondylooma. Joillakin naisilla oli ollut useita tartuntoja. Nämä kokemukset olivat korostaneet tarvetta varovaisuuteen. Se oli kuitenkin usein unohtunut naisilta vahvan sukupuolisen halun vuoksi. Naiset olivat vähitellen ymmärtäneet, että miehen turvallisuutta ei voinut päätellä hänen ulkonäöstään.

Kahta lukuunottamatta kaikilla naisilla oli ollut kavereita, joilla oli ollut joskus sukupuolitauditartunta. Nämä olivat olleet yleensä klamydia- ja kondylooma-tartuntoja. Tiedoilla kavereiden taudeista oli ollut vain lyhytaikainen vaikutus naisten omaan varovaisuuteen.

Sooloseksi ja maksullinen seksi

Miehet ajattelivat parikymppisinä usein seksiä. Välillä he fantasioivat siitä, välillä he kiihottuivat tai pohtivat seksuaaliasioita visuaalisen stimulaation innoittamana. Osa miehistä arveli, että he ajattelivat seksiä parikymppisinä kuitenkin vähemmän kuin murrosikäisenä. Fantasioiden kohteet olivat vaihtuneet idoleista omaan kumppaniin, kavereiden tyttöystäviin ja vastaan tuleviin naisiin. Jotkut miehet fantasioivat myös roolileikeistä.

Miesten itsetyydytys oli yleensä vähentynyt murrosikään verrattuna, vain yhdellä miehellä se oli lisääntynyt. Itsetyydytystä harrastettiin runsaammin, jos vakituisen suhteen yhdyntät olivat harventuneet. Itsetyydytys jäsenyi miehillä yhdyntää korvaavaksi toiminnaksi. Kolme miestä lopetti itsetyydytyksen kokonaan vakituisen suhteen solmittuaan.

Seksipuhelut eivät olleet kiinnostaneet useimpia miehiä niiden korkeiden hintojen ja naisten tiedetyn teeskentelyn vuoksi. Linjoille soittaneet miehet eivät olleet edes kokeneet kuulemaansa erityisen kiihottavaksi. Kukaan mies ei myöntänyt soittaneensa seksipuhelua itsetyydyttäessään.

Kaksi miestä kolmesta oli katsellut joskus internetin seksisivuja. Osa oli vasta hankkimassa siihen tarvittavia laitteita itselleen. Kolmannes miehistä oli käyttänyt internettiä kuin seksilehtiä. Osan mielestä verkosta ei löytynyt mitään kiinnostavaa. Kaksi miestä ei ollut lainkaan kiinnostunut netin seksisivuista.

Kaksi kolmasosaa miehistä oli käynyt joskus seksiravintolassa. Osa miehistä oli pitänyt sitä hyvin kiihottavana, osa taas ei pitänyt näkemästään. Neljäsosa miehistä piti mahdollisena, että ostaisi joskus prostituutiopalveluita. Kaksi miestä oli jo niitä kokeillutkin, mutta ei aikonut sitä enää jatkaa. Suurin osa miehistä suhtautui prostituutioon sinänsä myönteisesti ja jotkut kannattivat myös ilotalojen perustamista. Viidesosa miehistä suhtautui prostituutioon kuitenkin kielteisesti. He eivät hyväksyneet siihen liittyvää naisten hyväksikäyttöä.

Naisetkin ajattelivat mielestään seksiä vähemmän kuin murrosikäisinä. Tätä mieltä olivat varsinkin vakituksessa suhteessa olevat. Seksiä ajattelivat muita useammin tuoreessa suhteessa olevat ja satunnaisia suhteita solmivat naiset. Seksin ajattelu vaihteli myös kuukautiskierron mukaisesti.

Kahdella naisella kolmesta ei ollut mielestään erityisiä seksuaalisia fantasioita. He muistelivat aiempia miellyttäviä kokemuksiaan kumppaneidensa kanssa ja käyttivät virikkeenään romanttisia ja eroottisia tarinoita. Kolmasosalla naisista oli sen sijaan värikkäitä fantasioita, joita he olivat myös pyrkineet toteuttamaan. Naiset olivat käyttäneet fantasioita myös itsetyydytyksen yhteydessä ja orgasmin kokemista helpottamaan.

Naisetkin jäsensivät itsetyydytyksen yhdyntää korvaavaksi toiminnaksi. Puolet naisista itsetyydytti silloin, kun heillä ei ollut vakituista suhdetta. Vakituksessa suhteessa oli naisten mielestä seksiä yleensä riittävästi. Kaksi naista oli itsetyydyttänyt myös vakituisen suhteensa aikana.

Yksi nainen oli soittanut seksipuhelimeen ja pitänyt kuulemaansa typeränä. Kolmasosa oli katsellut internetin seksisivuja, mutta ei pitänyt niitä erityisen kiinnostavina. Joka toinen nainen oli käynyt joskus seksiravintolassa. Kahta lukuun ottamatta he olivat pitäneet niitä mielenkiintoisina paikkoina.

Joka toiselle naiselle oli joskus tarjottu rahaa seksuaalisesta suhteesta. Tarjoukset oli tehty yleensä ravintoloissa. Osa naisista oli nauranut näille tarjouksille, osa oli niistä loukkaantunut. Viidesosalla naisista oli selvästi kielteinen asenne prostituutiota kohtaan. He pitivät sitä naista alentavana. Joistakin naisista prostituutio oli jännittävää ja toisten mielissä se herätti ristiriitaisia tunteita. Jotkut hyväksyivät sen sillä edellytyksellä, että se vähentäisi raiskauksia.

Seksielämän saldo

Miesten seksuaalinen epävarmuus oli hävinnyt iän ja kokemuksen karttumisen myötä. Seksuaalisuudesta oli tullut heille luonnollinen osa elämää ja kokemusten laatu oli parantunut. Vakiintumisen ansiosta useimpien miesten yhdyntämäärät olivat kasvaneet. Jotkut miehet olivat tosin ehtineet jo parikymppisinä kokea, että seksuaalinen suhde oli latistunut ja yhdyntämäärät vähentyneet.

Kolmasosalla miehistä seksi oli ollut hyvin tärkeä asia heidän elämässään. Sen arvostus ei ollut kokemusten myötä erityisesti muuttunut. Osalla miehistä seksuaaliasiat olivat kokemusten kertyessä hieman arkipäiväistyneet, osalla ne olivat muuttuneet tärkeämmiksi vasta oman vakiintumisen myötä. Puolet miehistä kertoi hakevansa sukupuolikokemuksistaan erityisesti nautintoa ja kolmasosa läheisyyttä.

Puolet miehistä kertoi nuorten naisten olevan seksuaalisesti hyvin aktiivisia ja ehdottelevan miehiä useammin seksuaalisuhteen solmimista. Monet miehet olivat tarttuneetkin näihin ehdotuksiin. Joidenkin miesten mielestä sukupuolten erot olivat lähes kadonneet. Naiset tosin tuntuivat odottavan miehiä enemmän ajan viettämistä yhdessä.

Joka toinen mies oli tyytymätön kokemuksiinsa. He olisivat halunneet aloittaa yhdyntänsä nuorempina ja hankkia niitä enemmän ennen sitoutumistaan. Jotkut miehet kokivat jääneestä jostakin paitsi sitouduttuaan.

Joka toisen miehen mielestä HIV:n tartuntauhka ei ollut vaikuttanut heidän seksielämänsä. He olisivat ehkäisseet muutoinkin. Joka toinen mies oli kuitenkin mielestään jollakin tavalla varovaisempi tartuntariskin vuoksi.

Kaksi miestä kolmesta piti ihanteellisena molempia tyydyttävää pitkää suhdetta, jossa on kokeilevaa seksiä. Puolet miehistä ei hyväksynyt syrjähyppyjä. Neljä miestä viidestä hyväksyi kuitenkin satunnaiset suhteet. Yli puolet miehistä ei suunnitellut erityistä muutosta sen hetkiseen seksielämäänsä. Viidesosa kaipailei kuitenkin sille piristystä. Osa miehistä toivoi itselleen rinnakkaisia suhteita, jopa haaremia. Osa miehistä halusi haastatteluhetkellä löytää itselleen pitkäaikaisen kumppanin.

Puolet miehistä uskoi, että seksuaaliset riskit eivät uhkaa heitä tulevaisuudessa. Vakiintumattomat pitivät reaalisena riskinä sekä kumppanin raskaaksituloa että tautitartuntaa. Kaksi kolmasosaa sekä miehistä että naisista nimesi ongelmaksi kondomien korkean hinnan.

Naiset olivat iän ja kokemuksen lisäännyttyä parikymppisinä entistä tietoisempia tarpeistaan. He olivat kokeilleet erilaisia seksuaalisia asioita ja tunsivat myös miesten tarpeita. Naisten itsevarmuus ja rohkeus omien toiveiden esittämiseen oli kasvanut.

Aiemmin epävarmuutta naisille aiheuttanut seksi oli muuttunut vähitellen luonnolliseksi asiaksi. Seurusteltaessa siitä oli tullut parisuhteen kiinteä osa. Pitkässä suhteessa seksi ei kuitenkaan “maistunut” kaikille naisille kuten ennen, rakastelu oli jotenkin rutinoitunut. Laatu oli pääosin kuitenkin korvannut sen määrän. Osa naisista erotti yhä mielessään toisistaan seksin ja rakkauden.

Puolet naisista hyväksyi satunnaiset suhteet. Niissä opittiin mitä haluttiin vakitukselta kumppanilta. Satunnaisten suhteiden ansiosta oli vapauduttu myös tunteesta, että olisi jääty jostakin paitsi. Jotkut vakituksessa suhteessa olevat naiset kaipasivat satunnaisiin suhteisiin liittyvää jännitystä ja hurmiota.

Enemmistö naisista oli sitä mieltä, että he olivat oppineet vaatimaan tarpeidensa huomioonottamista. He olivat mielestään usein seksuaalisen suhteen aktiivisempia osapuolia. Naiset olivat todenneet miesten olevan epävarmoja vaativien naisten kanssa.

Joka toinen nainen oli joltakin osin tyytymätön seksuaalielämäänsä. Osalla naisista tyytymättömyyden aiheena oli ollut epätydyttävä ensimmäinen yhdyntä. Joillakin oli ollut muutamia tyhjäänpäiväiseksi todettuja irtosuhteita. Jotkut naiset olivat olleet mielestään liiaksi miesten johdateltavissa. Naisista tuntui myöskin, että heille hyväksyttiin vähemmän irtosuhteita kuin miehille.

Viidesosa naisista ei kokenut olevansa haastattelun aikoihin tekemisissä seksuaalisten riskien kanssa. Naiset kokivat ei-toivotun raskauden ja HIV-tartunnan mahdollisuuden yhtä pelottaviksi, mutta muut sukupuolitaudit pelottivat heitä vähemmän.

Puolet naisista toivoi itselleen hartaasti molempia osapuolia tyydyttävää ja pitkäaikaista suhdetta. Onnistuneessa suhteessa olisi tunnettava kumppanin toiveet, oltava avoin ja etsittävä seksielämään vaihtelua. Neljäsosa naisista suunnitteli hakevansa itselleen lähiaikoina vakituksen kumppanin. Puolet naisista oli niin tyytyväinen sen hetkiseen seksielämäänsä, että ei kaivannut siihen erityisiä parannuksia.

Puolet naisista ei uskonut seksuaalisten riskien uhkaavan itseään tulevaisuudessakaan. He olivat vakiintuneita ja kokivat turvallisen parisuhteen suojelevan heitä. Vapaat naiset sen sijaan arvelivat kohtaavansa riskejä tautitartuntoihin. Niitä vähentääkseen he kaavailivat harrastavansa enemmän seksiä ennestään tuttujen miesten kanssa ja jättävänsä irtosuhteet vähemmälle.

Seksuaalielämän tyypit

Haastatellut jaettiin neljään tyyppiin, joiden erotteleviksi sisältöulottuvuuksiksi määriteltiin seksuaalisen kehityksen nopeutta ja merkitystä kuvaava seksuaalinen halukkuus (suuri tai pieni) ja seksuaalisten kokemusten kertyminen tämän halukkuuden eli seksuaalielämän itsehallinnan mukaisesti tai siitä poiketen (kokemuksia halun mukaisesti tai sitä enemmän tai vähemmän). Tyypittelyn avulla halusimme erityisesti syventää analyysiä seksuaalisesta riskinotosta ja seksuaalisen itsehallinnan vaihtelusta.

Seksuaalista kehitysnopeutta kuvaavan halukkuuden osalta haastattelemamme miehet ja naiset eivät juuri poikenneet toisistaan. Molemmat jakautuivat noin puoliksi nopeasti kehittyneisiin ja halukkaisiin sekä toisaalta hitaammin kehittyneisiin ja vähemmän seksuaalisesti halukkaisiin.

Ideaalimalleina olivat nopeasti kehittyneet ja sen mukaisesti muita runsaammin kokemuksia hankkineet nuoret (seksiin suuntautuneet) ja toisaalta hitaasti kehittyneet ja sen mukaan vähän kokemuksia hankkineet (monogaamiset). Edelliseen kuului haastatelluista reilu kolmasosa (11 henkilöä) ja jälkimmäiseen kuudesosa (5 henkilöä). Näihin tyyppeihin sijoittumisessa ei ollut erityisiä sukupuolieroja.

Seksuaalinen halukkuus			
		Suuri	Pieni
Elämänhallinta	Hyvä	Seksiin suuntautuneet	Monogaamiset
	Huono	Estoiset halukkaat	Kokemuksiin ajautuneet

Seksiin suuntautuneet-tyyppiin kuuluneet miehet eivät olleet juurikaan ottaneet riskejä. Näin siitä huolimatta, että heillä oli ollut yleensä jo kymmeniä kumppaneita. Yksi miehistä ei ollut käyttänyt kondomia ensimmäisessä yhdynnässään, koska ei ollut osannut arvannut varata sitä silloin mukaansa. Toiselle miehelle oli käynyt kerran “lipsahdus” kondomin käytössä, kun hänkään ei ollut silloin osannut varautua yhdyntään. Kolmas mies oli puolestaan kieltäytynyt yhdynnöistä, jos kumppani ei ollut halunnut käyttää kondomia. Nopeasti kehittyvät ja suhteellisen paljon kokemuksia hankkineet miehet eivät siten olleet ottaneet juurikaan riskejä.

Seksiin suuntautuneet-tyyppiin kuuluvat naiset sen sijaan olivat "lipsuneet" useasti kondomin käytöstä satunnaisten kumppaneidensa kanssa. Neljällä naisella viidestä oli ollut jo parikymppisenä kymmeniä kumppaneita. Kun voimakas halu, humaltuminen ja kokonaisvaltainen tempautuminen tilanteen ja tunteen vietäväksi olivat yhdistyneet, riskit ja kondomin käyttö olivat saattaneet unohtua. Seksuaalinen itsehallinta ei ollut ulottunut yhdyntätilanteisiin.

Monogaamiseen tyyppiin kuuluvista nuorista ihmisistä neljällä viidestä oli ollut toistaiseksi vain yksi (vakituinen) kumppani. Nämä ihmiset pitivät seksuaalisen halunsa kontrollissa ja olivat suhteellisen harvoin yhdynnässä. Kaikki tyyppiin kuuluvat olivat ehkäisseet ensimmäisessä yhdynnässään ja säännöllisesti myöskin sen jälkeen. Yhdellä naisella oli ollut yksi tilapäinen suhde, mutta hän oli käyttänyt silloinkin kondomia. Tyyppiin kuuluneet ihmiset eivät ottaneet riskejä.

Kuudesosalla nuorista ihmisistä oli ollut jo nuorena paljon halukkuutta, mutta he eivät olleet onnistuneet hankkimaan sen mukaisia kokemuksia (estoiset halukkaat). Tähän oli ollut syynä useimmiten alhaisesta itsetunnosta aiheutunut ujous ja puuttuva rohkeus suhteiden solmintaan. Pojat olivat päässeet suhteisiin vain tyttöjen aloitteesta, mutta käyttäneet toisaalta hyväkseen kaikki tällä tavalla avautuneet tilaisuudet. Kokemusten karttuminen oli tuonut vähitellen itsevarmuutta ja johtanut uusiin seksuaalisiin kokeiluihin. Kaikki tyyppiin kuuluneet olisivat kuitenkin halunneet aloittaa kokemuksensa nuorempina. Kun sukupuolielämä ei ollut muutoinkaan hallinnassa, nämä ihmiset ottivat riskejä kohtalaisen usein. Kondomin käyttö oli tempoilevaa ja joidenkin mielestä se ei ollut edes tärkeää.

Kolmasosa haastatelluista kuului tyyppiin, jossa kokemuksia oli kertynyt enemmän kuin oma halukkuus olisi edellyttänyt (kokemuksiin ajautuneet). Seksuaalielämä ei ollut siten aina omassa hallinnassa. Kumppaneita oli kuitenkin ollut vähemmän kuin muissa tyypeissä monogaamisia lukuun ottamatta. Tähän tyyppiin kuulumisen oli tavallisempaa naisille kuin miehille. Kaikista haastelluista naisista kaksi viidestä sijoittui tähän tyyppiin.

Kokemuksiin ajautuneet-tyyppiin määriteltyt nuoret ihmiset olivat ottaneet muihin tyypeihin verrattuna eniten seksuaalisia riskejä. Vain yksi tämän tyyppin miehistä oli käyttänyt ensimmäisessä yhdynnässään kondomia ja silloinkin tytön ehdotuksesta. Miehet olivat olleet yhdynnöissä yleensä naisten aloitteesta ja heidän ehkäisynsä oli ollut miltei kokonaan heidän kumppaniensa varassa. Tyyppin naisetkin olivat ehkäisseet yleensä vain mieskumppaneidensa aloitteesta. Naiset eivät olleet useinkaan onnistuneet vaatimaan kumppaneiltaan kondomin käyttöä. He olivat hakeneet itselleen hyväksyntää seksin avulla kumppaneiltaan ja kavereiltaan. Seksuaalielämä oli heikosti heidän hallinnassaan.

Näihin neljään tyyppiin kuulumisen erotteli haastateltuja parikymppisinä myös seksuaalisen mielikuvamaailman osalta. ‘Seksiin suuntautuneilla’ ja ‘estyneillä halukkailla’ oli paljon enemmän seksuaalisia fantasioita kuin ‘kokemuksiin ajautuneilla’ ja ‘monogaamisilla’. Lähes kaikilla näihin ryhmiin luokitelluilla nuorilla aikuisilla oli seksifantasioita. Monogaamisten fantasiat olivat sen sijaan harvinaisia ja vaatimattomia. Tämän tyyppin moraaliset, yksiavioiset seksuaaliset valinnat yhdistyivät siten vähäiseen seksuaaliseen mielenkiintoon.

Johtopäätökset

Tämä on ensimmäinen kerta, kun nuorten aikuisten seksuaalista kehitystä on kartoitettu Suomessa henkilökohtaisin haastatteluin, jotka kattavat elämänvaiheet lapsuudesta lähtien. Haastattelut toivat esille paljon erilaisia seksuaalisen mielenkiinnon ja aktiivisuuden muotoja jo lapsuudessa ennen koulunkäyntiä ja ala-asteen ajalta. Seksuaaliasiat ovat siis hyvinkin ajankohtaisia jo ennen murrosikää. Utta oli myös se, että tutkimus tarjosi konkreettisia kuvauksia murrosiässä alkaneista seksuaalisista vuorovaikutustilanteista ja niihin liittyvästä riskinotosta.

Seksuaalisella riskillä tässä tutkimuksessa on tarkoitettu mahdollisuutta ei-toivottuun raskauteen ja sukupuolitauditartuntaan. Seksuaalisuuteen sisältyy tietenkin muitakin riskejä, joiden käsittely on jäänyt tässä tutkimuksessa vähemmälle. Näitä ovat ainakin riski jätetyksi tulemisesta, joutumisesta pakotetuksi yhdyntään tai tulemisesta hyväksikäytetyksi. Jotkut haastatellut miehet olivat kokeneet seksuaaliseksi hyväksikäytöksi myös senkin, että tyttö oli kutsunut heidät luokseen, mutta ilmoittanut sitten viime hetkellä, että ei halukaan sukupuoliyhteyttä. Tästä oli koitunut syvää turhautumista.

Tutkimus on tuonut esille hyvin erilaisia puolia nuorten ihmisten seksistä. Seksuaaliset riskit ovat olleet yksi seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyvä asia ja tämän tutkimuksen erityinen painopiste. Korostamme tässä, että tällä aiheen rajauksella emme ole pyrkineet viestimään sitä, että seksi sinänsä olisi vaarallista tai terveysriskejä sisältävää. Seksuaaliseen terveyteen kuuluu omaehtoinen, turvallinen ja tyydytystä tuottava seksuaalielämä (Kontula ja Lottes 2000).

Nuorten tulevilla toiveilla siinteleä yleensä vakiintuminen ja perheen perustaminen. Joillekin se ajankohtaistuu heti kiinnostavan (usein ensimmäisen itsestä seksuaalisesti kiinnostuneen) kumppanin löytymisen jälkeen. Useimmat kuitenkin kokevat, että nuoruus on kokemusten keräämisen aikaa, jolloin pitkäaikainen sitoutuminen ei ole aiheellista. Jos kokemuksia ei kerry tässä elinvaiheessa riittävästi, nuori ihminen kokee tai epäilee jääneensä jostakin tärkeästä paitsi. Tällöin on vaikeampi pysyä uskollisena vakituiselle kumppanille.

Joillekin nuorille ei-vakituiset seksuaaliset kokemukset jäsentyvät toistuvaksi osaksi nuorten viikonlopun viettotapoja ja huvituksia. He viettävät viikonlopun iltoja kave-reidensa kanssa ravintoloissa. Illanvietoissa yhdistyvät alkoholi, tanssi ja suhteiden solminta. Seksi oli yksi viikonlopun nautinnoista, eikä nautinnon välineeksi valittua kumppania koeta välttämättä tärkeäksi. Monilla ei ole tarkoitustakaan sitoutua tässä vaiheessa pitkäaikaiseen suhteeseen.

Monet nuoret motivoituvat suhteisiin useasti juuri niistä koituvan seksuaalisen tyydytksen vuoksi. Tämä on kuitenkin vain yksi motivoiva tekijä muiden joukossa. Hajcak ja Garwood (1988) ovat todenneet nuorten neuvontatyöstä saamiensa kokemusten perusteella, että nuoret tyydyttävät sukupuolielämänsä avulla joskus aivan muita emotionaalisia tarpeita. He käyttävät niistä termiä ”pseudoseksuaalisuus”. Niihin kuu-luvat muun muassa vahvistuksen hakeminen omalle naisellisuudelle/miehekkyydelle, kapinointi yhteiskunnan tai perheen moraaliasenteita vastaan, läheisyyden kaipuu, ahdistuksen lievittäminen ja kostaminen. Tähän voi lisätä vielä seksuaalisuhteet lohdutuksen välineenä sekä keinona ilmaista ja vastaanottaa rakkautta. Näitä edellä lueteltuja yhdyntämotiiveja ilmeni monilla tämänkin tutkimuksen haastatelluilla.

Jos nuoret hakevat seksuaalisesta kanssakäymisestä nautintoa hyväksynnän sijasta, niin he varautuvat paremmin mahdollisiin riskeihin. Kun seksuaaliasioihin suhtau-dutaan rationaalisesti, niistä ei haluta vaikeuksia sen paremmin itselle kuin toiselle. Hyvällä itsetunnolla varustetut nuoret luottavat ”saavansa” myöhemmin joltakulta toiselta, joten heillä ”on varaa” kieltäytyä yhdynnästä, esimerkiksi jos kondomia ei ole juuri silloin saatavilla. Hyväksyntää hakevilla nuorilla puolestaan kumppanin menettämisen pelko voi voittaa pelon tartunnan saamisesta.

Mielenkiintoista oli havaita, että kovin monet haastatellut valittivat jo parikymppisinä seksuaalisuhteensa väljähtymisestä sen hetkisen vakituisen kumppaninsa kanssa. Tämä ongelma ei koske siis vain pitkään avioliitossa olleita ikääntyviä pariskuntia. Alkuvaiheen huuman ja intohimon tasaantuessa seksuaalisuhde ei ole tuntunut enää samalta. Tämä on saanut aikaan tunteen, että suhteessa tai kumppanissa on jotain vialla. Postmodernissa maailmassa halutaan ja haetaan voimakkaita elämyksiä. Mo-net ratkovat näitä tilanteita solmimalla uuden suhteen tai rinnakkaissuhteen. Niiden avulla intohimon huuma pyritään uudelleen elvyttämään.

Schmidt (1998) onkin esittänyt, että postmodernissa maailmassa seksi ei ole enää vietinomainen tyydytystä hakeva tarve, vaan paremminkin jatkuvaa jännityksen, kiihottumisen ja voimakkaiden tuntemusten etsintää. Halun tärkein tavoite ei ole tyydytys, vaan halun uusintaminen. Päämääränä ei ole siis tyydytyksestä koituva rentoutuminen ja rauhoittuminen. Myös ajatus riskistä voi olla halun lähteenä. Vaaran voidaan kokea jopa lisäävän seksuaalista nautintoa.

Osalla nuorista seksuaalisten riskien ottamiseen liittyy juuri poikkeuksellisen voimakas seksuaalinen halu (johon sisältyy lähes jatkuva seksin ajattelu) tai päihtymystila. Seksuaaliset tilanteet eivät ole tällöin nuoren rationaalisessa kontrollissa ja hän ajattelee vain sitä mitä hän voisi siinä hetkessä kokea; ei kokemusten mahdollisia seurauksia. Laufer & Lauferin (1984) mukaan tähän voi liittyä myöskin se, että nuori kokee itsensä vahingoittumattomaksi. Hän ei koe riskien koskevan lainkaan itseään. Kehityksellisessä mielessä oman kehon haltuunotto on jäänyt tällaiselta nuorelta kesken.

Joillakin nuorilla riskinotto on seurausta heidän omaksumastaan vuorovaikutus- ja sukupuoliroolista. Jotkut seksuaalisesti halukkaat naiset ovat odottaneet miehen ottavan vastuun seksuaalisesta vuorovaikutuksesta ja siihen kuuluvasta kondomin käytöstä. He eivät ole oppineet ottamaan niistä omaa vastuuta. Tämä on pätenyt myös moniin seksuaaliselta itsetunnon heikkoihin miehiin, jotka ovat odottaneet naisilta aloitteita ja vastuullisuutta myös ehkäisyasioissa. Näissä tapauksissa tasa-arvoisen vuorovaikutuksen oppimisesta olisi apua.

Monissa tapauksissa seksuaalisten riskien ottamiseen on syynä yksinkertaisesti tilanteeseen varautumattomuus. Kondomia ei ole ollut juuri sillä hetkellä mukana ja houkutus tilanteen hyväksikäyttöön on ollut suuri varsinkin heikomman itsetunnon omaavilla nuorilla ihmisillä. He ovat pelänneet, että tilaisuus ei tule toistumaan (yhdynnästä koituva hyöty on ollut heidän mielestään suurempi kuin siihen liittyvä teoreettinen riskinuhka). Näissä tapauksissa riskit olisi vältetty yksinkertaisesti kuljettamalla koko ajan mukana kondomia. Tätä näkökohtaa olisi seksuaalivalistuksessa ja -opetuksessa syytä korostaa.

Kondomien käyttöä lisäisi osaltaan niiden hintojen subventointi nykyistä edullisemmiksi. Monet haastellut pitivät kondomeja liian kalliina. Kondomien hankinta on nuorten mielestä lisäksi jo sinänsä vaativa operaatio. Niiden ostamisen on koettu aiheuttavan liiaksi huomiota esim. paikallisessa kaupassa tai kioskillä.

Tutkimuksen yhtenä erityisryhmänä olivat (monogaamiset) nuoret, joilla seksuaaliasiat olivat olleet riskien osalta erityisen hyvin hallinnassa. Heidän seksuaalinen halunsa ei ollut yleensä kovin suuri ja se oli pidetty minän tiukassa hallinnassa. Seksuaaliasiat eivät nousseet heidän parisuhteissaan kovin keskeisiksi. Jos kumpanilla oli ollut asiasta enemmän odotuksia, tästä oli koitunut suhteelle ongelmia.

Eniten perinteisestä seksuaalikasvatuksesta tuntuisivat hyötyvän juuri ne nuoret, joilla seksuaalisuus ja fyysinen keho ovat melko hyvin omassa hallinnassa. He soveltavat tietojaan käytännön tilanteisiin ja punnitsevat niihin liittyviä hyötyjä ja riskejä. He tekevät rationaaliseen harkintaan perustuvia valintoja sekä suhteistaan että ehkäisystään. Nämä nuoret hyötyvät eniten myös kondomien mahdollisesta ilmaisjakelusta.

Käytännössä ensimmäiset yhdynnät ovat olleet nuorille niin tunnelautuneita tapahtumia, että he eivät ole niiden yhteydessä juurikaan puhuneet kumppaninsa kanssa ehkäisyn käytöstä ja mahdollisista riskeistä. Tästä huolimatta kondomia on useimmissa tapauksissa kuitenkin käytetty. Ehkäisyn käytöstä puhuminen ja neuvottelu on tuntunut sopivan ilmeisen huonosti siihen vuorovaikutusskriptiin (käsikirjoitukseen), jonka nuoret ovat mielessään liittäneet seksuaaliseen kanssakäymiseen. Tämä sama asia tuli ilmi myös haastateltujen myöhemmissä seksuaalisuhteissa.

Nuorten seksuaalisiin skenaarioihin (strategioihin/suunnitelmiin) tai skriptien (käsikirjoitusten) mukaiseen käyttäytymiseen eivät välttämättä ole siis kuuluneet tai sopineet kondomit. Varsinkin impulsiivisuus on vaikuttanut niiden käyttöön vähentävästi. Parhaimmillaan kondomeista on sen sijaan tullut seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyvä rutiini.

Kondomin käyttöön vaikuttaa myös se millaisesta kumppanista (kuten tuttu vai tuntematon) on kyse ja miten luotettavalta (onko hän ollut esim. uskon jollekulle toiselle) hän tuntuu. Kumppanin vaikutus konkretisoituu myös siinä odottaako hän toisen käytettävän kondomia ja kuinka jämäkästi hän sitä tältä edellyttää.

Kumppanin luotettavuutta arvioidaan usein hänen ulkonäkönsä (hiukset, kynnet ym.), puhtautensa (tuoksu) ja maineensa (seikkailija vaiko ei) perusteella. Arvostetun ja luotetun kumppanin kanssa käytetään harvemmin kondomia. Tässä tutkimuksessa tämä näkyi siinä, että nuoret luottivat paljon tuntemattomankin kumppaninsa sanaan tartuntavaaran puuttumisesta.

Kondomin käyttöä edistää se, jos se on helposti hankittavissa, riittävän halpaa, helposti esille saatavissa ja vielä sillä tavoin, että siitä ei koidu rakasteluun katkosta. Käyttöön vaikuttaa edelleen se millaisia merkitystulkintoja kondomille on annettu: edustaako se esim. turvallisuutta ja luottamusta kumppania kohtaan vai onko se paremminkin vähintäänkin symbolinen este rakastelevien aidon läheisyyden saavuttamisen tiellä. Kondomin kanssa ”puuhailun” voidaan kokea olevan myös epäsiistiä, nautintoa pilaavaa ja erektion ylläpitämistä vaikeuttavaa. Kondomin voidaan kokea pilaavan myös yhdyntöjen spontaanisuuden.

Oman kehon haltuunottoa ja seksuaalisten tilanteiden hallintaa voidaan edistää kehittämällä nuorten vuorovaikutustaitoja tutkimuksen alussa kuvatuilla tavoilla. Näihin taitoihin kuuluu luonnollisesti keskustelu ehkäisystä ennen yhdyntää erityisesti uuden kumppanin kanssa. Kun ehkäisyasiat jäsentyvät oleelliseksi osaksi vuorovaikutusta, ne toteutuvat varmemmin myös voimakkaissa tunnetiloissa ja päihtyneenä.

Hyvät vuorovaikutustaidot vaikuttavat siihenkin, että nuori pystyy ”markkinoimaan” riittävän jämäkästi kumppanilleen kondomin käytön tarpeellisuuden silloinkin, jos kumppani on vastahakoinen sen käyttöön.

Seksuaalista vuorovaikutusta voi arvioida vielä lähemmin haastatteluista muodostettujen neljän tyypin avulla. Tyypit kertoivat siitä kuinka voimakas kunkin haastatellun seksuaalinen halukkuus oli ja missä määrin he olivat käyttäytyneet elämässään tämän halunsa mukaisesti. Tyypit olivat siis: I seksiin suuntautuneet, II monogaamiset, III kokemuksiin ajautuneet ja IV estoiset halukkaat.

Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen näkökulmasta ensimmäiseen tyyppiin kuuluneet haastatellut kuvailivat itseään jo varhaislapsuudesta alkaen seurallisiksi, puheliaksi ja sosiaalisiksi. He vaikuttivat välillä jopa hieman teatraalisilta. Toiseen tyyppiin kuuluneet nuoret kuvasivat itseään vastaavasti hiljaisiksi ja sisäänpäinkääntyneiksi. Kolmanteen tyyppiin kuuluneet olivat kirjavampi ryhmä. Joukossa oli sekä mielestään ujoja ja yksinäisiä että sosiaalisia nuoria. Sosiaalisuuteen oli liittynyt kuitenkin halu miellyttää muita. Neljännen tyypin nuoret olivat puolestaan mielestään ujoja ja rauhallisia. Tähän viimeiseen tyyppiin kuuluneet olivat vaikeimpia haastateltavia.

Seksiin suuntautuneet-haastatellut poikkesivat toisistaan siinä, että miehet kuvailivat lapsuudenkotinsa ilmapiiriä lämpimäksi ja rakastavaksi sekä suhteitaan vanhempiin hyviksi. Naisilla oli ollut sen sijaan tavallisesti paljon traumaattisempi lapsuus. Lähes kaikki olivat jossakin vaiheessa kokeneet joutuneensa hylätyksi tai kaivanneet enemmän läheisyyttä vanhempiinsa. Kotoa saatu tuki naiseksi kasvamisessa oli jäänyt puutteelliseksi.

Kokemuksiin ajautuneiden nuorten vanhemmat olivat useissa tapauksissa eronneet tai sitten he asuivat asumuserossa tai pysyttäytyivät yhdessä enää lähinnä lastensa takia. Näistä äideistä kaksi oli hylännyt lapsensa uusien seksisuhteidensa takia. Esitoisilla halukkailla oli ollut puolestaan sekä riitaisia että rauhallisia perheolosuhteita.

Kaplan (1997) on esittänyt, että lapsuuden ja nuoruuden kokemukset, joissa lapsi tulee hylätyksi vanhempiensa toimesta, vaikuttavat siten, että nuori ihminen ei uskalla omassa elämässään solmia läheisiä suhteita. Tällä pyritään välttämään se suuri kärsimys, joka koituu suhteen päättymisestä. Tässä tutkimuksessa näitä haastateltuja löytyi varsinkin **kokemuksiin ajautuneet**-tyypistä.

Tutkimuksessa oli mukana yllättävän paljon nuoria, joilla oli ollut mielenterveysongelmia. Joka kolmas haastateltu oli käyttänyt joskus mielenterveyspalveluita. Tämä selittyy osaksi siitä, että työttömät nuoret olivat tutkimuksessa ylliedustettuina. Mielenterveysongelmia oli ollut erityisesti edellä mainitussa kolmannessa tyypissä (kokemuksiin ajautuneet) ja ensimmäisen tyypin (**seksiin suuntautuneet**) tytöillä. Mielenterveysongelmilla ja seksuaalisten riskien ottamisella oli selviä yhtymäkohtia.

Seksuaalisten kokemusten voi sinänsä odottaa vähitellen parantavan nuorten ihmisten vuorovaikutustaitoja. Tämä tuli parhaiten esille kolmannen tyypin (**kokemuksiin**

ajautuneet) naisilla, jotka olivat saaneet seksuaaliasiat paremmin hallintaansa. Merkitävää oppimista oli tapahtunut myös yhdellä kolmostyyppin ja yhdellä nelostyyppin miehellä. Kokemuksista oli siis opittu ja seksuaalisen vuorovaikutuksen skriptiä oli onnistuttu uudistamaan. Jotkut sen sijaan toistivat yhä uudelleen samoja virheitä eivätkä onnistuneet omaksumaan uutta toimintatapaa. Tällaista oli ollut esim. toistuva riskien ottaminen päihtyneenä.

Vaikka tyttöjen ja poikien seksuaaliseen vuorovaikutukseen liittämät sukupuoliroolit ovatkin viime vuosikymmeninä tasa-arvoistuneet, ja vaikka seksiin liittyvät arvot ja odotukset ovat monissa suhteissa sukupuolilla samankaltaistuneet, on päätös yhdyntöjen aloittamisesta nuorten välisissä seurustelusuhteissa ollut edelleen lähes poikkeuksetta tytön. Tässä suhteessa perinteiset sukupuoliroolit ovat siis säilyneet ennallaan.

Aiemmin vuosikymmeninä seksuaalitietoja välittyi pojille aikuisten miesten välisistä jutuista (Kontula ja Haavio-Mannila 1995). Äidit sen sijaan eivät kertoneet vastavia naisten juttuja tyttärilleen. Nyt on näiden haastattelujen perusteella syntymässä naisten välille uusi seksuaaliasioiden puhekulttuuri. Nuoret naiset kertoivat usein puhuvansa seksuaaliasioistaan ja -ongelmistaan naisystäviensä kanssa. Miehet taas mainitsivat puhuvansa niistä yleensä vain vakituisen naiskumppaninsa kanssa. Seksuaaliasiat olivat tämän perusteella tulleet vahvasti osaksi naiskulttuuria. Tämä puhekulttuuri on alkanut parisuhteiden kautta ohjailia myös miesten käsityksiä ja odotuksia seksistä. Naiset ovat ottaneet seksin tulkinnat omaan haltuunsa.

Aikaisemmin naiset halusivat aluksi tutustua kunnolla kumppaniinsa. He halusivat tietää hänen luonteensa ja luotettavuutensa ennen kuin halusivat aloittaa sukupuolisen kanssakäymisen. Näiden haastattelujen perusteella tämä järjestys oli kääntynyt monilla naisilla lähestulkoon päinvastaiseksi. He halusivat ensin testata seksuaalisen yhteen sopivuutensa kumppaninsa kanssa ja päättää vasta sen jälkeen haluavatko he tutustua tähän kumppaniin muussakin mielessä. Perimmäisenä pyrkimyksenä oli kuitenkin seksuaalista nautintoa tuottava vakiintunut parisuhde.

Vaikka nuoruuden ensimmäiset yhdyntäkokemukset eivät olekaan enää sillä tavalla sitovia kuin vuosikymmeniä sitten, oli silti noin kolmasosa tytöistä ja pojista jatkanut seksuaalisuhdettaan ensimmäisen kumppaninsa kanssa useita vuosia. Myös aiemmin kokemusta hankkineiden nuorten ”yhden illan suhteet” ennestään tuntemattomien kumppaneiden kanssa olivat monissa tapauksissa johtaneet pitkäaikaiseen seurusteluun. Kumppaneiden toteamasta seksuaalisesta yhteen sopivuudesta oli tullut siis vahvasti seurustelun aloittamista ja jatkamista motivoiva tekijä.

Jatkotutkimuksen kannalta tutkimuksemme nosti esille paljon suhteita solmivat ja mielenterveysongelmista kärsivät nuoret naiset, jotka olivat ottaneet suhteissaan melko usein seksuaalisia riskejä. Tässä ryhmässä olisi tehtävä vielä tarkentavia haas-

tatteluja, jotka auttaisivat ymmärtämään riskitilanteiden syntyä ja niitä ehkäiseviä tekijöitä. Syventävän tiedon avulla voitaisiin luoda toimintaohjelma psyykkisissä vaikeuksissa olevien nuorten henkisen kehityksen vahvistamiseksi ja tukemiseksi.

Tällaisiin haastatteluihin voitaisiin soveltaa esim. systeemiteorian viitekehystä, jossa seksuaalinen interaktio käsitteellistetään kommunikaatiolle perustuvaksi "intiimiksi systeemiksi". Esim. tilapäissuhteissa voisi tarkastella tämän systeemin syntyä, kehittymistä ja päättymistä samoin kuin siihen liittyviä turvaseksin ja kondominkäytön mahdollisuuksia ja esteitä.

Kirjallisuus

- Aalberg, Veikko ja Martti A. Siimes. 1999. Lapsesta aikuiseksi: nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä. Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Bajos, Nathalie. 1997. Social factors and the process of risk construction in HIV sexual transmission. *AIDS Care* 9:2:227-37.
- Dockrell, Julie ja Helene Joffe. 1992. Methodological issues involved in the study of young people and HIV/AIDS: a social psychological view. *Health Education Research* 7:4:509-16.
- Ezeh, Alex Chika. 1993. The Influence of Spouses Over Each Other's Contraceptive Attitudes in Ghana. *Studies in Family Planning* 24:3:163-74.
- Fisher, W.A., D. Byrne, L.A. White ja K. Kelley. 1988. Erotophobia-erotophilia as a dimension of personality. *The Journal of Sex Research* 25:123-51.
- Ford, N.J. ja S. Kittisuksathit. 1994. Destinations unknown: the gender construction and changing nature of the sexual expressions of Thai youth. *AIDS Care* 6:5:517-31.
- Gerrard, M., F.X. Gibbons ja S.B. McCoy. 1993. Emotional inhibition of effective contraception. *Anxiety, Stress, and Coping* 6:73-88.
- Gerrard, Meg, Frederick X. Gibbons ja Brad J. Bushman. 1996. Relation between perceived vulnerability to HIV and precautionary sexual behavior. *Psychological Bulletin* 119:3:390-409.
- Haavio-Mannila, Elina, Osmo Kontula ja Elina Kuusi: Trends in sexual life: Measured by national sex surveys in Finland in 1971, 1992 and 1999 and a comparison to a sex survey in St.Petersburg in 1996. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja C x/2000. Väestöliitto. Helsinki 2000. (painossa)
- Hajcak, F. ja P. Garwood. 1988. Quick-fix sex: Cross cultural perspectives. *Adolescence* 23:755-60.
- Ingham, R., E. Jaramazovic, I. Vanwesenbeeck ja G. Van Zessen. 1995. Report on preliminary comparative analyses of material already available in each site.

- European Commission Biomed Concerted Action BMHI-CT94-1338. Protocol development for comparative studies on social and contextual aspects of heterosexual conduct and the risks of HIV Infection. March 1995.
- Ingham, R., E. Jaramazovic, D. Stevens, I. Vanwesenbeeck ja G. van Zessen. 1996. Protocol for comparative qualitative studies on sexual conduct and HIV risks. European Commission Biomed Concerted Action BMHI-CT94-1338. Protocol development for comparative studies on social and contextual aspects of heterosexual conduct and the risks of HIV infection. August 1996.
- Ingham, R. ja G. van Zessen. 1995. From individual properties to interactional processes. In: Van Camphenoudt L., M. Cohen, G. Guizzardi and D. Hausser (eds.): *Sexual interactions and HIV risk; new conceptual perspectives in European research*. London. Taylor and Francis.
- Ingham, Roger. 1998. Exploring interactional competence; comparative data from the United Kingdom and the Netherlands on young people's sexual development. Paper presented at Twenty-fourth meeting of the International Academy of Sex Research, Sirmione, Italy, 3-6 June, 1998.
- Kantero, R.-L., E. Rautanen ja O. Widholm. 1975. Lääketieteellisiä ja sosiaalisia näkökohtia nuorten raskauksista. *Duodecim* 91:1303-1311.
- Kaplan, Helen S. 1997. The sexual desire disorders: Dysfunctional regulation of sexual motivation. Brunner/Mazel publishers. New York.
- Kontula, Osmo. 1987. Nuorten seksi. Keuruu. Otava.
- Kontula, Osmo ja Jouni Meriläinen. 1988. Nuorten kypsyminen seurusteluun ja seksuaalisuuteen. Lääkintöhallituksen tutkimuksia. Terveyskasvatus, sarja tutkimukset 9/1988. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kontula, Osmo. 1989. erotiikka ja terveys. Terveyskasvatuksen neuvottelukunta. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Sarja Tilastot ja selvitykset 4/1989. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kontula, Osmo. 1991. Sukupuolielämän aloittamisen yhteiskunnallisista ehdoista. Sosiaali- ja terveyshallitus. Tutkimuksia 14/1991. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kontula Osmo. 1997. Yläasteen sukupuolikasvatus lukuvuonna 1995-1996. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1997:3. Helsinki: Edita.
- Kontula, Osmo ja Elina Haavio-Mannila (toim.). 1993. Suomalainen seksi: Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksesta. WSOY. Juva.
- Kontula, Osmo ja Elina Haavio-Mannila. 1995. Matkalla intohimoon: Nuoruuden kärsimys ja hurma seksuaalielämäkertojen kuvaamana. Juva: WSOY.
- Kontula, Osmo ja Ilsa Lottes (toim.). 2000. Seksuaaliterveys Suomessa: Uusi näkökulma uudelle vuosituhannelle. Helsinki: Tammi.
- Kosunen, Elise ja Matti Rimpelä. 1983. Teini-ikäisten raskaudet ja raskaudenkeskeytykset Suomessa vuosina 1965-1981. *Suomen Lääkärilehti* 38:2748-53.
- Kosunen, Elise, Juha Teperi ja Matti Rimpelä. 1986. Ehkäisy pillereiden käyttö 14-18 -vuoden iässä. *Suomen Lääkärilehti* 41:2812-16.
- Kosunen, Elise. 1993. Teini-ikäisten raskaudet ja ehkäisy. STAKES. Raportteja 99/1993. Jyväskylä: Gummerus.

- Kosunen, Elise. 1996. Adolescent reproductive health in Finland: Oral contraception, pregnancies and abortions from the 1980s to the 1990s. *Acta Universitatis Tamperensis* ser A vol. 486. Tampere: University of Tampere.
- Kosunen, Elise, Matti Rimpelä, Arja Liinamo, Jukka Jokela, Andres Vikat ja Arja Rimpelä. 1998. Nuorten seksuaalikäyttäytyminen Suomessa 1996-1997. *Suomen Lääkärilehti* 53:30:3353-60.
- Laufer, M. ja M.E. Laufer. 1984. Adolescence and developmental breakdown. A psychoanalytic view. New Haven and London: Yale University Press.
- Milan, R. J. ja P. R. Kilmann. 1987. Interpersonal factors in premarital contraception. *The Journal of Sex Research* 23:3:289-321.
- National Board of Health. 1983. General plan for the development of health education for 1984-1988. Recommendation of the Advisory Committee for Health Education. Publications of the National Board of Health, Finland. Health Education. Series Original Reports 2/1983. Tampere: Kirjapaino R. K. Virtanen.
- National Research and Development Centre for Welfare and Health. 1994. The development of family planning services up to the year 2000. Report of the working group. Themes 6/1994. Helsinki: National Research and Development Centre for Welfare and Health.
- Official Statistics of Finland. 1993. Induced abortions in Finland until 1991, edited by H. Hämäläinen, A. Rasimus, ja M. Rimpelä, Series Health 1993:3. Helsinki: National Research and Development Centre for Welfare and Health.
- Peart R., D. Rosenthal ja S. Moore. 1996. The heterosexual singles scene: putting danger into pleasure. *AIDS Care* 8:3:341-9.
- Pelkonen, R. ja M. Ruutu. 1995. Erektion ja ejakulaation häiriöt. Teoksessa O. Hovatta, A. Ojanlatva, R. Pelkonen ja P. Salmimies (toim.). *Seksuaalisuus*, s. 134-152. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Pötsönen, Riikka, Lasse Kannas ja Raija Välimaa. 1993. Teiniseksi heinäladosta porttikongiiin - Sosiaalisen taustan yhteys suomalaisten nuorten biologiseen kypsymiseen ja seksuaaliseen käyttäytymiseen. WHO-koululaistutkimus. Terveyskasvatuksen vuosikirja 1992. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1993:1. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Pötsönen, Riikka ja Raija Välimaa. 1995. Seurustelua ja pelkkää asiaa. 15-vuotiaiden nuorten ajatuksia teemoista: seurustelu, seksi, ehkäisy, tiedonlähteet ja perhesuunnittelupalvelut. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 1/95. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pötsönen, Riikka. 1998. Naiseksi, mieheksi, tietoiseksi: Koululaisten seksuaalinen kokeneisuus, HIV/AIDS-tiedot, -asenteet ja tiedonlähteet. *Studies in sport, physical education and health* 59. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rademakers, J. 1991. Anticonceptie en interactie. Dissertation. University of Utrecht.
- Rademakers, J., J.B Luijks., G. van Zessen et al. 1992. AIDS-preventie in heteroseksuele contacten. Risico-inschatting, voornemen en interactie. Amsterdam/Lisse. Swets & Zeitlinger.
- Rautanen E., O. Widholm., L. Ruusuvaara ja R.-L. Kantero. 1980. Mikä saa naisen valitsemaan abortin? *Duodecim* 96:1318-1326.

- Ruusuvaara, Leena. 1983. Teenage abortions. Family background, sexual experience and contraceptive use. HYKS. Centraltryckeriet, Uppsala.
- Räsänen, E. 1979. Abortin saaneet alle 17-vuotiaat. *Suomen Lääkärilehti* 34:1601-1606.
- Schmidt, Gunter. 1998. Sexuality and Late Modernity. In *Annual Review of Sex Research*. Volume 9 (ed. Raymond C. Rosen). The Society for the Scientific Study of Sexuality. Mason City. s. 224-241.
- Sievers, Kai, Osmo Koskelainen ja Kimmo Leppo. 1974. Suomalaisten sukupuoli-elämä. Porvoo: WSOY.
- Tirkkonen, Jarko, Kristiina Hukkila ja Osmo Kontula. 1989. Tyttöjen ja poikien seksuaalikulttuurit. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveystieteiden tutkimukset 15/1989. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Topo, Päivi, Osmo Kontula ja Jouni Meriläinen. 1987. Nuorten näkemyksiä toisesta sukupuolesta, seurustelusta ja seksuaalisuudesta. Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitos. Kansanterveystieteen julkaisuja, M 100:1987. Helsinki.
- Vanwesenbeeck, Ine, Gertjan van Zessen, Roger Ingham, Emily Jaramazovic and Diane Stevens. 1999. Factors and processes in heterosexual competence and risk: An integrated review of the evidence. *Psychology and Health* (in press).
- Wawer Maria J., Chai Podhisita, Uraivan Kanungsukkasem, Anthony Pramualratana ja Regina McNamara. 1996. Origins and working conditions of female sex workers in urban Thailand: Consequences of social context for HIV transmission. *Soc. Sci. Med.* 42:3:453-462.
- Whitbeck Les B., Kevin A. Yoder, Dan R. Hoyt ja Rand D. Conger. 1999. Early adolescent sexual activity: A developmental study. *Journal of Marriage and the Family* 61:934-46.
- van Zessen, G. ja W. Zijlmans. 1993. Contactgerichten en casanova's. Levensloop, identiteit en veilig vrijen. Utrecht: NISSO.
- van Zessen, G. 1995. Wisselend contact; seksuele levens - verhalen van mensen met veel partners (Changing partners; sexual life histories of people with multiple partners). Leiden. DSWO press.

Haastattelurunko

TUTKIMUS NUORTEN AIKUISTEN SEKSUAALIKÄYTTÄYTYMISESTÄ JA SEKSUAALISESTA RISKINOTOSTA

JOHDANTO HENKILÖKOHTAISEEN HAASTATTELUUN

Tämä haastattelu on osa tutkimusta, jossa selvitetään nuorten aikuisten seksuaalikäyttäytymistä, erityisesti riskinottoa, sitä miten käyttäytymismallit muodostuvat ja millaisia tulkintoja, selityksiä ja perusteluja ihmiset itse omalle seksuaalikäyttäytymiselleen antavat.

Haastattelu tapahtuu keskustelemalla elämästäsi lapsuudesta aina tähän hetkeen asti. (Jos haastateltava haluaa tarkempaa tietoa haastattelurungosta, voidaan esittää lista osioista.)

Haluamme kuulla henkilökohtaisista kokemuksistasi, joten oikeita ja vääriä vastauksia ei voi olla.

Toivomme perinpohjaisia pitkiä vastauksia, niin että kerro paljon yksityiskohtia asioista. Jopa asiat, jotka voivat sinusta näyttää epäolennaisilta, voivat olla meille todella hyödyllisiä.

Joihinkin kysymyksiin voi olla vaikea vastata, joten mieti rauhassa.

Jos kysymyksissä käytetty kieli on epäselvää tai et muuten ymmärrä jotain kysymystä, kysy niin yritän selittää toisella tavalla. Asioista kertoessasi voit käyttää niitä sanoja, jotka sinusta tuntuvat luontevilta.

Antamasi tiedot ovat luottamuksellisia ja nimettömiä. Mitään, mitä sanot, ei kerrota kenellekään. Kun tämä keskustelu on kirjoitettu puhtaaksi, kaikki ihmisten ja paikkojen nimet muutetaan, niin että jos lainaamme jotain sanomaasi, kukaan ei voi tunnistaa sinua tai mainitsemasi ihmisiä.

Sinun ei tarvitse vastata kysymyksiin, joihin et halua vastata, ja voit halutessasi lopettaa haastattelun milloin vain.

Aluksi kysyisin sinulta joitakin taustatietoja, joista ei tarvita paljon yksityiskohtia, joten minä voin täydentää lomakkeen vastauksillasi. Sitten laitan nauhurin päälle, jos sinulle sopii, ja aloitamme varsinaisen haastattelun.

Haluaisitko tässä vaiheessa kysyä jotain?

LISTA HAASTATTELUN SISÄLTÄMISTÄ OSIOISTA

- OSIO I - ESIHAASTATTELULOMAKE
- OSIO II - LAPSUUS/LAPSUUDENKOTI
- OSIO III - YLÄASTEAIKA (12 - 16-VUOTIAANA)
- OSIO IV - SOSIAALINEN ELÄMÄ YLÄASTEEN JÄLKEEN
- OSIO V - NYKYINEN SOSIAALINEN ELÄMÄ
- OSIO VI - SEKSUAALINEN KEHITYS JA ENSIMMÄISET SEKSUAALISET KOKEMUKSET
- OSIO VII - SEKSUAALINEN KEHITYS VUOSIEN MITTAAN
- OSIO VIII - TAPAUS II JA VERTAILU KULUNEEN VUODEN KOKEMUKSIIN
- OSIO IX - TULEVAISUUS

OSIO I - ESIHAASTATTELULOMAKE

- Demografiset ominaisuudet:

Haastattelu-tunnus	Haastattelija	Nimi	Ikä	Sukupuoli

- Nykyinen parisuhdetilanteesi?

Nykyinen suhde	K/E	Kuinka kauan?
Avoliitossa		
Avoliitossa		
Vak. suhteessa - erillään asuen		
Tilapäisessä suhteessa		
Yksineläjä		
Aikaisempia avio/ avoliittoja?		Milloin?

- Onko omia lapsia?

Nimi	Ikä	Kenen?	Asuuko luonasi?

- Vanhempiesi tilanne

Omien vanhempiesi aviosuhde. Jos eivät enää elä yhdessä, niin...	
Erosivatko he vai tapahtuiko jotain muuta?	
Milloin se tapahtui?	
Onko isäsi mennyt uudelleen naimisiin?	
Onko äitisi mennyt uudelleen naimisiin?	

- Vanhempiesi ammatit?

Ammatti	Kun olit lapsi	Nyt
Isä		
Äiti		

- Sisarukset

Nimi	Ikä nyt	Ammatti

- Yleistä

Missä kasvoit aikuiseksi?	
Suurkaupungin/Kaupungin/Kylän nimi	
Kaupunkia/Esikaupunkia/Maaseutua	
Mikä on koulutuksesi?	
Käytkö tällä hetkellä työssä? Nykyinen ammatti?	
Jos et käy tällä hetkellä työssä, mistä saat toimeentulosi?	
Missä asut nykyään?	
Suurkaupungin/Kaupungin/Kylän nimi	
Kaupunkia/Esikaupunkia/Maaseutua	
Asumismuoto (omakotitalo/huoneisto/jne.)	
Yksit. vuokra-asunto/Kunnan vuokra- asunto/Omistusasunto	
Kenen kanssa asut?	
Oletko uskonnollinen?	
Mihin uskontokuntaan kuulut?	
Kuinka tärkeä asia uskonto on sinulle jokapäiväisessä elämässäsi? (1-5; 1 = erittäin, 5 = ei lainkaan)	
Kansallisuusryhmä - älä kysy mutta huomioi	

OSIO II - LAPSUUS/LAPSUUDENKOTI

- VARHAISIA MUISTOJA ITSESTÄ

Kuvaile, millainen olit lapsena. Millainen oli luonteesi?

Olitko tyypillinen poika/tyttö ikätovereihin verrattuna?

Sanoisitko, että olit yleensä onnellinen lapsi? Miksi? Miksi et ollut?

Olitko koskaan yksinäinen lapsena? Miksi? Miksi et?

Oliko sinulla erityisiä ongelmia lapsuudessa?

Terveystila lapsuudessa: Kärsitkö usein terveydellisistä ongelmista? Oliko sinulla kroonisia tai vaikeita sairauksia, joiden vuoksi jouduit käymään usein lääkärissä tai käyttämään lääkitystä? Miten suhtauduit terveydellisiin ongelmiisi?

- PERHE, KODIN ILMAPIIRI JA VANHEMMAT 0 - 12 -VUOTIAANA

Millainen ilmapiiri kotonasi oli, kun olit lapsi?

Kuvaile tarkemmin isän ja äidin roolia perheessäsi.

Kuinka kuvailisit äitiäsi (äitipuoltasi)? Millainen hän oli henkilönä?

Kuinka kuvailisit isääsi (isäpuoltasi)? Millainen hän oli henkilönä?

Millainen oli vanhempien välinen suhde?

Missä määrin perheessäsi osoitettiin fyysisesti hellyyttä tai ilmaistiin tunteita toisia kohtaan?

Oliko perheessäsi mitään suurempia ongelmia tai ristiriitoja? (lyhyitä kuvauksia)

- LAPSUUDENKODIN KASVATUSTAVAT

Millaisia kasvatusperiaatteita vanhempasi pitivät tärkeinä?

Oliko kotonasi erityisiä sääntöjä? Millaisia?

Jos kotonasi oli sääntöjä:

- Olivatko säännöt selviä ja yhdenmukaisia?

- Olivatko säännöt mielestäsi hyödyllisiä/oikeudenmukaisia?

- Miten pyrittiin varmistamaan sääntöjen noudattaminen?

- Käytettiinkö kotonasi joitain rangaistuksia? Millaisia?

- Rikottiinko sääntöjä joskus? Miksi?

- SUHDE VANHEMPIIN 0 - 12 -VUOTIAANA

Millainen suhde sinulla oli lapsena vanhempiisi/huoltajiisi? (tunteet/toimeen tulo)

Tuntuuko sinusta, että sinua yleensä rakastettiin ja hellittiin lapsena?

Saitko vanhemmilta apua, jos sinulla oli ongelmia? Kummalta enemmän?

- SUHDE SISARUKSIIN 0 -12 -VUOTIAANA

Millainen suhde sinulla oli lapsena sisaruksiasi? (tunteet/toimeen tulo)

Kilpailivatko sisarukset keskenään?

- LAPSUSAJAN YSTÄVÄT

Oliko sinulla lapsuudessa ystäviä? Kuvaile lapsuuden ystäviäsi.

Oliko sinun helppo löytää ystäviä?

Oliko sinulla pysyviä kavereussuhteita? Millaisia nämä suhteet olivat?

Oliko sinulla aikuisia ystäviä tai tärkeitä aikuisia lapsuutesi aikana? Keitä he olivat?

Millaisia asioita teitte yhdessä?

- LAPSUSAJAN KIELTEISTEN KOKEMUSTEN LUONNE JA MÄÄRÄ

Tunsitko koskaan itsesi laiminlyödyksi lapsena? (lyhyt kuvaus)

Koito koskaan fyysistä väärinkäyttöä tai väkivaltaa lapsena? (lyhyt kuvaus)

- SEKSUAALISEN INFORMAATION JA KOMMUNIKAATION LUONNE JA MÄÄRÄ LAPSUSAJANA

Keskustelitko koskaan jostain seksuaalisuuteen liittyvästä aiheesta kotona tai muualla (esim. koulussa, ystävien kesken, muiden aikuisten kanssa)? Jos et, niin miksi et?

Mistä keskusteltiin ja millä tavoin?

Kuka sanoi ja mitä, minkä ikäinen olit silloin?

Kuka aloitti keskustelut?

Keskusteltiin fyysisistä muutoksista?

Keskusteltiin ensimmäisistä kuukautisista/siemensyöksyistä?

Keskusteltiin hedelmöityksestä, ehkäisystä, kondominkäytöstä, sukupuolitaudeista, AIDSista?

Mitä seksuaalisuuteen liittyviä näkemyksiä ja mielipiteitä vanhemmillasi, muilla perheenjäsenillä ja muilla kanssasi keskustelleilla oli?

Oliko joitain seksuaalisuutta koskevia sääntöjä? Mitä?

Jos oli sääntöjä, niin:

- Olivatko nämä säännöt selviä, yhdenmukaisia, hyödyllisiä?

- Olivatko ne samat naisille ja miehille?

Millaisia olivat avoimet ja sanattomat viestit seksuaalisuudesta?

Jos sinulla oli lapsena mielessäsi jokin seksuaalisuuteen liittyvä kysymys, mistä hait siihen vastausta?

Näitkö tai kuuditko koskaan vanhempiasi yhdynnässä?

- MEDIOIDEN JA KIRJALLISUUDEN KÄYTTÖ LAPSUUDESSA SEKSUAALISUUTEEN LIITTYEN

*** Olitko lapsuudessa (alle 12 v.) kiinnostunut sukupuoliasioista?**

*** Luitko lapsena koskaan sukupuoliasioista kertovia oppaita tai lehtisiä? Entäpä sukupuoliasioita käsitteleviä lehtiartikkeleita tai lehtien kysymys-vastaus -palstoja? Katselitko koskaan sukupuoliasioista kertovia tv-ohjelmia (esim. asia- tai keskusteluohjelmat)? Näitkö koskaan valistusvideoita?**

Kuvaile luku/katselutilanteita.

(Haastattelijalle: Seikkoja, joita kuvauksista olisi hyvä käydä ilmi:

- **Mitä luit/katselit?** (kirjojen/lehtien/lehtisten/tv-ohjelmien/videoiden nimet)

- Oliko sinulla joitain erityisiä odotuksia eri lähteiden suhteen - toivoitko saavasi esim. tietoa, tukea, mielihyvää, hupia, seksuaalista tyydytystä vai et mitään erityistä?

- **Miten tutustuit lukemiisi/katselemiisi lähteisiin (kenen aloite)?**

- Mistä aihepiireistä olit kiinnostunut?

- Mitä ko. aihepiireistä kerrottiin?

- Kerrottiinko raskaaksi tulemisesta, ehkäisystä, kondominkäytöstä, sukupuolitaudeista, AIDSista?

- **Mitä ajattelit ja tunsit luku/katselutilanteissa?** Pos., neg. ja neutraalit kokemukset?

- Jos sinulla oli etukäteen joitain odotuksia, miten luku/katselukokemukset vastasivat odotuksiasi?

- **Olitko luku/katselutilanteissa yksin/muiden ihmisten seurassa? Kenen?**

- Miten arvioit lapsuuden luku/katselukokemuksiasi näin jälkikäteen?)

*** Mitä mieltä yleensä olit sukupuoliasioista kertovista oppaista/lehdistä/lehtisistä/ohjelmista/videoista tuohon aikaan? Miksi?**

*** Miten vanhempsi/toverisi suhtautuivat niihin?**

*** Luitko lapsena koskaan kirjoja tai lehtiä, joiden pääasiallinen sisältö liittyi seksuaalisuuteen tai jotka pyrkivät kiihottamaan seksuaalisesti tai tuottamaan seksuaalista mielihyvää (esim. eroottiset kirjallisuudet, seksilehdet)? Katselitko koskaan vastaavia elokuvia tai videoita?**

Kuvaile luku/katselutilanteita.

Haastattelijalle: Seikkoja, joita kuvauksista olisi hyvä käydä ilmi: ks. edeltä

*** Mitä mieltä tuohon aikaan yleensä olit kirjoista/lehdistä/elokuvista/videoista, joiden pääasiallinen sisältö liittyi seksuaalisuuteen tai jotka pyrkivät kiihottamaan seksuaalisesti/tuottamaan seksuaalista mielihyvää? Miksi?**

*** Miten vanhempsi/toverisi suhtautuivat niihin?**

*** Tuleeko mieleesi muita seksuaalisesti sävyttyneitä kirjallisuuden tai joukkoviestintien luku/katselukokemuksia lapsuudestasi? Esim. kirjat, lehdet, ohjelmat ja elokuvat, joiden pääasiallinen sisältö ei liittynyt seksuaalisuuteen.**

Kuvaile tilanteita.

OSIO III - YLÄASTEAIKA (12 - 16-VUOTIAANA)

- MURROSIKÄ JA SUHTEET PERHEENJÄSENIIN

Millaista aikaa oli murrosikäsi? Oliko erityisiä ongelmia?

Terveystilanta murrosiässä: Kärsitkö usein terveydellisistä ongelmista? Oliko sinulla kroonisia tai vaikeita sairauksia, joiden vuoksi jouduit käymään usein lääkärissä tai käyttämään lääkitystä? Miten suhtauduit terveydellisiin ongelmiisi?

Kuvaile suhdettasi vanhempiisi murrosikäisenä. Tukivatko he aikuistumistasi?

Keskustelitko vanhempiesi kanssa seksiin liittyvistä asioista? Millä tavoin? Mitkä olivat tärkeimmät saamasi viestit? Puhuttiinko riskeistä, mistä?

Saitko tukea aikuistumiseen joiltain muilta henkilöiltä?

Kuvaile suhdettasi sisarusiisi murrosikäisenä.

Keskustelitko sisarustesi kanssa seksuaaliasioista? Millä tavoin? Mitkä olivat saamasi viestit? Puhuttiinko riskeistä, mistä?

- HAASTATELTAVAN KEHITYS ALAKULTTUURISSESSA KONTEKSTISSA

Oliko sinulla läheisiä ystäviä yläasteella? Kuinka monta?

Kuinka moni läheisistä ystävästäsi oli miespuolisia/naispuolisia?

Miten ystäväystyit? Millä perusteella valitsit ystäväsi? (jengien, ryhmien jäsenyys)

Kuvaile, millaista oli tyypillinen toiminta ystäväsi kanssa ja miksi harrastitte juuri tällaista toimintaa.

Miltä sinusta tuntui tehdä näitä asioita?

Keskustelitko seksistä ystäväsi kanssa? Millä tavoin? Puhuttiinko riskeistä, mistä?

Miten tulit toimeen tovereittesi (muut kuin läheiset ystävät) seurassa yläasteella?

Millainen rooli sinulla oli kouluyhteisössä? (aktiivisuus/passiivisuus)

Olitko onnellinen tuohon aikaan? Miksi? Miksi et?

Tunsitko koskaan itseäsi yksinäiseksi? Miksi? Miksi et?

- KOKEMUKSIA JA NÄKEMYKSIÄ KOULUN SEKSUAALIKASVATUKSESTA YLÄASTEAIKANA

Mitä seksuaalisuuteen liittyviä aiheita koulussa käsiteltiin? Kuka käsitteli ja minkä oppiaineen yhteydessä? Millä luokka-asteella? Mikä oli tärkein saamasi viesti?

Mitä nyt ajattelet siitä seksuaalikasvatuksesta, jota sait yläasteella? Oliko se mielestäsi sinulle sopivaa tuossa iässä?

Miten suhtauduit/ystäväsi ja luokkatoverisi suhtautuivat koulun seksuaalikasvatukseen?

Keskustelitko koulun seksuaalikasvatuksesta vanhempiesi kanssa? Mitä mieltä he olivat siitä?

Jos sinulla oli yläasteikäisenä mielessäsi jokin seksuaalisuuteen liittyvä kysymys, mistä hait siihen vastausta?

- MEDIOIDEN JA KIRJALLISUUDEN KÄYTTÖ YLÄASTEAIKANA SEKSUAALISUUTEEN LIITTYEN

*** Luitko yläasteiässä koskaan sukupuoliasioista kertovia oppaita tai lehtisiä? Entäpä sukupuoliasioita käsitteleviä lehtiartikkeleita tai lehtien kysymys-vastaus -palstoja? Katselitko koskaan sukupuoliasioista kertovia tv-ohjelmia (esim. asia- tai keskusteluohjelmat)? Näitkö koskaan valistusvideoita?**

Kuvaile luku/katselutilanteita.

(Haastattelijalle: Seikkoja, joita kuvauksista olisi hyvä käydä ilmi:

- **Mitä luit/katselit?** (kirjojen/lehtien/tv-ohjelmien/videoiden nimet)

- Oliko sinulla joitain erityisiä odotuksia eri lähteiden suhteen - toivoitko saavasi esim. tietoa, tukea, mielihyvää, hupia, seksuaalista tyydytystä vai et mitään erityistä?

- **Miten tutustuit lukemiisi/katselemiisi lähteisiin (kenen aloite)?**

- Mistä aihepiireistä olit kiinnostunut?

- Mitä ko. aihepiireistä kerrottiin?

- Kerrottiinko raskaaksi tulemisesta, ehkäisystä, kondominkäytöstä, sukupuolitaudeista, AIDSista?

- Mitä ajattelit ja tunsit luku/katselutilanteissa? Pos., neg. ja neutraalit kokemukset?
- Jos sinulla oli etukäteen joitain odotuksia, miten luku/katselukokemukset vastasivat odotuksiasi?
- Olitko luku/katselutilanteissa yksin/muiden ihmisten seurassa? Kenen?
- Miten arvioit murrosiän luku/katselukokemuksiasi näin jälkikäteen?

*** Mitä mieltä yleensä olit sukupuoliasioista kertovista oppaista/lehdistä/lehtisistä/ohjelmista/videoista tuohon aikaan? Miksi?**

*** Miten vanhempasi/toverisi suhtautuivat niihin?**

*** Luitko yläasteiässä koskaan kirjoja tai lehtiä, joiden pääasiallinen sisältö liittyi seksuaalisuuteen tai jotka pyrkivät kiihottamaan seksuaalisesti tai tuottamaan seksuaalista mielihyvää (esim. eroottiset kirjallisuus, seksilehdet)? Katselitko koskaan vastaavia elokuvia tai videoita?**

Kuvaile luku/katselutilanteita.

Haastattelijalle: Seikkoja, joita kuvauksista olisi hyvä käydä ilmi: ks. edeltä

*** Mitä mieltä tuohon aikaan yleensä olit kirjoista/lehdistä/elokuvista/videoista, joiden pääasiallinen sisältö liittyi seksuaalisuuteen tai jotka pyrkivät kiihottamaan seksuaalisesti/tuottamaan seksuaalista mielihyvää? Miksi?**

*** Miten vanhempasi/toverisi suhtautuivat niihin?**

*** Tuleeko mieleesi muita seksuaalisesti sävyttyneitä kirjallisuuden tai joukkoviestintien luku/katselukokemuksia yläasteajalta? Esim. kirjat, lehdet, ohjelmat ja elokuvat, joiden pääasiallinen sisältö ei liittynyt seksuaalisuuteen. Kuvaile tilanteita.**

- TÄRKEIMMÄT SEKSIÄ JA SUKUPUOLIA KOSKEVAT ASIAT YLÄASTEAIKANA

Olitko yläasteikäisenä sitä mieltä, että sukupuolten välillä on eroja?

Painotettiinko tyttöjen ja poikien välisiä eroja koulussa?

Mitä ajattelit, tunsit ja kuinka käyttäydyit toisen sukupuolen seurassa?

Oliko seksi tärkeä asia sinulle tuohon aikaan?

OSIO IV - SOSIAALINEN ELÄMÄ YLÄASTEEN JÄLKEEN

Kuvaile tärkeimpiä muutoksia elämässäsi yläasteen jälkeen. Onko ollut tärkeitä asioita tai tapahtumia, jotka ovat muuttaneet elämääsi?

Millä perusteella teit peruskoulun jälkeiset koulutusta, ammattia ja työelämää koskevat valintasi?

Onko elämässäsi ollut asioita tai tapahtumia, joilla on ollut suuri vaikutus siihen, miten toimit/ajattelet/suhtaudut itseesi? (lyhyt kuvaus)

Onko suhteessasi vanhempiisi ja sisaruksiisi tapahtunut suuria muutoksia yläasteen jälkeen?

Onko suhteessasi ystäviisi tapahtunut suuria muutoksia yläasteen jälkeen?

Onko tapahtunut vielä jotain tärkeää, jota emme ole jo käsitelleet?

OSIO V - NYKYINEN SOSIAALINEN ELÄMÄ

Millaista elämäsi on tällä hetkellä? Millaista toimintaa siihen kuuluu?

Kuinka monena iltana viikossa käyt 'ulkona'? Kuinka monena iltana viikossa keskimäärin käyt ravintoloissa, discoissa, pubeissa jne.?

Onko sinulla tällä hetkellä ihmisiä, joista voisit sanoa, että olette todella läheisiä? Kuinka monta heitä on ja keitä he ovat?

Kuinka monet läheisistä ystävästäsi ovat miespuolisia/ naispuolisia?

Puhutko koskaan seksistä ystäväsi kanssa? Millä tavoin?

Millainen on suhteesi vanhempiisi ja sisaruksiisi nykyisin? Puhutko koskaan seksistä heidän kanssaan? Millä tavoin?

Jos sinulla on mielessäsi jokin seksuaalisuuteen liittyvä kysymys, mistä haet siihen vastausta?

Tunnetko itsesi koskaan yksinäiseksi? Miksi? Miksi et?

Tupakoitko? Minkä ikäisenä aloitit tupakoimisen?

Käytätkö alkoholia? Kuinka paljon keskimäärin viikossa/kuukaudessa? Milloin kokeilit alkoholia ensimmäisen kerran?

Oletko kokeillut huumeita? Minkä ikäisenä ensimmäisen kerran? Millaisia huumeita olet kokeillut? Jos käytät huumeita, niin kuinka usein?

Oletko koskaan joutunut rikollisen toiminnan kohteeksi? Oletko itse tehnyt koskaan mitään lainvastaista? Minkä ikäisenä ensimmäisen kerran?

- NYKYINEN YLEINEN HYVINVOINTI

Onko elämäsi onnellista tällä hetkellä? Miksi? Miksi ei?

(Asteikolla 1-10, 1 = alin, huonoin; 10 = korkein, paras)

Asteikolla 1-10, kuinka arvioisit omaa:

a) ulkonäköäsi? Miksi?

b) luonnettasi? Miksi?

c) miehekkyyttäsi/naisellisuuttasi? Miksi?

c) fyysistä hyvinvointiasi? Miksi?

d) tunne-elämäsi hyvinvointia? Miksi?

Kuinka yleensä ratkaiset eteentulevat ongelmat?

Oletko koskaan hakenut minkäänlaista ammattimaista psykologista tai psykiatrista apua tai neuvoa? (lyhyt kuvaus)

-NYKYINEN MEDIOIDEN JA KIRJALLISUUDEN KÄYTTÖ SEKSUAALISUUTEEN LIITTYEN

*** Luetko nykyisin koskaan sukupuoliasioista kertovia oppaita tai lehtisiä? Entäpä sukupuoliasioita käsitteleviä lehtiartikkeleita tai lehtien kysymys-vastaus -palstoja? Katseletko koskaan sukupuoliasioista kertovia tv-ohjelmia (esim. asia- tai keskusteluohjelmia)? Katsotko koskaan valistusvideoita?**

Kuvaile luku/katselutilanteita.

(Haastattelijalle: Seikkoja, joita kuvauksista olisi hyvä käydä ilmi:

- **Mitä luet/katselet?** (kirjojen/lehtien/tv-ohjelmien/videoiden nimet)

- Onko sinulla ollut joitain erityisiä odotuksia eri lähteiden suhteen - toivotko saavasi esim. tietoa, tukea, mielihyvää, hupia, seksuaalista tyydytystä vai et mitään erityistä?

- **Miten tutustut lukemiisi/katselemiisi lähteisiin (kenen aloite)?**

- Mistä aihepiireistä olet kiinnostunut?

- Mitä ko. aihepiireistä kerrotaan?

- Kerrotaanko raskaaksi tulemisesta, ehkäisystä, kondominkäytöstä, sukupuolitaudeista, AIDSista?

- **Mitä ajattelet ja tunnet luku/katselutilanteissa?** Pos., neg. ja neutraalit kokemukset?

- Jos sinulla on etukäteen ollut joitain odotuksia, miten luku/katselukokemukset ovat vastanneet odotuksiasi?

- **Oletko luku/katselutilanteissa yksin/muiden ihmisten seurassa? Kenen?)**

*** Mitä mieltä yleensä olet sukupuoliasioista kertovista oppaista/lehdistä/lehtisistä/ohjelmista/videoista? Miksi?**

*** Miten toverisi suhtautuvat niihin?**

*** Luetko nykyisin koskaan kirjoja tai lehtiä, joiden pääasiallinen sisältö liittyy seksuaalisuuteen tai jotka pyrkivät kiihottamaan seksuaalisesti tai tuottamaan seksuaalista mielihyvää (esim. eroottinen kirjallisuus, seksilehdet)? Katseletko koskaan vastaavia elokuvia tai videoita?**

Kuvaile luku/katselutilanteita.

Haastattelijalle: Seikkoja, joita kuvauksista olisi hyvä käydä ilmi: ks. edeltä

*** Mitä mieltä yleensä olet kirjoista/lehdistä/elokuvista/videoista, joiden pääasiallinen sisältö liittyy seksuaalisuuteen tai jotka pyrkivät kiihottamaan seksuaalisesti/tuottamaan seksuaalista mielihyvää? Miksi?**

*** Miten toverisi suhtautuvat niihin?**

*** Tuleeko mieleesi muita seksuaalisesti sävyttäneitä kirjallisuuden tai joukkoviestinten luku/katselukokemuksia? Esim. kirjat, lehdet, ohjelmat ja elokuvat, joiden pääasiallinen sisältö ei liity seksuaalisuuteen. Kuvaile tilanteita.**

OSIO VI - SEKSUAALINEN KEHITYS JA ENSIMMÄISET SEKSUAALISET KOKEMUKSET

- KEHITYS JA VARHAISET KOKEMUKSET

Mitkä ovat ensimmäiset seksuaalisuuteen liittyvät muistikuvasi lapsuudesta? Mitä näit, kuulit tai teit ja missä yhteydessä? Mitä ajattelit/tunsit? Minkä ikäinen olit silloin?

Milloin koit ensi kertaa jonkin seksuaalisen tuntemuksen? Mitä ajattelit, tunsit ja teit sen suhteen?

Milloin kiinnostuit ensi kertaa pojista/tytöistä/molemmista seksuaalikumppaneina tai kokeilukumppaneina? Mitä ajattelit/tunsit/teit tämän kiinnostuksen vuoksi?

Milloin ensi kertaa ihastuit tai koit romanttisia tunteita jotakuta kohtaan? Mitä ajattelit/tunsit/teit asian suhteen?

Milloin rakastuit ensi kertaa? Mitä ajattelit/tunsit/teit asian suhteen?

Minkä ikäisenä muistat ensimmäisen kerran jonkun katsoneen tai lähestyneen sinua seksuaalisesti? Millaisia tunteita se sinussa herätti? (lyhyt kuvaus)

Minkä ikäisenä itse ensimmäistä kertaa katsoit tai lähestyit jotakuta seksuaalisesti? Millaisia tunteita tilanteeseen liittyi? (lyhyt kuvaus)

Minkä ikäisenä sait ensimmäiset kuukautiset/siemensyöksyt? Miten koit niiden alkamisen?

Miten koit murrosiässä kypsyvässä ruumiissasi tapahtuvat muutokset? Vertailitko itseäsi ikätovereihin? Vertailun tulokset.

Minkälaisia seksuaalisia kokemuksia (esim. suutelu, hyväilyt, suuseksi) sinulla oli ennen ensimmäistä yhdyntää?

Minkä ikäisenä erilaisia seksuaalisia käyttäytymistapoja esiintyi? Minkälaisia tunteita niihin liittyi?

Oletko koskaan harrastanut itsetyydytystä? Jos olet, minkä ikäisenä ensi kertaa?

Oletko koskaan saanut orgasmia? Jos olet, milloin koit sen ensi kertaa?

Kuinka arvioisit varhaisia seksuaalisia kokemuksiasi?

Tuntuuko sinusta, että varhainen seksuaalinen kehityksesi oli hallinnassasi? Jos, niin millä tavoin tunnet hallinneesi kehitystäsi? Vai määräisivätkö muut ihmiset (esim. kaverit) tai tilanteet seksuaalisen kehityksesi tahdin? Ketkä ihmiset tai millaiset tilanteet? Miksi?

- KIELTEISET KOKEMUKSET

Onko kukaan koskaan yrittänyt saada sinut tekemään jotain seksuaalista vastoin tahtoasi? Mitä teit? Millainen oli laajempi tilanne? Mitä tunsit ja ajattelit?

Oletko koskaan kokenut jotain muuta seksuaalista tilannetta, jota et ole halunnut (esim. lähentelyä, vitsailua, itsensä paljastamista, läähätysoitoja)? Mitä teit? Millainen oli laajempi tilanne? Mitä tunsit ja ajattelit?

Oletko itse koskaan yrittänyt saada ketään tekemään jotain seksuaalista vastoin tämän tahtoa? Mitä teit? Millainen oli laajempi tilanne? Mitä tunsit ja ajattelit?

Oletko itse koskaan aiheuttanut jotain muuta seksuaalista tilannetta, jota toinen ei ole halunnut (esim. lähentely, vitsailu jne.)? Mitä teit? Millainen oli laajempi tilanne? Mitä tunsit ja ajattelit?

Onko kukaan sinun tuntemasi henkilö kokenut tai harjoittanut seksuaalista painostusta/pakottamista? Mitä tapahtui? Miten se vaikutti sinuun?

- ENSIMMÄINEN YHDYNTÄ

Yksityiskohtainen kuvaus kanssakäymisestä itse tilanteessa.

Kun olit ensimmäistä kertaa yhdynnässä, kuinka vanhoja sinä ja kumppanisi olitte?

Kuinka kauan olitte tunteet toisenne ja millä tavoin?

Millaiset olivat tunteesi kumppaniasi kohtaan?

Mikä sai teidät ryhtymään yhdyntään?

Pyritkö vaikuttamaan siihen, miten kaikki tapahtui? Kuinka? Onnistuitko?

Harkitsitteko riskejä tai keskustelitteko niistä?

Käytittekö ehkäisyä raskautta ja/tai sukupuolitauteja vastaan? Kuinka tästä ehkäisystä/ehkäisyn puuttumisesta päätettiin?

Miltä sinusta ja kumppanistasi tuntui yhdynnän aikana? Saavuttiko kumpikaan teistä orgasmia?

Kuinka arvioisit ensimmäistä yhdyntäkokemustasi (silloin ja myöhemmin, tunteita ja fyysistä puolta). Oliko se sellainen kuin olit kuvitellut sen olevan?

Mitä ajattelit seksistä ensimmäisen yhdyntäkokemuksesi jälkeen?

Kuinka tärkeää seksi oli sinulle tuossa iässä? Mikä vaikutus kavereilla oli seksin koettuun tärkeyteen?

OSIO VII - SEKSUAALINEN KEHITYS VUOSIEN MITTAAN

Sano haastateltavalle: Kun seuraavassa osiossa puhumme seksistä, tarkoitamme sillä yhdyntää emättimeen, yhdyntää peräaukkoon ja/tai suuseksiä.

- KUMPPANIT JA SEKSUAALISET KOKEMUKSET VUOSIEN MITTAAN

Kuuaile yksityiskohtaisesti seksuaalista historiaasi ensimmäisen yhdynnän jälkeen.

Yhdyntäkumppaneiden kokonaismäärä.

Muiden kumppaneiden kokonaismäärä. Miksi et ole ollut yhdynnässä heidän kanssaan?

Oletko yleensä kiinnostunut toisesta sukupuolesta, samasta sukupuolesta vai molemmista? Miespuolisten/naispuolisten kumppaneiden kokonaismäärä?

Kuinka kauan olet yleensä tuntenut/tapaillut kumppaniasi ennen seksiä?

Satunnaisten/vakituisten kumppaneiden kokonaismäärä?

Mikä tavallisesti johtaa seksiin?

Millaista seksuaalista kanssakäymistä tavallisesti harrastat? (Haastattelijalle: jos haastateltava ei mainitse suuseksiä ja yhdyntää peräaukkoon, kysy niistä)

Millaista käyttäytymistä yleensä toivot seksuaalikumppaneiltasi, millaista et? Missä esim. kulkee painostuksen raja?

Miten yleensä viestität toiveesi ja rajasi kumppanillesi?

Mitä raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisymenetelmiä olet käyttänyt? Milloin ja miksi? Kuinka ehkäisyn käytöstä tai sen käyttämättä jättämisestä on päätetty?

Mistä hankit ehkäisuvälineesi nyt ja aikaisemmin?

Oletko aina käyttänyt kondomia yhdynnässä? Miksi? Miksi et?

Kuinka päätät, milloin käyttää kondomia tai olla käyttämättä?

Mistä kondomeja hankitaan?

Tuntuuko sinusta, että olet aktiivisesti vaikuttanut omaan seksuaalielämääsi?

- SOOLOSEKSI: KOKEMUSTEN TIHEYS, TÄRKEYS JA MUODOT

Millaisissa tilanteissa ja minkä avulla virityt seksuaalisesti silloin, kun muita ei ole läsnä?

Käsittele jokaista seuraavista toimintamuodoista:

- a) seksin ajatteleva
- b) fantasiat
- c) seksilinjat (puhelin)
- d) tietokoneseksi
- e) seksiravintolat
- f) itsetyydytys

Oletko koskaan harrastanut sitä?

Kuinka usein harrastat sitä?

Onko sen määrässä/laadussa tapahtunut muutoksia vuosien varrella?

Miksi harrastat sitä?

Mitä mieltä olet siitä?

Onko mielipiteesi muuttunut vuosien mittaan?

- MAKSETTU SEKSI

Oletko koskaan maksanut kenellekään seksistä? Onko sinulle itsellesi koskaan maksettu seksistä?

Jos olet ollut maksullisessa sukupuoliyhteydessä, niin:

- kuinka monta kertaa?
- onko se tapahtunut aina saman henkilön kanssa?
- miksi? Miten yleensä ottaen suhtaudut maksettuun seksiin?

- SUKUPUOLITAUDIT JA SUUNNITTELEMATTOMAT RASKAUDET

Onko sinulla tai sinun tuntemallasi henkilöllä ollut sukupuolitautilia tai HIViä? Mitä tapahtui? Miten se vaikutti sinuun?

Oletko sinä tai sinun tuntemasi henkilö kokenut suunnittelematonta raskautta? Mitä tapahtui? Miten se vaikutti sinuun?

- MIETTEITÄ KEHITYKSESTÄ (MUUTOKSIA KOKO ELÄMÄN AJALTA)

Kuvaile ja selitä muutoksia vuosien mittaan:

- a) yleisessä seksielämässäsi
- b) seksiin käyttämäsi ajan ja energian määrässä
- c) seksin merkityksessä sinulle ja suhtautumisessasi siihen
- d) suhtautumisessasi seksuaalisuhteisiin
- e) käsityksissäsi sukupuolten välisistä eroista

Onko HIV vaikuttanut elämääsi?

Miltä sinusta tuntuu, kun mietit seksuaalista historiaasi - onko se sellainen kuin olisit halunnut sen olevan?

OSIO VIII - TAPAUSET II JA VERTAILU KULUNEEN VUODEN KOKEMUKSIIN

- ENSIMMÄINEN YHDYNTÄ VIIMEISIMMÄN UUDEN KUMPPANIN KANSSA (TAPAUSET II)

Kuvaile ensimmäistä kertaa, kun olit yhdynnässä viimeisimmän kumppanisi kanssa.
(Kysele erityisesti kanssakäymisestä, ehkäisyn käytöstä sukupuolitauteja ja raskautta vastaan sekä päätöksenteosta - milloin, miksi, miten ja mitä tapahtui)

Milloin olit ensimmäistä kertaa yhdynnässä viimeisimmän kumppanisi kanssa? Minkä ikäinen olit/kumppanisi oli tuolloin?

Millainen kohtaamisenne oli? **Mitä tapahtui?**

Kenen aloitteesta yhdyntään ryhdyttiin?

Liittyikö tilanteeseen mielestäsi mitään riskejä? Miksi? Miksi ei?

Käytitkö mitään ehkäisyä? Miksi/miksi ei?

Jos kumppanisi olisi kieltäytynyt kondomin käytöstä/vaatinut kondomin käyttöä, mitä olisit tehnyt?

Yrititkö vaikuttaa tapahtumaan millään tavoin? Onnistuitko?

Saavuttiko kumpikaan teistä orgasmia?

Miten arvioisit tapahtumaa?

Miten suhde kehittyi?

- YLEINEN KÄYTTÄYTYMISMALLI VIIMEISEN VUODEN AIKANA

(Muiden kumppanien tai kanssakäymisten vertailu tapaukseen II - kuinka/miksi tapaus II on samanlainen tai erilainen?)

Nämä kysymykset liittyvät kaikkiin seksuaalikumppaneihin viimeisen vuoden aikana; joitakuita on ehkä käsitelty jo edellisessä osiossa, mutta täytyy tarkistaa tässä)

Minkätyyppisistä ihmisistä olet yleensä seksuaalisesti kiinnostunut?

Kuinka monta yhdyntäkumppania sinulla on ollut viimeisten 12 kuukauden aikana?

Kuinka monta muuta seksuaalikumppania sinulla on ollut viimeisten 12 kuukauden aikana (ei yhdyntää)?

Millaisia ajatuksia ja tunteita toinen sukupuoli sinussa herättää, miten käyttäydyt toista sukupuolta kohtaan?

Kuinka monta miespuolista/naispuolista seksuaalikumppania sinulla on ollut viimeisten 12 kuukauden aikana?

Kuinka usein olet harrastanut seksiä viimeisten 12 kuukauden aikana?

Oletko harrastanut itsesyödytystä viimeisten 12 kuukauden aikana? Kuinka usein?

- SEKSUAALISTEN KANSSAKÄYMISTEN LUONNE

Missä määrin pyrit yleensä vaikuttamaan siihen, mitä tapahtuu, mielihyvän tai ehkäisyn suhteen?

Kuinka teet sen?

Onnistutko yleensä? Miksi? Miksi et?

Kuka pyrkii yleensä määräämään tai ohjailemaan seksuaalisten kanssakäymisten kulkua?

- HAASTATELTAVAN SEKSIIN LIITTYVÄT TUNTEET

Mitä seksi merkitsee sinulle? Miksi?

Mitä haet seksistä?

Mitä ajattelet tai tunnet yhdynnän aikana?

Tunnetko itsesi miehisemmäksi/naisellisemmäksi seksin aikana? Miksi?

- SEKSUAALINEN RISKINOTTO JA EHKÄISYTAIVAT

Viimeisen vuoden aikana, kuinka suuessa osassa (%) yhdyntöjä käytit jotain ehkäisy menetelmää?

Millaisia ehkäisy menetelmiä olet käyttänyt viimeisen vuoden aikana?

Milloin ja kuinka päätetään, että ehkäisyä käytetään?

Kuinka monen kumppanin kanssa käytit aina kondomia viimeisten 12 kuukauden aikana?

Kuinka monen kumppanin kanssa käytit joskus kondomia viimeisten 12 kuukauden aikana?

Kuinka monen kumppanin kanssa et koskaan käyttänyt kondomia viimeisten 12 kuukauden aikana?

Missä määrin mielestäsi seksiin voisi liittyä mitään riskejä?

Katsotko, että olet itse vaarassa? Miksi? Miksi et?

Mihin toimiin ryhdyt näiden riskien varalta?

Koetko ei-toivotun raskauden/sukupuolitaudit/HIVin yleensä pelottavaksi? Miksi? Miksi et? Kuvaile tilanteita, joissa olet pelännyt ei-toivottua raskautta/sukupuolitautia/HIViä.

Oletko koskaan ollut HIV-testissä? Miksi? Miksi et?

Oletko koskaan pyytänyt kumppaniasi käymään testissä? Miksi? Miksi et?

Jos olet, niin kuinka monta kumppania, ja milloin oli viimeisin testi?

- TÄMÄNHETKISEN SEKSELÄMÄN ARVIOINTI

Kuinka tyytyväiseksi tunnet itsesi nykyiseen seksielämäsi?

Kuvaile ja selitä tämänhetkisen seksielämäsi helpoimpia, vaikeimpia, mukavimpia ja vähiten mukavia puolia.

OSIO IX - TULEVAISUUS

- HAASTATTELIVAN YLEINEN SUHTAUTUMINEN TULEVAISUUTEEN

Oletko yleensä optimistinen vai pessimistinen tulevaisuuden suhteen?

Millaisia toiveita sinulla on, jotka liittyvät koulutukseen, ammattiin ja ihmissuhteisiin?

- HAASTATTELIVAN NÄKEMYS TULEVASTA SEKSELÄMÄSTÄÄN JA SEKSIIN LIITTYVISTÄ RISKEISTÄ

Kuvaile käsitystäsi ihanteellisesta seksielämästä

Oletko tehnyt mitään suunnitelmia tai päätöksiä tulevan seksielämäsi suhteen?

Arveletko joidenkin seksiin liittyvien riskien uhkaavan itseäsi tulevaisuudessa? Millaisten riskien?

Miten arvelet varautuvasi riskeihin tulevaisuudessa?

Mikä on mielestäsi paras tapa välttää raskauden/HIVin/muiden sukupuolitautilien riskit?

Mitä tarvitaan, että nuoret ihmiset ja sinä erityisesti käyttäisitte kondomia?

- HAASTATTELUN PÄÄTTÄMINEN JA POHDINTA

Mitä mieltä olit haastattelusta?

Tuleeko mieleesi jotain muuta tärkeää, jota emme ole käsitelleet?

HAASTATTELUN JÄLKEEN TÄYTETTÄVÄ RAPORTTI

Haastattelijan tulisi täyttää tämä lomake mahdollisimman pian haastattelun päättymisen jälkeen. Protokollan osa 4 tarjoaa lisäyksityiskohtia raportin tarkoituksesta.

Haastateltavan nimi ja viitenumero:

Haastattelija:

Päivämäärä:

Paikka:

Kesto:

Huomautuksia:

1. Yleisiä huomautuksia haastattelusta - luotettavuus; yleisiä huomautuksia haastateltavasta; haastattelun ilmapiiri.

2. RISKI - kuinka haastateltava on hoitanut raskaus-/sukupuolitauti/HIV-riskin kuluneen vuoden aikana?

3. Miksi haastateltava hoitaa riskit tällä tavalla?

4. Miten riski liittyy seksin/seksuaalisuuden merkityksiin?

5. Miten riski/turvallisuus/seksin merkitykset liittyvät

i) lapsuuteen/kodin lämpöön

ii) tapaan, jolla perheessä/koulussa/vertaisryhmissä suhtauduttiin seksiin

iii) seksuaalisiin kokemuksiin ja kehitykseen

iv) nykyiseen onnistumiseen kanssakäymisessä

v) käsitykseen AIDSista/RISKEISTÄ

6. Punainen lanka läpi haastateltavan seksuaalisen kehityksen

7. Mikä vielä askarruttaa sinua, mitä et ymmärrä tästä haastateltavasta? Mitä olisit voinut kysyä ymmärtääksesi paremmin tätä haastateltavaa?